

ნაწიცი მსაჯულთა ინსტრუქციები,
ნაწიცი მსაჯულთა შერჩევა
დინამიკური იუსტიციის

JURY INSTRUCTIONS,
JURY SELECTION
(MANUAL FOR LAWYERS)

**ნაშობ მსაჯულთა ინსტრუქციები,
ნაშობ მსაჯულთა შერჩევა
(ნახელმძღვანელო იურისტებისათვის)**

**JURY INSTRUCTIONS,
JURY SELECTION
(MANUAL FOR LAWYERS)**

გამომცემლობა „მერიდიანი“
თბილისი 2015

2010 წლის 1 ოქტომბერს ძალაში შევიდა საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, რომელიც ქმნის შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებულ სისტემას.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი, ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების ბიუროს (INL) ტექნიკური და ფინანსური მხარდაჭერით ეხმარება საქართველოს მოქალაქეებს მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფაში და სხვა პროგრამების პარალელურად, ახალ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსზე დაყრდნობით, ახორციელებს სპეციალურ სწავლების პროგრამას საქართველოს ადვოკატებისათვის თემაზე - „ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციები, ნაფიც მსაჯულთა შერჩევა“.

წინამდებარე სახელმძღვანელო მომზადდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების ბიუროს (INL) ტექნიკური და ფინანსური მხარდაჭერით. მოცემული სახელმძღვანელო განკუთვნილია საქართველოში მოღვაწე ადვოკატებისათვის. სახელმძღვანელოში გათვალისწინებულია მისი დაბეჭდვის პერიოდისათვის საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობა და პრაქტიკა.

სახელმძღვანელოს მომზადება, რედაქტირება და ქართულ ენაზე თარგმნა შესაძლებელი გახდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის შემდეგ თანამშრომელთა დიდი ძალისხმევითა და თავდაუზოგავი მუშაობით:

- მამუკა მამაცაშვილი (სამხარეო დირექტორის მოადგილე);
- მედეა მათიაშვილი (უფროსი იურისტი);
- ანა ლორია (უფროსი იურისტი);
- თეა ჭელიძე (ფინანსური მენეჯერი).

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი სახელმძღვანელოს შექმნისას გაწეული დახმარებისათვის დიდ მადლობას უხდის შემდეგ პირებსა და ორგანიზაციებს: ამერიკის შეერთებული შტატების ელჩს რიჩარდ ნორლანდს, ასევე: რობ ბუნს, ალექსანდრა ბელენკაიას, ირინა პარშიკოვას, მერი გრიერს, კრისტი კონტაკს, ჯუდით კემბელს, კრისტინ ტეფტს, რეიჩელ პოლცმანს, პროფესორ თომას რ. ოქონორს, მაიკლ ტერნერს, აარონ ფიშმანს,

© ამერიკის იურისტთა ასოციაცია

ISBN 978-9941-10-828-0

სტივენ ნეფს, თამარ ნასარიძეს, გვანცა საურს, ნატა წნორიაშვილს, ტატიანა პატარა-იას, სკოტ ტორფს, კიმ ტერნერს, სტეინ ლორდსს, თია შვარცმანს, ჯონათან რეპინგს, სტივენ ლუბეტს, სკოტ ბარნსს, აშშ ეროვნულ საოლქო პროკურორთა ასოციაციას, კოლუმბიის ოლქის იურიდიული დახმარების ოფისს, დენის მერფს, ნიუ იორკის იურიდიული დახმარების საზოგადოებას, სტეფან რენჩს, ჯეფრი ტ. ფრედერიკს, უატანი ტიეჰიმბას, ამერიკის სამართლის ინსტიტუტს და ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების ბიუროს (INL).

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი განსაკუთრებულ მადლობას უხდის ბატონ რონალდ უოლფსონს წინამდებარე სახელმძღვანელოს შექმნისათვის გაწეული დიდი ძალისხმევისა და თავდაუზოგავი მუშაობისათვის.

წინამდებარე სახელმძღვანელო შეიქმნა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების ბიუროს (INL) ტექნიკური და ფინანსური მხარდაჭერით. სახელმძღვანელო არ გამოხატავს „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის ან ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების ბიუროს (INL) მოსაზრებებს.

In October 1, 2010 Georgia’s new Criminal Procedure Code (CPC) took effect. The Code creates a new adversarial system.

The American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROLI) in Georgia with assistance and funding provided by the Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs of the United States Department of State (INL) is working to help the citizens of Georgia have access to Justice under the new law and among its other programs has created a program for defense attorneys in Georgia in “Jury Instructions, Jury Selection” based on the new Criminal Procedure Code.

This Manual was created by ABA ROLI Georgia with funding from the Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs of the United States Department of State (INL) for the use of Defense Attorneys. To the extent reasonably possible at the time of its printing, Georgian law and practice has been taken into consideration.

This Manual was assembled, edited or created and translated into Georgian Language by the dedicated staff members of ABA ROLI Georgia who worked diligently and long hours to create it:

Mamuka Mamatsashvili, Deputy Country Director

Medea Matiashvili, Senior Staff Attorney

Ana Loria, Senior Staff Attorney

Tea Chelidze, Office/Financial Manager

ABA ROLI Georgia also thanks the following persons and organizations for helping to make this Manual possible: The U.S. Ambassador to Georgia Richard Norland, Rob Boone, Alexandra Belenkaya, Irina Parshikova, Mary Greer, Kristi Kontak, Judith Campbell, Christine Tefft, Rachel L. Holtzman, Dr. Thomas R. O’Connor, Mike Turner, Aaron Fishman, Steven Neff, Tamar Nasaridze, Gvantsa Sauri, Nata Tsnoriashvili, Tatiana Pataraiia, Scott Thorpe, Kim Turner, Stein Lourdes, Tia Schwartzman, Jonathan Rapping Steven Lubet, Scott Burns, The National District Attorneys Association, The California District Attorneys Association, The Public Defender’s Office of the District of Columbia, Dennis Murphy, the Legal Aid Society of New York, Stephen Rench, Jeffrey

T. Frederick, Watani Tyehimba, American Law Institute and the Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs of the United States Department of State (INL).

The American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROLI) Georgia especially thanks Mr. Ronald Wolfson for his work and efforts dedicated to the creation of this manual.

© American Bar Association

This publication is provided by the American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROL Initiative) Georgia through support and funds provided by the Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs of the United States Department of State (INL). The opinions expressed herein are not necessarily those of the American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROL Initiative) or the Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs of the United States Department of State (INL).

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის დენიელ ლინჰარდტს. სტატია: „სასამართლო უნარ-ჩვევები“ მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ, „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი ასევე მადლობას უხდის NITA-ს და ბატონ სტივენ ლუბეტს მისივე ავტორობით მომზადებული წიგნიდან „თანამედროვე სასამართლო ადვოკატირება“ გარკვეული ნაწილების გამოყენების ნებართვისათვის. წიგნი გამოცემულია სამართლის სკოლის მიერ, სასამართლო ადვოკატირების ეროვნული ინსტიტუტის მიერ 2000 წელს აშშ-ში და მითითებულია შესაბამისი შენიშვნები. აღნიშნული მასალის რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი მადლობას უხდის სტევენ რენჩს – მოსამართლეთა სახელმძღვანელოს ავტორს, რომლის ნებართვითაც ვიყენებთ წინამდებარე მასალას. ნაშრომი რედაქტირებული და მოდიფიცირებულია „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ ქართულ ენაზე.

ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატების შერჩევა – „შერჩევის სხდომა და ნაფიცი მსაჯულების შერჩევა“ შესწორდა და ქართულ ენაზე ითარგმნა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ, საქართველოში მოღვაწე ადვოკატებისათვის. ტექსტი ამოღებულია ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ გამოცემული ჯეფრი თ. ფრედერიკის წიგნიდან „შერჩევის სხდომა“. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანი, გამოცემა და გავრცელება განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. თარგმნის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას, (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი, ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი; 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; ელ. ფოსტა: copyright@abanet.org

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის ჯეფრი თ. ფრედერიკს. ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატების შერჩევის სხდომის კითხვები ამოღებულია ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ გამოცემული ჯეფრი თ. ფრედერიკის წიგნიდან „შერჩევის სხდომა“. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი, ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი; 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; ელ. ფოსტა: copyright@abanet.org

სხდომის თავმჯდომარის სანიმუშო განმარტებები ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო საათისთვის ამოღებული იქნა ნაშრომიდან „სახელმძღვანელო ინფორმაცია ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოსთვის“, რომელიც გამოიცემულია ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივით (ABA/ROLI) საქართველოს ოფისის სისხლის სამართლის პროგრამის მიერ ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ანტინარკოტიკულ და სამართალდაცვითი პროგრამების ბიუროს (INL) ფინანსური მხარდაჭერით; 2010 წელი; საქართველო; ნაშრომში მოცემულია საქართველოს უზენაეს სასამართლოში მოქმედი საბუთო ჯგუფის მიერ შემუშავებული სახელმძღვანელო ინფორმაცია და ინსტრუქციები ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მონაწილეთათვის. გამოცემაში არ არის შესული ამერიკის იურისტთა ასოციაციის (ABA/ROLI) და ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ანტინარკოტიკულ და სამართალდაცვითი პროგრამების ბიუროს (INL) მოსაზრებები.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის პეტერ მ. თიერსმას. ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციების მომზადება – რედაქტირება და თარგმნა განახორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. წარმოდგენილი ტექსტი პირველად დაიბეჭდა სამართლებრივი წერის ჟურნალში „სქრაიბს“ და ქართულად თარგმნის შემდეგ გამოიცა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. ტექსტის ავტორია პეტერ მ. თიერსმა და მისი თავდაპირველი სახელწოდებაა „ნაფიც მსაჯულებთან ურთიერთობა: როგორ შევადგინოთ ნაფიც მსაჯულებისათვის მარტივად გასაგები მითითებები“, შტატის სასამართლოების ეროვნული ცენტრი, Williamsburg, VA, 2006 [originally published in 10 Scribes J. Legal Writing 1 (2005_2006)].

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის მაიკლ დ. უიმსს, ჯეკ ბ. რაბინს და ჩარლზ ამბროსს. „როგორ გამოვიძიოთ მკვლელობის საქმე“, მაიკლ დ. უიმსი, ჯეკ ბ. რაბინი და ჩარლზ ამბროსი, პირველად გამოიქა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანი, გამოცემა და გავრცელება განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. თარგმნის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი, ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი; 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; ელ. ფოსტა: copyright@abanet.org

ABA ROLI Georgia would like to thank Mr. Daniel Linhardt; Article on “Trail Advocacy Skills” was created by Daniel Linhardt for use by ABA ROLI and was edited and translated into the Georgian language by ABA ROLI Georgia for use by defense attorneys in Georgia.

ABA ROLI Georgia also thanks NITA and Mr. Steven Lubet for the sections used from Modern Trial Advocacy by Steven Lubet, Law school edition, National Institute for Trial Advocacy, 2000, USA, which are attributed and footnoted.

ABA ROLI Georgia Thanks Mr. Stephen C. Rench for permission to use his section on Voir Dire/ Jury Selection from The Rench Book by Stephen C. Rench, which was edited and translated to be used by defense attorneys in Georgia.

Jury Selection - “Mastering Voir Dire and Jury Selection is edited and translated into the Georgian language by ABA ROLI Georgia for use by lawyers in Georgia from “Mastering Voir Dire” by Jeffrey T. Frederick originally published by the American Bar Association. Copyright (US) 2011 American Bar Association. Translated, published and distributed under the American Bar Association Rule of Law Initiative-Georgia. Translation Copyright (US) 2012 American Bar Association. All Rights Reserved. The contents of this publication may not be reproduced, in whole or in part, without written permission of the American Bar Association, Manager of Copyrights and Licensing, 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; e-mail: copyright@abanet.org

Voir Dire Questions: edited and translated into the Georgian language by ABA ROLI Georgia for use by lawyers in Georgia. From “Mastering Voir Dire” by Jeffrey T. Frederick originally published by the American Bar Association. Copyright (US) 2011 American Bar Association. Translated, published and distributed under the American Bar Association Rule of Law Initiative Georgia. Translation Copyright (US) 2012 American Bar Association. All Rights Reserved. The contents of this publication may not be reproduced, in whole or in part, without written permission of the American Bar Association, Manager of Copyrights and Licensing, 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; e-mail: copyright@abanet.org

Presiding Judge’s Sample instructions for Jury Trial, was originally published in the Guidelines for Judges for Jury Trials - The Bench Book by ABA ROLI Georgia, with assistance and funding provided by the Bureau of International Narcotics and Law En-

forcement Affairs of the United States Department of State (INL); 2010, Georgia. The work was originally written by the working group created for this specific reason within the Supreme Court of Georgia. There are no opinions of American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROL Initiative) or the Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs of the United States Department of State (INL) contained herein.

Writing Jury Instructions: Edited and translated by The ABA ROLI Georgia for use by Georgian lawyers. This manuscript was originally published in The Scribes Journal of Legal Writing and is reprinted with changes made by ABAROLI Georgia to make it more understandable to lawyers in Georgia and has been translated into the Georgian language. The original author is Peter M. Tiersma, and the original title is Communicating with Juries: How to Draft More Understandable Jury Instructions, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2006 [originally published in 10 Scribes J. Legal Writing 1 (2005-2006)].

Sections from “How to Try a Murder Case“ by Michael D. Wims, Jack B. Rubin, and Charles Ambrose originally published by the American Bar Association. Copyright (US) 2011 American Bar Association. Translated, published and distributed under the American Bar Association Rule of Law Initiative-Georgia. Translation Copyright (US) 2012 American Bar Association. All Rights Reserved. The contents of this publication may not be reproduced, in whole or in part, without written permission of the American Bar Association, Manager of Copyrights and Licensing, 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; e-mail: copyright@abanet.org

სარჩევი

შესავალი.....	12
ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციები.....	15
ზოგადი პრინციპები ნათელი კომუნიკაციისათვის.....	17
ნაფიცი მსაჯულებისათვის ინსტრუქციის შედგენის კონკრეტული პრინციპები.....	38
სხდომის თავმჯდომარის სანიმუშო განმარტებები ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოსადმი.....	48
სხდომის თავმჯდომარის სანიმუშო განმარტებები ნაფიც მსაჯულთა სათათბირო ოთახში გასვლამდე.....	56
ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო საქართველოში საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით.....	61
ნაფიც მსაჯულთა ეფექტური შერჩევა.....	70
ნაფიც მსაჯულთა არავერბალური კომუნიკაციის შესწავლა.....	108
ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დროს გასათვალისწინებელი ზოგიერთი საკითხი.....	139
ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომა (მკვლევლობის საქმეებზე).....	148
სამოდულო კითხვები სისხლის სამართლის საქმეზე ნაფიც მსაჯულთა შერჩევისას.....	151

შესავალი¹

2009 წლის 9 ოქტომბერს, ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიღებით, საქართველოში შემოვიდა შეჯიბრებითობის სისტემა სისხლის სამართლის საქმეებზე. იურისტებისათვის ეს უდიდეს ცვლილებასა და გამოწვევას წარმოადგენს. სასამართლო პროცესებზე მოსამართლეები აღარ გამოაქვეყნებენ მტკიცებულებებს და დაჰკითხავენ მოწმეებს. ახლა უკვე პროკურორის/ადვოკატის საქმეა წარმოადგინოს თავისი საქმე და დაკითხოს მოწმეები. თუ პროკურორი/ადვოკატი თავის საქმეს თავს ვერ გაართმევს, მტკიცებულებები და ჩვენება ვერასდროს მივა მოსამართლემდე ან ნაფიც მსაჯულეებამდე, რომლებმაც საქმე უნდა გადაწყვიტონ. ახლა ტვირთი მთლიანად მხარეებზეა, რომლებმაც უნდა უზრუნველყონ, რომ მათი შეამდგომლობების მხარდამჭერი მტკიცებულებები მოსამართლემდე ან ნაფიც მსაჯულეებამდე მივიდეს. მათ ასევე უნდა შეძლონ, რომ არასასურველი მტკიცებულებები არ იყოს განხილული. ამ მიზეზთა გამო უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ პროკურორებმა/ადვოკატებმა გაიგონ და მაღალ დონეზე დაეუფლონ შეჯიბრებითობის სისტემას.

შეჯიბრებითობის სისტემის ფარგლებში თითოეული მხარე წარმოადგენს მტკიცებულებებს, რომლებიც, მათი აზრით, მათ პოზიციებს გაამყარებს. არსებობს გარკვეული თანმიმდევრობა, რომელიც ამ პროცესში დაცული უნდა იყოს. გარდა ამისა, არსებობს წესები, რომლებიც არეგულირებს, თუ რა შეუძლია და რა არ შეუძლია გააკეთოს პროკურორმა/ადვოკატმა. ეს წესები იმისთვის შეიქმნა, რომ პროკურორებს/ადვოკატებს ჰქონოდათ სახელმძღვანელო პრინციპები თავისი საქმეების წარმოდგენისას. ამ წესებისა და მისი გამოყენების პრინციპის გაგება წარმოადგენს პირველ ნაბიჯს შეჯიბრებითობის სისტემაში ეფექტურ პროკურორად/ადვოკატად ჩამოყალიბებისათვის.

სასამართლო უნარ-ჩვევები პროცესის სუთ არსებით ფაზას მოიცავს:

¹ მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევა (**Voir Dire**), შესავალი სიტყვა, პირდაპირი დაკითხვა, ჯვარედინი დაკითხვა და დასკვნითი სიტყვა.

საქმის წარმატებულად წარმოდგენისათვის არსებითი მნიშვნელობა აქვს მხარის მიერ თითოეული ფაზის სწორი განხორციელების მეთოდის ცოდნას. მას შემდეგ, რაც პროკურორი/ადვოკატი გაიგებს და დაეუფლება სასამართლო პროცესის სხვადასხვა ფაზას, იგი შეძლებს ისეთი პრეზენტაციის გაკეთებას, რომელიც ნაფიც მსაჯულებს / მოსამართლეს დაარწმუნებს მისი საქმის სისწორეში და განაწყობს მისი ან მისი კლიენტის სასარგებლოდ. სასამართლო უნარ-ჩვევების სწავლის პროცესი ნებისმიერი სხვა უნარ-ჩვევის შეძენას ჰგავს, როგორცაა, მაგალითად, ფეხბურთის თამაშის სწავლა. პიროვნებამ თავდაპირველად ფეხბურთის წესები უნდა ისწავლოს და მხოლოდ ამ წესების შესწავლისა და ხანგრძლივი ვარჯიშის შემდეგ შეიძლება იგი წარმატებული მოთამაშე გახდეს. ეს არ არის პროცესი, სადაც ადამიანი წესებს სწავლობს და შემდეგ უბრალოდ ამ წესებით ფიქრის გარეშე მოქმედებს. სასამართლო უნარ-ჩვევები შემოქმედებითი პროცესია. ამ წესების ფარგლებში წარმატებულმა პროკურორმა/ადვოკატმა ისე უნდა წარმოაჩინოს თავისი პრეზენტაცია, რომ ის საქმეში არსებულ ფაქტებსა და შესაბამის კანონებს მოერგოს. პროკურორს/ადვოკატს ჭეშმარიტი პროფესიონალის სტატუსი ენიჭება მხოლოდ წლების პრაქტიკისა და უამრავი სასამართლო პროცესის ჩატარების შემდეგ, სადაც ხდება ნასწავლი უნარ-ჩვევების დახვეწა და განვითარება.

ქვემოთ მოცემული მასალა მოიცავს ძირითად ინფორმაციას სასამართლო პროცესის ხუთი ფაზისა და მათი განხორციელების ტექნიკის შესახებ. როგორც ნებისმიერი უნარ-ჩვევის შესწავლის შემთხვევაში, წინამდებარე სახელმძღვანელოს მკითხველებს მოუწოდებთ მოიძიონ სხვა წყაროები და დამატებითი მასალა, რომელიც მათ წარმატებულ პროკურორებად/ადვოკატებად ჩამოყალიბებაში დაეხმარება. ასევე აღსანიშნავია, რომ მოცემული მასალა საქართველოში 2011 წელს არსებულ მდგომარეობას უკავშირდება, სადაც საქმეთა უმრავლესობას კვლავაც მოსამართლე იხილავს საქმეთა ერთი კატეგორიის გარდა – დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილი მკვლელობის საქმე შესაძლოა ნაფიცმა მსაჯულებმა განიხილონ თბილისში. არცთუ შორეულ მომავალში ნაფიცი მსაჯულები სისხლის სამართლის საქმეების დამატებით

კატეგორიებსაც განიხილავენ. მართალია, ამ სახელმძღვანელოში მოცემული მრავალი უნარ-ჩვევა როგორც მოსამართლის, ისე ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით ჩატარებულ სასამართლო პროცესებზე გამოიყენება, მაგრამ არსებობს არსებითი განსხვავება, თუ როგორ უნდა იყოს საქმე ნაფიცი მსაჯულებისა და მოსამართლის წინაშე წარდგენილი.

სასამართლო პროცესის მოგების ან წაგების უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი ერთი სიტყვით შეიძლება გამოინახოს: მომზადება, მომზადება, მომზადება. მას ალტერნატივა არ აქვს. საქმის მოგება პროცესის მიმდინარეობისას ძალზედ იშვიათია, ის – პროცესამდე მოგებული ან წაგებული. ეს არის საკითხი, რომლის მნიშვნელობის დაკნინება შეუძლებელია და რომელსაც თითოეულ ქვეთავში კვლავაც და კვლავაც მიუბრუნდებით. სასამართლო პროცესამდე, მომზადების ეტაპზე თქვენ აყალიბებთ შესავალ სიტყვას, ატარებთ გამოძიებას, არჩევთ მოწმეებს და ამზადებთ ამ მოწმეებს სასამართლო პროცესისთვის. ასევე, თქვენ განსაზღვრავთ და ამზადებთ იმ ნივთიერ მტკიცებულებებს, ცხრილებსა და სხვა დამხმარე საშუალებებს, რომლებსაც პროცესის მიმდინარეობისას გამოიყენებთ. გარდა ამისა, თქვენ ემზადებით მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეების ჯვარედინი დაკითხვისთვის. ყველა წარმატებული ადვოკატი გირჩევთ – მომზადება სასამართლო პროცესზე წარმატების საწინდარია.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციები² (ამერიკის შეერთებული შტატების პრაქტიკა)

ნაფიცი მსაჯულები მართლმსაჯულების სისტემის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენენ. მოგვწონს თუ არა, ფედერალური კონსტიტუცია, ისევე როგორც, უმეტესობა შტატების კონსტიტუციებისა სისხლის სამართლის საქმეებზე ბრალდებულებს ანიჭებს უფლებას საქმე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განხილვას დაუქვემდებაროს. ხშირად ეს ინსტიტუტი სამოქალაქო სამართალწარმოებაშიც მოქმედებს. მიუხედავად ამისა, აღნიშნული უფლების გამოყენებას აზრი ეკარგება, თუ ნაფიც მსაჯულებს არასწორად ესმით ის კანონი, რომლის თანახმადაც გადაწყვეტილება უნდა მიიღონ.

შესავალი

ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობის მთავარი ამოცანაა კონკრეტულ საქმეზე მიიღონ გადაწყვეტილება – ვერდიქტი. შესაძლებელია ისეთი სისტემის წარმოდგენაც, სადაც ნაფიცი მსაჯულების კომპეტენციაში შევიდოდა არა მხოლოდ საქმეში არსებული ფაქტების გადაწყვეტა, არამედ ვერდიქტის მისაღწევად ფაქტებისთვის საჭირო კანონის შეფარდებაც. ასე მაგალითად, მრავალი საუკუნის მანძილზე ინგლისის ნაფიცი მსაჯულებისათვის კანონის განმარტება ძალზე შეზღუდულად, პრაქტიკულად არ ხდებოდა. აშშ-ს ისტორიული განვითარების ადრეულ ეტაპზეც, ნაფიც მსაჯულებს საკმაოდ ფართო დისკრეცია ეძლეოდათ სამართლებრივი საკითხების გადასაწყვეტად. აღნიშნული თავისუფლება ნაწილობრივ, იმ დიდ ნდობას ემყარებოდა, რომელიც ქვეყნის დამფუძნებლებს რიგითი ადამიანის კეთილსინდისიერი/სალი აზრის მიმართ გააჩნდათ.

2 ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციების მოზადება – რეაქტირება და თარგმნა განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. წარმოდგენილი ტექსტი პირველად დაიბეჭდა სამართლებრივი წერის ჟურნალში „სქრაიბს“ და ქართულად თარგმნის შემდეგ გამოიცა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. ტექსტის ავტორია ჰეტერ მ. თიერსმანი და მისი თავდაპირველი სახელწოდებაა „ნაფიც მსაჯულებთან ურთიერთობა: როგორ შევადგინოთ ნაფიც მსაჯულებისათვის მარტივად გასაგები მითითებები“, შტატის სასამართლოების ეროვნული ცენტრი, Williamsburg, VA, 2006 [originally published in 10 Scribes J. Legal Writing 1 (2005_2006)]

ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის თანამედროვე დეფინიცია თანდათანობით განვითარდა; დღეს მიიჩნევა, რომ ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობის ფუნქციაა დადგინოს რა მოხდა, ე.ი. ფაქტები საქმეზე, ისევე როგორც გამოიტანოს ვერდიქტი. ამასთან, ფაქტებისათვის შესაბამისი კანონის ნორმათა შეფარდება/მისადაგება მოსამართლეთა ექსკლუზიურ კომპეტენციას განეკუთვნება.

უდავოა, რომ მას მერე, რაც მოსამართლეები მიიღებენ გადაწყვეტილებას კანონის შესაბამისი ნორმების შესახებ, აღნიშნული გადაწყვეტილება ნაფიც მსაჯულებს უნდა ეცნობოთ. სწორედ ეს არის ნაფიცი მსაჯულებისათვის შექმნილი ინსტრუქციის დანიშნულება. ინსტრუქციამ ნაფიც მსაჯულებს კანონი უნდა განუმარტოს. გაითვალისწინეთ, რომ განმარტების მიცემა განსხვავდება ვინმესთვის რაიმეს თქმის ან წაკითხვისაგან. თქვენ შეგიძლიათ უთხრათ ვინმეს რაიმე, ისე რომ აღრესატმა ვერ გაიგოს თქვენი ნათქვამი, მაგ., თუკი მსმენელი არ ფლობს მოსაუბრის ენას. განმარტების არსი კი იმაში მდგომარეობს, რომ თქვენ მხოლოდ თქმით ან წაკითხვით არ შემოიფარგლოთ, არამედ აუდიტორიამ ნამდვილად უნდა გაიგოს თქვენ მიერ მიწოდებული ინფორმაციის შინაარსი, წინააღმდეგ შემთხვევაში, თქვენი კომუნიკაცია ფუჭია. ნაფიცი მსაჯულებისათვის ინსტრუქციის მხოლოდ ხმამაღლა წაკითხვა თავისთავად ვერ ჩაითვლება განმარტებად.

წინამდებარე ნაშრომი მიზნად ისახავს მკითხველს გაუზიაროს ნაფიც მსაჯულებთან ეფექტური კომუნიკაციის ძირითადი წესები. ეს მასალა ემყარება ორისაში ათეული წლის განმავლობაში ჩატარებულ კვლევას დაგროვილი გამოცდილების შესახებ სამართლებრივი ენის, ნაფიცი მსაჯულის აღქმისა და წმინდა „ინგლისური წესების“ თაობაზე, აგრეთვე ჩემს პირად გამოცდილებას, რომელიც კალიფორნიის შტატისათვის უფრო გასაგები ინსტრუქციის შემუშავების მიზნით შექმნილი სპეციალური საშუალო ჯგუფის წევრის რანგში შევიძინე.

ნაშრომის პირველი ნაწილი ეთმობა კომუნიკაციისა და წერის ხელოვნების ზოგადი პრინციპების მიმოხილვას, იგი გრძელდება ნაფიცი მსაჯულებისათვის ინსტრუქციის უფრო დეტალური პრინციპების აღწერით, დაბოლოს, გვთავაზობს აღნიშნული პრინციპები გათვალისწინებულ იქნეს ინსტრუქციების წერის პროცესში.

ზოგადი პრინციპები ნათელი კომუნიკაციისათვის

კარგი მწერალი ითვალისწინებს აუდიტორიას, რომელსაც მიმართავს და ისეთ ენას შეარჩევს, რომელიც ამ უკანასკნელისათვის გასაგებია.

ნაფიცი მსაჯულებისათვის ინსტრუქციის შემთხვევაში, აღნიშნული მოითხოვს ჩვეულებრივი ქართულის და არა იურიდიული ტერმინოლოგიის გამოყენებას, აგრეთვე რამდენიმე სხვა სახელმძღვანელო პრინციპის გათვალისწინებას „გამართული ენის“ უზრუნველსაყოფად.

გათვალისწინეთ თქვენი აუდიტორია

ნებისმიერი მწერლის მთავარი პრინციპია, მუდმივად გაიაზროს აუდიტორია, რომლისთვისაც წერს. უზენაესი სასამართლოსათვის შედგენილი დოკუმენტის ენა განსხვავდება კლიენტისათვის მიწერილი ახსნა-განმარტების წერილისაგან, რომელიც მას ანდერძისა თუ გაყრის შესახებ ტერმინებს განუმარტავს. ჭეშმარიტად კარგი იურისტი იმდენად კარგად უნდა იცნობდეს კანონს, რომ საკუთარი კლიენტებისათვის მისი მარტივი ენით ახსნა შეეძლოს. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, იურისტის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი უნარი უკავშირდება იურიდიული ცნებებისა და იურიდიული ფარგონის ჩვეულებრივ ქართულ ლიტერატურულ და არა იურიდიულ ენაზე თარგმნის შესაძლებლობას. ბუნებრივია, თქვენი აუდიტორია ნაფიცი მსაჯულებისგან შედგება. სიები, საიდანაც ნაფიცი მსაჯულები ირჩევიან განსხვავდება ქვეყნის მასშტაბით და ხშირად თვით კონკრეტული გეოგრაფიული არეალის შიგნითაც. შესაბამისად, ყველა შემადგენლობა რამდენადმე განსხვავებული იქნება.

ასე რომ, არცთუ მარტივია იმის გადაწყვეტა, თუ ვინ არის თქვენი აუდიტორია, კონკრეტულად კი რა განათლების დონე და კითხვისა თუ სმენის შესაძლებლობები გააჩნიათ მის წევრებს.

ერთი შეხედვით, მიზანშეწონილია ისეთი ინსტრუქციის შედგენა, რომელიც ყველა ნაფიცი მსაჯულისთვის თანაბრად გასაგები იქნება, თუმცა ეს შესაძლოა ზოგჯერ მიულწეველ ამოცანად იქცეს.

აღსანიშნავია, რომ სასამართლო პროცესზე დაკვირვება და

იურისტების დასკვნითი სიტყვების მოსმენა გარკვეულწილად დაეხმარება ნაფიც მსაჯულებს გაიგონ სამართლებრივი ნორმები. მათ ასევე მიეცემათ შესაძლებლობა იმსჯელონ ინსტრუქციის შესახებ სათათბიროდ გასვლის დროსაც. აქვე მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ, რომ ბრალდება/დაცვა ეცდება ინსტრუქციების მათეული ინტერპრეტაცია შესთავაზონ აუდიტორიას. მიუხედავად იმისა, რომ თათბირი შესაძლოა დაეხმაროს მსაჯულებს კანონის სწორად გაგებაში, ერთობლივმა განხილვამ ასევე შეიძლება გამოიწვიოს ერთი ან მეტი მსაჯულის მიერ დანარჩენი შემადგენლობის გადაბირება ინსტრუქციის არასწორი ინტერპრეტაციის საფუძველზე.

შესაბამისად, რჩევა და თათბირი ვერ შეავსებს ცუდად განმარტებული ინსტრუქციის დეფექტებს.

მიუხედავად იმისა, რომ ინსტრუქცია ყოველთვის ვერ იქნება თანაბრად გასაგები ყველა მსაჯულისათვის, ლოგიკური იქნება არსებობდეს მინიმალური მოთხოვნა, რომ ნაფიცი მსაჯულებისათვის ინსტრუქციის განმარტება გასაგები იყოს საშუალო, ჩვეულებრივი ნაფიცი მსაჯულისათვის. ასეთ შემთხვევაში, თავისუფლად შეგვიძლია მივიჩნიოთ, რომ უმეტეს შემთხვევაში მსაჯულთა უმრავლესობა სწორად გაიგებს კანონს.

პრაქტიკული თვალსაზრისით, შეიძლება ჩავთვალოთ, რომ საშუალო ნაფიც მსაჯულს მიღებული აქვს საშუალო განათლება (დამთავრებული აქვს სკოლა). შესაბამისად, გონივრულია მიგვაჩნდეს, რომ ჩვენი აუდიტორია წერა-კითხვის შემძლეა, 12-კლასიანი განათლების დონის სტანდარტით. ზოგჯერ სასარგებლოა წარმოიდგინოთ, თითქოს რომელიმე იურიდიულ ცნებას თქვენს სტილისტს, თქვენი საყვარელი რესტორნის მიმტანს, ან სხვა, შედარებით „ჩვეულებრივ“ ადამიანს უხსნით.

შეარჩიეთ შესაფერისი სტილი და ტონალობა

სასამართლო დარბაზი ოფიციალური ტიპის გარემოა. ასეთმა გარემომ შესაძლოა შესაბამისი ოფიციალური და ზოგჯერ გადაჭარ-

ბებით პომპეზური ენისა და საუბრის მანერისაკენ გვიბიძგოს. გამონაკლისს არც მოსამართლეები წარმოადგენენ. გარდა ამასა, ნაფიც მსაჯულებისათვის ინსტრუქცია ერთ-ერთი იშვიათ გამონაკლისია, როდესაც მოსამართლეს შეუძლია მიმართოს ნაფიც მსაჯულებს სხდომის მსვლელობისას. მსგავს სიტუაციებში უძრავლესობა ჩვენგანს სურს მაღალფარდოვანი და ზედმეტად ლიტერატურული ენის გამოყენებით საკუთარი ერუდიცია გამოამჟღავნოს და კარგი შთაბეჭდილება დატოვოს; მაგრამ ოფიციალური ენა ამცირებს შინაარსის გაგების ალბათობას, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ესაუბრებით საშუალოზე დაბალი განათლების მქონე ადამიანებს, რადგან ლიტერატურული ენის შესწავლა სკოლაში ხდება. ამასთან, ზედმეტი ფორმალობა ქმნის დისტანციას მოსაუბრესა და მსმენელს შორის. შესაბამისად, ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქცია არ უნდა იყოს გადატვირთული ოფიციალური ენით. დღევანდელი ნაფიც მსაჯულები უფრო ზედმიწევნით შეასრულებენ მათზე დაკისრებულ მოვალეობას, თუკი ექნებათ განცდა, რომ ისინი სიმართლის დასადგენად მომართული ერთიანი მექანიზმის ნაწილს წარმოადგენენ და არა ჯარისკაცებს, რომელთაც საკუთარი ვალის მოხდა იმპერატორმა უბრძანა.

ამავდროულად, გარკვეული დოზით ფორმალობის შენარჩუნება შეახსენებს პროცესის მონაწილეებს პროცესის მნიშვნელობას და აღძრავს პატივისცემას სასამართლო სისტემის მიმართ. ქუჩის ჟარგონი ყოვლად შეუსაბამოა ასეთი სიტუაციისათვის. როგორც სხვა მრავალ ცხოვრებისეულ შემთხვევაში, აქაც სწორება „ოქროს შუალედზე“ უნდა გაკეთდეს. ზოგადად, ნაფიც მსაჯულებისათვის ინსტრუქცია ზომიერად ოფიციალური, თუმცა არა ზედმეტად გადატვირთული დოკუმენტი უნდა იყოს.

გამოყენეთ ლოგიკური სტრუქტურა

ინფორმაციის ლოგიკური სახით წარმოდგენა ბევრად ამარტივებს აუდიტორიის მხრიდან მის აღქმას. ასე მაგალითად, მონათხრობი უფრო ადვილად აღსაქმელია, თუ მას ქრონოლოგიურ რეჟიმში მოგვყვებით. მოვლენების ერთმანეთთან დაკავშირება არაქრონოლოგიური სიზუსტით ან მსმენელის „უკან დაბრუნების“ ტექნიკის გამოყენება შესაძლოა საინტერესო ხერხია ლიტერატურული თვალსაზრისით, თუმცა ასევე

შეიძლება დამაბნეველი იყოს მკითხველისათვის, რომელიც იძულებულია გაბნეული ინფორმაცია ერთ ლოგიკურ მსვლელობად შეკრას.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქცია არ მოგვითხრობს ამბავს, შესაბამისად ქრონოლოგიური ორგანიზაცია ნაკლებად გამოგვადგება. თუმცა, გარკვეულწილად, სასამართლო პროცესის ქრონოლოგია გეთავაზობს ინფორმაციის ორგანიზების გარკვეულ პრინციპს: შეეცადეთ ნაფიც მსაჯულებს ინფორმაცია მაშინ მიაწოდოთ, როდესაც ეს მათ წინაშე არსებულ ამოცანას შეესაბამება. ბევრი მოსამართლე ნაფიც მსაჯულებს ინსტრუქციას პრაქტიკულად პროცესის ბოლოს აცნობს. თუმცა, უპრიანი იქნება მათ გარკვეული ძირითადი ხასიათის ინფორმაცია უშუალოდ პროცესის დაწყებამდე მივაწოდოთ. სულ მცირე, ნაფიც მსაჯულებს უნდა შეექმნათ წარმოდგენა იმის შესახებ, როგორი იქნება პროცესის მსვლელობა, რა წესებით უნდა იხელმძღვანელონ მტკიცებულებებთან მიმართებით, ასევე თუ რა ედება ბრალად ბრალდებულს. მსაჯულებს გაცილებით უკეთ დაამახსოვრდებათ მტკიცებულებები, თუკი თავიდანვე ეცოდინებათ რა არის მნიშვნელოვანი და რა არა. აშშ-ს ბევრ სასამართლოში გავრცელებულია პრაქტიკა, როდესაც მსაჯულებს უამრავი ცუდად ორგანიზებული ფაქტით ტვირთავენ და მხოლოდ შემდეგ უხსნიან დანაშაულის ნიშნებს, რაც ყოველგვარ სად აზრს არის მოკლებული. ბევრად უფრო ხელსაყრელია, უმეტესობა ინსტრუქციებისა პროცესის დაწყებისას გავცეთ, ხოლო უშუალოდ თათბირის წინ ზეპირად გავაკეთოთ ინსტრუქციის მოკლე შეჯამება და ნაფიც მსაჯულებს გადავცეთ ინსტრუქციის წერილობითი ასლი.

კონკრეტულ ინსტრუქციებთან მიმართებით გასათვალისწინებელი ზოგიერთი ორგანიზაციული პრინციპი:

- პირველ რიგში, შეეხეთ ყველაზე მეტად მნიშვნელოვან საკითხებს;
- მოათავსეთ ზოგადი ინფორმაცია კონკრეტული ინფორმაციის წინ;
- ახსენეთ ჯერ ზოგადი მოცემულობა ან წესი, ხოლო შემდეგ მიუთითეთ მთავარ გარემოებებზე ან გამონაკლისებზე.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქცია არ უნდა ჟღერდეს როგორც ვიქტორიანული ეპოქის დოკუმენტი, რომელიც იწყება იურიდიული სიტყვებით დახუნძილული გრძელი შესავლით და შეიცავს ისეთ სიტყვებს,

როგორც არის „მასსადამე“, „უწინარესად“, „ვიტვალისწინებთ რა“, „ვაღიარებთ რა“ და ა.შ., გრძელდება გამონაკლისებისა და დამატებითი გარემოებების ვრცელი სიით და მხოლოდ სულ ბოლოს გადადის საკითხის არსზე. ამის ნაცვლად, ახსენით ჯერ ზოგადი წესი და შემდეგ გადადით მისგან გამონაკლისი შემთხვევების დახასიათებაზე, ასეთის არსებობის შემთხვევაში.

არსებობს ინფორმაციის ორგანიზების სხვა პრინციპებიც, რომლებიც შეიძლება მივუსადაგოთ ინსტრუქციებს. ერთ-ერთი ასეთი პრინციპია დასათაურება. როდესაც ნაფიც მსაჯულებს გადასცემთ ინსტრუქციის წერილობით ასლს, თითოეულ თავში შესაბამისი სათაურის ან სახელწოდების მინიშნება ნაფიც მსაჯულებს დაეხმარე ბათ საჭიროებისამებრ მოძებნონ შესაბამისი ინსტრუქცია თათბირის დროს. აგრეთვე სასარგებლოა ჩამონათვალის ნუმერაციაც. ყოველთვის, როდესაც ნაფიც მსაჯულებს მხედველობაში მისაღებად ეძლევათ სხვადასხვა ელემენტი ან ფაქტორები – მაგ., დანაშაულის ნიშნები, ან მოწმის სანდობის განსასაზღვრად გასათვალისწინებელი გარემოებები – მათი წარმოდგენა სიის სახით უნდა მოხდეს.

ამასთან, აღსანიშნავია: ბრალდება/დაცვა და სასამართლო ინსტინქტურად ხვდება, რომ დანაშაული და მისი გამომწვევი მიზეზი, ჩვეულებრივ, დანაშაულის შემადგენელი ელემენტებით განისაზღვრება, რომელთაგანაც ყველა კუმულაციურად უნდა დაკმაყოფილდეს, მაშინ როდესაც ყველა ფაქტორის/გარემოების დაკმაყოფილება არ არის საჭირო გადაწყვეტილების მიღებისათვის და დანარჩენი ფაქტორები მხოლოდ სათვალავში მოიაზრება.

მნიშვნელოვანია, რომ აღნიშნულ განსხვავებაზე რაიმე გზით მიეთითოს ნაფიც მსაჯულებს, მაგალითად:

ბრალდებულს ბრალი ედება ქურდობაში. სახელმწიფომ უნდა დაამტკიცოს, რომ ქვემოთ ჩამოთვლილი ელემენტებიდან ყველა სიმართლეს შეესაბამება:

1. ბრალდებული სხვის [სახელი, მაგ., თენგიზის] ნივთს ამ უკანასკნელის ნების გარეშე დაეუფლა;
2. ბრალდებულს განზრახული ჰქონდა მიესაკუთრებინა [სახელი, მაგ., თენგიზის] ნივთი. ამასთან:
3. ბრალდებულმა თუნდაც მოკლე მანძილზე გადაადვილა ნივთი, და გარკვეული პერიოდის განმავლობაში ფლობდა მას.

თქვენი გადასაწყვეტია ენდობით თუ არა მოწმეს. მოწმის ჩვენების შეფასებისას დაუსვით თქვენს თავს შემდეგი შეკითხვები:

1. რამდენად კარგად ესმოდა ან ხედავდა მოწმე იმ საგნებს, რომელთა შესახებაც ჩვენება მისცა?
2. რამდენად კარგად ახსოვდა მოწმეს მომხდარი და რამდენად კარგად აღწერა იგი?
3. ესმოდა თუ არა მოწმეს მისთვის დასმული შეკითხვები და პირდაპირ პასუხობდა თუ არა მათ?
4. რამდენად სანდოდ გეჩვენათ მოწმე?

ასეთი მაგალითი გასათვალისწინებელი ფაქტორების კითხვების სახით გადმოცემის ყველაზე გასაგებ გზას წარმოადგენს.

იყავით მაქსიმალურად კონკრეტული

კანონი ზოგად და აბსტრაქტულ ფორმულირებებს უნდა შეიცავდეს, რათა მისი შეფარდება ნებისმიერი პირისათვის და მისი ფარგლებით გათვალისწინებული ნებისმიერი ქმედებისათვის იყოს შესაძლებელი. არსებობს საკმაო მიზეზი, თუნდაც დანაშაულის განმარტებისას ასეთი ზოგადი და აბსტრაქტული ენის გამოსაყენებლად.

მაგრამ მას შემდეგ, რაც დანაშაული მოხდება, სასამართლო პროცესზე განიხილება ბრალდებულის ბრალეულობის საკითხი, ე.ი. საკითხი ვიწროვდება და ძალზე კონკრეტული ხდება. კანონები არა მხოლოდ რთული ენით არის დაწერილი, არამედ ის არ განუმარტავს ნაფიც მსაჯულებს, როგორ შეასრულონ მათზე დაკისრებული ამოცანა.

მაშინ, როდესაც კანონი, როგორც წესი, შეიცავს ისეთ აბსტრაქტულ ტერმინებს, როგორცაა „ნებისმიერი პირი, რომელიც ჩაიდენს X ქმედებას, დამნაშავეა“, ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობამ უნდა გადაწყვიტოს, ჩაიდინა თუ არა პირმა X ქმედება. განსხვავებით კოდექსისა, თუ კანონთა კრებულისგან, ინსტრუქცია არ უნდა შედგებოდეს აბსტრაქტული იურიდიული პრინციპების ჩამონათვალისაგან, არამედ ის უნდა უხსნიდეს მსაჯულებს, თუ როგორ მიაღწიონ ვერდიქტს.

გამოყენეთ გასაგები ლექსიკა

იურიდიულ ფაკულტეტზე სწავლისას ყველა ჩვენგანს ახსოვს უამრავ უცნობ ტერმინოლოგიასთან ჭიდილი. თუკი ასეთ შორეულ წარსულს ვერ ინსენებთ, მაშინ შესაძლოა ფილოსოფიის ან ლინგვისტიკის შესახებ ლექციას დასწრებიხართ ან წიგნი წაგიკითხავთ, ანდა გიცდიათ გაგერჩიათ ინსტრუქცია კომპიუტერის ან სხვა მოწყობილობის დასაპროგრამებლად და მიმხვდარხართ, რომ ბევრი არაფერი გესმით, რადგან ინსტრუქცია უამრავ ტექნიკურ ტერმინოლოგიას შეიცავს. ყოველდღიურად იურიდიული ტერმინოლოგიის გამოყენებისას, ადვილია იმის დავიწყება, თუ რამდენად უცნაურად ჟღერს ეს ლექსიკა მათთვის, ვინც იურისტი არ არის. ასე რომ, ნაფიცი მსაჯულებისათვის გასაგები ინსტრუქციის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპია, ის მარტივი ენით იყოს შედგენილი.

1. ტექნიკური ტერმინოლოგია

ჩვეულებრივ ადამიანს აქვს ზოგადი ცოდნა იმის შესახებ, თუ როგორ ფუნქციონირებს სამართლებრივი სისტემა, ისევე როგორც დაახლოებითი წარმოდგენა ზოგიერთი ძირითადი იურიდიული ტერმინის მნიშვნელობაზე. ისეთი სიტყვების მნიშვნელობა, როგორიც არის, მაგალითად: მოსამართლე, ბრალდებული, ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობა, მანდატური, ბადრაგი, უმრავლეს შემთხვევაში ნაკლებად პრობლემაურია, ასე რომ, მათი შეტანა ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციაში დასაშვებია.

თუმცა იურიდიული ტერმინების უმრავლესობა ფართო საზოგა-

დღეებისათვის უცნობია, ხოლო ზოგიერთი ტერმინი, ისეთი, მაგალითად, როგორცაა – ლის პენდენს (პროცესუალური გამოწვევა), პერსტირპეს (დელიკენტი), პირველი რიგის მექვიდრე, დელიქტი, ჩვეულებრივი ადამიანებისათვის სრულიად ბურუსითაა მოცული. მეორე მხრივ, ასეთი სიტყვების ტექნიკური შინაარსი აშკარაა და უფრო ადვილი მისახვედრია, რომ აუცილებელია მათთვის თავის არიდება ინსტრუქციის შედგენისას.

ზოგიერთ იურისდიქციში მეტი ალბათობით მტკიცება ნიშნავს ვარაუდს, რომ რაღაც შეესაბამება სინამდვილეს. მაგალითად, ნინომ უნდა დაამტკიცოს, რომ გოჩა მისი მამაა, უფრო მარტივი იქნება ვთქვათ, რომ ნინომ უნდა დაამტკიცოს, რომ გოჩა სავარაუდოდ, მისი მამა უნდა იყოს, ვიდრე ნინომ მეტი ალბათობით უნდა დაამტკიცოს, რომ გოჩა მის ბიოლოგიურ მამას წარმოადგენს. ამგვარად, ზედმეტ ტერმინოლოგიას ავიცილებთ თავიდან.

იურისტებიც კი ზოგჯერ უნდა დაფიქრდნენ, რომ გაიხსენონ სახლის მეპატრონე მოიჯარეა/მოგირავნეა თუ მეიჯარე/მეგირავნე. ამიტომ, შეეცადეთ ყველგან უფრო მარტივი ტერმინოლოგია გამოიყენოთ. მოცემული პირები შესაძლებელია მსესხებლად და გამსესხებლად მოვიხსენიოთ. იმავე პრინციპით მოქიარავნე და გამქიარავებელი შეიძლება ჩავანაცვლოთ მეპატრონითა და მდგომურით.

თუმცა ყოველთვის ვერ შევძლებთ თავი ავარიოლოთ იურიდიული ტერმინების გამოყენებას. ზოგჯერ ტერმინი იმდენად დამკვიდრებულია, რომ არა მხოლოდ დარბაზში მყოფი იურისტებისათვის, არამედ ალბათ თავად ნაფიცი მსაჯულებისთვისაც კი ბუნებრივად ჟღერს. იურიდიული ტერმინოლოგია აგრეთვე ხელსაყრელია ლაკონიურობისათვის. მაშინ, როდესაც მეტი ალბათობის კრიტერიუმი რამდენიმე სიტყვით აიხსნება, გონივრული ეჭვის სტანდარტის ახსნისათვის შესაძლოა რამდენიმე წინადადებაც კი არ გვეყოს (გარდა რამდენიმე იურისდიქციისა, სადაც მისაღებია „მტკიცედ სარწმუნოების“ სტანდარტი). თუკი გონივრული ეჭვის სტანდარტის მსგავსი სხვა ტერმინის ახსნა ერთი-ორი ჩვეულებრივი ქართული სიტყვით ვერ მოხერხდა, მაშინ შესაძლოა უკეთესი იყოს ის პირდაპირ გამოვიყენოთ. ასეთ დროს ჯერ უნდა ავხსნათ ტერმინის მნიშვნელობა. არაერთ შემთხვევას ჰქონია ადვილი, როდესაც

ნაფიც მსაჯულებს თათბირის დროს ლექსიკონში დაუწყიათ სიტყვების ძებნა, რაც ტექნიკური თვალსაზრისით არამართებულ ქცევად ითვლება. ცნობილია, რომ მსგავსი შემთხვევების დროს ძირითადად ეძებდნენ შემდეგ სიტყვებს: ხელყოფა, ფიზიკურად გასწორება, ბრალეული, საპატიმრო სასჯელი, პატიმრობა, მეურვეობა/მზრუნველობა, პროვოკაცია, დელუქცია, ფსიქიკური აშლილობა, იურიდიული შედეგი, დაუდევრობა, გადაცდომა, მოტივი, მკვლელობა, გაუფრთხილებლობა, საკუთრება, წინასწარი შეცნობა, ალბათობის ტესტი, სიანლოვეში მყოფი, კეთილგონიერი, შეუსაბამო/არაჯეროვანი, ბრუნვაში ჩაშვება (მაგალითად, ყალბი ჩეკის), დანაშაულებრივი გულგრილობა.

მიუხედავდ იმისა, რომ უმრავლეს შემთხვევებში ასეთი შეცდომები ნაფიცი მსაჯულების ქცევაში უმტკივნეულოა, თავად მსგავსი ფაქტების არსებობა იმაზე მეტყველებს, რომ ნაფიც მსაჯულებს იშვიათად ესმით იურიდიული ტერმინოლოგია.

რა თქმა უნდა, მოსამართლეები არ იშურებენ მცდელობას განმარტონ საგნის განმსაზღვრელი ტერმინი, თუმცა ხშირად ავიწყდებათ, რომ სიტყვები, რომლითაც განმარტებას ვაკეთებთ, უფრო მარტივი უნდა იყოს, ვიდრე თავად განსამარტავი სიტყვა. ასე მაგალითად, არსებობს რამდენიმე შემთხვევა, როდესაც კალიფორნიის ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობამ სიკვდილით დასჯის საქმეებზე მოსთხოვა მოსამართლეს მათთვის განემარტა სიტყვა „შემსუბუქება“, საბოლოოდ კალიფორნიამ ინსტრუქციას დაამატა დეფინიცია, სადაც ახსნილი იყო, რომ „შემსუბუქება“ პასუხისმგებლობის ხარისხზე მოქმედი, თუმცა არა მისი გამომრიცხველი გარემოებაა, რაც ალბათ არცთუ მარტივი ახსნაა. ნაფიც მსაჯულებს, რომლებსაც „შემსუბუქება“ არ ესმით, ალბათ გაუჭირდებათ პასუხისმგებლობის ხარისხზე მოქმედი ცნების, მნიშვნელობის წვდომა.

დაბოლოს, ზოგიერთ ტექნიკურ იურიდიულ ფრაზასთან მიმართებით, ადამიანები მეტწილად ცდილობენ „დაშალონ“ ფრაზა ან გამოიცნონ მისი მნიშვნელობა, მაგალითად, ხშირად მიაჩნიათ, რომ უახლოესი შედეგი ნიშნავს მიახლოებით შედეგს.

ასეთ შემთხვევებში უმჯობესია საერთოდ თავიდან ავიცილოთ მსგავსი ფრაზის გამოყენება, თუმცა ეს ყოველთვის არ არის შესაძლე-

ბელი. თუკი მსგავს სიტუაციაში აღმოჩნდით, უპრიანია განუმარტოთ ნაფიც მსაჯულებს, რომ მოცემულ სიტყვას/ფრაზას სხვა დატვირთვა და მნიშვნელობა აქვს. მაგ., მიუთითოთ: „განსხვავებით გავრცელებული მნიშვნელობისაგან, მოცემულ შემთხვევაში სიტყვა/ფრაზა [ჩასვით] (არ) უნდა გავიგოთ, როგორც [ჩასვით]“.

2. ტექნიკური ტერმინები, რომლებიც ჩვეულებრივ მეტყველებაშიც გამოიყენება

დამატებითი პრობლემა იქმნება, როდესაც იურიდიული ტერმინი ლიტერატურულ ენაში სხვა მნიშვნელობით არის ცნობილი. ამას „იურიდიულ ომონიმებს“ უწოდებენ. ზოგჯერ იურიდიული მნიშვნელობა უფრო კონკრეტულია, ვიდრე ზოგადად მიღებული განსაზღვრება. მაგალითად, უმრავლესობამ იცის, თუ რას ნიშნავს ცნებები *გონივრულ ეჭვს მიღმა* ან *დაუდევრობა*, თუმცა მხოლოდ ზოგადი შინაარსი ესმით. ხალხი ვერ აღიქვამს იმ ნიუანსებს, რომლებიც ხშირ შემთხვევაში საუკუნეების მანძილზე იხვეწებოდა პრეცედენტების მეშვეობით. ცხადია, სასურველი იქნება მსგავსი ტერმინები შეძლებისდაგვარად თავიდან ავირიდოთ და თუ ამას ვერ შევძლებთ, მაშინ განვმარტოთ. კიდევ უფრო დიდ პრობლემას წარმოადგენს ისეთი იურიდიული სიტყვები და ფრაზები, რომელთა იურიდიული შინაარსი არა მხოლოდ უფრო კონკრეტულია, არამედ პრინციპულად განსხვავდება მათი ჩვეულებრივი მნიშვნელობისაგან. მაგალითად, ტერმინი პირადი საკუთრება უმეტესობა ადამიანებისათვის „პირად საგნებთან“ ასოცირდება, თუმცა იურიდიულად მისი მნიშვნელობა საკუთრების ზოგადი ცნებისგან განსხვავდება. ასეთივე სიტუაციაა ინდივიდუალურ განაცხადთან მიმართებით, უმრავლესობას ის განცხადებად მიაჩნია, რომელიც არ არის დაკავშირებული რაიმე სასამართლო წარმოებასთან. მსგავს შემთხვევასთან გვაქვს საქმე ინგლისური ტერმინის *Mayhem*-თან მიმართებით, რაც პოპულარულ ინგლისურ ენაზე მასიურ არეულობას, ღრეობას ნიშნავს, თუმცა ამ ტერმინის იურიდიული შინაარსი დასახიჩრებას, სხეულის ან მისი ნაწილების დაჭრას ან/და დამახინჯებას ნიშნავს. აუცილებელია სიფრთხილით მოვეკიდოთ ყველა ასეთ ტერმინს, რადგან მათ შესაძლოა ჩვეულებრივი ადამიანი შეცდომაში შეიყვანონ. გარდა ამასა, ფსიქოლოგიურმა კვლევებმა აჩვენა, რომ დამკვიდრებული ტერმინების

შემთხვევაში ძალზე ძნელია სიტყვის მისი ორდინარული აღქმისაგან განსხვავებული, ტექნიკური მნიშვნელობით აღჭურვა.

3. არქაული, ფორმალური და უცნაური სიტყვები

რადგან ბევრი სამართლებრივი ცნება საკმაოდ ძველია და ამ პროფესიას წერის საკმაოდ კონსერვატიული სტილიც ახასიათებს, იურისტები ხშირად იყენებენ არქაულ და უცნაურ ტერმინოლოგიას. ეს შესაძლოა ნაკლებად პრობლემური ყოფილიყო რამდენიმე ათეული წლის წინათ, როდესაც ხალხი შექსპირისა და მეფე ჯეიმსის ბიბლიის (ტრადიციული გამოცემა) ენას ფლობდა. ვინაიდან ახლა ტელევიზიის ეპოქაში ვცხოვრობთ და ბევრად მეტი ზეპირსიტყვიერი პრაქტიკა გვაქვს, ჩვეულებრივ ადამიანებთან ურთიერთობისას, უნდა მოვერიდოთ არქაული ენის გამოყენებას.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციაში ასეთი არქაული ენის ტიპური მაგალითები წარმოდგენილია ზმნისზედებით: *შემდგომში, მას აქეთ, სადაც, წინამდებარე, მოცემული, ამასთან, იქვე*. გარდა გარკვეული ანაქრონიზმისა, იურიდიული ტექსტში ზმნისზედა „აქ“ მთლად გასაგები არ არის. მაგალითად, კანონის ტექსტში, როგორც წესი, ძნელია გაიგოთ თუ რას ეხება სიტყვა „აქ“ – იმ პუნქტს, სადაც გვხვდება ტერმინი, მთლიანად ქვეთავს, თავს, თუ სრულ კანონს, ანდა იქნებ, თუნდაც მთლიანად კოდექსს. ინსტრუქციის შემთხვევაში, შესაძლოა გაუგებარი დარჩეს „აქ“! კონკრეტულად ინსტრუქციას ეხება, ბრალს თუ სულაც მთელ პროცესს.

ასევე პრობლემურია სიტყვები: *აღნიშნული, რომელი, ზემოაღნიშნული* და *როგორც*, როდესაც მათი გამოყენება ხდება „ეს“, „ამ“ და „იმ“ ჩვენებითი ნაცვალსახელების დატვირთვით. იმის მაგივრად, რომ დავწეროთ: „აღნიშნული განცხადება, რომელი ოქმი/ც“, თითქმის ყოველთვის სჯობს ვთქვათ, „განცხადება და ის/ეს ოქმი“.

უნდა ეცადოთ შედარებით რთული და უჩვეულო სიტყვების ნაცვლად გამოიყენოთ ჩვეულებრივი ტერმინები. იურისტებს ზოგადად ახასიათებთ სისუსტე ისეთი სიტყვებისადმი, როგორცაა: „დასაბამი“ და „დასასრული“, მაშინ როდესაც *დაწყებაც* და *დამთავრებაც* ზუსტად იმავე შინაარსს გამოხატავს.

თქვენს წინაშეა ზოგიერთი ტერმინი, რომელიც შეძლებისდაგვარად სხვა სიტყვებით უნდა ჩაანაცვლოთ:

უჩვეულო ტერმინი	შესაძლო ჩანაცვლება
მიჩნევა	ჩათვლა
ძითითება	თქმა, დარიგება
იმხანად	მაშინ
დადასტურება	მხარი დაუჭირა
სარწმუნო	დამაჯერებელი
ქმედება	საქციელი
დისკრედიტაცია	ნდობის დაკარგვა
შეუსაბამობა	განსხვავება
ზარევი	არასწორი
მიუკერძოებელი	სამართლიანი, ობიექტური
განპირობებულია შემდეგით	თუ
მეხსიერების ჩავარდნა	გულმავიწყობა, უზუსტო მეხსიერება
მიმართებით	დაკავშირებით
უწინარეს	სანამ
შესაბამისად	მიხედვით
შემდგომი	შემდეგ
უტილიზება	გამოყენება
უტყუარობა	სიმართლე

ასევე არამართებულია მოსაზრება, თითქოს გრძელი სიტყვები ცუდია და მათ ყოველთვის მოკლე სიტყვები სჯობს. როგორც წესი, ეს ასეა, თუმცა არსებობს არაერთი გამონაკლისი. მაგალითად, სიტყვები ვერტმფრენი, სასწრაფო, საავადმყოფო, ავტომობილი, თითოეული სამი-ოთხი მარცვლისაგან შედგება, მაგრამ საშუალო მოქალაქისათვის აბსოლუტურად გასაგებია.

საპირისპიროდ, ისეთი სიტყვები, როგორცაა, მაგალითად, გაუქმება, *ენ ბანკ* (კოლეგია), კანონიერი წილი, ინ რემ (საკუთრებასთან დაკავშირებით), აბსოლუტური გამოცანაა ჩვეულებრივი ადამიანებისათვის.

4. კანონის ენა

არქაული და უჩვეულო ენით წერა კიდევ უფრო დიდი პრობლემაა მაშინ, როდესაც ასეთი ენითაა შედგენილი კანონის ტექსტი, რომელსაც ინსტრუქცია ეფუძნება. თეორიულად, წინა აბზაცში ნახსენები პრინციპები აქაც მოქმედებს: ეცადეთ, რთული ტერმინის სანაცვლოდ მოძებნოთ შესაბამისი, გასაგები სინონიმი. მაგალითად, კანონის მიხედვით, შესაძლოა მცირეწლოვანი მოწმის სანდობის შეფასებისას მხედველობაში მივიღოთ ბავშვის კოგნიტური განვითარება. აკადემიურ წრეებს მიღმა კოგნიტური არც ისეთი ჩვეულებრივი სიტყვაა, მის ნაცვლად უმჯობესია ცნობიერი ან გონებრივი განვითარება გამოვიყენოთ, თუმცა სინონიმის გამოყენება ყოველთვის არ არის შესაძლებელი.

განვიხილოთ მკვლელობის დეფინიცია, რომელიც წინასწარ განზრახვას ითვალისწინებს. კალიფორნიაში ეს რთული ტერმინი განმარტებულია კანონით (და ასეც უნდა იყოს!), მაგრამ ამ შემთხვევაში განმარტება საქმეს კიდევ უფრო ართულებს! სისხლის სამართლის კოდექსის 188-ე მუხლის მიხედვით (აშშ კანონმდებლობა), წინასწარი განზრახვა სახეზე გვაქვს, როდესაც მკვლელობის თანმდევი გარემოებები აჩვენებს პირის მიერ ქმედებისა და შედეგის მიმართ გულგრილ დამოკიდებულებას.. ცხადია, არც ერთ ჩვეულებრივ ადამიანს არ აქვს წარმოდგენა რას უნდა ნიშნავდეს პირის გულგრილი დამოკიდებულება ქმედებისა და დამდგარი შედეგისადმი, რაც ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა.

ამ შემთხვევაშიც, შესაძლებლობის ფარგლებში საუკეთესო გამოსავალი იქნება საერთოდ არ გამოვიყენოთ მსგავსი ტერმინოლოგია და ადამიანური ენით ავხსნათ სათქმელი. ხშირად „მოსამართლის განმარტება“ შეიძლება დაგვეხმაროს ტერმინის განმარტებაში. ზოგჯერ შესაძლოა დაგჭირდეთ საკუთარი სიტყვების გამოყენება, თუ მოცემულ საკითხზე არ არსებობს სასამართლო პრაქტიკა, ან თუ თავად „მოსამართლის განმარტება“ რთული იურიდიული ტერმინოლოგიის გამოყენებით არის გადმოცემული და სავსეა ბუნდოვანი ფრაზებით. მაგალი-

თად, თუკი კანონით იკრძალება გაყალბებული ჩეკის ბრუნვაში ჩაშვება, საკმარისია ვთქვათ, რომ ბრალდებული დამნაშავეა, თუკი მან ყალბი ჩეკით გადაიხადა საგნებისა თუ მომსახურების საფასური. ჩვენ ამას ვუწოდებთ „ჩანაცვლებით მიდგომას“, რადგან ამ გზით შესაძლებელია საერთოდ ავარიდოთ თავი პრობლემური ტერმინოლოგიის გამოყენებას და ის უფრო გასაგები ტერმინებით ჩავანაცვლოთ.

მოსამართლეებმა, რომლებსაც ემინიათ სადავეების გაშვების, თუკი ისინი კანონის ენას გასცდებიან, შესაძლოა ამჯობინონ ალტერნატიული და არცთუ სასურველი მიდგომა: „განსაზღვრებითი მიდგომა“. მოსამართლეს შესაძლოა უფრო უსაფრთხოდ მიაჩნდეს ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობას მიუთითოს, რომ ბრალდებული დამნაშავეა მკვლელობაში, თუკი მან ვინმეს სიცოცხლე მოუსწრაფა წინასწარი განზრახვით და ამის შემდეგ განმარტოს ტერმინები ჩვეულებრივი ენით. პრინციპში, ზოგიერთი იურისდიქციის მიდგომა ითვალისწინებს ნაფიცი მსაჯულებისათვის ჯერ მთლიანად შესაბამისი კანონის ტექსტის წაკითხვას; მხოლოდ ამის შემდეგ ხდება შინაარსის ახსნა. შესაბამისად, ბათილდება არგუმენტი, რომ მსაჯულებს არ გაააცნეს კანონი; მეორე მხრივ, აღნიშნულმა მიდგომამ შესაძლოა დააბნიოს მსაჯული ორი სხვადასხვა სტანდარტის წარმოდგენით.

არ შეგეშინდეთ ნაცვალსახელების!

პროკურორებს/ადვოკატებს და მოსამართლეებს აქვთ მიდრეკილება გამოიყენონ რაც შეიძლება ნაკლები ნაცვალსახელი, განსაკუთრებით ნაცვალსახელები მე და შენ. ასე, მაგალითად, ძველი დროის ინსტრუქციები, თითქმის ყოველთვის იწყებოდა სიტყვებით: სასამართლო მიუთითებს ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობას. საკუთარი თავის შესამე პირში მოხსენიება დღეს ცოტა მაღალფარდოვნად გამოიყურება. ხოლო თუკი თქვენ მსაჯულებს ესაუბრებით, რატომ არ უნდა მიმართოთ მათ თქვენობით? თუ თქვენ რესტორანში მიმტანს სთხოვთ სალათის მოტანას, ხომ არასოდეს ეტყვიტ მას: „კლიენტი ითხოვს, რომ მიმტანმა მას სალათი მოუტანოს!“

პროკურორები/ადვოკატები და მოსამართლეები არა მხოლოდ თავს არიდებენ მე და შენ ნაცვალსახელების გამოყენებას, მათ ასევე ახა-

სიათებთ ნაცვალსახელების ნაცვლად არსებითი სახელების განმეორებითი გამოყენებაც. მაგალითად, ინსტრუქციამ შეიძლება მიუთითოს მსაჯულებს: თუკი თქვენ დაადგენთ ბრალდებულის ბრალეულობას მკვლელობაში, შემდეგ უნდა გადაწყვიტოთ თუ რა ჩაიდინა ბრალდებულმა. მოცემულ წინადადებაში მეორედ გამოყენებული სიტყვა „ბრალდებულმა“, შესაძლებელია „მან“ ნაცვალსახელით ჩავანაცვლოთ. ყურადღება მიაქციეთ, რომ ამ მაგალითში არსებითი სახელის ნაცვალსახელით შეცვლა არ ხდის აზრს უფრო ბუნდოვანს, შესაბამისად, არ არსებობს მისი გამოყენების საწინააღმდეგო მიზეზი.

შეცადეთ არსებითი სახელების მაგიერ გამოიყენოთ ზმნები

ნათელი კომუნიკაციის კიდევ ერთი ზოგადი პრინციპია გამოიყენოთ ზმნები, როდესაც მოქმედებაზე ვსაუბრობთ და არა მიმღეობა/ზმნისგან ნაწარმოები არსებითი სახელები.

კალიფორნიის ძველი ინსტრუქციის მაგალითზე ნათლად ჩანს, თუ როგორ შეიძლება დიდი რაოდენობით მიმღეობის გამოყენებამ გამოიწვიოს ტექსტის ბუნდოვანება:

მეხსიერების მოკრებასთან დაკავშირებული პრობლემები ჩვეულებრივი პრაქტიკაა, ამასთან, გულუბრყვილო გაუხსენებლობა ნაცადი ხერხია. გაუხსენებლობა და ნაცადი ორივე ზმნებიდან ნაწარმოები სიტყვებია, ამასთან, მეხსიერების მოკრება არცთუ ხშირად გამოიყენება (რატომ არ შეიძლება ვთქვათ უბრალოდ გახსენება/დავიწყება), გაუხსენებლობის მოძიებაც გაჭირდება ჩვეულებრივ ლექსიკონში. სამართლის სტუდენტებსაც კი უჭირთ ასეთი ინსტრუქციის გაგება.

დაიცავით გრამატიკული კონსტრუქციების სისადავე და სიმარტივე

ამ ეტაპზე ჩვენ უკვე სინტაქსის საკითხებს ვეხებით. „სინტაქსი“ ეს ის წესებია, რომლითაც სიტყვები ერთმანეთს უკავშირდება წინადადებაში. ტრადიციულად, ბევრი მას „გრამატიკად“ მოიხსენიებს.

1. ეცადეთ წეროთ შეძლებისდაგვარად მოკლე წინადადებებით

ჩვენი უნარი, მეხსიერებაში შევინახოთ ინფორმაცია, შეზღუდულია. უმრავლესობა ჩვენგანს ერთდროულად შეიდი-რვა საგნის დამახსოვრება შეუძლია მოკლევადიანი მეხსიერებით. უხეშად რომ ვთქვათ, ჩვენ ვაჩერებთ სიტყვებს მოკლევადიან მეხსიერებაში მანამ, სანამ ჩავწვდებით მათ შინაარსს, რომელსაც უკვე გრძელვადიან მეხსიერებაში ვინახავთ, რითაც ვუთავისუფლებთ ადგილს მოკლევადიან მეხსიერებაში სხვა, ახალი ლინგვისტური ინფორმაციის შემოდინებას. თუმცა თუ წინადადება გრძელი და რთულია, ჩვენ გვიჭირს მოკლევადიანი მეხსიერებით სიტყვების აღქმა, შედეგად უნდა წავშალოთ ეს ინფორმაცია, რათა ადგილი ახალ შემომავალ ინფორმაციას დავუთმოთ, ან შეგვიძლია შევაჩეროთ ახალი ინფორმაციის შემოსვლა, სანამ ძველს მოკლევადიანი მეხსიერება ამაუშავებს. ორივე შემთხვევაში, რომელიმე მათგანი დაზარალდება.

უფრო ადვილია ქაღალდზე გადატანილი რთული ინფორმაციის დაკომპლექსება, რადგან მის დაშლას შეგვიძლია მეტი დრო დავუთმოთ. სწორედ ეს არის მსაჯულებისთვის ინსტრუქციების წერილობითი ფორმით მიწოდების ერთ-ერთი მიზეზი. თუმცა წერილობით მოწოდებული ინფორმაციის შემთხვევაშიც სიგრძე და სირთულე ამცირებს აღქმას.

პრაქტიკული თვალსაზრისით, გრძელი წინადადებები თითქმის ყოველთვის უფრო რთულია. ასე რომ, ეცადეთ, მოკლე წინადადებები წეროთ. ხშირად გრძელი წინადადების შემოკლება სწორად შერჩეულ ადგილზე წერტილის ჩამატებით არის შესაძლებელი. კიდევ უფრო ხშირია, როდესაც საჭირო ხდება წინადადების გადაწერა.

2. ეცადეთ, მარტივი წინადადებები წეროთ

როგორც აღვნიშნე, მთავარი საფრთხე წინადადების სირთულეა და არა თავისთავად მისი სიგრძე. განვიხილოთ, კალიფორნიის შტატის ინსტრუქციის კიდევ ერთი მაგალითი:

არასოდეს არ ჩათვალოთ სიმართლედ მოწმისთვის შეკითხვაში შეფარული მინიშნება.

ეს წინადადება არ არის ძალიან გრძელი, სამაგიეროდ ჩახლართულია. ლინგვისტური თვალსაზრისით ის წარმოადგენს რიგი მარტივი წინადადებების სინთეზს:

- არასოდეს დაიჯეროთ რაიმე პირდაპირ;
- რომელიმე მინიშნება მართალია;
- ვიღაც უსვამს შეკითხვას მოწმეს;
- შეკითხვა გულისხმობს მინიშნებას პასუხზე.

წინადადების ასე დაშლის შემდეგ, გამოსავალი ნათელია. ტერმინოლოგიის გათვალისწინებით, შეგვიძლია გადავაადგილოთ სიტყვათა წყობა და ხელახლა შევაერთოთ მარტივი წინადადებები ორ ან მეტ გასაკებ წინადადებად.

ვიღაცამ შესაძლოა დაუსვა მოწმეს მიმანიშნებელი შეკითხვა.

თქვენ არ უნდა ჩათვალოთ, რომ მინიშნება სინამდვილეს ასახავს. უკეთესია, თუკი თავიდანვე ჩამოვყალიბდებით იმაზე, რა ცნებების შესახებ გვინდა ნაფიც მსაჯულთა ინფორმირება. აქ მთავარი იდეა ის არის, რომ კითხვები, განსხვავებით მოწმის პასუხისაგან, არ წარმოადგენს მტკიცებულებას. შემდეგ უნდა ვუთხრათ ნაფიც მსაჯულებს, რომ კითხვები შეიძლება სასარგებლო იყოს მოწმის პასუხის გასაკებად. ამავდროულად, ჩვენ სულაც არ გვსურს, რომ მსაჯულებმა თავად კითხვებზე ან მათ ფორმულირებაზე დაყრდნობით გამოიტანონ დასკვნა, ამიტომ შესაძლოა ინსტრუქცია შემდეგნაირად ჩამოვყალიბოთ: „კითხვები არ არის მტკიცებულება. მხოლოდ მათზე პასუხი არის მტკიცებულება. თქვენ უნდა გაითვალისწინოთ კითხვა, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი ის დაგეხმარებათ მოწმის პასუხის გაგებაში. ნუ ჩათვლით, რომ რაიმე სიმართლეა, მარტო იმიტომ, რომ კითხვა ამას გულისხმობს.“

3. გამოიყენეთ სტანდარტული სიტყვათწყობა

იურიდიულ ენას ხშირად ახასიათებს უჩვეული და ზოგჯერ ჩახლართული სიტყვათწყობა. ზოგიერთ შემთხვევაში ეს ორაზროვნების

გამორიცხვის სურვილით აიხსნება. მაგრამ ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციაში ასეთი ენა ზედმეტად ოფიციალურად ჟღერს და შესაძლოა საწინააღმდეგო ეფექტი ჰქონდეს – მეტი დაბნეულობა წარმოშვას. ინგლისურ ენაში უმეტესობა წინადადებებს ახასიათებს ე.წ. „SVO“ – („ქმდ“) სიტყვათწყობა: ქვემდებარე-შემასმენელი-დამატება. თითქმის იგივე პრინციპი ვრცელდება ქართულ ენაზეც (თუმცა, შესაძლოა „ქდშ“ წყობაც შეგვხვდეს, მაგალითად, გოგონა წიგნს კითხულობს), კერძოდ, მარტივ წინადადებებში პირველი არსებითი სახელი ჩვეულებრივ ქვემდებარის როლს ასრულებს (მოქმედი პირი); მას მოსდევს შემასმენელი (მოქმედების ან ვითარების აღმნიშვნელი ზმნა), რომელიც გვეუბნება, თუ რა ქმდება შეასრულა ქვემდებარემ, შემდეგ – მორიგი არსებითი სახელი – დამატება (ირიბი/პირდაპირი), რომელიც ეხება პიროვნებას/საგანს, რომელზეც ხორციელდება ქმდება. ცხადია, ბევრი წინადადება მოცემულ მაგალითზე სინტაქსურად უფრო რთულია. ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციამ რთული ცნებები უნდა ახსნას, შესაბამისად, გარკვეული ლინგვისტური გართულებები გარდუვალია. თუმცა, უნდა ვეცადოთ სინტაქსური სირთულეები მინიმუმამდე დავიყვანოთ. უჩვეულო სიტყვათწყობის მაგალითია, ე.წ. „გადაადგილებული განსაზღვრებები“. თუკი ამ ინსტრუქციაში ნებისმიერი წესი, მიმართულება ან იდეა მეორდება...

ჩატარებული კვლევის თანახმად აღმოჩნდა, რომ ზოგიერთ ადამიანს ესმოდა, რომ წინადადება გულისხმობდა თავად ინსტრუქციების და არა წესისა თუ იდეის გამეორებას. ძნელი მისახვედრი არ არის, რატომ ჩათვალა უმრავლესობამ, რომ რიგით პირველი არსებითი სახელი (ინსტრუქცია) ასრულებდა ქვემდებარის როლს წინადადებაში. აღნიშნული პრობლემა სიტყვათა გადაადგილებით მოგვარდება:

თუკი რომელიმე წესი, მიმართულება ან იდეა მეორდება ამ ინსტრუქციაში ...

კიდევ უკეთესი იქნება უსარგებლო პასიური კონსტრუქციის ვნებითი გვარის შემდეგნაირად შეცვლა:

თუ მე გავიმეორებ რომელიმე წესს, მიმართულებას ან იდეას ამ ინსტრუქციაში...

ან უფრო მარტივად:

მხოლოდ ის ფაქტი, რომ მე რაიმე გავიმეორე ამ ინსტრუქციაში, არ ნიშნავს, რომ ის უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე სხვა დანარჩენი, რაც ვითხარით.

თუკი აღმოაჩნეთ, რომ თქვენი წინადადებები ზედმეტად ჩახლართულია, შეეცადეთ იპოვოთ ქვემდებარე, შემასმენელი და დამატება (თუკი ასეთი არის). ხშირად აღმოაჩნეთ, რომ მარტივი წინადადების სტრუქტურით დაწყება ბევრ პრობლემას ჭრის.

4. თავი შეიკავეთ ორმაგი უარყოფის გამოყენებისაგან

უარყოფის გამოყენება (გამოხატულია ისეთი სიტყვებით, როგორც: არა, არასოდეს, და მათი თანასწორი პრეფიქსებით არ – ვერ) არ არის ცუდი. სხვა თუ არაფერი, კანონი ხომ იმაზეა დაწერილი, თუ რა არ უნდა გააკეთოს ხალხმა. როდესაც ერთ წინადადებაში ორი უარყოფა გვხვდება, საკითხი რთულდება, რადგან ორმაგი უარყოფა, როგორც წესი, საპირისპირო – დადებით მნიშვნელობას ანიჭებს ფრაზას/ წინადადებას, თუმცა არსებობს გამონაკლისებიც. განვიხილოთ ზემოთ განხილული ინსტრუქციის მაგალითზე.

არასოდეს არ ჩათვალოთ სიმართლედ მოწმისთვის კითხვაში შეფარული მინიშნება.

როგორც ჩანს, უარყოფის ნაწილაკები უმიზეზოდ ართულებს წინადადებას.

არაერთ იურისდიქციაში გონივრული ეჭვის სტანდარტის შესახებ ინსტრუქცია სავსეა უარყოფებით. ხშირად ის მხოლოდ ეუბნება მსაჯულებს, თუ რა არ არის გონივრული ეჭვი – გონივრული ეჭვი „არ არის უბრალოდ შესაძლო ეჭვი“ და „არც ვარაუდი თემაზე“. ნეგატივზე კონცენტრირებით ინსტრუქცია ვერ ახერხებს დადებითად აუხსნას მსაჯულებს, თუ რა რაოდენობის ან ხარისხის მტკიცებულებაა საჭირო, რომ პირს შეეფარდოს სასჯელი. აღნიშნული პრობლემის

მოსაგვარებლად ზოგიერთ ფედერალურ და შტატის სასამართლოში უკვე გამოიყენება ე.წ. პოზიტიური სტანდარტი: ღრმად უნდა იყოთ დარწმუნებული წაყენებული ბრალდების სისწორეში.

5. ბევრი წინადადება შეიძლება ჩამოვაცალიბოთ როგორც მოქმედებით, ისე ვნებით გვარში

მოქმედებითი გვარი: გოჩამ მოჭრა ხე.

ვნებითი გვარი: ხე მოიჭრა (გოჩას მიერ).

საყურადღებოა, რომ მოქმედებით გვარში წინადადება თითქოს ხაზს უსვამს მოქმედი პირის მნიშვნელობას და მას წინადადების თავში აყენებს (ამაში მდგომარეობს „SVO“ სტრუქტურის არსი). ვნებით გვარში გადაყვანილ წინადადებაში გოჩას ნაკლები დატვირთვა აქვს, მეტიც, ფრაზა გოჩასმიერ შეგვიძლია საერთოდ მოვშალოთ.

ვნებითი გვარში წინადადების გამოხატვას უნდა ვერიდოთ, რადგან სამართლებრივ საქმეებზე ძალზე დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ ვინ მოქმედებს.

კვლევების თანახმად, ადამიანებს უკეთესად ესმით ენა, როდესაც ის გამოკვეთილ მოდალურ ან დამხმარე ზმნებს შეიცავს (შეუძლია, უნდა, ვალდებულია). სიტყვები: შენთვის შესაძლებელია, აუცილებელია ან ვალდებულება გაკისრია, უმჯობესია შეიცვალოს შემდეგი სიტყვებით: შენ შეგიძლია..., შენ უნდა..., ვალდებული ხარ...

6. თავი შეიკავეთ ცრუ ეკონომიისაგან

ჩვენ ყველას გაგვიგია ჩივილი იმის თაობაზე, რომ იურიდიული ენა ძალიან დატვირთულია და უსარგებლო. აქამდე თითქმის არც ერთი იურისიტი არ გაუკიცხავთ სიტყვაძუნწობისათვის ან ზედმეტად მოკლე დოკუმენტების შექმნისათვის.

ამასთან, ინსტრუქცია ნაფიცი მსაჯულებისათვის ზედმეტად მშრალიც არ უნდა იყოს. ყველა პედაგოგიური გამოცდილების მქონე ადამიანმა იცის, რომ ეფექტური ინსტრუქცია ძირითადად მოითხოვს საკითხის, განსაკუთრებით კი რთული საკითხის ირგვლივ აზრის დაფიქსირებას ორი-სამი სხვადასხვა გზით. სასარგებლოა მაგალითების მოტანაც, თუმცა ძალზე მცირედის თქმა, ალბათ ერთისა და იმავეს გამეორებაზე კიდევ უფრო უარესია.

ცრუ ეკონომიის მაგალითია „რომელიც“ და „ვინც“ ტიპის ფრაზების გამოტოვება, რომელთა გარეშეც წინადადება მაინც გამართულია, თუმცა კვლევამ აჩვენა, რომ უმჯობესია ასეთი სიტყვები ტექსტში დავტოვოთ, რადგან ისინი აღქმას აადვილებს. მაგ., იმის ნაცვლად რომ დავწეროთ: კითხვები ფაქტებთან დაკავშირებით, რომლებიც თქვენ წარგედგინათ, შესაძლებელია წინადადება შემდეგნაირად შევამოკლოთ: თქვენს წინაშე წარდგენილი კითხვები ფაქტებთან დაკავშირებით, თუმცა ინსტრუქციის შედგენისას უპირატესობა პირველი ვარიანტს უნდა მივანიჭოთ. იგივე ითქმის რომ კავშირის შესახებ – (მე ვფიქრობ [რომ] ის აუცილებლად დაბრუნდება) და თუ – ნაწილაკებთან მიმართებით, რომლებიც ზოგჯერ შეგვიძლია ამოვიღოთ წინადადებიდან (მაგ., მე გავიგონე [თუ] როგორ დატოვა მან სახლი), თუმცა ეს ყოველთვის როდი ხდის წინადადებას მეტად გასაგებს.

ნაწიცი მსაჯულებისათვის ინსტრუქციის შედგენის კონკრეტული პრინციპები

ნათლად და თანმიმდევრულად განსაზღვრეთ მხარეები

ძალზედ მნიშვნელოვანია განსაზღვროთ, ნათლად და თანმიმდევრულად ჩამოაყალიბოთ, თუ ვინ არიან სასამართლო პროცესის მხარეები, ისევე, როგორც პროცესის სხვა მონაწილენი. უმეტესობა ჩვენგანს წაუკითხავს რუსული მოთხრობები, რომლებშიც პერსონაჟს პირველ გვერდზე ბორისით მიმართავენ, მეორეზე კი – ალექსევიჩით, ხოლო შემდგომში ის რომანოვი ხდება. ასეთი გადასვლები ლიტერატურულ ჟანრში შესაძლებელია, მაგრამ მათი ადგილი არ არის ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციაში. ბრალდებულს ყოველთვის სახელით (ბატონი თენგიზი) ან ბრალდებულთ, ან სხვა რომელიმე წინასწარ შერჩეული სახელით უნდა მივმართოთ. საუკეთესო გამოსავალია ბრალდებული პირდაპირ სახელით ან ბრალდებულად მოვიხსენიოთ. ზოგიერთი არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას, რადგან მიიჩნევს, რომ ბატონ თენგიზის ბრალდებულად მოხსენიებას ქვეტექსტი გააჩნია, რომელიც ქვეცნობიერად ზრდის იმის დაშვების შესაძლებლობას, რომ სწორედ მან ჩაიდინა დანაშაული. მიუხედავად იმისა, რომ აუცილებელია ინსტრუქციის შედგენისას თავიდან ავიცილოთ ყოველგვარი მიკერძოება, ასეთი შიში გადაჭარბებულია, თუმცა იგი ნათლად აჩვენებს, თუ რამდენად პრობლემური შეიძლება გახდეს, ერთი შეხედვით, უნიშვნელო თემა. ნებისმიერ შემთხვევაში, ბრალდებულის სახელით მოხსენიება, ალბათ საუკეთესო მიდგომაა.

მსგავს პრობლემებს ვაწყდებით ბრალდების მხარის მიმართვისას. ძირითადი რეკომენდაციაა გამოვიყენოთ ტერმინები: პროკურორი, ბრალდება, ხელისუფლება ან სახელმწიფო. რომელი სიტყვაც არ უნდა აირჩიოთ, გახსოვდეთ, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მისი თანმიმდევრული გამოყენება.

მოიშველიეთ მაგალითები რთული საკითხის ასახსნელად

მაგალითი ან საილუსტრაციო ნიმუში ხშირად აუცილებელია ატრიბუტია საკითხის კარგად ასახსნელად. მაგალითები ეხმარება ადა-

მიანებს წარმოიდგინონ და დაიმახსოვრონ ისეთი ფაქტები, რაც სხვა შემთხვევაში ალბათ დაავიწყდებოდათ. ისააკ ნიუტონის თავზე ვაშლის ვარდნის ამსახველმა ილუსტრაციამ გრავიტაციის ძალის კონცეფცია მყარად ჩაბეჭდა ჩვენს მეხსიერებაში. აშშ-ში, მიუხედავად იმისა, რომ მოსამართლეებმა კარგად იციან მაგალითების ძალა და ფასი, სიფრთხილით ეკიდებიან მათ გამოყენებას ინსტრუქციაში. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლო გადაწყვეტილება „შემრისხველ“ სააპელაციო ინსტანციას არაერთხელ გაუუქმებია იმ მოტივით, რომ ქვედა ინსტანციის მოსამართლემ ჯეროვნად ვერ ახსნა კანონი და საკუთარი განმარტებით გადახარა გადაწყვეტილება ერთ-ერთი მხარის სასარგებლოდ. სისხლის სამართლის საქმეებში მტკიცებულების ტვირთთან მიმართებით ინსტრუქციის განსაკუთრებით ფაქიზი შინაარსიდან გამომდინარე, ალბათ მოზანშეწონილია არ მოვიყვანოთ მაგალითები ან ილუსტრაციები ამ თემაზე.

მიუხედავად იმისა, რომ მაგალითები ფრთხილად (სათუთად) უნდა შეირჩეს, ისინი განსაკუთრებით კარგი დამხმარე მასალაა რთული ცნებების ახსნისა და ჩვენებისათვის. შეუძლებელია მაგალითის გარეშე თუნდაც ისეთი ცნების გააზრება, როგორცაა პირდაპირი და ირიბი მტკიცებულება. არსებობს მაგალითების მთელი არსენალი თოვლში ნაკვალევთან ან სველ ქოლგებთან დაკავშირებით; სხვა საკითხებზე უტყუარი მაგალითების მოძიებას შესაძლოა მეტი ძალისხმევა დასჭირდეს, მაგრამ თავისთავად მცდელობა ამაღ ღირს.

შექმნით დანაშაულის ნიშნების ამსახველი თვალსაჩინო ფორმა

მიუხედავად იმისა, რომ არც ერთი ფორმატი არ არის საუკეთესო, კარგი ფორმა შედარებით კონკრეტული უნდა იყოს და აცნობდეს მსაჯულებს საკუთარ მოვალეობებს. ფორმა უნდა უხსნიდეს მსაჯულს, თუ ვის აკისრია მტკიცების ტვირთი. ნათლად უნდა იყოს ჩამოყალიბებული დანაშაულის ნიშნების/ელემენტების ჩამონათვალი, იქვე უნდა გაკეთდეს მითითება, რომ ბრალეულობის გამოსავლენად საჭიროა დადგინდეს დანაშაულის ყველა ელემენტის ერთობლიობა. მსაჯულებს უნდა განემართოს რა გააკეთონ, მას შემდეგ, რაც გადაწყვიტენ, რომ დანაშაულის

ნიშნები სახეზე/ან პირიქით – ყველა ნიშანი არ არის სახეზე.

კონკრეტულ თემებზე მტკიცების ტვირთმა შესაძლოა მხარიდან მხარეზე გადაინაცვლოს და კონკრეტულ საკითხთან მიმართებაში მტკიცების ხარისხიც განსხვავებული იყოს. ასეთ სიტუაციაში, ფორმა მაინც უნდა შეიცავდეს მსგავსი ტიპის ინფორმაციას.

მიეცით ნაფიც მსაჯულებს ნათელი მითითება, როგორ შეუძლენ მათზე დაკისრებული ამოცანის განხორციელებას

ხშირად ინსტრუქცია შეიცავს აბსტრაქტული იურიდიული პრინციპების კორიანტელს და აკლია კონკრეტული დირექტივები იმის თაობაზე, თუ როგორ უნდა ჩაერთოს მსაჯული ვერდიქტის გამოტანაში და როგორ უნდა შეავსოს მან ნაფიცი მსაჯულის ფორმა. განსხვავებით ბრიტანელი კოლეგებისაგან, ამერიკელი მოსამართლეებისთვის ზოგადად არ არის სასურველი მტკიცებულებებთან დაკავშირებით კომენტარის გაკეთება და მსაჯულთათვის იმის ახსნა, თუ როგორ უკავშირდება ყოველივე ეს მათ მიერ მისაღებ გადაწყვეტილებას.

მიუხედავად ამისა, უმეტეს იურისდიქციებში მოსამართლეებს უნდა ჰქონდეთ უფლება ნაფიც მსაჯულებს მისცენ კონკრეტული რჩევა იმის თაობაზე, თუ როგორ გააგრძელონ საქმეზე მუშაობა. ასე მაგალითად, სისხლის სამართლის პროცესის მიხედვით, მოსამართლეები ურჩევენ ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობას თათბირის გაგრძელებამდე ჯერ კენჭი უყარონ და ნახონ შეძლებენ თუ არა „გამამართლებელი ვერდიქტის“ მიღებას. მოსამართლეებს კანონით მოეთხოვებათ ნაფიც მსაჯულებს აუხსნან ზოგიერთი ისეთი პრინციპი, როგორიცაა მტკიცების ტვირთი და გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტი.

ასეთი პროცესუალური ხასიათის ინსტრუქციების გაცემა ერთობლივად, პროცესის ბოლოს შეიძლება. ალტერნატივის სახით კი შესაძლებელია მათი ინკორპორირება თავად ინსტრუქციის დოკუმენტის ტექსტში. მაგალითად, როდესაც ბრალდებულს ბრალად ედება მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში, ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობას ჯერ უნდა ეთხოვოს განსაზღვრონ ბრალდებულის მკვლელობაში

ბრალეულობის საკითხი და მხოლოდ შემდეგ გადაწყვეტიონ აქვს თუ არა ადგილი ერთ ან რამდენიმე დამამძიმებელ გარემოებათა ერთობლიობას. თუკი მსაჯულთა შემადგენლობა გადაწყვეტს, რომ ბრალდებული უდანაშაულოა, მაშინ მათ უნდა გადაინაცვლონ შემამსუბუქებელი გარემოებების განსაზღვრის საკითხზე. გარდა ამისა, შესაძლებელია ნაფიც მსაჯულებს დავეხმაროთ ვერდიქტის ფორმით, სადაც დეტალურად, ნაბიჯ-ნაბიჯ იქნება გაწერილი ვერდიქტის მიღების პროცედურა (აშშ პრაქტიკა).

შესაბამისი პრინციპების გამოყენება

ბუნებრივია, რომ ჩვენ მიერ განხილული ბევრი თემიდან ზოგიერთი აბსტრაქტულად მოგეჩვენებოდათ. მეტი კონკრეტიკის შემოსატანად წარმოგიდგინეთ კალიფორნიის შტატის ნაფიცი მსაჯულებისათვის შექმნილი ნამდვილი ინსტრუქციის რამდენიმე მაგალითი, იმ პერიოდიდან, როდესაც ინსტრუქციაში ცვლილებები შევიდა.

ზოგიერთი საკითხი, რომელიც სისხლის სამართლის საქმეებზე დანიშნული ნაფიცი მსაჯულებისათვის დაწერილ ინსტრუქციას ეხება

სისხლის სამართლის საქმეში გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს უდანაშაულობის პრეზუმფციისა და მტკიცების ტვირთის განმარტებას. მტკიცების ტვირთი ბრალდებას აკისრია.

ხშირად ბრალდების სტრატეგიასთან აშკარა დაპირისპირების ნაცვლად დაცვის მხარე საკუთარ სტრატეგიას იმაზე აგებს, რომ ბრალდებამ ვერ შეძლო გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტით მტკიცების ტვირთის დაკმაყოფილება. ამასთან, მოსამართლეები აშშ-ში, რომლებიც ქმნიან ინსტრუქციებს სისხლის სამართლის საქმეებზე, ძალზე ძნელად სცილდებიან კანონის ტექსტს. რაც არ უნდა გასაგები იყოს მოსამართლეთა კონსერვატიული შეხედულებები ამ მხრივ, წარმოიდგინეთ რაოდენ პატარა გავლენა ექნებოდა ათ მცნებას თანამედროვე მსოფლიოზე, მისი ტექსტი თანამედროვე ლიტერატურულ ენებზე რომ არ ეთარგმნათ. სტატის ამ ნაწილში, რომელიც სისხლის სამართალს ეთმობა, განვიხილავთ აღნიშნულ დილემასთან ბრძოლის სტრატეგიებს,

კერძოდ კი როგორ დავრჩეთ სისხლის სამართლის კოდექსის ერთ-გულნი და ამავდროულად ჩვეულებრივი ენით ვისაუბროთ. აღნიშნული დილემის წინაშე მოსამართლე ხშირად დგება, როდესაც გასცემს მითითებას გონივრული ეჭვის სტანდარტის შესახებ, განსაკუთრებით კი მაშინ, თუკი რაღაც ეტაპზე სტანდარტის კოდიფიცირება მოხდა. იმ შემთხვევებშიც, სადაც ასეთი სტანდარტი კანონის ნორმის სახეს არ ატარებს, ის იმდენად დამკვიდრებულია, რომ მოსამართლეებს ძალზე უძნელდებათ მისი გადახვევა.

კალიფორნიაში გონივრული ეჭვის დეფინიცია სისხლის სამართლის კოდექსის 1098-ე აბზაცშია მოთავსებული. იგი შეიქმნა დაახლოებით ერთ საუკუნის წინ. როგორც წესი, მისი გადმოტანა კალიფორნიის შტატის ინსტრუქციებში (CALJIC) სიტყვასიტყვით ხდება. მეტი თვალსაჩინობისათვის შემოგთავაზებთ CALJIC-ისა და კალიფორნიის ახალი გასაგები ენით შედგენილი ინსტრუქციების (CALCRIM) შედარებით ანალიზს. CALCRIM ინსტრუქციები შეიქმნა კალიფორნიის სასამართლო საბჭოს სპეციალური სამუშაო ჯგუფის მიერ. ინსტრუქცია საჯარო განხილვისთვის გამოქვეყნდა და შემდეგ მიღებული შენიშვნებისა და მოსაზრებების გათვალისწინებით ჩასწორდა. CALJIC 2.90

უდანაშაულობის პრეზუმაცია – გონივრული ეჭვი – მტკიცების ტვირთი

სისხლის სამართალწარმოებაში ბრალდებული უდანაშაულოდ ითვლება მანამ, სანამ საწინააღმდეგო არ დამტკიცდება. გონივრული ეჭვის არსებობის შემთხვევაში მის ბრალეულობასთან მიმართებით (რამდენად იკვეთება ბრალეულობა), ბრალდებული იმსახურებს გამამართლებელ ვერდიქტს. ეს პრეზუმაცია სახელმწიფოს („ხალხს“) აკისრებს ტვირთის დაამტკიცოს ბრალდებულის ბრალეულობა გონივრულ ეჭვს მიღმა.

გონივრულ ეჭვს კი კანონი (აშშ კანონმდებლობა) შემდეგნაირად განმარტავს: ეს არ არის ჩვეულებრივი შესაძლო ეჭვი, რადგან ყველაფერ ადამიანურთან დაკავშირებით, შესაძლოა გაჩნდეს გარკვეული ან წარმოსახვითი ეჭვი. ეს არის საქმის ის მდგომარეობა, როდესაც ყველა მტკიცებულების შეფასების შედეგად, ნაფიც მსაჯულებს დარჩათ

განცდა, რომ მათ არ შეუძლიათ დარწმუნებით მიიჩნიონ და განაცხადონ, რომ წაყენებული ბრალდება სინამდვილეს შეესაბამება.

ყურადღება მიაქციეთ, რომ ასეთ განსაზღვრებებში, როგორც წესი, მრავლად ფიგურირებს ვნებით გვარში წარმოდგენილი ზმნები (მაგ., მიიჩნევა, მტკიცდება, ნაჩვენები, უფლებამოსილი), ისევე როგორც მიძღობა (შედარებითობა, დამტკიცებული, მისჯილი). ასეთი ტერმინოლოგია სხვა მხრივაც უკიდურესად არაპერსონიფიცირებულია: სიტყვა „შენ“ ფაქტობრივად არ გამოიყენება, ნაფიც მსაჯულებს მესამე პირში მოიხსენიებენ (მსაჯულებს დარჩათ განცდა). დაბოლოს, გონივრული ეჭვის განსაზღვრება ფაქტობრივად სრულიად უარყოფის კონტექსტშია მოცემული (ეს არ არის ჩვეულებრივი შესაძლო ეჭვი; ნაფიც მსაჯულებს არ შეუძლიათ დარწმუნებით მიიჩნიონ და განაცხადონ...), ხოლო განმარტებაში აქა-იქ ჩაქსოვილი მაღალფარდოვანი ლექსიკა XIX საუკუნის ჰიმნის სურნელითაა გაჟღერებული.

როგორ შეიძლება აღნიშნული ინსტრუქციის გამოსწორება?

გონივრული ეჭვის არაერთი დეფინიცია ამერიკულ იურისდიქციებში ძირითადად საშინლად გრძელი და ჩახლართულია. ინგლისში მოსამართლეებს შეუძლიათ უბრალოდ მიუთითონ ნაფიც მსაჯულებს, რომ აუცილებელია ისინი „დარწმუნდნენ“. საეჭვოა, რომ ასეთი მარტივი გამოსავალი მისაღები იყოს აშშ-ს პრაქტიკისათვის, სადაც ჯადოსნური ფრაზა „გონივრულ ეჭვს მიღმა“ ასე მყარად არის დამკვიდრებული სისხლის სამართალში. აშშ-ში არსებული ზოგიერთი იურისდიქცია საერთოდ არ განმარტავს ამ ფრაზას, რადგან ის ჩვეულებრივი მსაჯულისათვის საკმარისად გასაგებად მიაჩნია. უდავოა, რომ თავად სიტყვები უცხო არ არის, საქმე იმაშია, თუ რამდენად შეიძინა მთლიანად ფრაზამ მისი შემადგენელი სიტყვების ჯამისგან განსხვავებული მნიშვნელობა. სტანდარტის ზუსტი სახე იცვლება სხვადასხვა ტერიტორიული იურისდიქციის მიხედვით, თუმცა ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობის მიერ გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტზე მსჯელობისას:

1. მათ უნდა გაითვალისწინონ ყველა შესაბამისი მტკიცებულება, რომელიც დაშვებულ იქნა პროცესზე;

2. მტკიცებულებებმა ისინი უნდა დაარწმუნოს ფაქტის ნამდვილობაში;

3. მათ იმდენად მყარი რწმენა უნდა ჰქონდეთ, რომ ნაკლებ სა-

ვარაუდო იყოს მათ მიერ აზრის შეცვლა მომდევნო ეტაპზე.

ამ სტანდარტის გამოხატვა შედარებით უფრო მარტივი ენით იქნება შესაძლებელი, თუკი გამოვიყენებთ ზოგიერთი ფედერალური და შტატის სასამართლოების პრაქტიკაში არსებულ ტერმინს „მტკიცედ დარწმუნებული“: როდესაც ვამბობთ, რომ ფაქტის ნამდვილობა „უნდა დამტკიცდეს გონივრულ ეჭვს მიღმა“, ეს ნიშნავს, რომ თქვენ ჩემ მიერ პროცესზე დაშვებულ მტკიცებულებებზე დაყრდნობით მტკიცედ უნდა იყოს დარწმუნებული ფაქტის ნამდვილობაში.

ბევრი იურისდიქცია ვერ შეძლებს მსგავსი რადიკალური ცვლილების განხორციელებას, რადგან წლების განმავლობაში სასამართლოების მოთხოვნით ნაფიცი მსაჯულებისთვის მითითებების მიცემისას სპეციალური ლექსიკის გამოყენებას მოითხოვდა. ასე იყო კალიფორნიაშიც, სადაც CALJIC 2.90-ში მოცემული გონივრული ეჭვის განსაზღვრება ამჟამად შტატის სისხლის სამართლის კოდექსშია ასახული. აღნიშნულმა CALJIC-ის ინსტრუქციების გადახედვის კომიტეტს დიდი პრობლემა შეუქმნა; საბოლოოდ მიიღეს გადაწყვეტილება, რომ სისხლის სამართლის ძირითადი ენა შენარჩუნებულიყო, თუმცა მოხდებოდა ტექსტის გრამატიკული რევიზია.

გონივრული ეჭვი

სისხლის სამართლის საქმეზე ბრალდებული უდანაშაულოდ ითვლება. ეს პრეზუმფცია მოითხოვს, რომ სახელმწიფომ დაამტკიცოს დანაშაულის თითოეული ელემენტი [ასევე სპეციალური გარემოებები] გონივრულ ეჭვს მიღმა. შესაბამისად, ყოველთვის, როდესაც გეუბნებით, რომ სახელმწიფომ უნდა დაამტკიცოს რაიმე, გულისხმობს, რომ მან ეს გონივრულ ეჭვს მიღმა უნდა დაამტკიცოს [გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც წინასწარ გაგაფრთხილებთ, რომ ეს სტანდარტი არ მოქმედებს].

რაიმეს გონივრულ ეჭვს მიღმა მტკიცება, გულისხმობს, მტკიცებას, რომელიც წარმოშობს სრულ დარწმუნებას, რომ წაყენებული ბრალი სინამდვილეს შეესაბამება.

როდესაც ვწყვეტთ, შეძლო თუ არა სახელმწიფომ საქმის გონივრულ ეჭვს მიღმა დამტკიცება, თქვენ მიუკერძოებლად უნდა შეადაროთ პრო-

ცესის მსვლელობისას წარმოდგენილი ყველა მტკიცებულება. თუკი აღნიშნული ვერ ამტკიცებს ბრალდებულის/ ების ბრალეულობას გონივრულ ეჭვს მიღმა, მას/მათ ბრალდება უნდა მოეხსნას/მოეხსნათ და უდანაშაულოდ უნდა იქნეს ცნობილი/ცნობილნი.

ბუნდოვანი ტერმინოლოგიის თავიდან აცილების ერთ-ერთი გზა არის კანონით გათვალისწინებული ტერმინის დატოვება, თუმცა სადემოკრატიული დოკუმენტში თქვენეული განმარტების გაკეთება. მაგალითად, ტერმინი გაუფრთხილებლობა, როგორც წესი, გაუგებარია უმრავლესობისათვის. თუმცა ბრალდებამ/დაცვამ და მოსამართლეებმა შესაძლოა არ ჩათვალონ მისი სრულად ამოღება საჭიროდ, რადგან შესაძლოა ეს ტერმინი მსაჯულებს სისხლის სამართლის კოდექსთან მიმართებით ხმარებაში შეხვედეთ, ან/და იმიტომ, რომ თავად ისინი [იურისტები] მიჩვეულნი არიან ამ ტერმინის გამოყენებას. იმიტომაც, მცირე რაოდენობის სიტყვებისგან შემდგარი სახელდახელო ტერმინოლოგიური ლექსიკონის მოყვანა ინსტრუქციის ტექსტში არცთუ ურიგო აზრია, მაგრამ აუცილებელია ტერმინები სწორად იყოს განმარტებული.

(წინასწარი) განზრახვა – განმარტება

განზრახვა შეიძლება იყოს პირდაპირი ან არაპირდაპირი.

[პირდაპირ განზრახვად ჩაითვლება აშკარა განზრახვა პირის სიცოცხლის ხელყოფისა] (აშშ, კალიფორნია).

არაპირდაპირია განზრახვით/ გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაული, როდესაც:

1. მკვლელობა დადგა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შედეგად.
2. ქმედების შედეგი საფრთხეს წარმოადგენს ადამიანის სიცოცხლისათვის; და
3. პირი ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და შეგნებულად უშვებდა ან გულგრილად ეკიდებოდა მას.

დამნაშავის ფსიქიკური დამოკიდებულება არაპირდაპირია განზრახვით/ გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაულს დროს, აუცილებლად არ გულისხმობს ბოროტ სურვილს ანდა მსხვერპლის მიმართ ზიზღს.

ფრაზა წინასწარი (პირდაპირი) განზრახვით არ გულისხმობს დროის ხანგრძლივი პერიოდის გასვლის კრიტერიუმს. ის მხოლოდ მიუთითებს, რომ დანაშაული წინასწარი შეცნობით უნდა იყოს ჩადენილი (ანუ გაანალიზება წინ უნდა უსწრებდეს ქმედებას).

ამ შემთხვევაშიც, გამოყენებული ენა ზედმეტად ოფიციალურია, ამასთან, აუცილებელია ნაფიც მსაჯულთათვის ინფორმაციის მიწოდება ისეთ სამართლებრივ საკითხებზე, როგორცაა: პირდაპირი და არაპირდაპირი განზრახვა, რათა მათ შეძლონ ამ ორ ცნებას შორის მნიშვნელოვანი განსხვავების გათავისება. თუმცა, არსებული პრაქტიკიდან გამომდინარე, ამ ორ ცნებას შორის განსხვავება ნაფიც მსაჯულთა ვერდიქტზე დიდად არ აისახება, რადგან მსაჯულებს, როგორც წესი, არ მოეთხოვებათ განზრხვის ხასიათის განსაზღვრა.

ინსტრუქციის სასარგებლოდ უნდა ითქვას, რომ ის შესაძლო ბუნდოვანებას ნათელს ფენს, რადგან ხსნის, რომ აუცილებელი არ არის ბოროტი სურვილის ან/და მსხვერპლის მიმართ ზიზღის არსებობა.

დასკვნა

რეალურ სამყაროში შეუძლებელია იურიდიული ცნებების ზედმიწევნით გასაგებად მიწოდება ყველა მსაჯულისათვის. კანონი რთულია, დრო ცოტაა, განათლების დონე კი – განსხვავებული. თუმცა სრული გაგების უზრუნველყოფა ვერ მოხდება. ეჭვგარეშეა, რომ შეგვიძლია მსაჯულებს ნათლად ავუხსნათ მათთვის საჭირო ინფორმაცია.

ინსტრუქციის შედგენა, ერთი შეხედვით, მარტივია, მაგრამ სინამდვილეში ყველაფრის მარტივად გადმოცემა არც ისე ადვილია. ასეთი მიდგომა საჭიროა რიგ მიზეზთა გამო:

პირველი: მსაჯულები, რომელთაც კარგი ინსტრუქცია გადაეცათ, უფრო სწრაფად შეასრულებენ საკუთარ საქმეს, უფრო მალე მოითათბირებენ და ნაკლები შეკითხვები გაუჩნდებათ, ვიდრე ინსტრუქციის დეტალებზე დისკუსიის პირობებში, რაც კვლევაშიც აჩვენა. ნათელმა ინსტრუქციამ უნდა შეამციროს უსაგნო დავა თემაზე – რა თქვა მოსამართლემ სინამდვილეში.

მეორე: გასაგები ინსტრუქცია გაზრდის მსაჯულთა კმაყოფილების ხარისხს პროცესის დასრულების შემდგომ. თუკი როდესმე შეგიძენიათ ნივთი, რომლის აწყობაც ადვილად უნდა იყოს შესაძლებელი და შემდგომ წაგვიკითხავთ ინჟინერთა მიერ დაწერილი, ჩახლართული, ტექნიკური სიტყვებით გადატვირთული ინსტრუქცია მისი გამოყენებისათვის, რომელსაც არც დიაგრამა ან ილუსტრაცია ახლავს თან, მაშინ ალბათ მიხვდებით ნაფიც მსაჯულთა გულაცრუებას. დაბოლოს, სამართლიანობა მსხვერპლს მოითხოვს – კერძოქტის ხარისხი მეტწილად დამოკიდებულია ინსტრუქციის სიცხადეზე. ჩვენ გვაქვს მოლოდინი, რომ რიგითი მოქალაქეები სწორ გადაწყვეტილებას მიიღებენ ადამიანების ღამნაშავედ ცნობასა თუ მათ გათავისუფლებასთან დაკავშირებით.

სხდომის თავმჯდომარის სანიმუშო განმარტებები ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოსადმი³ მსაჯულთა სასამართლოსადმი³

(„სხდომის თავმჯდომარის განმარტებები ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოსადმი“ შემუშავებულ იქნა საქართველოს უზენაეს სასამართლოში მოქმედი სამუშაო ჯგუფის მიერ, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მონაწილეთათვის სახელმძღვანელოდ. მოცემული ნაშრომი წარმოადგენს სანიმუშო ვერსიას და იგი შეიძლება შეცვლილ იქნეს მოსამართლის მიერ როგორც მხარეების შუამდგომლობის საფუძველზე, ასევე საკუთარი ინიციატივით, კონკრეტული განსახილველი საქმის საჭიროებებიდან გამომდინარე).

ქალბატონებო და ბატონებო: თქვენ ხართ ნაფიცი მსაჯულები მოცემულ საქმეზე და მე რამდენიმე წუთს დავუთმობ მითითებების მიცემას თქვენი, როგორც ნაფიცი მსაჯულების მოვალეობის შესახებ და მოგაწვდით გარკვეულ ინსტრუქციებს. ეს გახლავთ თავდაპირველი განმარტებები. პროცესის დასრულებისას მე მოგცემთ დეტალურ მითითებებს. აღნიშნული მითითებები დაარეგულირებს თქვენს თათბირსაც.

სასამართლო პროცესის მსვლელობისას რასაც მე ვიტყვი ან ვაკეთებ, თქვენ არ უნდა ჩათვალოთ იმის განმსაზღვრელად, თუ რას ვფიქრობ მე მტკიცებულებათა შესახებ ან თუ როგორი უნდა იყოს თქვენი ვერდიქტი.

³ სახელმძღვანელო ინფორმაცია ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოსთვის, გამოიცა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივის (ABA/ROLI) საქართველოს ოფისის სისხლის სამართლის პროგრამის მიერ ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ნარკოტიკებისა და სამართალდამცავი ორგანოების საქმეთა სახელმწიფო ბიუროს (INL) ფინანსური მხარდაჭერით; 2010 წელი; საქართველო; ნაშრომში მოცემულია საქართველოს უზენაეს სასამართლოში მოქმედი სამუშაო ჯგუფის მიერ შემუშავებული სახელმძღვანელო ინფორმაცია და ინსტრუქციები ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მონაწილეთათვის. გამოცემაში არ არის შესული ამერიკის იურისტთა ასოციაციის (ABA/ROLI) და ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ნარკოტიკებისა და სამართალდამცავი ორგანოების საქმეთა სახელმწიფო ბიუროს (INL) მოსაზრებები.

ეს არის სახელმწიფო ბრალდების მიერ წარმოდგენილი სისხლის სამართლის საქმე. სახელმწიფო ბრალდება ბრალს სდებს ბრალდებულს (საქმეში, ბრალდებაში). ბრალდებულის წინააღმდეგ წაყენებული ბრალდება მოცემულია ბრალდების შესახებ დადგენილებაში. ბრალდების შესახებ დადგენილება უბრალოდ არის სახელმწიფოს მიერ წარმოდგენილი ბრალდების აღწერილობა ბრალდებულის წინააღმდეგ. ის არ წარმოადგენს მტკიცებულებას.

ბრალდებულს ბრალი ედება დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილი განზრახი მკვლელობისათვის (ბრალდების შინაარსი და მისი სამართლებრივი საფუძველი: -----). მტკიცებულება არის კანონით დადგენილი წესით სასამართლოში წარდგენილი ინფორმაცია, ამ ინფორმაციის შემცველი საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება ან სხვა ობიექტი, რომლის საფუძველზედაც მხარეები სასამართლოში ადასტურებენ ან უარყოფენ ფაქტებს, სამართლებრივად აფასებენ მათ, ასრულებენ მოვალეობებს, იცავენ თავიანთ უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს, ხოლო სასამართლო ადგენს, არსებობს თუ არა ფაქტი ან ქმედება, რომლის გამოც ხორციელდება სისხლის სამართლის პროცესი, ჩაიდინა თუ არა ეს ქმედება გარკვეულმა პირმა, დამნაშავეა თუ არა იგი, აგრეთვე გარემოებებს, რომლებიც გავლენას ახდენს ბრალდებულის პასუხისმგებლობის ხასიათსა და ხარისხზე, ახასიათებს მის პიროვნებას. დოკუმენტი მტკიცებულებაა, თუ ის შეიცავს სისხლის სამართლის საქმის ფაქტობრივი და სამართლებრივი გარემოებების დასადგენად საჭირო ცნობას. დოკუმენტად ითვლება ნებისმიერი წყარო, რომელშიც ინფორმაცია აღბეჭდილია სიტყვიერ-ნიშნობრივი ფორმით ან/და ფოტო-, კინო-, ვიდეო-, ბგერისა თუ სხვა ჩანაწერის სახით ან სხვა ტექნიკური საშუალების გამოყენებით.

მტკიცებულება უნდა შეფასდეს სისხლის სამართლის საქმესთან მისი რელევანტურობის, დასაშვებობისა და უტყუარობის თვალსაზრისით. მტკიცებულებას არ აქვს წინასწარ დადგენილი ძალა. გამამტყუნებელი განაჩენით პირის დამნაშავედ ცნობისათვის საჭიროა გონივრულ ეჭვს მიღმა არსებულ შეთანხმებულ მტკიცებულებათა ერთობლიობა.

საქმეში ფაქტებზე გადაწყვეტილების მიღებისას, თქვენ შეიძლება მოგიხდეთ იმის გადაწყვეტა, თუ რომელი ჩვენება დაიჯეროთ და რომელი – არა. თქვენ შეგიძლიათ დაიჯეროთ ყველაფერი, რასაც მოწმე

ამბობს, ჩვენების ნაწილი ან საერთოდ არ დაიჯეროთ არაფერი.

მოწმის ჩვენების განხილვისას, თქვენ უნდა გაითვალისწინოთ შემდეგი:

1. მოწმის შესაძლებლობა და უნარი დაენახა, მოესმინა ან სცოდნოდა ის, რაზეც ის ჩვენებას იძლევა;
 - მოწმის მახსოვრობის უნარი;
 - მოწმის მანერა ჩვენების მიცემის დროს;
 - 4. საქმის შედეგების მიმართ მოწმის ინტერესი და მიკერძოება ან წინასწარი აზრი;
 - ეწინააღმდეგება თუ არა რაიმე სხვა მტკიცებულება მოწმის ჩვენებას;
 - ყველა მტკიცებულების ფონზე მოწმის ჩვენების გონივრულობა; და
 - ნებისმიერი სხვა ფაქტორი, რომელიც დამაჯერებლობას უკავშირდება.

არ არის აუცილებელი, რომ მტკიცებულების წონა ფაქტთან მიმართებით დამოკიდებული იყოს ჩვენების მიმცემი მოწმეების რაოდენობაზე.

თქვენ უნდა გადაწყვიტოთ, რა ფაქტებია ამ საქმეში. თქვენ უნდა გამოიყენოთ მხოლოდ ის მტკიცებულებები, რომლებიც წარმოდგენილი იყო სასამართლო დარბაზში. მტკიცებულება არის ფიცის ქვეშ მიცემული მოწმის ჩვენება, მტკიცებულების სახით დაშვებული ნივთმტკიცება და ყველაფერი ის, რაზედაც მე მიგითითებთ, რომ მიიღოთ, როგორც მტკიცებულება.

არაფერი, რასაც მხარეები იტყვიან, არ არის მტკიცებულება. შესავალ და დასკვნით სიტყვებში მხარეები მიმოიხილავენ საქმეს, მაგრამ მათი განცხადებები არ არის მტკიცებულება. მათი შეკითხვები არ არის მტკიცებულება. მხოლოდ მოწმეთა პასუხები არის მტკიცებულება. მხარეების შეკითხვები არის მნიშვნელოვანი მხოლოდ იმისათვის, რომ თქვენ დაგეხმაროთ, უკეთ გაიგოთ მოწმის პასუხები. არ ჩათვალოთ, რომ რაიმე არის სიმართლე, მხოლოდ იმიტომ, რომ ერთ-ერთმა მხარემ დასვა კითხვა, რომელიც მიუთითებდა, რომ აღნიშნული არის სიმართლე.

პროცესის განმავლობაში შესაძლოა მხარეებმა გააპროტესტონ

კითხვები ან მოწმეთა მიერ გაცემული პასუხები. მე წარვმართავ პროტესტის პროცედურას კანონის შესაბამისად. თუ მე დავაკმაყოფილებ დაყენებულ პროტესტს, თქვენ არ უნდა მიიღოთ მხედველობაში დასმული შეკითხვა. თუ მოწმეს არ მიეცა ნებართვა პასუხი გაეცა დასმული კითხვისათვის, არ შეეცადოთ, გამოიცნოთ თუ რა იქნებოდა პასუხი, ან რატომ მივიღე მე ასეთი გადაწყვეტილება. თუ მე განვაცხადე, რომ ჩვენება ამოღებულ უნდა იქნეს სასამართლო სხდომის ოქმიდან, თქვენ უნდა უგულყოთ ის და არ გაითვალისწინოთ რაიმე სხვა მიზნისათვისაც კი.

თქვენ უნდა უგულვებლყოთ ყველაფერი ის, რასაც გაიგონებთ ან დაინახავთ სასამართლო პროცესის გარეთ, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ეს თქვა ან გააკეთა ერთერთმა მხარემ ან მოწმემ.

სასამართლო პროცესის დროს თუ თქვენ შეგატყობინეს, რომ სახელმწიფო ბრალდება და დაცვის მხარე შეთანხმდა გარკვეულ ფაქტებზე, ეს ნიშნავს, რომ მათ მიიღეს ეს ფაქტები, როგორც სიმართლე. რადგან აღნიშნულ ფაქტებზე არ არის დავა, თქვენ ასევე უნდა ჩათვალოთ ისინი, როგორც სიმართლე.

სასამართლო სხდომის მდივანმა ჩაიწერა ყველაფერი, რაც პროცესზე ითქვა. თუ გადაწყვეტთ, რომ თქვენთვის მნიშვნელოვანია ამ მასალის გაცნობა, შეგიძლიათ მოითხოვოთ, რომ თქვენ წაგიკითხონ სასამართლო სხდომის ოქმი. თქვენ უნდა მიიღოთ სასამართლო სხდომის ოქმი, როგორც ზუსტი დოკუმენტი.

გაითვალისწინეთ, რომ პირი უდანაშაულოდ ითვლება, ვიდრე მისი დამნაშავეობა არ დამტკიცდება სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენით. არავინ არ არის ვალდებული, ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა. ბრალდების მტკიცების ტვირთი ეკისრება ბრალმდებელს. მტკიცებულების შეფასების დროს წარმოშობილი ეჭვი, რომელიც არ დადასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის (მსჯავრდებულის) სასარგებლოდ.

ბრალდებული არ თვლის თავს დამნაშავედ და ბრალდებულს არ სჭირდება იმის დამტკიცება, რომ ის უდანაშაულოა. ის ფაქტი, რომ პირი ბრალდებულია დანაშაულის ჩადენაში, არ ნიშნავს იმას, რომ

ბრალდება სწორია. თქვენ არ უნდა განეწყით ბრალდებულის წინააღმდეგ, მხოლოდ იმიტომ, რომ ის იქნა დაკავებული, მას ბრალი დაედო დანაშაულის ჩადენაში ან მის წინააღმდეგ საქმე განიხილება სასამართლოში.

ახლა მე აგიხსნით, თუ რას ნიშნავს უდანაშაულობის პრეზუმფცია და მტკიცების ტვირთი.

სისხლის სამართლის საქმეში ბრალდებული ითვლება უდანაშაულოდ. აღნიშნული პრეზუმფცია მოითხოვს, რომ პროკურატურამ დაამტკიცოს ბრალდებულის ბრალეულობა გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტით.

მტკიცების ტვირთი ყოველთვის აწევს ბრალდების მხარეს იმისათვის, რომ დაამტკიცოს პირის ბრალეულობა გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტით. ეს ტვირთი არასოდეს აწევა ბრალდებულს, რადგან კანონი არ ავალდებულებს ბრალდებულს, დაამტკიცოს მისი უდანაშაულობა, მოიყვანოს მოწმეები ან წარადგინოს რაიმე მტკიცებულებები. ბრალდებული ვალდებულიც კი არაა, რომ წარმოადგინოს რაიმე მტკიცებულება.

ბრალდების მხარე ვალდებულია, დაამტკიცოს ბრალდებულის ბრალეულობა გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტით.

გონივრული ეჭვი არის ეჭვი, რომელიც დამყარებულია გონებასა და საღ აზრზე და არ არის დამნაშაევობის უბრალო აღბათობა. გონივრული ეჭვი არის ისეთი ეჭვი, რომელიც გონიერ ადამიანს აიძულებს, დაეჭვდეს ამა თუ იმ ქმედებისას. შესაბამისად, გონივრულ ეჭვს მიღმა მდგომი მტკიცებულება უნდა იყოს იმდენად დამაჯერებელი, რომ გონიერმა ადამიანმა შეძლოს მასზე დაყრდნობა და მის მიხედვით მოქმედება.

გამამტყუნებელი ვერდიქტი უნდა ეფუძნებოდეს მხოლოდ კანონს, რომლის მიხედვითაც თქვენ მოგეცათ მითითებები, და ერთმანეთთან შეთანხმებულ, აშკარა და დამაჯერებელ მტკიცებულებებს, რომლებიც წარმოდგენილი იყო სასამართლო პროცესზე და რომლებიც ობიექტურ პირს დაარწმუნებდა პირის ბრალეულობაში.

იმის გადასაწყვეტად დაამტკიცა, თუ არა სახელმწიფო ბრალდებამ ბრალდება გონივრულ ეჭვს მიღმა, თქვენ გამჭვირვალედ უნდა შეადართო და გაითვალისწინოთ ყველა ის მტკიცებულება, რომელიც გამოკვლეულ იქნა სასამართლო პროცესის დროს.

სანამ ბრალდების მხარე არ დაამტკიცებს, რომ ბრალდებულს აქვს ჩადენილი დანაშაული, მანამდე თქვენ ბრალდებული უდანაშაულოდ უნდა ჩათვალოთ.

თუ გსურთ, შეგიძლიათ გააკეთოთ ჩანაწერი, რათა დაგეხმართოთ მოწმის მიერ ნათქვამის დამახსოვრებაში. თუ თქვენ ჩანაწერებს გააკეთებთ, გთხოვთ, არ გაუზიაროთ ისინი კოლეგა მსაჯულებს მანამ, სანამ თქვენ ერთად არ გახვალთ სათათბირო ოთახში საქმეზე გადაწყვეტილების მისაღებად. არ დაუშვათ, რომ ჩანაწერების გაკეთება გახდეს იმის მიზეზი, რომ თქვენ ყურადღება გაგეფანტოთ და ვერ შეძლოთ მოწმეების პასუხის მოსმენა. როდესაც თქვენ წახვალთ, თქვენი ჩანაწერები უნდა დარჩეს.

მიუხედავად იმისა, გააკეთებთ თუ არა ჩანაწერებს, თქვენ უნდა დაეყრდნოთ თქვენს მეხსიერებას იმის შესახებ, თუ რა ითქვა. ჩანაწერები მხოლოდ იმისთვის არის განკუთვნილი, რომ თქვენს მეხსიერებას დაეხმაროს. თქვენმა ჩანაწერებმა ზედმეტი გავლენა არ უნდა მოახდინონ თქვენზე.

ნაფიცი მსაჯულები ვერდიქტს იღებენ ერთხმად. თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო 3 საათის განმავლობაში ვერ მოახერხებს გადაწყვეტილების ერთხმად მიღებას, გადაწყვეტილება მომდევნო 6 საათის განმავლობაში მიიღება ხმათა შემდეგი უმრავლესობით: თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება არანაკლებ 11 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 8 ხმით; თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 10 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 7 ხმით; თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 9 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 6 ხმით; თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 8 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 5 ხმით; თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 7 ან 6 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 4 ხმით; თუ ნაფიც მსაჯულებს არ შესწევთ უნარი, მიაღწიონ საერთო

შეთანხმებას, მე კიდევ ერთხელ განვიმარტავთ ვერდიქტის მნიშვნელობას და ვთხოვ უფროს ნაფიც მსაჯულს, მომახსენოს, არის თუ არა ისეთი მსაჯული, რომელიც უარს აცხადებს მსჯელობაში მონაწილეობის მიღებაზე ან რომელსაც აქვს ინტერესი საქმის მიმართ, რის შესახებაც არ განაცხადა ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დროს. აღნიშნული განმარტების შემდეგ თქვენ დაბრუნდებით სათათბირო ოთახში და გამოიტანთ ვერდიქტს კანონის შესაბამისად. თუ სათათბირო ოთახში დაბრუნების შემდეგ მომდევნო 3 საათის განმავლობაშიც ვერ მიიღებთ ვერდიქტს, მე უფლება მაქვს მოგცეთ დამატებითი გონივრული ვადა ან პირდაპირ დაგიტხოვთ და დავნიშნავ ნაფიც მსაჯულთა ახალი შემადგენლობის შერჩევის სხდომის თარიღს. თუ არც ამ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შესწევს უნარი, მიიღოს გადაწყვეტილება, ბრალდებული გამართლებულად ითვლება.

გასათვალისწინებელია, რომ ჯერ კენჭი ეყრება ყველა წარდგენილ ბრალდებაზე გამამართლებელ ვერდიქტს. თუ ვერდიქტი ვერ მიიღება, კენჭი ეყრება გამამტყუნებელ ვერდიქტს ბრალდების სიმძიმის მზარდი თანამიმდევრობით.

თქვენ ხელი უნდა მოაწერთ თითოეული ბრალდებისათვის წარდგენილი ვერდიქტის ფორმებიდან მხოლოდ ერთს – გამამართლებელი ან გამამტყუნებელი ვერდიქტის ფორმას.

თქვენ უფლება გაქვთ, წერილობითი მიმართვის საფუძველზე მიიღოთ: სასამართლოსგან განმარტება გამოსაყენებელი კანონის თაობაზე; წინასწარი ინფორმაცია საქმის გარემოებებისა და გამოსაკვლევი მტკიცებულებების შესახებ; სასამართლო სხდომის დროს დამატებითი განმარტება: სხდომის თავმჯდომარისაგან – კანონის შესახებ, მოწმეთაგან – ფაქტობრივი გარემოებების შესახებ, მხარეთაგან – დასკვნითი სიტყვების შესახებ; ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს თათბირის დროს დამატებითი განმარტება მოსამართლისაგან კანონის შესახებ.

თქვენ გეკრძალებათ: სხდომის მიმდინარეობისას სასამართლო სხდომის დარბაზის დატოვება; ვერდიქტის გამოტანამდე საქმის განხილვისას მიღებული ინფორმაციის გამჟღავნება ან საკუთარი აზრის გამოთქმა განსახილველ საქმესთან დაკავშირებით; განსახილველი საქმის გარემოებებთან დაკავშირებით სხდომის თავმჯდომარის გარდა სხვა პირებთან ურთიერთობა; განსახილველ საქმესთან დაკავშირებით

ინფორმაციის მოძიება სხდომის ფარგლებს გარეთ; ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს თათბირისა და კენჭისყრის საიდუმლოების დარღვევა; სასამართლოს შენობაში წესრიგის დარღვევა და სხდომის თავმჯდომარის შესაბამისი მითითებების შეუსრულებლობა.

თქვენ ვალდებული ხართ დაესწროთ განსახილველ საქმესთან დაკავშირებულ სასამართლო სხდომებს და ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს თათბირს.

თქვენ მიერ ვალდებულების შეუსრულებლობა იწვევს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილ პასუხისმგებლობას.

ამასთან, ვალდებულების შეუსრულებლობის შემთხვევაში ჩემი ინიციატივით ან მხარის შუამდგომლობით გათავისუფლებული იქნებით ნაფიც მსაჯულის მოვალეობის შესრულებისაგან.

სასამართლო განხილვის მიმდინარეობისას ან თათბირის პროცესში თუ თქვენ მიიჩნევთ, რომ გჭირდებათ დამატებითი განმარტებები კანონის, ფაქტობრივი გარემოებების, დასკვნითი სიტყვის შესახებ, შეგიძლიათ წერილობით წარმომიდგინოთ დამატებითი განმარტებების თაობაზე მოთხოვნა შესაბამისი კითხვების მითითებით, რაზედაც მხარეთა პოზიციების გათვალისწინებით მივიღებ გადაწყვეტილებას.

შეგახსენებთ, რომ თქვენ მიერ დადებული იქნა ფიცი.

თქვენ უფლება გაქვთ, წერილობით დამისვით დამატებითი შეკითხვები, რომლებზეც მოგეცემათ დამატებითი განმარტებები. ეს განმარტებები გადმოგეცემათ წერილობითი სახითაც.

სხლომის თავმჯდომარის სანიმუშო განმარტებები ნაფიც მსაჯულთა ნაფიც მსაჯულთა სატაბირო ოთახში განმარტებები⁴

(„სხლომის თავმჯდომარის განმარტებები ნაფიც მსაჯულთა სატაბირო ოთახში განმარტებები“ შემუშავებულ იქნა საქართველოს უზენაეს სასამართლოში მოქმედი სამუშაო ჯგუფის მიერ, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მონაწილეთათვის სახელმძღვანელოდ. მოცემული ნაშრომი წარმოადგენს სანიმუშო ვერსიას და იგი შეიძლება შეცვლილ იქნეს, მოსამართლის მიერ როგორც მხარეების შუამდგომლობის საფუძველზე, ასევე საკუთარი ინიციატივით, კონკრეტული განსახილველი საქმის საჭიროებებიდან გამომდინარე).

ნაფიცო მსაჯულებო, ახლა, როდესაც თქვენ მოისმინეთ მტკიცებულებები, ჩემი ვალდებულებაა, მივითითოთ იმ კანონზე, რომელიც მოცემულ საქმეზე ვრცელდება. ამ განმარტებების ასლი თქვენთვის ხელმისაწვდომი იქნება სატაბირო ოთახში.

თქვენი მოვალეობაა, დაადგინოთ ფაქტები საქმეში არსებული მტკიცებულებების საფუძველზე. ამ ფაქტებზე თქვენ ის კანონი უნდა მოარგოთ, რომელზეც მე მივითითებთ. თქვენ ვალდებულნი ხართ, დაიცვათ ის კანონი, რომელზეც მე მივითითებთ, მიუხედავად იმისა, ეთანხმებით მას, თუ არა. გარდა ამისა, თქვენზე არ უნდა მოახდინოს გავლენა თქვენმა პირადმა სიმპათიებმა, ანტიპათიებმა, მოსაზრებებმა, წინასწარ შექმნილმა შეხედულებებმა და თანაგრძნობამ. ეს ნიშნავს იმას, რომ

⁴ სახელმძღვანელო ინფორმაცია ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოსთვის, გამოცემა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივის (ABA/ROLI) საქართველოს ოფისის სისხლის სამართლის პროგრამის მიერ ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ნარკოტიკებისა და სამართალდამცავი ორგანოების საქმეთა სახელმწიფო ბიუროს (INL) ფინანსური მხარდაჭერით; 2010 წელი; საქართველო; ნაშრომში მოცემულია საქართველოს უზენაეს სასამართლოში მოქმედი სამუშაო ჯგუფის მიერ შემუშავებული სახელმძღვანელო ინფორმაცია და ინსტრუქციები ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მონაწილეთათვის. გამოცემაში არ არის შესული ამერიკის იურისტთა ასოციაციის (ABA/ROLI) და ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ნარკოტიკებისა და სამართალდამცავი ორგანოების საქმეთა სახელმწიფო ბიუროს (INL) მოსაზრებები.

საქმეზე გადაწყვეტილება უნდა მიიღოს მხოლოდ და მხოლოდ თქვენ წინაშე წარმოდგენილი მტკიცებულებების საფუძველზე. გახსოვდეთ, რომ საქმის საწყის ეტაპზე, თქვენ დადეთ ფიცი, რომლის მიხედვით პირობა დადეთ, რომ სწორედ ასე მოიქცეოდით.

ჩემი განმარტებების შესრულებისას, თქვენ ვალდებული ხართ შეასრულოთ თითოეული მათგანი და არა მხოლოდ რამდენიმე და დანარჩენების იგნორირება მოახდინოთ. ისინი თანაბრად მნიშვნელოვანია. ამ განმარტებებში და სასამართლოს ნებისმიერ ნათქვამს ან ქმედებაში თქვენ არ უნდა ამოიკითხოთ მინიშნება იმაზე, თუ რა სახის ვერდიქტი უნდა გამოიტანოთ – ეს მხოლოდ და მხოლოდ თქვენი გადასაწყვეტია.

სანამ სათათბირო ოთახში გახვალთ, მე ვალდებული ვარ ერთ-ერთი თქვენგანი დავნიშნო უფროს მსაჯულად. ამისათვის, თქვენ ნაფიცი მსაჯულების შემადგენლობიდან უნდა აირჩიოთ უფროსი მსაჯული წილისყრის საფუძველზე. უფროსი მსაჯული უხელმძღვანელებს თათბირს და საჭიროების შემთხვევაში თქვენი სახელით წერილობითი შეკითხვით მომმართავს მე. იგი გადაწყვეტილების მიღებისას შეაჯამებს კენჭისყრის საერთო შედეგებს, შეადგენს შესაბამის დოკუმენტებს, ხელს მოაწერს ვერდიქტს და სასამართლო სხდომაზე გამოაცხადებს მას.

სათათბირო ოთახში ყოფნისას, თქვენ უფლება გაქვთ, შეწყვიტოთ თათბირი მხოლოდ ჩემი თანხმობით.

სათათბირო ოთახში, თქვენ განიხილავთ საქმეს თქვენს კოლეგა მსაჯულებთან ერთად, რათა მიაღწიოთ შეთანხმებას, თუ ამას მოახერხებთ.

თითოეულმა თქვენგანმა თავისთვის უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება საქმეზე, თუმცა თქვენ ეს მხოლოდ მას შემდეგ უნდა გააკეთოთ, რაც შეაფასეთ ყველა მტკიცებულება, ისინი სხვა მსაჯულებთან განიხილეთ და მოისმინეთ თქვენი კოლეგა მსაჯულების მოსაზრებები.

ნუ შეგეშინდებათ თქვენი აზრის შეცვლა, თუ დისკუსიის შედეგად დარწმუნდებით, რომ ასე უნდა მოიქცეთ. მაგრამ, არ მიიღოთ გარკვეუ-

ლი გადაწყვეტილება მხოლოდ იმიტომ, რომ სხვა ნაფიც მსაჯულებს ის სწორად მიაჩნიათ.

მნიშვნელოვანია, რომ თქვენ ეცადოთ ერთხმად გამოიტანოთ ვერდიქტი, თუმცა, რა თქმა უნდა, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ თითოეულმა თქვენგანმა მანამდე მიიღო თავისი გულისხმიერი გადაწყვეტილება. არ შეცვალოთ პატიოსანი რწმენა მტკიცებულების ძალისა და ეფექტის შესახებ მხოლოდ ვერდიქტის მიღწევის მიზნით.

თქვენი ვერდიქტი უნდა ეფუძნებოდეს მხოლოდ და მხოლოდ მტკიცებულებებს და კანონს, რომელზეც მე თქვენ ამ განმარტებებში მივითითეთ. თუმცა, არც ერთი ჩემი ნათქვამის მიზანი არ არის მინიშნება იმაზე, თუ როგორი უნდა იყოს თქვენი ვერდიქტი – ეს მხოლოდ თქვენზეა დამოკიდებული.

ზოგიერთმა თქვენგანმა სასამართლო პროცესის განმავლობაში ჩანაწერები გააკეთა. მიუხედავად იმისა, გააკეთეთ თუ არა ჩანაწერები, თქვენ უნდა დაეყრდნოთ თქვენ მეხსიერებას იმის შესახებ, თუ რა ითქვა. ჩანაწერები მხოლოდ იმისთვის არის განკუთვნილი, რომ თქვენ მეხსიერებას დაეხმაროს. თქვენმა ჩანაწერებმა ზედმეტი გავლენა არ უნდა მოახდინოს თქვენზე.

მიერ საქმის განხილვის შემდეგ, უფროსი მსაჯული თანამიმდევრულად, ღია კენჭისყრაზე დააყენებს თქვენს წინაშე თითოეულ საკითხს, ჩემ მიერ განსაზღვრული რიგითობითა და ფორმულირებით. თქვენ ვალდებული ხართ თავდაპირველად კენჭი უყაროთ ბრალდებულის მიმართ წარდგენილ ყველა ბრალდებაზე გამამართლებელ ვერდიქტს. თუ ასეთ ვერდიქტზე ვერ მიიღებთ გადაწყვეტილებას, თქვენ ვალდებული ხართ კენჭი უყაროთ გამამტყუნებელ ვერდიქტს ყველა წარდგენილ ბრალდებაზე რიგრიგობით, ბრალდების სიმძიმის მზარდი თანამიმდევრობით.

კენჭისყრის მიმდინარეობისას თქვენ ვალდებული ხართ უფროსი მსაჯულის მიერ დაყენებულ ყველა საკითხზე დააფიქსიროთ თქვენი დადებითი ან უარყოფითი პოზიცია, მხარი დაუჭიროთ ან, პირიქით, უარყოთ იგი. ამასთან, თქვენ უფლება არ გაქვთ, თავი შეიკავოთ რომელიმე საკითხზე ხმის მიცემისაგან. ხმის მიცემის რიგითობა წი-

ნასწარ განსაზღვრულია, მსაჯულთა სიაში თქვენი რიგითობის გათვალისწინებით. ამასთან, უფროსი მსაჯული ხმას აძლევს ბოლოს და აჯამებს კენჭისყრის შედეგებს.

თითოეული თქვენგანი ვალდებულია დაუყოვნებლივ მაცნობოს, თუ შეამჩნევთ, რომ რომელიმე მსაჯული თავს იკავებს ხმის მიცემისაგან, უგულვებელყოფს ჩემ მიერ გაკეთებულ მითითებებს, ითვალისწინებს იმ მტკიცებულებას, რომელიც არ გამოკვლეულა სასამართლოში, რაიმე ფორმით გამოხატავს აშკარა მიკერძოებას ან/და სხვაგვარად აშკარად არღვევს კანონს. უნდა გაგაფრთხილოთ, რომ ასეთის არსებობის შემთხვევაში მე კანონის შესაბამისად უფლება მაქვს დავითხოვოთ ნაფიცი მსაჯულის მოვალეობის შესრულებისაგან, ხოლო თუ ამის საჭიროება იქნება, დავითხოვო მთელი შემადგენლობა და დავნიშნო ნაფიც მსაჯულთა ახალი შემადგენლობის შერჩევის სხდომის თარიღი.

თუ თათბირის დროს აუცილებელი გახდება ჩემთან კომუნიკაცია, თქვენ შეგიძლიათ მანდატურის მეშვეობით გადმომცეთ უფროსი მსაჯულის ან ერთი ან მეტი მსაჯულის მიერ ხელმოწერილი წერილობითი შეტყობინება. მასზე პასუხის გაცემამდე, მე კონსულტაციას გავმართავ ადვოკატთან და პროკურორთან, რასაც შესაძლოა გარკვეული დრო დასჭირდეს. თქვენ შეკითხვაზე პასუხის მოლოდინში, თქვენ შეგიძლიათ განაგრძოთ თათბირი.

სათათბირო ოთახში გასვლამდე თქვენ თითოეულ ბრალდებულზე გადმოგეცემათ ვერდიქტის ორი ფორმა – გამამართლებელი და გამამტყუნებელი, რომელთაგან კენჭისყრის შედეგების გათვალისწინებით უფროსი მსაჯული შეავსებს, ხელს მოაწერს და გადმომცემს მხოლოდ ერთ-ერთ მათგანს.

ამის შემდეგ, დავრწმუნდები, რომ თქვენ მიერ შედგენილი ვერდიქტი შეესაბამება კანონის შემდეგ მოთხოვნებს:

1. ვერდიქტი თითოეულ ბრალდებაზე სწორი კენჭისყრის შედეგად არის მიღებული;
2. არ არის აშკარა წინააღმდეგობა ვერდიქტის ფორმებს შორის;

3. ვერდიქტი გამოტანილია ყველა წარდგენილ ბრალდებაზე.

მე მიემართავ უფროს მსაჯულს, გამოაცხადოს ვერდიქტი.

ან

მე გიბრუნებთ უკან თქვენ მიერ შედგენილ ვერდიქტს, სადაც მიგითითებთ თუ რა შეცდომები უნდა გამოასწოროთ, რათა თქვენი ვერდიქტი შეესაბამებოდეს კანონს.

გთხოვთ, გაბრძანდეთ სათათბირო ოთახში.

**ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო საქართველოში
საქართველოს სისხლის სამართლის
საპროცესო კოდექსის მიხედვით**

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განსჯადობა

საქართველოს ახალმა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსმა, რომელიც ძალაში 2010 წლის 1 ოქტომბრიდან შევიდა, წარმოგვიდგინა მნიშვნელოვანი ცვლილებები ქართულ სისხლის სამართლის სისტემაში. ყურადსაღები ინოვაციები, გათვალისწინებული ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით, მოიცავს შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებული სისტემის შემოღებას, ნაცვლად ინკვიზიციური სისტემისა და ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დანერგვას.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო თავდაპირველად წარმოდგენილ იქნა მხოლოდ თბილისის მასშტაბით, თუმცა გათვალისწინებულია მისი გავრცელება საქართველოს სხვა რეგიონებზეც მომდევნო 4 წლის განმავლობაში. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დროებითი განსჯადობა გათვალისწინებულია საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 330-ე მუხლით, რომელიც განსაზღვრავს, რომ:

1) 2011 წლის 1 ოქტომბრამდე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო მოქმედებს მხოლოდ თბილისის საქალაქო სასამართლოში და განიხილავს მისი ტერიტორიული განსჯადობისთვის მიკუთვნებულ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის (მხოლოდ დამთავრებულის) სისხლის სამართლის საქმეებს. დანაშაულთა ერთობლიობისას, თუ პირს ბრალი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის (მხოლოდ დამთავრებულის) ჩადენაშიც ედება, სისხლის სამართლის საქმეს ამ კოდექსით დადგენილი წესით განიხილავს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო.

1¹) 2011 წლის 1 ოქტომბრიდან 2012 წლის 1 ოქტომბრამდე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო მოქმედებს მხოლოდ თბილისის საქალაქო სასამართლოში და განიხილავს მისი ტერიტორიული განსჯადობისთვის

მიკუთვნებულ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სისხლის სამართლის საქმეებს. დანაშაულთა ერთობლიობისას, თუ პირს ბრალი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაშიც ედება, სისხლის სამართლის საქმეს ამ კოდექსით დადგენილი წესით განიხილავს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო.

2) „2012 წლის 1 ოქტომბრიდან 2014 წლის 1 ოქტომბრამდე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო თბილისის საქალაქო სასამართლოში განიხილავს მისი ტერიტორიული განსჯადობისთვის მიკუთვნებულ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 110-ე-114-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა სისხლის სამართლის საქმეებს. დანაშაულთა ერთობლიობისას, თუ პირს ბრალი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 110-ე-114-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაშიც ედება, სისხლის სამართლის საქმეს ამ კოდექსით დადგენილი წესით განიხილავს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო.“

3) 2012 წლის 1 ოქტომბრიდან 2014 წლის 1 ოქტომბრამდე საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის საქმეებს ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით, პირველი ინსტანციის წესით განიხილავენ თბილისისა და ქუთაისის საქალაქო სასამართლოები. დანაშაულთა ერთობლიობისას, თუ პირს ბრალი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაშიც ედება, სისხლის სამართლის საქმეს ამ კოდექსით დადგენილი წესით განიხილავს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო.“

31) 2014 წლის 1 ოქტომბრამდე, ამ მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილებით გათვალისწინებული დანაშაულების გარდა, თბილისის, ქუთაისის და ბათუმის საქალაქო სასამართლოები ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით ასევე განიხილავენ შემდეგი პირების სისხლის სამართლის საქმეებს:

ა) „საჯარო სამსახურში ინტერესთან შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლში მითითებული თანამდებობის პირისა, რომელსაც ეკავა ან უკავია შესაბამისი თანამდებობა;

ბ) პირისა, რომელსაც ბრალი ედება დანაშაულის ჩადენაში ამ ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ პირთან ერთად.

4) ამ მუხლის მე-3 და 3¹ ნაწილების მიზნებისათვის თბილისის, ქუთაისისა და ბათუმის საქალაქო სასამართლოების ტერიტორიული განსჯადობის წესს განსაზღვრავს საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო, ნაფიცი მსაჯულები კი შეირჩევიან შესაბამისად სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს 18 წელს მიღწეულ მოქალაქეთა ერთიანი სიიდან.“

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევა

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად (*მუხლი 27-ე*), ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 12 მსაჯულისა და 2 სათადარიგო მსაჯულისგან, გარდა ს.ს.ს. კოდექსით გათვალისწინებული შემთხვევებისა. კერძოდ, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემადგენლობაში არ უნდა იყოს ექვსზე ნაკლები მსაჯული ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა საქმეებზე, რვაზე ნაკლები – მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა საქმეებზე, ათზე ნაკლები – განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა საქმეებზე.

მანამ, სანამ ნაფიც მსაჯულთა მიერ სისხლის სამართლის საქმის არსებითი განხილვა დაიწყება, მხარეები წინასწარ მოწვეული კანდიდატებისგან ირჩევენ მსაჯულთა, კონკრეტული კატეგორიის საქმისთვის საჭირო შემადგენლობას.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომამდე მოსამართლე, სამოქალაქო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს მიერ წინასწარ გაგზავნილი 18 წელს მიღწეულ მოქალაქეთა ერთიანი სიიდან, მხარეთა მოსაზრებების მოსმენის შემდეგ, შემთხვევითი შერჩევის პრინციპით ადგენს ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატთა სიას, არა უმეტეს 100 პირის შემადგენლობით. შერჩეული ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატთა სიაში მიეთითება პირის გვარი და სახელი, რასაც ხელს აწერს სხდომის თავმჯდომარე და სიის ასლებს გადაცემს მხარეებს. ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატებს მსა-

ჯულთა შერჩევის სხდომამდე ეგზავნებათ უწყება, სადაც მითითებულია სხდომის დაწყების დრო, ადგილი და გამოცხადების სავალდებულობა (*სსსკ 221-ე მუხლის პირველი, მეორე, მეთხუთე და მეხუთე ნაწილები*). ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატებს მსაჯულთა შერჩევის სხდომამდე გონივრულ ვადაში საცხოვრებელი ადგილის მისამართზე ეგზავნებათ მოსამარ-თლის მიერ მხარეებთან მოთათბირების საფუძველზე დამტკიცებული კითხვარი.

ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატი ვალდებულია უპასუხოს კითხვებს კითხვარში მითითებულ ვადაში (*სსსკ-ის 221-ე მუხლის, პირველი ნაწილი*).

მოსამართლე უფლებამოსილია დაიწყოს სხდომა და მსაჯულთა შერჩევის პროცედურა იმ შემთხვევაშიც კი, თუ სასამართლოში მსაჯულობის 50-ზე ნაკლები კანდიდატი გამოცხადდება. მსაჯულთა შერჩევის სხდომის გახსნისა და შესაბამისი პირველადი პროცედურების გატარების შემდეგ, მოსამართლე მსაჯულობის კანდიდატებს მიაწვდის მხარეთა მონაწილეობით მომზადებულ განმარტებებს გამოსაყენებელი კანონის თაობაზე. ამის შემდეგ, მოსამართლე ამომწყებს ყველა გარემოებას, რომელიც შეიძლება გახდეს მსაჯულობის კანდიდატის აცილების (თვითაცილების) საფუძველი, და მხარეებს საშუალებას აძლევს, შეკითხვები დაუსვან მსაჯულობის კანდიდატებს და წარმოადგინონ დამატებითი მასალები აცილების თაობაზე (*სსსკ-ის 222-ე მუხლი და 223-ე მუხლის მეორე ნაწილი*).

მოსამართლე უფლებამოსილია მოსთხოვოს მხარეებს მისთვის წინასწარ იმ შეკითხვების წარდგენა, რომელთა მსაჯულობის კანდიდატებისთვის დასმასაც ისინი აპირებენ; ეს არ ზღუდავს მხარეებს, რომ დასვან დამაზუსტებელი კითხვები. მსაჯულობის კანდიდატი ვალდებულია სწორი და ამომწურავი პასუხები გასცეს მისთვის დასმულ შეკითხვებს, წარმოადგინოს სხვა აუცილებელი ინფორმაცია მისი პიროვნებისა და განსახილველი საქმის მონაწილეებთან მისი ურთიერთობის თაობაზე, აგრეთვე ყველა იმ გარემოების თაობაზე, რომელმაც შეიძლება მას ხელი შეუშალოს საქმის ობიექტურად და მიუკერძოებლად განხილვაში (*სსსკ-ის 223-ე მუხლის მესამე და მეთხუთე ნაწილები*).

მსაჯულობის კანდიდატისთვის დასმული შეკითხვები არ უნდა ხელყოფდეს მის პერსონალურ მონაცემებს, პროფესიულ ან/და კომერციულ საიდუმლოებას, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ეს აუცილებელია მართლმსაჯულების ინტერესებისთვის. მსაჯულობის კანდიდატს შეიძლება მოეთხოვოს აღნიშნული ინფორმაცია მხოლოდ მხარის დასაბუთებული მოთხოვნის არსებობისას. თუ აღნიშნული ინფორმაციის გამჟღავნებამ შეიძლება გამოუსწორებელი ზიანი მიაყენოს მის ინტერესებს, მსაჯულობის კანდიდატი ინფორმაციას აწვდის მხოლოდ უშუალოდ სხდომის თავმჯდომარეს (*სსსკ-ის 223-ე მუხლის მეხუთე ნაწილი*).

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი ვალდებულია კანონით განსაზღვრული აცილების საფუძვლის არსებობის შემთხვევაში ეს აცნობოს სასამართლოს უწყების მიღებიდან 2 დღის განმავლობაში. მსაჯულობის კანდიდატს, ასევე შეუძლია მოსამართლის წინაშე დააყენოს შუამდგომლობა თვითაცილების შესახებ და მიუთითოს იმ გარემოებაზე, რომელიც მას ხელს შეუშლის ნაფიცი მსაჯულის უფლებამოსილების განხორციელებაში. თვითაცილება დასაბუთებული უნდა იყოს. მხარეებს უფლება აქვთ, გამოთქვან თავიანთი დამოკიდებულება მსაჯულობის კანდიდატის თვითაცილებისადმი (*სსსკ-ის 221-ე მუხლის მეექვსე ნაწილი* და *223-ე მუხლის მეშვიდე ნაწილი*).

პირს უფლება აქვს, უარი განაცხადოს ნაფიცი მსაჯულის მოვალეობის შესრულებაზე (*სსს კოდექსის 31-ე მუხლი*):

- ა) თუ უკანასკნელი წლის განმავლობაში უკვე იყო ნაფიცი მსაჯული;
- ბ) თუ ასრულებს ისეთ სამუშაოს, რომელშიც მისი შეცვლა გამოიწვევს მნიშვნელოვან ზიანს;
- გ) ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო;
- დ) თუ ხანგრძლივად იმყოფება ან მიემგზავრება საქართველოს ფარგლებს გარეთ;
- ე) თუ 70 წელს გადაცილებულია.

მხარე უფლებამოსილია დააყენოს მსაჯულობის კანდიდატის აცილების შესახებ შუამდგომლობა. აცილების უფლებას პირველად ახ-

ორციელებს ბრალდების მხარე, ხოლო შემდეგ – დაცვის მხარე (სსსკ-ის 223-ე მუხლის პირველი ნაწილი). მხარეებს შეუძლიათ გამოიყენონ როგორც დასაბუთებული, ასევე დაუსაბუთებელი შუამდგომლობები.

პირი ვერ მიიღებს სისხლის სამართლის პროცესში მონაწილეობას ნაფიც მსაჯულად, თუ არსებობს სსს კოდექსით დადგენილი ნაფიცი მსაჯულის აცილების რომელიმე საფუძველი (სსსკ-ის 30-ე მუხლი):

- ა) იგი სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირია;
- ბ) იგი გამოძიებელია;
- გ) იგი პოლიციელია;
- დ) იგი ირიცხება საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში;
- ე) იგი სასულიერო პირია;
- ვ) იგი აღნიშნულ საქმეში სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილეა;
- ზ) იგი ბრალდებულია;
- თ) იგი ნარკოტიკული საშუალების მცირე ოდენობით მოხმარებისთვის ადმინისტრაციულ სახდელდადებული პირია;
- ი) მისი მონაწილეობა ნაფიც მსაჯულად აღნიშნულ საქმეში აშკარად უსამართლო იქნებოდა ამ პირის მიერ გამოხატული მოსაზრებების ან პირადი გამოცდილების საფუძველზე;
- კ) იგი ფსიქოლოგია;
- ლ) იგი ფსიქიატრია;
- მ) იგი იურისტია.

რაც შეეხება დაუსაბუთებელი აცილების საკითხს, თუ წარდგენილი ბრალდება სასჯელის სახით ითვალისწინებს უვადო თავისუფლების აღკვეთას, მხარეს 12 დაუსაბუთებელი აცილების განცხადების უფლება აქვს. დანარჩენ შემთხვევებში მხარე უფლებამოსილია განაცხადოს 6 დაუსაბუთებელი აცილება. თუ საქმეში რამდენიმე ბრალდებულია, თითოეულ მათგანს დამატებით 3 კანდიდატის დაუსაბუთებელი აცილების განცხადების უფლება ეძლევა. იგივე უფლება ეძლევა ბრალდების მხარეს. თუ რომელიმე ბრალდებული სრულად არ გამოიყენებს აცილების განცხადების საკუთარ კვოტას, მისი გამოყენების უფლება ენიჭება იმავე საქმეში სხვა ბრალდებულს. ამ შემთხვევაში ბრალდების მხარე სარგებლობს იმდენივე დაუსაბუთებელი აცილების განცხადების

უფლებით, რამდენითაც ისარგებლა ყველა ბრალდებულმა საერთო ჯამში. დაუსაბუთებელი აცილება არ შეიძლება იმგვარად იყოს გამოყენებული, რომ მოხდეს მსაჯულობის კანდიდატთა დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რწმენის, მსოფლმხედველობის, პოლიტიკური შეხედულებების, რაიმე გაერთიანების წევრობის, ეთნიკური, კულტურული და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ოჯახური, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის, ცხოვრების წესის, დაბადების ადგილის, ასაკის ან ნებისმიერი სხვა ნიშნის საფუძველზე (*სსსკ-ის 223-ე მუხლის მეექვსე, მეთექვსე და მეთერთმეტე ნაწილები*).

აცილებისა და თვითაცილების შესახებ შუამდგომლობებს მოსამართლე განიხილავს საჯაროდ და გამოაქვს დასაბუთებული განჩინება. აცილებულმა მსაჯულობის კანდიდატმა უნდა დატოვოს სასამართლო სხდომის დარბაზი (*სსსკ-ის 223-ე მუხლის მერვე ნაწილი*).

თუ თვითაცილებისა და აცილების შემდეგ მსაჯულობის კანდიდატთა რაოდენობა სიაში 14-ზე ნაკლებია, მოსამართლე გადადებს სხდომას არა უმეტეს 10 დღით და დადგენილი წესის შესაბამისად მოიწვევს დამატებით არა უმეტეს 30 კანდიდატს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემადგენლობის სსს კოდექსით დადგენილ რაოდენობამდე შესავსებად (*სსსკ-ის 223-ე მუხლის მეცხრე ნაწილი*). აცილების შემდეგ დარჩენილ მსაჯულობის კანდიდატთაგან თორმეტს სხდომის თავმჯდომარე ნიშნავს ნაფიც მსაჯულად, ხოლო ორი საქმის განხილვაში მონაწილეობას მიიღებს, როგორც სათადარიგო მსაჯული. საქმის სირთულიდან გამომდინარე, მოსამართლე უფლებამოსილია მიიღოს გადაწყვეტილება უფრო მეტი სათადარიგო მსაჯულის დამტკიცების შესახებ. სათადარიგო მსაჯული ესწრება სასამართლო სხდომას და სასამართლოს თათბირს. სათადარიგო მსაჯულს უფლება არა აქვს, გამოხატოს საკუთარი აზრი, გავლენა მოახდინოს ნაფიც მსაჯულებზე ან მონაწილეობა მიიღოს კენჭისყრაში (*სსსკ-ის 224-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილები*).

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის პროცედურის დასრულების შემდეგ სხდომის თავმჯდომარე ნიშნავს საქმის განხილვის დღეს, რომელიც უნდა იყოს არა უგვიანეს შერჩევის პროცედურის დასრულებიდან მესამე დღისა (*სსსკ-ის 224-ე მუხლის მესამე ნაწილი*).

სხდომის თავმჯდომარე ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობიდან წილისყრის საფუძველზე ნიშნავს უფროს მსაჯულს. უფროსი მსაჯული თავმჯდომარეობს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს თათბირს, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს სახელით წერილობითი შეკითხვით მიმართავს სხდომის თავმჯდომარეს, აჯამებს კენჭისყრის საერთო შედეგებს, ადგენს შესაბამის დოკუმენტებს, ხელს აწერს ვერდიქტს და სასამართლო სხდომაზე აცხადებს მას. უფროსი მსაჯულის გათავისუფლების შემთხვევაში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო თავისი შემადგენლობიდან წილისყრის საფუძველზე ირჩევს ახალ უფროს მსაჯულს (*სსსკ-ის 233-ე მუხლი*).

სისხლის სამართლის საქმის მოსმენის შემდგომ ნაფიცი მსაჯულები ვერდიქტს იღებენ ერთხმად. თუმცა, თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო 3 საათის განმავლობაში ვერ მოახერხებს გადაწყვეტილების ერთხმად მიღებას, გადაწყვეტილება მომდევნო 6 საათის განმავლობაში მიიღება ხმათა შემდეგი უმრავლესობით: თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება არანაკლებ 11 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 8 ხმით; თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 10 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 7 ხმით; თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 9 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 6 ხმით; თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 8 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 5 ხმით; თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 7 ან 6 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 4 ხმით (*სსსკ-ის 261-ე მუხლის მეხამე და მეოთხე ნაწილები*).

თუ ნაფიც მსაჯულებს არ შესწევთ უნარი, მიაღწიონ საერთო შეთანხმებას, სხდომის თავმჯდომარე კიდევ ერთხელ განუმარტავს ნაფიც მსაჯულებს ვერდიქტის მნიშვნელობას და სთხოვს უფროს ნაფიც მსაჯულს, სხდომის თავმჯდომარეს მოახსენოს, არის თუ არა ისეთი მსაჯული, რომელიც უარს აცხადებს მსჯელობაში მონაწილეობის მიღებაზე ან რომელსაც აქვს ინტერესი საქმის მიმართ, რის შესახებაც არ განაცხადა ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დროს. აღნიშნული განმარტების შემდეგ სხდომის თავმჯდომარე მიმართავს ნაფიც მსაჯულებს, დაბრუნდნენ სათათბირო ოთახში და გამოიტანონ ვერდიქტი კანონის შესაბამისად (*სსსკ-ის 261-ე მუხლის მეხუთე ნაწილი*).

თუ სათათბირო ოთახში დაბრუნების შემდეგ ნაფიცი მსაჯულები მომდევნო 3 საათის განმავლობაშიც ვერ მიიღებენ ვერდიქტს, მოსამართლე მისცემს მათ დამატებით გონივრულ ვადას ან დაითხოვს მათ სრულ შემადგენლობას და დანიშნავს ნაფიც მსაჯულთა ახალი შემადგენლობის შერჩევის სხდომის თარიღს. თუ არც ამ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შესწევს უნარი, მიიღოს გადაწყვეტილება ამ კოდექსით დადგენილი წესით, ბრალდებული გამართლებულად ითვლება (სსს.კ-ის 261-ე მუხლის მეექვსე ნაწილი).

ნაფიც მსაჯულთა ეფექტური შერჩევა⁵

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევა ისეთივე მნიშვნელოვანია, როგორც სამართლო განხილვის ნებისმიერი სხვა ეტაპი. აუცილებელია იცოდეთ, როგორ შეარჩიოთ, ან პირიქით, აიცილოთ კონკრეტული ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი. ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობა, სულ მცირე, ნეიტრალური და მიუკერძოებელი კანდიდატებისაგან უნდა იყოს დაკომპლექტებული. ნაფიცი მსაჯულების შერჩევის სხდომაზე, პოტენციური კანდიდატების გამოკითხვისას, მხარეები ოთხი ძირითადი მიზნის მიღწევას ცდილობენ:

1. მოიპოვონ ინფორმაცია ნაფიცი მსაჯულებისაგან;
2. დაამყარონ მათთან ურთიერთგაგება;
3. გააცნონ მათ ძირითადი სამართლებრივი საკითხები;
4. დაარწმუნონ ისინი საკუთარი (პროკურორის/ადვოკატის) პოზიციიდან შეხედონ საქმეს.

„**Voir Dire**“ (ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის პროცესი) – არის ნაფიცი მსაჯულო

ბის კანდიდატებთან საუბრის, მათი გამოკითხვის, შერჩევისა და აც-ილების პროცესი.

ტერმინის პირდაპირი მნიშვნელობაა „ილაპარაკე სიმართლე“.

⁵ ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატების შერჩევა – „შერჩევის სხდომა და ნაფიცი მსაჯულების შერჩევა“ შესწორდა და ქართულ ენაზე ითარგმნა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ საქართველოში მოღვაწე ადვოკატებისათვის. ტექსტი ამოღებულია ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ გამოცემული ჯეფრი თ. ფრედერიკის წიგნიდან „შერჩევის სხდომა“. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანი, გამოცემა და გავრცელება განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. თარგმნის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი, ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი: 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; el. fosta:copyright@abanet.org

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატებმა დასმულ შეკითხვებს სწორი პასუხები უნდა გასცენ.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომა, პროკურორის/ადვოკატის პირველი და ერთადერთი შესაძლებლობაა ესაუბროს პირისპირ თითოეულ ნაფიც მსაჯულს. სასამართლო დარბაზის გარეთ საქმეზე საუბარი ნაფიც მსაჯულებთან დაუშვებელია. ასეთი შესაძლებლობა პროკურორს/ადვოკატს მხოლოდ სასამართლო დარბაზში, მსაჯულთა შერჩევის სხდომაზე ეძლევა, რა თქმა უნდა, მოსამართლისა და მოწინააღმდეგე მხარის თანდასწრებით.

სასამართლო განხილვის დაწყების შემდეგ, ნაფიც მსაჯულებთან კერძო (პირადი) საუბარი მხოლოდ სასამართლოს მანდატურს, მოსამართლესა და სხდომის მდივანს შეუძლია. ბრალდებულს, მოწმეებს, გამოძიებელს, ან ნებისმიერ სხვა პირს, რომელიც დაკავშირებულია დაცვის ან ბრალდების მხარესთან, ეკრძალებათ ნაფიც მსაჯულებთან ყოველგვარი საუბარი შერჩევის სხდომის დასრულების შემდეგ როგორც სასამართლო სხდომის დარბაზში, ასევე მის ფარგლებს გარეთ. თუკი მხარე შემჩნეულ იქნა, რომ ესაუბრება ნაფიც მსაჯულს თუნდაც ისეთ უმნიშვნელო საკითხზე, როგორცაა ამინდი, ამას, სავარაუდოდ, აცნობებენ მოსამართლეს, რომელიც გამოიკვლევს რა საკითხს, ა.შ.შ-ში დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად, შესაძლოა დაითხოვოს მთელი ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობა, ხოლო სამართალდამრღვევ მხარეს დააკისროს ჯარიმა.

იმისათვის, რომ შევარჩიოთ ჩვენი საქმისთვის სასურველი ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობა, საჭიროა ვიცოდეთ აცილების სამართლებრივი საფუძვლები.

საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, რომელიც მოქმედებს 2010 წლის ოქტომბრიდან, ერთმნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მსაჯულთა დასაბუთებული აცილების საფუძვლებს:

მუხლი 30. შეუთავსებლობა

პირი ვერ მიიღებს სისხლის სამართლის პროცესში მონაწილეობას ნაფიც მსაჯულად, თუ არსებობს ამ კოდექსით დადგენილი ნაფიცი

მსაჯულის აცილების რომელიმე საფუძველი ან/და:

- ა) იგი სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირია;
- ბ) იგი გამოძიებელია;
- გ) იგი პოლიციელია;
- დ) იგი ირიცხება საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში;
- ე) იგი სასულიერო პირია;
- ვ) იგი აღნიშნულ საქმეში სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილეა;
- ზ) იგი ბრალდებულია;
- თ) იგი ნარკოტიკული საშუალების მცირე ოდენობით მოხმარებისთვის ადმინისტრაციულ სახდელდადებული პირია;
- ი) მისი მონაწილეობა ნაფიც მსაჯულად აღნიშნულ საქმეში აშკარად უსამართლო იქნებოდა ამ პირის მიერ გამოხატული მოსაზრებების ან პირადი გამოცდილების საფუძველზე;
- კ) იგი ფსიქოლოგია;
- ლ) იგი ფსიქიატრია;
- მ) იგი იურისტი.

ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი აცილების საფუძველი, გარდა „ი“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული საფუძვლისა, უკავშირდება ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატის სამსახურებრივ მდგომარეობას ან სტატუსს.

„ი“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული საფუძველი კი საჭიროებს კონკრეტულ არგუმენტს, მიზეზს მსაჯულის აცილების თაობაზე და ამიტომ, სწორედ ის უნდა იყოს ყველაზე ხშირად განვითარებული და გამოყენებული მხარეების მიერ მსაჯულთა შერჩევის სხდომაზე.

„ი“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დასაბუთებული აცილების მაგალითებია: წინასწარი უარყოფითი განწყობა ბრალდებულის, პოლიციის ან ბრალდების მხარის მიმართ; წინასწარი განწყობა ბრალეულობის ან უდანაშაულობის მიმართ შექმნილი საზოგადოებრივი საშუალებების მიერ; კანონის მოთხოვნების უგულვებელყოფა (მტკიცების ტვირთი, გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტი, მტკიცებულებებთან დაკავშირებული წესები); დანაშაულის მსხვერპლი ან მისი ნათესავი, რომელსაც ამ შემთხვევის გამო ჯერ კიდევ უარყოფითი განწყობა აქვს

შემორჩენილი; რწმენა იმისა, რომ პოლიცია/პროკურატურა არასოდეს წაუყენებდა ბრალს უდანაშაულო ადამიანს ან, რომ პოლიციელი არასოდეს ცრუობს, ან, პირიქით, – ყოველთვის ცრუობს; განწყობა, რომ სხვა არ უნდა განსაჯო და ა.შ.

**სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 221-ე მუხლის I ნაწილი
მოითხოვს ნაფიც მსაჯულთა კითხვარის გამოყენებას, ნაფიც მსაჯულთა
მიერ განსახილველ ყველა სისხლის სამართლის საქმეზე.**

აღნიშნული კითხვარი მნიშვნელოვანია, რათა პროკურორმა/ადვოკატმა მოიპოვოს ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატის შესახებ ის საჭირო ინფორმაცია, რომელიც დაეხმარება მას დასაბუთებული აცტილების შესახებ საფუძვლის მოძიებასა და შექმნაში და, შესაბამისად, დაუსაბუთებელი აცტილებების მიზანშეწონილად გამოყენებაში (აღნიშნულ მასალებს თან ერთვის ნაფიც მსაჯულთა კითხვარის ნიმუში).

კითხვარი მოიცავს შეკითხვებს მრავალ საკითხზე. მაგალითად, მსაჯულობის კანდიდატის სახელი და გვარი; საცხოვრებელი ადგილი; სამსახური; განათლება; ოჯახური მდგომარეობა; რაიმე ორგანიზაციის წევრობა; წიგნები და ჟურნალ-გაზეთები, რომლებსაც კანდიდატი კითხულობს; კინოფილმები, რომელსაც ის უყურებს; სამხედრო სამსახური; შვილები; განსახილველ საქმესთან დაკავშირებული ინფორმაცია და მისი წყარო; ნაცნობობა მოცემულ საქმეზე ბრალდებულთან ან სხვა პროცესის მონაწილე პირებთან; განწყობა დაცვის ან ბრალდების მხარის, პოლიციის, კანონის, მტკიცების ტვირთის, გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტის, საექსპერტო კვლევების მიმართ; კანდიდატის რელიგიური ან ფილოსოფიური შეხედულებები, რომელიც ხელს შეუშლის მის მიერ ვერდიქტის გამოტანას, რადგან მიაჩნია, რომ არ აქვს უფლება განსაჯოს სხვები; ხომ არ ფიქრობს კანდიდატი, რომ არავის სდებენ ბრალს ტყუილუბრალოდ? ხომ არ ფიქრობს ის, რომ ბრალდებულს უნდა მიეცა ჩვენება პოლიციისათვის, ან აუცილებლად უნდა მისცეს ჩვენება სასამართლოზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს მის საწინააღმდეგოდ იქნება აღქმული; ხომ არ იყო კანდიდატი ან მისი ახლო მეგობარი წარსულში დანაშაულის მსხვერპლი, ან დაპატიმრებული; ხომ არ გააჩნია კანდი-

დატს სპეციალური ცოდნა ან წარსული გამოცდილება საქმისთვის მნიშვნელოვან, რაიმე კონკრეტულ საკითხზე, როგორიცაა, მაგალითად, ცეცხლსასროლი იარაღები ან ოჯახური ძალადობა და სხვა.

პროკურორის/ადვოკატის მიერ ნაფიც მსაჯულთა კითხვარში შესატანი კითხვები მათი შინაარსისა და რაოდენობის მიხედვით შეიძლება შეიზღუდოს, მხოლოდ: დროის ფაქტორიდან გამომდინარე, პროკურორის/ადვოკატის ფანტაზიის შესაბამისად, საკითხებით რომლებიც მოწინააღმდეგე მხარისათვის იქნება მიუღებელი, თუკი აღნიშნულის მიზანშეწონილობაში მოსამართლე ვერ დარწმუნდება.

გამოიყენეთ სსს კოდექსის 221-ე მუხლის I ნაწილით გათვალისწინებული ნაფიც მსაჯულთა კითხვარი მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოსაპოვებლად.

მოსამართლეების მიერ ნაფიც მსაჯულთა გამოსაკითხად მხარეებისათვის განსაზღვრული დრო, როგორც წესი, ყოველთვის ნაკლებია, ვიდრე ამას მხარე ისურვებდა. მსაჯულობის კანდიდატები კი, თავშეკავებული არიან გულწრფელი პასუხების გაცემისაგან, როდესაც საუბარი უცნობი ადამიანების თანდასწრებით უწევთ. აქედან გამომდინარე, პროკურორი/ადვოკატი გაცილებით ვრცელ და ღირებულ ინფორმაციას მოიპოვებს, თუკი ის ნაფიც მსაჯულთა სავალდებულო კითხვარს სწორად და მიზანმიმართულად გამოიყენებს. აღნიშნული კითხვარი ხელს უწყობს კანდიდატს პირადი სახის ინფორმაციისა და მოსაზრებების უფრო თამამად გამჟღავნებაში, ვიდრე ის ამას გააკეთებდა ზეპირსიტყვიერად, სასამართლო დარბაზში, მხარის ან მოსამართლის მიერ გამოკითხვისას. კითხვარი აგრეთვე საშუალებას იძლევა მოიპოვოთ გაცილებით მეტი ინფორმაცია, ვიდრე ეს ზეპირი გამოკითხვისას არის შესაძლებელი. შეადგინეთ ისეთი კითხვარი, რომელიც სამართლიანი იქნება ორივე მხარისთვის. თქვენ მომაგალ-ში მოგიწევთ მოწინააღმდეგე მხარის დათანხმება თქვენ მიერ შედგენილ კითხვარსა და მის შინაარსზე. შეეცადეთ, ჩართოთ ისეთი კითხვები, რომლებიც დაგეხმარებათ მოიპოვოთ დემოგრაფიული ხასიათისა და მსოფლმხედველობის ამსახველი ინფორმაცია და შეიძინოთ ცოდნა, რომელიც ხელს შეგიწყობთ სწორად შეაფასოთ მსაჯულობის კანდიდატის პიროვნული და ფსიქოლოგიური პორტრეტი. იმის გადაწყვეტისას თუ, რომელი

კითხვები ჩართოთ მსაჯულთა კითხვარში, შეეკითხეთ საკუთარ თავს – გამოგადგებათ თუ არა, და დადებით შემთხვევაში, როგორ გამოგადგებათ ამა თუ იმ კონკრეტულ კითხვაზე მიღებული პასუხი თქვენი მიზნის მიღწევაში. შეეცადეთ, ჩამოაყალიბოთ დაახლოებით 10 ძირითადი კითხვა, რომელიც შეგიქმნით მსაჯულის პირადი მოსაზრებებისა და დამოკიდებულებების შესახებ გარკვეულ წარმოდგენას.

შექმენით შესაბამისი ფორმა ან გამოიყენეთ ის ფორმატი, რომელიც განთავსებულია აღნიშნული თავის ბოლოს, რათა ჩაინიშნოთ მნიშვნელოვანი ინფორმაცია და თქვენი შეფასებები ყოველი მსაჯულობის კანდიდატის შესახებ

მოწინააღმდეგე მხარე დაითანხმეთ კითხვარის შინაარსზე, სასამართლომდე საკმაო ხნით ადრე. შეეცადეთ, გაუგზავნოთ თქვენ მიერ შედგენილი კითხვარი მოწინააღმდეგე მხარეს, სასამართლო პროცესამდე საკმაო ხნით ადრე. სასამართლო განხილვისთვის მზადების დაწყებამდე, გაუგზავნეთ მოსამართლეს მხარეების მიერ წინასწარ შეთანხმებული კითხვარი. იმ შემთხვევაში, თუ მხარეები ვერ შეთანხმდნენ კითხვარის შინაარსზე, მნიშვნელოვანია დაითანხმოთ მოსამართლე გადაწყვეტოს რომელი სადავო კითხვა შეიძლება ჩაიღოს კითხვარში და რომელი უნდა იქნეს ამოღებული. ძალიან მნიშვნელოვანია გულდასმით შეისწავლოთ თქვენს კითხვარზე კანდიდატთა მიერ გაცემული პასუხები მანამ, სანამ დაიწყებთ პოტენციურ მსაჯულთა ზეპირ გამოკითხვას. გამოიხატეთ საკმარისი დრო, რათა კარგად გაეცნოთ კითხვებზე გაცემულ პასუხებს და საფუძვლიანად მოემზადოთ ზეპირი გამოკითხვისთვის.

განსოვდეთ, რომ უმჯობესია, თუ დელიკატურ კითხვებს ნაფიც მსაჯულთა წერილობით კითხვარში დასვამთ

ადამიანები უფრო გულწრფელნი არიან წერილობით კითხვებზე პასუხების გაცემისას, ვიდრე ღია სასამართლო სხდომაზე გამოკითხვისას. მხოლოდ ჯგუფის მიმართ დასმული ზოგადი ხასიათის კითხვებზე (მაგალითად, თუ რომელიმე თქვენგანს სმენია რაიმე განსახილველ სისხლის სამართლის საქმეზე, გთხოვთ, ასწიოთ ხელი?) მიღებული

„ღიას“ ან „არა“ პასუხებით, თქვენ ვერ შეიქმნით სწორ წარმოდგენას თქვენი საქმის მომავალ მსაჯულებზე. წერილობით კითხვარში თქვენ ასევე შეგიძლიათ ჩაურთოთ ისეთი კითხვები, რომელთა ღია სასამართლო სხდომაზე დასმასაც არ გარისკავდით. მაგალითად, *ხომ არ ყოფილა რომელიმე თქვენგანი ან თქვენი ახლო ნათესავი სექსუალური ძალადობის მსხვერპლი? რას ფიქრობთ პროკურორებზე ან სისხლის სამართლის სფეროში მოღვაწე ადვოკატებზე? რატომ თვლით ასე?*

წინასასამართლო შუამდგომლობები

გამოიყენეთ წინასასამართლო სხდომის შუამდგომლობები, რათა მოიპოვოთ უპირატესობა მსაჯულთა შერჩევის სხდომაზე. გახსოვდეთ, რომ ისინი შეიძლება გამოყნებულ იქნეს იმ მიზნით, რომ მოსამართლეს გაუჩნდეს გარკვეული წარმოდგენა თქვენი საქმის თეორიის შესახებ. შესაბამისად, ადვილი გასაგები იქნება მისთვის, თუ რატომ უსვამთ ამა თუ იმ კითხვას ნაფიცო მსაჯულობის კანდიდატს შერჩევის სხდომაზე.

მოემზადეთ მსაჯულთა შერჩევისათვის

თითოეული მოსამართლე მსაჯულთა შერჩევის სხდომას გარკვეულწილად განსხვავებულად წარმართავს. ზოგიერთი მათგანი ნებას რთავს მხარეებს, რომ იარონ სასამართლო დარბაზში და მიუახლოვდნენ ნაფიც მსაჯულებს. ზოგი კი, მოითხოვს, რომ კითხვების დასმა მხარისათვის გამოყოფილი სამუშაო მაგიდიდან მოხდეს. აქედან გამომდინარე, თქვენ წინასწარ უნდა იცოდეთ, თუ როგორ წარმართავს შერჩევის სხდომას ის კონკრეტული მოსამართლე, რომელსაც განსახილველი საქმე დაეწერა. სასურველია, რომ პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულებმა დაინახონ, რომ თქვენ თავდაჯერებული და კარგად მომზადებული ხართ და ზუსტად იცით, თუ რას აკეთებთ. თუ თქვენ არ იცით, როგორ წარმართავს კონკრეტული მოსამართლე მსაჯულთა შერჩევის სხდომას, მაშინ დაესწარით და ნახეთ მისი მოქმედებები სხვა სასამართლო სხდომაზე ან ჰკითხეთ თქვენთვის საინტერესო დეტალები იმ იურიისტებს, რომელთაც ჰქონიათ პროცესი აღნიშნულ მოსამართლესთან. დათვალიერეთ ის სასამართლო დარბაზი წინასწარ, სადაც უნდა გაიმართოს თქვენი საქმის

განხილვა. შეისწავლეთ თქვენი მოწინააღმდეგე მხარე და დააკვირდით, თუ როგორ იქცევა ის მსაჯულთა შერჩევის სხდომაზე. თუ საჭიროა, დაესწარით მისი მონაწილეობით გამართულ სხვა სასამართლო პროცესს ან ჰკითხეთ მის შესახებ სხვა იურისტებს.

განაწყეთ ნაფიც მსაჯულები თქვენს სასიკეთოდ პირველივე დღიდან

მსაჯულებთან პოზიტიური ურთიერთობის განვითარება ძალზედ მნიშვნელოვანია. მსაჯულების მიერ მიღებული პირველი შთაბეჭდილება თქვენს მიმართ, შესაძლოა არასოდეს შეიცვალოს. იღონეთ ყველაფერი, რათა ის პოზიტიური იყოს. წარუდგინეთ თქვენი თავი და თქვენი კლიენტი ან თუ ბრალდების მხარეს წარმოადგენთ, საქმის გამოძიებელი პოტენციურ მსაჯულებს. თუ თქვენ ადვოკატი ბრძანდებით, შეეცადეთ, რომ თქვენი კლიენტი თქვენს გვერდით იჯდეს დაცვის მხარის მაგიდასთან და არა გისოსებში ან სხვა სპეციალურად გამოყოფილ ადგილას, თქვენგან მოშორებით და ბადრაგის თანხლებით. დარწმუნდით, რომ ბრალდებული სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმული წარდგეს სასამართლოზე და არა პატიმრის ფორმით. სთხოვეთ მოსამართლეს, რომ არ ეკეთოს თქვენი დაცვის ქვეშ მყოფს ბორკილები მსაჯულთა დასაანახად. ეს ყოველივე საჭიროა იმისათვის, რათა ნაფიც მსაჯულებს არ შეექმნათ განწყობა, რომ ბრალდებული საშიში პიროვნებაა ან არსებობს გაქცევის რისკი და ის დამნაშავეა წარდგენილ ბრალდებაში.

იყავით ყოველთვის შესაბამისად ჩაცმული და მოწესრიგებული. ესაუბრეთ ნაფიც მსაჯულებს და ნუ ისაუბრებთ უბრალოდ მოვალეობის მოხდის მიზნით. იყავით თავაზიანი და დაანახეთ კანდიდატებს, რომ თქვენ გაინტერესებთ მათი პასუხები.

თქვენ ყველაფერი უნდა გააკეთოთ იმისათვის, რომ მსაჯულებს მოეწონოთ და გაუჩნდეთ ნდობა თქვენს მიმართ. ესაუბრეთ მათ მარტივ და გასაგებ ენაზე. არ გამოიყენოთ იურიდიული ტერმინები. გამოხატეთ თქვენი პატივისცემა და თავაზიანობა თითოეული პოტენციური მსაჯულის მიმართ, მაშინაც კი, თუ თქვენ თვლით, რომ ის არასასურველი მსაჯულია და გადაწყვეტილი გაქვთ მისი აცილება.

მიუხედავად იმისა, თუ, რა პასუხს მიიღებთ დასმულ კითხვაზე,

არასოდეს ეკამათოთ პოტენციურ მსაჯულს და არ აგრძნობინოთ, რომ მან თქვა სისულელე.

პოტენციურ მსაჯულებთან ურთიერთგაგების ჩამოყალიბებას ორი მნიშვნელოვანი სიკეთე მოაქვს: პირველი, მსაჯულები ცდილობენ იყვნენ უფრო გახსნილი და გულწრფელი თავიანთ პასუხებში და მეორე, პოზიტიური განწყობა ადვოკატის/პროკურორის მიმართ, რომელიც წარმოიშობა ურთიერთგაგების დამყარების შედეგად, რაც ზრდის მხარის დამაჯერებლობას სასამართლო პროცესზე.

- იმისათვის, რომ განავითაროთ ურთიერთგაგება მსაჯულებთან, თქვენ უნდა:
- გამოხატოთ ინტერესი თითოეული მსაჯულის მიმართ;
- მოეპყრათ მათ პატივისცემით;
- აგრძნობინოთ თავი კომფორტულად გამოკითხვის პროცესში;
- შეინარჩუნოთ სიმშვიდე ნებისმიერ სიტუაციაში.

ურთიერთგაგება მსაჯულებთან პოზიტიური ურთიერთობის დამყარების შედეგად წარმოიშობა. ამგვარად, საჭიროა ისეთი კითხვების მომზადება, რომლებიც საშუალებას მისცემენ მსაჯულებს ისაუბრონ საკუთარ თავზე და პირად შეხედულებებზე. ღია დაბოლოების კითხვების დასმა სასარგებლოა როგორც ინფორმაციის მოპოვების თვალსაზრისით, ასევე ურთიერთგაგების ჩამოყალიბებისთვისაც.

მნიშვნელოვანია, თუ როგორი ფორმით დავსვამთ კითხვებს მსაჯულთა წინაშე

პოტენციურ მსაჯულებს მიეცით საშუალება, რათა ისაუბრონ. ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომის წარმატებულად ჩატარების მთავარი პრინციპია მიაღწიოთ, რომ კანდიდატებმა გაამბონ საკუთარი თავის შესახებ. დაუსვით მათ ისეთი კითხვები, რომლებიც საუბრის საშუალებას მისცემს. *რას აკეთებენ სამსახურში? რა ინტერესები გააჩნიათ ან რითი არიან დაკავებული თავისუფალ დროს?* ამგვარი შეკითხვები არა მარტო მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოპოვებაში დაგეხმარებათ, არამედ ხელს შეუწყობს ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატებს, რათა გაიხსნან და უფრო თამამად განეწყონ გამოკითხვის პროცესის მიმართ.

დასვით ღია დაბოლოების კითხვები. მიეცით მსაჯულებს საშუალება, რათა გადმოსცენ პასუხი თავიანთი სიტყვებით. ღია დაბოლოების კითხვები, რომლებიც არ შემოიფარგლება მხოლოდ „ღიას“ ან „არა“ პასუხებით, საშუალებას იძლევა მოიპოვოთ უფრო ვრცელი ინფორმაცია მსაჯულის მოსაზრებების შესახებ. კითხვა: „*გთხროვთ, გვითხრათ, რას ფიქრობთ იმ ფაქტის შესახებ, რომ მტკიცების ტვირთი მთლიანად აწევს ბრალდების მხარეს და ბრალდებული არაა ვალდებული ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა?*“ – ეს საშუალებას მოგცემთ უფრო ვრცლად მოისმინოთ ინფორმაცია პოტენციური მსაჯულის ნამდვილი შეხედულებებისა და აზრების შესახებ, ვიდრე იმ შემთხვევაში, როდესაც კითხვა შემდეგნაირად იქნებოდა დასმული: „*ფიქრობთ თუ არა, რომ პროკურორმა უნდა ამტკიცოს ბრალდებულის დამნაშაევობა?*“

თავი აარიდეთ იმგვარი კითხვების დასმას, რომლებიც უბიძგებს პოტენციურ მსაჯულს გასცეს სწორი პასუხი, რათა გამოჩნდეს „კარგი“ სხვების თვალში. ზოგიერთი კითხვა, მისი შინაარსიდან გამომდინარე, პირდაპირ უთითებს კანდიდატს სწორი პასუხისაკენ. მაგალითად, თუ კვითხავთ მსაჯულს შეძლებს, თუ არა იგი იყოს სამართლიანი და მიუკერძოებელი, პასუხად ყოველთვის მივიღებთ – „რა თქმა უნდა, კი.“

მაქსიმალურად გამოიყენეთ მოსამართლის მიერ მონიჭებული უფლებები. თუკი მოსამართლე დაგრთავთ ნებას სათითაოდ გამოჰკითხოთ თითოეული პოტენციური მსაჯული, გამოიყენეთ ეს უფლება და დასვით ყველა თქვენთვის მნიშვნელოვანი, ღია დაბოლოების კითხვა. გამოიყენეთ მსაჯულთა შერჩევის სხდომა კანდიდატებთან სასაუბროდ, თუმცა ნუ მისცემთ ამ ყველაფერს ახალი სამსახურის თაობაზე გამარ-თული ინტერვიუს ან დაკითხვის ფორმას. მსაჯულები, როგორც წესი, უფრო მეტს მოგიყვებიან საკუთარი თავის შესახებ ჩვეულებრივი საუბრის დროს, ვიდრე ამას გააკეთებდნენ, თუკი თავს დაკითხვაზე იგრძნობდნენ.

თუ მოსამართლე მხოლოდ ჯგუფურად გამოკითხვის ნებას დაგრთავთ, შეეცადეთ, რომ მაქსიმალურად აქტიურად ჩართოთ ჯგუფის ყველა წევრი გამოკითხვის პროცესში. პირველ რიგში, დასვით ისეთი შეკითხვები, რომელზეც კანდიდატთა უმრავლესობა ასწევს ხელს. ამით თქვენ დაეხმარებით პოტენციურ მსაჯულებს მოიხსნან ის დაძაბულობა,

რომელიც სასამართლო დარბაზში ყოფნით გაუჩნდათ და უფრო თამამად ჩაერთონ საუბრის პროცესში. შემდეგ კი იმ მსაჯულებს მიმართეთ, რომლებსაც ხელი პირველად დასმული კითხვისას არ აუწევიათ. ასეთი ტაქტიკა სწრაფად მიახვედრებს კანდიდატებს, რომ ხელის არაწევით ისინი საბოლოოდ მაინც ვერ აარიდებენ თავს ამ გამოკითხვის პროცესში მონაწილეობას. ბოლოს კი დაიმახსოვრეთ, როდესაც პოტენციური მსაჯული ასწევს ხელს და მოგცემთ პასუხს რაიმე მნიშვნელოვან საკითხზე, განსაკუთრებით კი თქვენთვის არასასურველ პასუხს, ჩაეკითხეთ სხვა კანდიდატებს იზიარებენ, თუ არა ისინიც ამ პოზიციას.

თქვენი მთავარი მიზანია გაივთ თითოეული პოტენციური მსაჯულის ხასიათი და განწყობა. კანდიდატის წარსული, გამოცდილება და მოსაზრებები განსაზღვრავს მის მსოფლმხედველობას და იმას, თუ როგორ შეაფასებს იგი ამა თუ იმ მტკიცებულებას, არგუმენტს და საქმესთან დაკავშირებულ სხვა საკითხებს. კონკრეტული უნარ-ჩვევები და მიდგომები ეხმარება პროკურორს/ადვოკატს, რათა მოიპოვოს ასეთი ინფორმაცია მსაჯულობის კანდიდატებისაგან.

დემოგრაფიული ინფორმაცია და წარსული გამოცდილება (მაგალითად, სამსახური, ოჯახური მდგომარეობა, განათლება და ა.შ.) შესაძლებელია იყოს სასარგებლო, თუმცა ეს მხოლოდ პირველი ნაბიჯია, რათა სწორად შეიცნოთ მსაჯულის ხასიათი და განწყობა. გამოკვლევებმა ცხადყო, რომ დემოგრაფიული ინფორმაციით უფრო ნაკლებადაა შესაძლებელი მსაჯულის გადაწყვეტილების განჭვრეტა, ვიდრე მისი გამოცდილების და მოსაზრებების შესახებ ინფორმაციის გაცნობის შემთხვევაში.

განსაზღვრეთ, თუ რა ზეგავლენა მოახდინა მსაჯულობის კანდიდატის პიროვნებაზე წარსულმა გამოცდილებამ. ინფორმაცია გარკვეული წარსული გამოცდილების შესახებ, რომელიც მსაჯულს შეიძლება ჰქონდეს, მეტად მნიშვნელოვანია, ვინაიდან აღნიშნულის მიხედვით თქვენ შესაძლებელია გამოიცნოთ, თუ რა განვითარება პოვა ამ გამოცდილების შედეგად მსაჯულის შეხედულებებმა და რწმენამ. მაგალითად, თუ თქვენი საქმისათვის კანდიდატის სისხლის სამართლის საქმეზე დაზარალებულად ყოფნა მნიშვნელოვანია, მაშინ მას არა მარ-

ტო ზოგადად ის უნდა ჰკითხოთ, ყოფილა თუ არა ოდესმე დანაშაულის მსხვერპლი, არამედ ასევე ჰკითხოთ: (1) რა სახის დანაშაულს ჰქონდა ადგილი, (2) რა კონკრეტული გარემოებები არსებობდა ამ საქმეზე, (3) თუ შეიცვალა რაიმე მის ცხოვრებაში ამ ფაქტის შემდგომ (მაგალითად, თუ დაამონტაჟა უსაფრთხოების სპეციალური სისტემა სახლზე და ა.შ.) და (4) ამ კონკრეტული გამოცდილების შემდგომ, როგორია მისი შეხედულებები პირადი უსაფრთხოებისა და მართლმსაჯულების მიმართ.

ჩაკითხეთ მსაჯულებს მათი მოსაზრებებისა და შეხედულებების შესახებ. მაგალითად, *აქვთ თუ არა უნდობლობა პოლიციის მიმართ? თუ ფიქრობენ, რომ ქალი ითვალისწინებს სექსუალური ძალადობის რისკს, როდესაც პაემანზე მამაკაცის ბინაში მიდის?* რაც უფრო ღრმად გამოიკვლევთ, თუ როგორ უყურებენ მსაჯულები იმ კრიტიკულ საკითხებს, რომლებიც თქვენს საქმეშია, მით უფრო გაიზრდება თქვენი შანსი სწორად შეიცნოთ მსაჯულების ხასიათი და მოსაზრებები.

უსმინეთ ნაფიც მსაჯულებს ყურადღებით. მათ პასუხებში გამოხატული მოსაზრებები, შესაძლებელია მხოლოდ უმნიშვნელო განსხვავებას მოიცავდეს. როდესაც მხარე არ უსმენს მსაჯულის მიერ გაცემულ პასუხს, ამას კანდიდატები ადვილად ხვდებიან და თავს აღარ იწუხებენ, რათა კარგად გააზრებული პასუხები გასცენ დასმულ კითხვებზე.⁶ მიაქციეთ ყურადღება არავებრბალურ კომუნიკაციას – „სხეულის ენას“ და „საუბრის მანერას.“ მნიშვნელოვანია არა მარტო ის, თუ რას ამბობს ნაფიცი მსაჯული, არამედ ისიც, თუ როგორ ამბობს ის ამას. მსაჯულის სხეულის მოძრაობა, ფესტიკულაცია, გამომეტყველება და თვალის კონტაქტი, ის მნიშვნელოვანი ელემენტებია, რომლებიც მიგანიშნებთ მის აზრებსა და გრძნობებზე. ასევეა საუბრის მანერა, პაუზა პასუხის გაცემის დროს, ხმის ტემბრი, ტონი. ყურადსაღებია, მსაჯულის მონდომება – გადმოგცეთ უფრო მეტი ინფორმაცია თქვენ, ვიდრე მოწინააღმდეგე მხარეს. ეს ყველაფერი ერთობლიობაში დაგეხმარებათ შექმნათ სრული სურათი იმისა, თუ რას ფიქრობს და გრძნობს ნაფიცი მსაჯული.

6 ვრცლად აღნიშნული საკითხის შესახებ იხილეთ ქვემოთ „ინფორმაცია პოტენციურ ნაფიც მსაჯულთა შესახებ“

არ არსებობს ისეთი მინიშნება, რომელიც ერთმნიშვნელოვნად და უტყუარად დაადასტურებდა მსაჯულის თვალთმაქცობას. კონკრეტული ფესტიკულაცია და მოძრაობა შესაძლებელია გამოწვეული იყოს სხვადასხვა მიზეზით. ეს, საბოლოო ჯამში, საჭიროებს შეფასებას კანდიდატის ზოგად ქცევასა და ყველა მოქმედებებთან ერთად. მთავარი პრინციპი, რათა სწორად შევიცნოთ მსაჯულის სხეულის ენა, იმაში მდგომარეობს, რომ კარგად უნდა დავაკვირდეთ და შევაფასოთ მისი ქცევა სხვადასხვა სახის კითხვების დასმის დროს, იმის გათვალისწინებით, თუ ვინ დასვა ესა თუ ის კითხვა.

დააკვირდით, ხომ არ არიან პოტენციური მსაჯული თვალს ადვოკატს, ან ხომ არ უყურებს ის ბრალდებულს დაჟინებით, ისე თითქოს ის არარაობა ან რაიმე სახის ქვეწარმავალი იყოს. ან, პირიქით, ხომ არ უცინის ის გამუდმებით პროკურორს ან ბრალდებულს. ყველა ეს დეტალი მიანიშნებს პროკურორსა და ადვოკატს თუ რამდენად მისაღებია ესა თუ ის კანდიდატი მათი მხარისათვის.⁷

ასწავლეთ ნაფიც მსაჯულებს თქვენი საქმისათვის მნიშვნელოვანი საკითხები

მსაჯულთა შერჩევის სხდომაზე პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა ასწავლოს ნაფიც მსაჯულებს თავისი საქმის მნიშვნელოვანი საკითხები და გადაწყვეტილების მიღების კრიტერიუმები. მთავარი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ჩვენ გვინდა მსაჯულებს ესმოდეთ ჩვენთვის მნიშვნელოვანი საკითხები. უმეტეს შემთხვევაში კანდიდატები სასამართლოში არასწორი შეხედულებებით მოდიან, კანონების და მათი, როგორც მსაჯულის მოვალეობების მიმართ.

მსაჯულთა სწავლების მიზანი იმაში მდგომარეობს, რომ სწორედ ამაზე და მოკიდებული, თუ როგორ გადაამუშავებენ ისინი სასამართლო განხილვისას მიღებულ ინფორმაციას. თუკი მსაჯულებს არასწორი წარმოდგენა აქვთ მნიშვნელოვანი საკითხების მიმართ, ისინი სასამართლო განხილვის პროცესში მიღებულ ინფორმაციას სწორედ თავისი არასწორი შეხედულებების საფუძველზე გადაამუშავებენ. შესაბამისად,

⁷ იხილეთ ქვემოთ, პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების არაკერძალური კომუნიკაციების შესახებ თავი.

თუკი მათი შეხედულებები არ იქნა გამოსწორებული ადრეულ ეტაპზე, შედეგად შეიძლება მივიღოთ მცდარი დასკვნები ან უგულებელყოფილი მნიშვნელოვანი მტკიცებულებანი.

სწავლების პროცესი პოტენციურ მსაჯულთა მოსაზრებების (მნიშვნელოვანი საკითხების მიმართ) გამოკითხვით იწყება. როდესაც არასწორი წარმოდგენები გამოაშკარავდება, პროკურორს/ადვოკატს შეუძლიათ გამოიყენონ ღია დაბოლოების შეკითხვები, რათა დადგინდეს ადგილი აქვს მართლაც არასწორ შეხედულებას თუ სახეზეა მიკერძოება. თუ მსაჯულის შეხედულება უბრალოდ არასწორი მოსაზრებაა, მაშინ დამატებითი კითხვების საშუალებით უნდა მიმოვიხილოთ ეს კონკრეტული სამართლებრივი საკითხი და გამოვკვეთოთ მონდობულობა თუ არა კანდიდატი დაემორჩილოს შესაბამის სამართლებრივ სტანდარტს. მაგალითად:

ადვოკატი: მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ბრალდებული უნდა დაიკითხოს მოცემულ საქმესთან დაკავშირებით?

მსაჯული: დიახ. მგონი, ასეა, ვფიქრობდი, რომ ბრალდებული უნდა დაიკითხულიყო. ყოველ შემთხვევაში მე, როგორც ტელეეკრანიდან მინახავს, ბრალდებულები ყოველთვის აძლევენ ჩვენებას.

ადვოკატი: თქვენ რა განწყობა დაგრჩებათ, თუკი ბრალდებული არ მისცემს ჩვენებას?

მსაჯული: ალბათ, რაღაც დამაკლდება, არასრულყოფილი იქნება (დამატებითი კითხვებით შეიძლება ამ საკითხის კიდევ უფრო ვრცლად გამოკვლევა).

ადვოკატი: ცოტა ხნის წინ ჩვენ აღვნიშნეთ, რომ ამ საქმეში მტკიცების ტვირთი ბრალდების მხარეს აკისრია. რას ნიშნავს ეს განაცხადი თქვენთვის?

მსაჯული: ეს ნიშნავს, რომ პროკურორმა უნდა დაამტკიცოს ბრალდება, ანუ მან უნდა დაგვარწმუნოს ჩვენ, რომ ბრალდებული დამნაშავეა.

ადვოკატი: რას ნიშნავს ეს დაცვის მხარისათვის?

მსაჯული: ეს ნიშნავს, რომ ბრალდების მხარემ უნდა დაამტკიცოს ყველაფერი და არა დაცვამ.

ადვოკატი: მართალია! სისხლის სამართლის საქმის განხილვა საკმაოდ სერიოზული საკითხია. თუ სახელმწიფოს სურს, რომ დამნაშავედ ცნოს პირი და ციხეში ჩასვას იგი, მაშინ მან უნდა აიღოს ინიციატივა

და დაამტკიცოს წარდგენილი ბრალდება. ახლა კი მითხარით, როგორ ესადაგება ეს პრინციპი ბრალდებულის მიერ ჩვენების მიცემის საკითხს?

მსაჯული: ის არაა ვალდებული და არც უნდა იყოს ვალდებული მისცეს ჩვენება. ბრალდების დამტკიცება ხომ სახელმწიფოს საქმეა.

ადვოკატი: ბრალდებულს რომ ჩვენება არ მიეცა, ამას მის საწინააღმდეგოდ გამოიყენებდით?

მსაჯული: არა.

ადვოკატი: თქვენი ეს პოზიცია ზედაპირული გააზრების შედეგია?

მსაჯული: არა. ადრე მართლა არ მიფიქრია კარგად ამ საკითხზე. როგორც ნაფიცო

მსაჯული, ჩემი მოვალეობაა დავიცვა კანონი და ეს კი კანონის მოთხოვნაა.

ადვოკატი: ხომ არ შეიკავებდით თავს აღნიშნულის გაკეთებისაგან?

მსაჯული: არა.

მსაჯულთა „სწავლების“ საწყის ეტაპზე უმჯობესი იქნება თავი შეიკავოთ ისეთი ფრაზებისაგან, როგორცაა „კანონის თანახმად...“ „გესმით, რომ...“. მართალია, ზოგიერთი მოსამართლე ავალდებულებს მხარეებს გამოიყენონ ეს ფრაზები, თუმცა, თუკი მოგეცათ შესაძლებლობა, რომ არ იხმართ ისინი, აუცილებლად გამოიყენეთ ეს შანსი, რათა თავიდან აირიდოთ მსაჯულთა მხრიდან არასწორი პასუხები.

დარწმუნება/დათანხმება

მხარის ბოლო ამოცანას შერჩევის პროცესზე „დარწმუნება“ წარმოადგენს. ვინაიდან, ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხლომა, კანდიდატებსა და მხარეებს შორის, ინტერაქტივის სახით მიმდინარეობს, შესაბამისად, არსებობს გარკვეული წინასწარი განწყობის შექმნის პოტენციალიც. ეს საკითხი სწავლების პროცესისგან იმით განსხვავდება, რომ, როგორც წესი, ფარულად მიმდინარეობს და მიზნად ისახავს ზემოქმედების მოხდენას ნაფიც მსაჯულთა შეხედულებებზე, განსახილველი საქმიდან გამომდინარე. აღნიშნულის მისაღწევად არსებობს რამდენიმე საშუალება.

შექმნით წინასწარი განწყობა თქვენი საქმის შესახებ

დასმული კითხვების საშუალებით პროკურორს/ადვოკატს შეუძლია შექმნას თავისი საქმის შესახებ სასურველი განწყობა; ანუ, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, განაწყოს მსაჯულები, რათა საქმეს შეხედონ მხარის პოზიციიდან. მაგალითად, პროკურორს შეუძლია შექმნას წინასწარი განწყობა შემდეგი კითხვების დასმით: *ხომ არ მოელოით, რომ ბრალდების მხარემ უნდა დაამტკიცოს პირის ბრალეულობა ნებისმიერი ან ყველა ეჭვს მიღმა სტანდარტით? ალბათ ხვდებით, რომ თუ ეს ასე იქნებოდა, მაშინ ასეთ სტანდარტს მხარე ვერასოდეს დააკმაყოფილებდა? ან, თუკი პროკურორი გეგმავს ირიბი მტკიცებულებების გამოყენებას ბრალდების დასამტკიცებლად, ის იკითხავს: ხომ არ იქნებოდა თქვენთვის მიუღებელი ირიბი მტკიცებულებები?*

მოიგეთ ვერბალური ომი

სიტყვები, რომლებსაც ვიყენებთ მოვლენების აღწერის დროს, ზეგავლენას ახდენს მსაჯულთა მიერ ამ მოვლენების აღქმაზე. მხარეებს შეუძლიათ გამოიყენონ ეს ხერხი თავის სასარგებლოდ, თუ ისინი მუდმივად გამოიყენებენ სასურველ სიტყვებსა და ფრაზებს მთელი გამოკითხვის პროცესში (სასამართლო განხილვის დროსაც). მაგალითად, შევადაროთ ერთსა და იმავე თემაზე დასმული კითხვები, ერთი – პროკურორის და მეორე – ადვოკატის მიერ, მხოლოდ მცირედი განსხვავებით სიტყვებში:

პროკურორი მიმართავს მსაჯულს: *ეს საქმე ეხება მკვლელობას, რომელიც ჩადენილ იქნა ბრალდებულის ყოფილი საყვარლის დაყაჩაღებისას. ბრალდებულს ბრალად ედება მსხვერპლის დაყაჩაღება და მკვლელობა, ჩადენილი ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით. გსმენიათ რაიმე ამ საქმის შესახებ? შემდეგ პროკურორი დანარჩენ ნაფიც მსაჯულებს უმეორებს იმავე კითხვას და სთხოვს ასწიონ ხელი, თუ ვინმეს სმენია რაიმე აღნიშნულ საქმესთან დაკავშირებით.*

ადვოკატი მიმართავს მსაჯულს: *ამ საქმეზე, წარდგენილი ბრალდების თანახმად, აწ განსვენებული მოკლულ იქნა ცეცხლსასროლი იარაღიდან, რაც პროკურორის მტკიცებით, განხორციელდა ყაჩაღობის ჩადენის*

მომენტში. გარდაცვლილი და ბრალდებული ერთ დროს ერთმანეთს ხვდებოდნენ. გსმენიათ რაიმე ამ საქმის შესახებ? შეძლევთ კი ადვოკატი მიმართავს დანარჩენ ნაფიც მსაჯულებს: გსმენიათ რაიმე აღნიშნულ საქმესთან დაკავშირებით.

განსხვავება ზემოაღნიშნულ განცხადებებს შორის იმაში მდგომარეობს, რომ პროკურორმა გამოიყენა სიტყვები: „მკვლელობა,“ „მსხვერპლი,“ „ყოფილი საყვარელი,“ მაშინ როცა დაცვა იყენებს: „წარდგენილი ბრალდება,“ „აწ განსვენებული,“ „პროკურორის მტკიცებით განხორციელდა ყაჩაღობის ჩადენის მომენტში,“ „ერთ დროს ერთმანეთს ხვდებოდნენ“. გარდა ამისა, პროკურორის ტერმინები, დაცვის მხარის მიერ გამოყენებულ ტერმინებთან შედარებით, უფრო პირდაპირია. ადვოკატი წარდგენილ ბრალდებებზე საუბრობს და არა ფაქტუბზე. ბრალდების მხარე ხაზს უსვამს ბრალდებულისა და მსხვერპლის ახლო ურთიერთობებს, დაცვის მხარე კი ცდილობს მათ შორის დისტანცია გამოკვეთოს.

იურიდიული სტანდარტების შესახებ გაკეთებული განმარტებები, რომლებიც მათ უფრო მკაცრად ან უფრო მსუბუქად წარმოაჩენენ, განსაზღვრავენ, თუ როგორ გამოიყენებენ ამ სტანდარტებს ნაფიცი მსაჯულები მომავალში.

ის, თუ რა სიტყვებით გადმოვცემთ ამა თუ იმ ინფორმაციას, გავლენას ახდენს არა მარტო საქმის შინაარსზე, არამედ განსაზღვრავს მსაჯულთა მიერ იურიდიული სტანდარტების გამოყენების პრინციპებს საქმის განხილვისას. მხარის მიერ იურიდიული სტანდარტების იმ სახით განმარტება, რომლებიც მათ უფრო მკაცრად ან უფრო მსუბუქად წარმოაჩენს, განსაზღვრავს, თუ როგორ გამოიყენებენ ამ სტანდარტებს ნაფიცი მსაჯულები. მაგალითად, პროკურორები ცდილობენ აჩვენონ უფრო დაბალი სტანდარტი მტკიცების ტვირთთან მიმართებაში, მაშინ როდესაც დაცვის მხარე მის ამაღლებას ცდილობს.

პროკურორი: „ბრალდების მხარეს აკისრია მტკიცების ტვირთი, რაც ნიშნავს, რომ მხოლოდ მან უნდა აიღოს ინიციატივა პირველმა და წარმოადგინოს ბრალდებულის დამნაშავეობის დამადასტურებელი მტკიცე-

ბულებები, რათა დაგარწმუნოთ თქვენ მის დამნაშავეობაში გონივრულ ეჭვს მიღმა. როგორ ფიქრობთ, შეძლებთ დაეთანხმოთ ამ კანონს?“ ან, „ხომ არ ფიქრობთ, რომ პროკურორმა წარდგენილი ბრალდება ყოველგვარი ეჭვის გამორიცხვით უნდა დაამტკიცოს?“

ადვოკატი: „ბრალდებული არაა ვალდებული ამტკიცოს თავის უდანაშაულობა, ვინაიდან მტკიცების ტვირთი მთლიანად ბრალდების მხარეს აკისრია, რაც ნიშნავს, რომ პროკურორი ვალდებულია, გონივრულ ეჭვს მიღმა დაამტკიცოს ჩემი დაცვის ქვეშ მყოფის მიერ დანაშაულის ჩადენა, მისი ყველა შემადგენელი ელემენტის გათვალისწინებით. როგორ ფიქრობთ, შეძლებთ დაეთანხმოთ ამ კანონს?“

მოამზადეთ ყველაზე იდეალური და ყველაზე მიუღებელი ნაფიცი მსაჯულის პროფილი.

აღნიშნული ნიშნავს ისეთი სპეციალური მახასიათებლების მიხედვით მსაჯულთა დაჯგუფებას, რომლებიც განსაზღვრავენ თქვენი საქმისთვის ყველაზე სასურველ ან, პირიქით, ყველაზე მიუღებელ ნაფიც მსაჯულს. ანუ, ვინ გინდათ, რომ იყოს ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობაში და ვის აცილებას მოისურვებდით.

ვისი აცილება უნდა განხორციელდეს დასაბუთებული წესით?

გამომდინარე იქიდან, რომ კონკრეტული პოტენციური ნაფიცი მსაჯული შეიძლება არ იყოს ობიექტური და მიუკერძოებელი, თქვენ შესაძლოა დაგჭირდეთ მისი აცილება ან, პირიქით, თუ მსაჯული დადებითად არის განწყობილი თქვენი პოზიციისადმი – მისი ნაფიც მსაჯულად შერჩევა. ქვემოთ ჩამოთვლილია ის საკითხები, რომლებიც დაგეხმარებათ ზემოხსენებულის განსახორციელებლად:

1. იცის თუ არა პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა საქმის ირგვლივ არსებული ფაქტების შესახებ?
2. იცნობს თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული დაზარალებულს, ბრალდებულს, ადვოკატს ან გამომძიებელს, ან საქმეში მონაწილე სხვა პირებს?
3. ხომ არ აქვს პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს ჩამოყალიბებული რაიმე

- წინასწარი შეხედულება მასმედიაში ამ საქმის შესახებ გავრცელებული ინფორმაციის შედეგად.
4. გააჩნია თუ არა პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს საკუთარი შეხედულება საქმის შესახებ რაიმე სხვა მიზეზით?
 5. არის თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ტენდენციური რომელიმე მხარის მიმართ?
 6. არის თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ისეთი, რომელიც არ შეასრულებს კანონის მოთხოვნას?
 7. არის თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ისეთი პიროვნება, რომელსაც არ შეუძლია განსაჯოს სხვა პირი და შესაბამისად, შეთანხმდეს ვერდიქტზე? ფიქრობს თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, რომ თუ პიროვნებას ბრალი აქვს წაყენებული, იგი აუცილებლად დამნაშავეა?
 8. ფიქრობს თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, რომ ბრალდებულმა უნდა დაამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა და არა ბრალდების მხარემ?
 9. გააჩნია თუ არა პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს რაიმე სახის არაკეთილგანწყობა პოლიციის ან ბრალდების მხარის მიმართ?
 10. ფიქრობს თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, რომ ბრალდებულის მიერ დუმილის უფლების გამოყენება, დაკავების დროს ან საქმის სასამართლოში განხილვისას, მიუთითებს მის დამნაშავეობაზე?
 11. ყოფილა თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, მისი ახლო მეგობარი ან ოჯახის წევრი დანაშაულის მსხვერპლი, განსაკუთრებით მსგავსი დანაშაულისა?
 12. თუ ეს ასეა, შეუძლია თუ არა პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს დაივიწყოს მისი გამოცდილება?
 13. მიუღია თუ არა პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს მონაწილეობა ნაფიც მსაჯულად სხვა სისხლის სამართლის საქმეში?
 14. შეუშლის თუ არა ზემოაღნიშნული გარემოება მას ხელს, რომ იყოს სამართლიანი ან მიუკერძოებელი მიმდინარე საქმის განხილვისას?
 15. აქვს თუ არა პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს რაიმე სახის ფიზიკური ნაკლი, სმენის, მხედველობის ან ენასთან დაკავშირებული პრობლემები, რაც ხელს შეუშლის მას ნაფიცი მსაჯულის მოვალეობის შესრულებაში?
 16. გააჩნია თუ არა პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს განსაკუთრებული მიზეზი, რომელიც ხელს შეუშლის მას, რომ იყოს ნაფიცი მსაჯული?

17. არსებობს თუ არა რაიმე მიზეზი, რომელიც მიუთითებს იმაზე, რომ პოტენციური ნაფიცო მსაჯული ვერ იქნება სამართლიანი და მიუკერძოებელი სასამართლო განხილვისას?

თუ თქვენ ვერ გამოიხატავთ დასაბუთებული წესით აცილების საფუძველს, გამოიყენეთ დაუსაბუთებელი აცილების უფლება. დასაბუთებული და დაუსაბუთებელი აცილების საფუძველები მოცემულია საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 223-ე მუხლში.

სსსკ-ის მუხლი 223-ე ნაფიც მსაჯულთა შერჩევა, ცილება და თვითაცილება

1. მხარე უფლებამოსილია დააყენოს მსაჯულობის კანდიდატის აცილების შესახებ შუამდგომლობა. აცილების უფლებას პირველად ახორციელებს ბრალდების მხარე, ხოლო შემდეგ – დაცვის მხარე.

თუმცა,

სსსკ-ის მუხლი 223-ე მუხლის მე-6-ე ნაწილი დაუსაბუთებელი აცილება არ შეიძლება იმგვარად იყოს გამოყენებული, რომ მოხდეს მსაჯულობის კანდიდატთა დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რწმენის, მსოფლმხედველობის, პოლიტიკური შეხედულებების, რაიმე გაერთიანების წევრობის, ეთნიკური, კულტურული და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ოჯახური, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის, ცხოვრების წესის, დაბადების ადგილის, ასაკის ან ნებისმიერი სხვა ნიშნის საფუძველზე.

სსსკ-ის მუხლი 223-ე მუხლის მე-10-ე ნაწილი თუ წარდგენილი ბრალდება სასჯელის სახით ითვალისწინებს უვადო თავისუფლების აღკვეთას, მხარეს 12 დაუსაბუთებელი აცილების განაცხადის უფლება აქვს. დანარჩენ შემთხვევებში მხარე უფლებამოსილია განაცხადოს 6 დაუსაბუთებელი აცილება.

მზად იყავით მოსალოდნელი აცილებისათვის, რომლის საფუძველებიც მოცემულია საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 223-ე მუხლის მე-6 პუნქტში.

გახსოვდეთ, რომ არც ერთი მხარე არ არის უფლებამოსილი, რომ გამოიყენოს დაუსაბუთებელი აცილება „რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რწმენის, მსოფლმხედველობის, პოლიტიკური შეხედულებების, რაიმე გაერთიანების წევრობის, ეთნიკური, კულტურული და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ოჯახური, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის, ცხოვრების წესის, დაბადების ადგილის, ასაკის ან ნებისმიერი სხვა ნიშნის საფუძველზე.

გამომდინარე ზემოთქმულიდან, იყავით მზად, რათა დაასაბუთოთ, რომ კონკრეტული მსაჯულის აცილება განხორციელდა სხვა საფუძველით, რომელიც არ არის გათვალისწინებული სსსკ-ის 223-ე მუხლის მე-ნ პუნქტში. ეს მოითხოვს ძალიან დიდ დაფიქრებას და უფრო რთულია საქართველოს რეალობაში, ვიდრე ამერიკის შეერთებულ შტატებში, რადგან იმ მიზეზების ჩამონათვალი, რა დროსაც არ შეეძლიათ მოახდინოთ ნაფიც მსაჯულთა დაუსაბუთებელი წესით აცილება, გაცილებით დიდია. თუმცა იყავით მზად, რათა მოახდინოთ რეაგირება ბრალდების მხარის მიერ დაყენებულ დაუსაბუთებელ აცილებაზე, ზემოთ მოყვანილი რომელიმე საფუძვლის გამო.

აკონტროლეთ გამოყენებული დაუსაბუთებელი აცილებების რაოდენობა

თქვენ უნდა იცოდეთ, თუ რამდენი აცილების გამოყენების უფლება გაქვთ კონკრეტულ საქმეზე. მნიშვნელოვანია აკონტროლოთ, თუ რამდენი გამოიყენეთ და რამდენი დაგრჩათ. აგრეთვე რამდენი აცილების უფლება გამოიყენა თქვენმა ოპონენტმა და რამდენი დარჩა მას გამოსაყენებელი.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 223-ე მუხლი, მე-10 და მე-11 პუნქტები

თუ წარდგენილი ბრალდება სასჯელის სახით ითვალისწინებს უკიდრ თავისუფლების აღკვეთას, მხარეს 12 დაუსაბუთებელი აცილების განაცხადის უფლება აქვს. დანარჩენ შემთხვევებში მხარე უფლებამოსილია განაცხადოს 6 დაუსაბუთებელი აცილება. თუ საქმეში რამდენიმე ბრალდებულია, თითოეულ მათგანს დამატებით 3 კანდიდატის დაუსაბუთებელი აცილების განაცხადის უფლება ეძლევა. იგივე უფლება ეძლ-

ევა ბრალდების მხარეს. თუ რომელიმე ბრალდებული სრულად არ გამოიყენებს აცილების განაცხადის საკუთარ კვოტას, მისი გამოყენების უფლება ენიჭება იმავე საქმეში სხვა ბრალდებულს. ამ შემთხვევაში ბრალდების მხარე სარგებლობს იმდენივე დაუსაბუთებელი აცილების განაცხადის უფლებით, რამდენითაც ისარგებლა ყველა ბრალდებულმა საერთო ვაშში.

რა დროს უნდა მოხდეს დაუსაბუთებელი და დასაბუთებული აცილებების გამოყენება?

უნდა დაისვას კითხვა: ვინ გსურთ, რომ „გამორიცხოთ“ და ვინ გსურთ, რომ დაიტოვოთ ნაფიც მსაჯულად?

ვინ არის თქვენთვის მისაღები ნაფიცი მსაჯული და ვინ არის მიუღებელი?

ზემოაღნიშნულზე პასუხის გაცემა საკმაოდ პრობლემატურია. ამერიკის შეერთებულ შტატებში, სადაც ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ორასწლიანი გამოცდილება არსებობს, ამაზე ნათელი პასუხი ჯერაც არ არის. არსებობენ ე.წ. ექსპერტები, რომლებიც ეხმარებიან პროკურორებს/ადვოკატებს კონკრეტულ საქმეებზე ნაფიც მსაჯულთა შერჩევას. ისინი საკმაოდ მაღალ ანაზღაურებას იღებენ, თუმცა მათ მიერ მიცემული რჩევა ხშირად კვალიფიციურ წინასწარ დასკვნას ვერ ცდება.

საქართველოსთან მიმართებაში პასუხის გაცემა კიდევ უფრო რთულია განსხვავებული კულტურისა და განსხვავებული შეხედულებების გამო. ზოგადად ამერიკის შეერთებულ შტატებში მენეჯერები, ხელმძღვანელი თანამდებობის პირები, ადამიანები, რომლებიც კონსერვატიულ პოლიტიკურ პარტიებს ეკუთვნიან, ბრალდების მხარის მიმართ არიან კეთილგანწყობილები. მაშინ, როცა პედაგოგები, ხელოვნების დარგის მუშაკები ან/და ადამიანები, რომლებიც „ლიბერალურ“ პოლიტიკურ პარტიებს ეკუთვნიან, შესაძლოა დაცვის მხარისადმი დადებითად იყვნენ განწყობილები. რა თქმა უნდა, არსებობს გამონაკლისები.

პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა შეისწავლოს პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების წარსული

უპირველეს ყოვლისა, ნაფიც მსაჯულთა შესახებ ინფორმაციას ვიღებთ მათი ბიოგრაფიიდან. იგი მოიცავს მთელ რიგ ინფორმაციას, როგორცაა რასა, სქესი, სამუშაო გამოცდილება, განათლება და ორგანიზაციის წევრობა. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ ფაქტორებს შესაძლოა მეორეხარისხოვანი როლი ჰქონდეთ მსაჯულის მიერ გადაწყვეტილების მიღებაზე, ეს ინფორმაცია მაინც ახდენს გავლენას ამ პროცესზე. მაგალითად, ერთ-ერთი კვლევის თანახმად, მსაჯულთა სქესი იყო ყველაზე მნიშვნელოვანი მახასიათებელი მსაჯულთა მიერ გადაწყვეტილებების მიღებისას სექსუალური ძალადობის საქმეებზე – მდღრობითი სქესის ნაფიცი მსაჯულები უფრო დაზარალებულის (ბრალდების მხარის) მიმართ იყვნენ კეთილგანწყობილები, მაშინ როცა მამრობითი სქესის მსაჯულები დაცვის მხარისადმის გამოხატავდნენ სიმპათიას. როდესაც მხედველობაში მიიღება ნაფიც მსაჯულთა ბიოგრაფია, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გაითვალისწინოს, თუ რამდენად სასარგებლო ან საზიანო მხარის პოზიციისათვის ნაფიც მსაჯულთა შეხედულებები ამა თუ იმ საკითხზე.

იდენტიფიკაციასთან დაკავშირებული საკითხები: ბიოგრაფიულმა მახასიათებლებმა შესაძლოა მოახდინოს პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების იდენტიფიცირება მხარეების, მოწმეების ან მოვლენების მიმართ. აქვთ თუ არა მსაჯულებს ისეთი ბიოგრაფიული მონაცემები, რის გამოც, მათ რომელიმე მხარის წარმომადგენელი ან კონკრეტული მოწმე ნაკლებად მოეწონებათ. იმ შემთხვევაში, თუ პოტენციური მსაჯულები მიეკუთვნებიან მაღალ სოციალურ ან ეკონომიკურად შეძლებულ ფენას, ზომ არ გამოიწვევს ეს მათ მიერ ბიზნესისადმი მხარდამჭერ დამოკიდებულებას. ეს და სხვა კითხვები ნათელს მოჰყენს მსაჯულთა იდენტიფიცირების შესაძლებლობას მხარეების, მოწმეებისა და მოვლენების მიმართ.

სხვადასხვა ჯგუფებისადმი კუთვნილება

ამ ჯგუფებში მოიაზრება მრავალი ჯგუფი, რომელიც საზოგადოებაში არსებობს. მაგალითად: სოციალური, პოლიტიკური, რელიგიური, ეკონომიკური, სამუშაო ადგილთან დაკავშირებული და დემოგრაფიული.

ადამიანები ამ ჯგუფების წევრები სხვადასხვა გზით ხდებიან. წევრობა შესაძლოა იყოს ნებაყოფლობითი, სავალდებულო ან ბუნებრივი (ასაკი, სქესი ან რასა). აღნიშნული ჯგუფები საკმაოდ დიდ გავლენას ახდენენ ადამიანებზე. ისინი გვევლინებიან ერთგვარ სტანდარტად, რომლის მეშვეობითაც ჩვენ ერთმანეთს ვადარებთ ჩვენს შესაძლებლობებს, შეხედულებებსა და ღირებულებებს. რელიგიური ჯგუფებისა და პოლიტიკური ორგანიზაციებისადმი კუთვნილება, განსაზღვრავს ადამიანების გარკვეულ შეხედულებებს, ღირებულებებს და ქცევას.

ადამიანების დადებითი განწყობა რაიმე ჯგუფისადმი, ზეგავლენას ახდენს მათ კეთილგანწყობასა და ჰარმონიულობაზე ზოგადად ამ ჯგუფის წევრების მიმართ. ამასთან, მოწმე უფრო დამაჯერებლად გამოიყურება ნაფიცი მსაჯულის თვალში, თუ ეს მოწმე და ნაფიცი მსაჯული წარმოადგენენ ერთსა და იმავე ჯგუფს და იზიარებენ მსგავს შეხედულებებს. მაგალითად, მოწმეს, რომელიც არის გაერთიანების წევრი, ექნება მეტი ზეგავლენა იმ ნაფიც მსაჯულებზე, რომლებიც იმავე გაერთიანების წევრებს წარმოადგენენ, ვიდრე მათზე, რომლებიც არ არიან ამ გაერთიანების წევრები (ან სულაც ეწინააღმდეგებიან მას).

რომელიმე ჯგუფისადმი კუთვნილება ასევე ზეგავლენას ახდენს თვით ნაფიც მსაჯულთა დინამიკურობაზე. მსაჯულებს, რომლებიც ერთი ჯგუფის წევრები არიან (მაგალითად, ერთი პოლიტიკური და სოციალური ორგანიზაციის ან ეთნიკური და რასობრივი ჯგუფის წევრები), შეუძლიათ ზეგავლენა მოახდინონ სხვა მსაჯულის პოზიციაზე. ამასთანავე, რაც უფრო რელევანტურია განსახილველ საქმესთან ჯგუფის წევრობა, მით უფრო დიდია ამ ჯგუფის წევრების გავლენა – როგორც მსაჯულებზე, ისე მოწმეებზე. ამასთან, ისინი შეიძლება უფრო დამაჯერებლად მსჯელობდნენ, ვიდრე ჩვეულებრივი (არაწევრი) ნაფიცი მსაჯულები (ზოგჯერ ამ ჯგუფის წევრები გამოდიან, როგორც „ექსპერტები“ ნაფიცი მსაჯულების თვალში).

გამოცდილება

ნაფიც მსაჯულთა შერიგვის დროს გამოსაკვლევი ინფორმაციის მეორე წყარო არის მათი წარსული გამოცდილება. ეს გამოცდილება შესაძლოა მოიცავდეს შემდეგ ფაქტორებს: პირადი ტრავმა, სახლთან

და სამსახურთან დაკავშირებული გამოცდილება, მიყენებული ზიანისა და დისკრიმინაციის ზემოქმედება, სამხედრო სამსახური, ჯანდაცვისა და სამართლებრივი სისტემის ზემოქმედება. ოჯახური ურთიერთობები და სხვ.

უმეტეს შემთხვევაში მსაჯულთა გამოცდილებებს შედარებით ნაკლები ზეგავლენა აქვთ მათ ცხოვრებაზე. თუმცა, გასათვალისწინებელია ის ფაქტორიც, რომ ზოგიერთმა გამოცდილებამ შესაძლოა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინოს მათ რწმენასა და საქციელზე. მაგალითად, როდესაც პირი იყო გაუპატიურების ან სხვა სექსუალური შეურაცხყოფის მსხვერპლი, შესაძლოა ამ ფაქტმა ნაფიც მსაჯულებს შეაცვლევინოს წარმოდგენა ბრალდებულზე, რომელსაც ანალოგიური ბრალდება აქვს წაყენებული. ასევე, მძიმე ეკონომიკურ პირობებში აღზრდამ შესაძლოა გამოიწვიოს ნაფიც მსაჯულთა კეთილგანწყობა ღარიბი ადამიანის მიმართ და სხვ.

ნაფიც მსაჯულთა წარსული გამოცდილების შეფასების დროს კიდევ მრავალი ფაქტორი უნდა იქნეს გათვალისწინებული მხარის მიერ.

პირდაპირი და არაპირდაპირი გამოცდილება

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის პირდაპირი თუ არაპირდაპირი გამოცდილების ცოდნა, მნიშვნელოვანია იმის გაგებაში, თუ როგორ შეხედავენ მსაჯულები კონკრეტულ საქმეს. პირდაპირი გამოცდილება ეხება ნაფიცი მსაჯულის პირადი შემთხვევის გამომჟღავნებას კონკრეტულ სიტუაციასთან მიმართებაში. ნაფიცი მსაჯულისათვის, რომელიც იყო დანაშაულის უშუალო მსხვერპლი და ჰქონდა პირდაპირი შეხება დანაშაულთან, გასაგებია ის მდგომარეობა, რომელშიც მსხვერპლი იმყოფება. არაპირდაპირი გამოცდილება კი გამომდინარეობს არა პირადად დაკავშირებული შემთხვევიდან. მაგალითად, ნაფიცი მსაჯულები შესაძლოა იცნობდნენ ადამიანს, რომელიც მსგავს სიტუაციაში ყოფილა, ან შესაძლებელია ჰქონდეთ მოსმენილი, ნანახი, წაკითხული ახალი ამბების, ინტერნეტის, მედიის, თუ სხვა წყაროს მეშვეობით ანალოგიური გარემოებების შესახებ.

თუ მსაჯულს გააჩნია მსგავს სიტუაციაში არსებობის უშუალო გამოცდილება, მნიშვნელოვანია ამ ფაქტის გამოძლევა. ნაფიცი მსაჯულები, რომლებსაც გააჩნიათ უშუალო, პირდაპირი გამოცდილება, უფრო მეტ თანაგრძობას გამოხატავენ, ვიდრე ის ნაფიცი, მსაჯულები, რომლებსაც არაპირდაპირ ან საერთოდ არ გააჩნიათ განსახილველ საქმესთან მსგავსი გამოცდილება.

წარსული გამოცდილების ზეგავლენის შეფასებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მრავალი გარემოება. ცალკეულ კითხვებზე გაცემული პასუხი დაგეხმარებათ იმის გამოვლენაში, თუ რა ზეგავლენა მოახდინა ამა თუ იმ გარემოებამ ამ კონკრეტულ მსაჯულზე. მაგალითად:

- რა სახის გამოცდილება იყო ეს?
- კონკრეტულად რა მოხდა ან რის შესახებ არის ეს გამოცდილება?
- თუ პოტენციური ნაფიცი მსაჯული გამარცხეს, როგორ განხორციელდა ძარცვა? პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს, რომელსაც ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენეს ძარცვის დროს, ექნება განსხვავებული გამოცდილება იმ პირისაგან, რომელსაც საფულე მოპარეს ოფისის მაგიდიდან ან უჯრიდან. რამდენად შეესაბამება მსაჯულის გამოცდილება კონკრეტულ საქმეს?

რაც უფრო მეტია შესაბამისობა განსახილველ საქმესა და მსაჯულის გამოცდილებას შორის, მით უფრო დიდ როლს თამაშობს ეს ფაქტორი ნაფიც მსაჯულთა თათბირისა და მათ მიერ ვერდიქტის გამოტანის პროცესში. საქმის განხილვისას, ნაფიცი მსაჯულები ეყრდნობიან მათ გამოცდილებას და ცდილობენ სხვა მსაჯულები დაარწმუნონ მათი პოზიციის სისწორეში. გამოცდილებათა მსგავსება გადამწყვეტი ფაქტორია მათი შესაბამისობის განსაზღვრისას. რაც უფრო მეტი მსგავსი გამოცდილება არის საქმეში ფაქტთან მიმართებით, მით უფრო დიდაა ვარაუდი იმისა, რომ ნაფიცი მსაჯულები გაითვალისწინებენ მას.

როგორ რეაგირებენ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები გამოცდილებაზე? – მათი რეაქცია სხვადასხვაგვარია.

არსებობს შესაძლებლობა იმისა, რომ გამოცდილებამ მოახდინოს შთაბეჭდილება ერთ ნაფიც მსაჯულზე, ხოლო მეორეზე არა. როდესაც შეეკითხებიან ბინის გატეხვის თაობაზე, ერთმა მსაჯულმა შესაძლოა უპასუხოს, რომ მოხდა შემოჭრა, მაშინ როდესაც სხვა ნაფიცი მსაჯული შესაძლოა იყოს ოპტიმისტურად განწყობილი და განაცხადოს, რომ „მსგავსი ფაქტები ხდება ხოლმე“.

შეიცვალა თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ყოფაქცევა გამოცდილების შედეგად? ამ კითხვაზე გაცემული პასუხი ფასეული ინფორმაციაა.

როგორ უნდა შეფასდეს ნაფიც მსაჯულთა გამოცდილება?

- როგორი იყო გამოცდილება?
- რამდენად შეესაბამება გამოცდილება მოცემულ სიტუაციას?
- როგორი იყო ნაფიცი მსაჯულის რეაქცია?
- შეიცვალა თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ყოფაქცევა გამოცდილების შედეგად?
- რამდენი ხანი გავიდა მას შემდეგ?
- როგორ უნდა იხელმძღვანელოს ნაფიცმა მსაჯულმა გამოცდილებაზე დაყრდნობით?

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებით გამოწვეული ეფექტი

არაპირდაპირი გამოცდილების ერთ-ერთი გავრცელებული ფორმაა ე.წ. შემთხვევის ადგილის დათვალიერებით გამოწვეული ეფექტი, რომელიც მედიის ჩართულობით მიიღწევა. არსებობს მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, თუ რა გავლენა შეიძლება მოახდინოს ნაფიც მსაჯულთა მოლოდინზე შემთხვევის ადგილის ჩვენებამ.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას გააჩნია ორი მთავარი პოტენციური გავლენა ნაფიც მსაჯულთა აღქმაზე და მათ მიერ ვერდიქტის გამოტანაზე.

უახლოეს კვლევებში, ვერდიქტის გამოტანისას, შემთხვევის ადგილის დათვალიერებით გამოწვეული ეფექტის გავლენა ნაფიც მსა-

ჯულებზე არ იქნა გამოკვლეული. მიუხედავად ამისა, შესაძლოა ნაფიც მსაჯულებზე არსებული ზეგავლენის შესახებ ზოგადი მოლოდინის განსაზღვრა. მაგალითად, ზოგიერთი კვლევის თანახმად დადგინდა, რომ, პირებმა, რომლებმაც ნახეს შემთხვევის ადგილი, უკეთ გაიგეს ექსპერტების მიერ განხორციელებული ქმედებები და უფრო კრიტიკულები იყვნენ სასამართლო მტკიცებულებების შეფასების დროს, ვიდრე ის პირები, რომლებსაც არ უნახავთ შემთხვევის ადგილი.

მიუხედავად იმისა, არის თუ არა აღნიშნული ეფექტი მნიშვნელოვანი, სისხლის სამართლის საქმის მხარეებისთვის იგი წარმოადგენს ფასეულ თემას ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დროს. ბრალდების მხარემ შესაძლოა გამოიყენოს ეს თემა ნაფიც მსაჯულთა ისეთი ინტერესების გამოსავლენად, როგორცაა, მათი მოთხოვნა ექსპერტიზის ჩატარების შედეგად მოპოვებულ მტკიცებულებებზე (მაგალითად, დნმ-ის ანალიზი), რათა დამნაშავედ ცნონ პიროვნება. დაცვის მხარემაც შესაძლოა გამოიყენოს იგივე თემა, რათა გაიგოს, ანიჭებენ თუ არა ნაფიცი მსაჯულები დიდ მნიშვნელობას ცალკეული სახის მტკიცებულებებს.

ზოგადი მოსაზრებები და პირადი თვისებები

ნაფიც მსაჯულთა შეხედულებების განსაზღვრისათვის გამოსაკვლევი ინფორმაციის მესამე წყაროს წარმოადგენს ნაფიცი მსაჯულების ზოგადი მოსაზრებები და მათი პირადი თვისებები. მნიშვნელოვანია პოტენციური მსაჯულების რამდენიმე ზოგადი მოსაზრებისა და პირადი თვისებების გათვალისწინება. ჩვენ განვიხილავთ ორ მათგანს – ავტორიტარიზმსა და მიუკერძოებლობას. თუმცა, მნიშვნელოვანია გააცნობიეროთ, რომ ნაფიც მსაჯულთა ზოგადი მოსაზრებები და პირადი თვისებები არ წინასწარმეტყველებენ მათ მოქმედებებს დიდი სიზუსტით. მსაჯულების ზოგადი მოსაზრებები და თვისებები მხოლოდ ქცევის ზოგად წესებს პროგნოზირებენ, მაგრამ შესაძლოა კონკრეტული ვერდიქტის პროგნოზირება ვერ მოახდინონ. ამ ხარვეზის მიუხედავად, ნაფიცი მსაჯულების ზოგადი მოსაზრებების და პირადი თვისებების ცოდნა მნიშვნელოვნად ეხმარება მხარეებს მსაჯულთა შერჩევის დროს სასურველი კანდიდატის გამოვლენაში.

ავტორიტარიზმი

ავტორიტარიზმი არის პირადი დამახასიათებელი თვისება, რომელიც გამოხატავს ინდივიდთა ანტიდემოკრატიულ ან ტოტალიტარულ ტენდენციას. ეს დამახასიათებელი თვისება ხშირად არის გათვალისწინებული ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დროს, განსაკუთრებით სისხლის სამართლის საქმეებზე. არსებობს ცხრა კომპონენტისაგან შემდგარი მოდელი, რომელიც დამახასიათებელია ავტორიტარული პიროვნებისათვის და რომელიც გვიქმნის ზოგად შთაბეჭდილებას ამ პიროვნების შესახებ. აღნიშნული კომპონენტებია:

1. კონვენციონალიზმი – საშუალო კლასებისათვის ნორმების მიღება და მათი ღირებულებების განმტკიცება;
2. ავტორიტარული დაქვემდებარება – მორჩილება ან დაქვემდებარება ძალაუფლების მქონე ადამიანების ბრძანებებისა და სურვილებისადმი;
3. ავტორიტარული აგრესია – სოციალური ღირებულებების ან ნორმის დამრღვევათა დასჯის სურვილი;
4. ხელის შეშლა – წარმოსახვითი და კრეატიული იდეების ან ქცევის ოპონირება;
5. ცრურწმენა და სტერეოტიპი – სტერეოტიპებისა და ცრუ შეხედულებისადმი ერთგულება, მაგალითად, ქსენოფობია და რასიზმი;
6. ძალაუფლება და სიმკაცრე – ძალაუფლებისა და სიმკაცრისადმი მიდრეკილება;
7. გამანადგურებლობა და ცინიზმი – ერთმანეთის მიმართ მტრულად განწყობა;
8. პროვოცირება – შეხედულება, რომ სხვებსაც იგივე გრძნობები, შეხედულებები და პერსპექტივები გააჩნიათ;
9. სექსუალურობა – გადაჭარბებული სექსუალური ღელვა.

ავტორიტარული პიროვნებისათვის დამახასიათებელი მოცემული კომპონენტები გვიხატავს სასარგებლო სურათს, თუ როგორები არიან ამგვარი ადამიანები. ავტორიტარული პიროვნებები, ხშირ შემთხვევაში, არიან პოლიტიკური თვალსაზრისით კონსერვატორები, რასისტები, მკაცრები და ძალაუფლების მოყვარული. სასამართლოში საქმის განხ-

ილვისას ავტორიტარული ნაფიცი მსაჯულები ხშირად დამნაშავედ ცნობენ ბრალდებულს, უფრო მეტად არიან ექსპერტი მოწმის ჩვენებისა და ნივთიერი მტკიცებულებების გავლენის ქვეშ. ამავდროულად, ამგვარი მსაჯულები უფრო შემწყნარებლები არიან იმ ბრალდებულის მიმართ, რომელთანაც ისინი მსგავსებას ხედავენ.

მნიშვნელოვანი დასკვნა, რაც შეიძლება გაკეთდეს, არის ის, რომ ავტორიტარული ნაფიცი მსაჯულები უმეტესად ბრალდების მხარისთვის არიან ხელსაყრელები. ისინი წარმოადგენენ ბრალდების მხარის „ხერხემალს“. ამგვარი მსაჯულები ითავისებენ იმ ფაქტს, რომ პროკურორები წარმოადგენენ სახელმწიფოსა და ხალხის ლეგიტიმურ ძალაუფლებას – დასაჯოს კანონის დამრღვევი პირები. ადამიანები, რომლებიც ასოცირდებიან ბრალდების მხარესთან, არიან პოლიციისა და სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლები. ის ფაქტი, რომ მათ სამსახურებრივ მოვალეობას წარმოადგენს კანონის აღსრულება და საზოგადოების დაცვა, ამაღლებს ბრალდების მხარის პოზიციას ავტორიტარული ადამიანების თვალში. ამასთან, ავტორიტარული ნაფიცი მსაჯულები ნეგატიურად აღიქვამენ ბრალდებულს, რადგან მას ბრალი აქვს წაყენებული კანონის დარღვევისათვის და ხშირ შემთხვევაში, წარმოადგენს დაბალ სოციალურ-ეკონომიკურ ფენას და შესაბამისად, განსხვავებულია ნაფიცი მსაჯულთა უმეტესობისაგან. უმეტეს შემთხვევაში ბრალდებულები არიან გარკვეული სექტის ან უმცირესობის წარმომადგენლები და ეს მახასიათებელი ავტორიტარებში იწვევს წინასწარ უარყოფით განწყობას ამგვარი პირების მიმართ.

თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ უმეტეს შემთხვევაში ავტორიტარული ნაფიცი მსაჯულები ბრალდების მხარის მიმართ არიან კეთილგანწყობილები, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ამგვარი მსაჯულები ყოველთვის ბრალდების სასარგებლოდ იღებენ გადაწყვეტილებას. ადვოკატებმა ბრმად არ უნდა გაიზიარონ ის სტერეოტიპი, რომ ავტორიტარიზმი ნაფიცი მსაჯულებს მათთვის არასასურველს ხდის. როგორც ცხრაკომპონენტანი მოდელი ცხადყოფს, მისი შემადგენლობა რთულია. აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნეს ეს კომპლექსურობა, რათა განისაზღვროს რამდენად სასურველი ან არასასურველია ავტორიტარული ნაფიცი მსაჯულთა კანდიდატები თქვენი პოზიციისათვის.

არსებობს გარკვეული გამონაკლისები ბრალდების მხარის მიმართ კეთილგანწყობილ ავტორიტარულ ნაფიც მსაჯულებს შორის. მაგალითად, ირანში, ოლივერ ნორფის საქმეზე („**crimes of obedience**“ – „უკანონო ან მორალურად გაუმართლებელი ქმედება ჩადენილი უფლებამოსილი პირებისადმი დაუმორჩილებლობის საპასუხოდ“), ბრალდებულმა მოიპოვა სიმპათია ავტორიტარულ ნაფიც მსაჯულთა შორის. ნორფის მოთხოვნის თანახმად, იგი ასრულებდა პრეზიდენტის დავალებას, რათა მიეწოდებინდა დახმრება ნიკარაგუას მოწინააღმდეგეებისათვის, რასაც მოჰყვა საპასუხო აკორდი ავტორიტარული ნაფიც მსაჯულების მხრიდან. ამასთან, ის ფაქტი, რომ იგი ასრულებდა მისი უშუალო ზედამხედველის მითითებებსა და ბრძანებებს ირანისათვის იარაღის მიყიდვის გასაიდუმლოების შესახებ, წარმოშვა უფრო მეტი სიმპათია ლეიტენანტ ქოლონელ ნორფის მიმართ პროკურორებთან შედარებით.

ისეთი საქმეები, რომლებიც შეეხება სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენელთა მხრიდან უსამართლო ქცევას (მაგალითად, გადაჭარბებული ძალის გამოყენებას ან პოლიციის მხრიდან უხეშობას), ხშირ შემთხვევაში, იწვევენ ავტორიტარული ნაფიცი მსაჯულების სიმპათიას ბრალდებულის მიმართ. ავტორიტარული ნაფიცი მსაჯულები გულდასმით იზიარებენ სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენელთა განცხადებებს, რომ მათი მოქმედება იყო უბრალოდ პასუხი იმ ზომის ოდენობით, რაც აუცილებელი იყო კონკრეტულ სიტუაციაში. ის ფაქტი, რომ ბრალდებულები არიან პოლიციის წარმომადგენლები და პოლიციის სხვა თანამშრომლებს შეუძლიათ ჩვენების მიცემა ბრალდებულის სასარგებლოდ, ზრდის ნაფიც მსაჯულთა სიმპათიებს. ავტორიტარულ ნაფიც მსაჯულებს და სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებს, ხშირ შემთხვევაში, გააჩნიათ მსგავსი შეხედულებები კანონის აღსრულებასთან დაკავშირებით. ეს მსგავსება ზრდის სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლების ჩვენებებს ავტორიტარული ნაფიცი მსაჯულების თვალში.

ავტორიტარული ნაფიცი მსაჯულები ასევე იჭერენ ბრალდებულის სასარგებლო პოზიციას რასისტული მოტივით ჩადენილ დანაშაულებში (უმცირესობების მიმართ) და ზოგიერთ სექსუალური ხასიათის დანა-

შაულში. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ავტორიტარული მსაჯულები არ უთანაგონობენ დანაშაულის მსხვერპლს. განსაკუთრებით მაშინ, როცა არსებობს მსხვერპლის თანხმობა ან თვითონ მსხვერპლი იყენებს საკუთარ თავს სარისკო სიტუაციაში, ავტორიტარული ნაფიცი მსაჯულები დაცვის მხარის სასარგებლო პოზიციას იზიარებენ. ზემოაღნიშნულ მაგალითებში პროკურორებს, რომლებიც ეყრდნობიან მათთვის სასარგებლო და მისაღებ ავტორიტარულ სტერეოტიპებს, შეუძლიათ გამოიყენონ თავიანთი დაუსაბუთებელი აცილების უფლება.

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ავტორიტარულობის ხარისხის გამოსავლენად, აუცილებელია ისეთი კითხვების დასმა, რომლებიც მიესადაგება ავტორიტარულ პიროვნებას. ისეთ შეკითხვებზე დადებითი პასუხები, როგორცაა – „მიგაჩნიათ თუ არა, რომ მორჩილება და პატივისცემა ძალაუფლების მქონე ადამიანების მიმართ მთავარი ღირსებებია, რაც ბავშვებმა უნდა ისწავლონ?“ და „მიგაჩნიათ თუ არა, რომ უმჯობესია პოლიციას მიეცეს განუსაზღვრელი ძალაუფლება და უფლებამოსილება წესრიგის შენარჩუნების მიზნით?“ – არის ავტორიტარიზმის მაჩვენებელი. ამერიკაში, ზოგიერთი შტატის იურისდიქციაში სასამართლო არ აძლევს მხარეებს უფლებას, დასვან მსგავსი ზოგადი ხასიათის კითხვები. ასეთ შემთხვევაში უმჯობესია დაისვას ისეთი სახის კითხვები, როგორც არის, *მაგალითად*:

„პოლიციელის ჩვენება უფრო სარწმუნო იქნება თქვენთვის სხვა მოწმეების ჩვენებებთან შედარებით?“

„მიგაჩნიათ თუ არა, რომ თუ ბრალდების მხარეს ექმნება პრობლემები სასამართლო პროცესზე მოწმის მოსაყვანად, ეს იმის მანიშნებელია, რომ ბრალდებული, სავარაუდოდ, დამნაშავეა?“

„მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ბრალდებულმა უნდა მისცეს ჩვენება საკუთარი თავის დასაცავად?“

დაბოლოს, იურისტებმა, ნაფიც მსაჯულთა ავტორიტარიზმის გამოვლენისათვის უნდა შეადგინონ ყოველი კონკრეტული საქმის გარემოებიდან გამომდინარე სხვა კითხვებიც, რომელიც მიესადაგება მათ თეორიას.

სამართლიანობა

მეორე მნიშვნელოვანი საკითხი გახლავთ ადამიანთა ზოგადი შეხედულებები სამართლებრივ ურთიერთობებზე. სამართლიანობის თეორია გახლავთ ურთიერთობებში სამართლიანობის საკითხის ერთ-ერთი დამარეგულირებელი ფაქტორი. ის ეხება ადამიანების სამართლიან ურთიერთობებთან დაკავშირებულ მოსაზრებებს, კერძოდ, რას უნდა გასცემდნენ და რას უნდა იღებდნენ მხარეები ურთიერთობებიდან. სამართლიანობის თეორიის ფორმულირებით საერთო მახასიათებელია ის ფაქტი, რომ ადამიანებს არ უყვართ უსამართლობა და თუკი მიიჩნევენ, რომ ურთიერთობა უსამართლოა, სამართლიანობის აღდგენის სურვილი უჩნდებათ.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევისას, მნიშვნელოვანია ვაღიაროთ, თუ რა ამოცანის გადაჭრა უხდებათ ნაფიც მსაჯულებს და როგორია მათი დამოკიდებულება სამართლიან ურთიერთობებთან, ან სამართლიანობასთან მიმართებაში. მხარეებს შორის სამართლიან ურთიერთობებთან დაკავშირებული შფოთვა აქტუალურია როგორც სისხლის სამართლის, ასევე სამოქალაქო საქმეების კონტექსტში, თუმცა სამოქალაქო სფეროში კიდევ უფრო თვალშისაცემია.

სისხლის სამართალში ნაფიცი მსაჯულები აფასებენ ნამდვილად ჩაიდინა თუ არა ბრალდებულმა დანაშაული, რომელიც ბრალად წაუყენეს. შესაბამისად, ნაფიცმა მსაჯულებმა უნდა შეამოწმონ ურთიერთობები ბრალდებულსა და დაზარალებულს შორის. ნაფიცი მსაჯულები ხშირად შემფოთებული არიან სამართლიანობის საკითხის გამო, მაგრამ მნიშვნელოვანია ვაღიაროთ კანონის მიერ დაწესებული შეზღუდვების ზეგავლენა. ჩვეულებრივ ნაფიც მსაჯულებს არ ეუბნებიან, რომ ისინი მოქმედებენ საზოგადოების სახელით და შესაბამისად, შეუძლიან სამართლიანობის საჭიროებებიდან გამომდინარე გაამართლონ დამნაშავე ბრალდებული, რასაც ნაფიც მსაჯულთა უუნარობას უწოდებენ. ზოგადად, ნაფიცი მსაჯულები ძლიერი ზეწოლის ქვეშ არიან, იმ შემთხვევაში, თუ მათი მოსაზრება სამართლიანობასთან დაკავშირებით და კანონის მოთხოვნა ურთიერთწინააღმდეგობრივია, ცხადია, თუკი სამართლიანობის საკითხები უკიდურესობამდე არ მიდის. დგება დილემა:

ნაფიცი მსაჯული უნდა დაემორჩილოს კანონს თუ გადაწყვეტილება მიიღოს საკუთარი შეხედულებისამებრ.

ნაფიცი მსაჯულების შერჩევისას სამართლიანობის პრინციპის დაცვის შემთხვევაში ორი საკითხი წამოიწევს წინ:

პირველ რიგში, მნიშვნელოვანია გავარკვიოთ, თუ როგორია ნაფიცი მსაჯულების განწყობა მოცემული მდგომარეობისადმი. მაგალითად, მიაჩნიათ თუ არა ნაფიც მსაჯულებს, რომ გაუპატიურების მსხვერპლთა ზოგიერთი ქმედება – მაგალითად, ბრალდებულის სახლში გაყოლა – ნიშნავს, რომ ის თავად დათანხმდა, ან გარკვეულწილად მან თავად შეუწყო ხელი, ან წინასწარ განსაზღვრა რისკი იმისა, რაც მოხდა? ნაფიც მსაჯულებს მიაჩნიათ, თუ არა ის ფაქტი, რომ ქალი თავად გაჰყვა ბრალდებულს სახლში, არ არის მის მიერ შეტანილი „წვლილი“ და არ ნიშნავდა ბრალდებულთან სექსუალური ურთიერთობის დამყარებაზე თანხმობას? მხარეთა „წვლილისა“ და მხარეთათვის „შედგების“ შეფასება პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების მხრიდან, გავლენას ახდენს იმაზე, თუ რას მიიჩნევენ სამართლიან, ან თანასწორ ურთიერთობებად. გაუპატიურების საქმის მაგალითში, პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, რომელიც მიიჩნევს, რომ ბრალდებულის ბინაში ქალის ყოფნა მისი მხრიდან თანხმობას, ანდა რისკის შეფასებაზე მიუთითებს, სასარგებლო იქნება დაცვის მხარისათვის.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევასთან დაკავშირებული მეორე საკითხი უკავშირდება თავად პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების მიერ სამართლიანი ურთიერთობების შეფასებას. როდესაც წინ არის წამოწეული თანასწორობის ან სამართლიანობის საკითხები, პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულებმა, რომელთათვისაც პრიორიტეტულია სამართლიანობა, შეიძლება განსხვავებული პასუხები გასცენ მათთან შედარებით, ვისთვისაც სამართლიანობა ნაკლებად მნიშვნელოვანია. ქვემოთ ჩამოთვლილი კითხვების დასმა შესაძლოა დაგეხმაროთ იმის გარკვევაში, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია სამართლიანობა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულებისათვის.

რა უნდა გავითვალისწინოთ მსაჯულთა ზოგადი შეხედულებების განსაზღვრისას ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დროს:

- როგორია ნაფიც მსაჯულთა შეხედულება სამართლიანობისა და ავტორიტარიზმის შესახებ?
- როგორი იქნება ნაფიც მსაჯულთა რექაცია მოცემული საქმის გარემოებებზე?
- რა კითხვებით შეიძლება ნაფიც მსაჯულთა ამოცობა?
- რა კითხვების დასმა იქნება დასაშვები სასამართლოს მიერ?

კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული შეხედულებები

ინფორმაციის საბოლოო წყარო ეხება კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებულ შეხედულებებს. კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული შეხედულებები განსხვავდება ზოგადი მოსაზრებებისაგან და ეს მოსაზრებები პირდაპირ უკავშირდება საქმის კონკრეტულ მახასიათებლებს. მაგალითად, საკითხებსა და თემებს, მხარეებს (პროკურორს/ ადვოკატს), პოტენციურ მოწვეებს, მტკიცებულებებს, არგუმენტებსა და მხარეთა ქცევის სტანდარტებს. კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული კითხვების ღირებულება იმაში მდგომარეობს, რომ მათი მეშვეობით უკეთესად შეიძლება ნაფიც მსაჯულთა ქმედებების წინასწარმეტყველება, ვიდრე ზოგად მოსაზრებებზე დაყრდნობით, ვინაიდან ისინი უფრო პირდაპირ უკავშირდებიან იმ გადაწყვეტილებებს, რომლებსაც ნაფიცი მსაჯულები მიიღებენ.

კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული პოტენციურად გამოსადეგი მოსაზრებების განსაზღვრა საქმის ლეტალური ანალიზის შედეგადაა შესაძლებელი. ანალიზი საშუალებას იძლევა მივიღოთ პასუხები შემდეგ კითხვებზე:

- რა არის საქმის თემა?
- რა ძირითად სამართლებრივ თუ ემოციურ პრობლემებთან ასოცირდება საქმე?
- საქმესთან დაკავშირებით წინასასამართლო ეტაპზე გაკეთებული პუბლიკაცია (თუ იყო ასეთი), მისი შინაარსი და თვალთახედვა?
- რა არის საქმის ძლიერი და სუსტი მხარეები?

- ვინ არიან მოწმეები, რომლებიც სასამართლო განხილვაში მიიღებენ მონაწილეობას?
- რა არის საქმის მონაწილე ორივე მხარის ძირითადი არგუმენტები?
- საჭიროა თუ არა, რომ შერჩევის სხდომის დროს დასმული შეკითხვები გამორიცხავდეს გარკვეული ფაქტების პოტენციურ უარყოფით ზეგავლენას?
- საქმის გარემოებებთან დაკავშირებით ხომ არ არსებობს რაიმე უჩვეულო, რაც საჭიროებს ნაფიც მსაჯულებთან ერთად ამ საკითხის განხილვას. მაგალითად როდესაც დიდი ფიზიკური აღნაგობის, შეიარაღებული მამაკაცი ირწმუნება, რომ შედარებით პატარა აღნაგობის, შეუიარაღებელი მამაკაცი თავდაცვის მიზნით მოკლა?

სისხლის სამართლის საქმეებში ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატთა კონკრეტული შეხედულებები შეიძლება გამომდინარეობდეს წინასასამართლო საჯაროობის ზეგავლენიდან. ასევე ეს შეხედულებები შეიძლება ეფუძნებოდეს თვითმხილველი მოწმის ჩვენების სანდოობას, სახელმწიფოს მიერ ოპერაციის შესასრულებლად „აგენტის“ გამოყენებას, ან და იმ მოწმეების სანდოობას, რომლებმაც აღიარეს იმავე საქმეში მონაწილეობა. ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე სადემონსტრაციო კითხვა:

- „რაიმე ინფორმაცია ხომ არ მივიღიათ საქმესთან დაკავშირებით რადიოს, ტელევიზიის, გაზეთის ან ინტერნეტის საშუალებით.“
- „მოკლედ გვიამბეთ ამ ინფორმაციის შესახებ.“
- „ხომ არ შეგექმნათ გარკვეული წორმოდგენა საქმის შესახებ თქვენს მეგობრებსა და თანამშრომლებთან საუბრის შედეგად? და რა წარმოდგენა შეგექმნათ?“

დაცვის მხარე: მიგაჩნიათ თუ არა, რომ თვითმხილველს შესაძლოა ზუსტად არ ანსოვდეს თუ რა მოხდა კონკრეტულ გარემოებებში? შეგიძლიათ მითხრათ, რა გარემოებებმა შეიძლება გამოიწვიოს თვითმხილველის მიერ გულწრფელი შეცდომის დაშვება ამბის გახსენებასთან დაკავშირებით?

ბრალდების მხარე: როგორი დამოკიდებულება გაქვთ დანაშაულის მონაწილე პირის დასაკავებლად „აგენტების“ გამოყენების მიმართ?

ბრალდების მხარე: სარწმუნო იქნება თუ არა თქვენთვის იმ მოწმის ჩვენება, რომელმაც აღიარებითი ჩვენება გააკეთა და დათანხმდა ჩვენება მიეცა იმავე საქმეში მონაწილე სხვა ბრალდებულების წინააღმდეგ?

სამართლებრივი მოსაზრებები

მოსახლეობის დიდ უმცირესობას გააჩნია მოსაზრებები, რომლებიც ეწინააღმდეგება მართლმსაჯულების სისტემის სხვადასხვა სამართლებრივ და იურიდიულ პრინციპს. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია, რომ გაიგოთ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების ცოდნა და მოსაზრებები ძირითადი სამართლებრივი პრინციპებისა და კანონების შესახებ. პოტენციური მსაჯულების სამართლებრივი მოსაზრებების გაცნობისას, საჭიროა დაადგინოთ ნებისმიერი არასწორი მოსაზრება უბრალოდ არასწორი გაგების შედეგია, თუ უფრო ღრმა რწმენას ეფუძნება. ეს უკანასკნელი შესაძლოა პოტენციური მსაჯულის მიერ სასამართლო მითითებების გაუთვალისწინებლობის მიზეზი გახდეს და შესაბამისად, პიროვნებამ მსჯელობა იმის მიხედვით გააგრძელოს, თუ, მისი აზრით, როგორი უნდა იყოს კანონი. პოტენციური მსაჯულების სამართლებრივი მოსაზრებების/შეხედულებების შესახებ ინფორმაციის მიღება შესარჩევი სხდომის დროს სისტემური მიდგომის საშუალებითაა შესაძლებელი. ნაფიც მსაჯულთა სწავლება, იმისათვის, რათა უზრუნველყოთ მათ მიერ სამართლებრივი სტანდარტების გათვალისწინება, უნდა განხორციელდეს მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ისინი გამოავლენენ საკუთარ სამართლებრივ დამოკიდებულებებს. თუკი ვერ მოახერხებთ ნაფიც მსაჯულთა ნამდვილი მოსაზრებების გარკვევას მნიშვნელოვანი სამართლებრივი საკითხებისა და ცნებების შესახებ, ეს შეიძლება გახდეს ნაფიცი მსაჯულის მიერ არაეულწრფელი ან პოლიტიკურად კორექტული პასუხის გაცემის საფუძველი და რეალურად არ გამოაშკარაოს მათი საპირისპირო მოსაზრებები.

შესაბამისი სამართლებრივი პრინციპებისა და კანონების შესახებ ნაფიცი მსაჯულების შეხედულებების ცოდნას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. სისხლის სამართლის სფეროში მნიშვნელოვანია იცოდეთ პოტენციური მსაჯულების დამოკიდებულება ბრალდების მტკიცების ტვირთის, მტკიცების ხარისხის ან სტანდარტის შესახებ, ასევე უდანა-

შაულობის პრეზუმფციისა და ბრალდებულის ძირითადი უფლებების შესახებ. მაგალითად, დაცვის მხარის პოზიციიდან ბრალდებულის ჩვენებასთან დაკავშირებული დამოკიდებულებების გარკვევის მიზნით დასმული შეკითხვები შესაძლოა ასეთი შინაარსის იყოს:

- „მიგანჩიათ თუ არა, რომ დანაშაულში ბრალდებულ პირს უნდა ჰქონდეს სურვილი გაგიზიაროთ მისი პოზიცია, თუ რა მოხდა?“
- „როგორი დამოკიდებულება გექნებათ ბრალდებულის მიმართ, რომელმაც სასამართლოზე დუმილის უფლების გამოყენების გადაწყვეტილება მიიღო? ასეთ შემთხვევაში, ხომ არ ჩათვლით, რომ ბრალდებული რაღაცას მალავს?“

გაითვალისწინეთ, რომ ზემოთ მოყვანილი კითხვები არ გამოხატავს დაცვის პოზიციას, რომ ბრალდებულმა არ უნდა მისცეს ჩვენება, არამედ ისინი მიმართულია იმისკენ, რომ გაირკვეს პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების რეაქცია ბრალდებულის მიმართ, რომელიც სარგებლობს დუმილის უფლებით.

ბრალდების მხარეს შესაძლოა აინტერესებდეს რას მიიჩნევენ ნაფიცი მსაჯულები მართებულად და რამდენად ფასეულია მათთვის ირიბი მტკიცებულება.

მაგალითად, „რაიმე პრობლემა ხომ არ გაქვთ იმასთან დაკავშირებით, რომ ბრალდებული მხოლოდ ირიბი მტკიცებულებების საფუძველზე განსაჯოთ?“

როგორ გავარკვიოთ (გამოვავლინოთ) ნაფიცი მსაჯულების შეხედულებები სამართლებრივ საკითხებთან მიმართებაში:

- გამოავლინეთ შესაბამისი სამართლებრივი შეხედულებები.
- ნუ ეტყვიან ნაფიც მსაჯულებს, რომელია მართებული სამართლებრივი მოსაზრება, ანდა პოზიცია.
- საშუალება მიეცით ნაფიც მსაჯულებს აღწერონ საკუთარი პოზიციები და მასთან დაკავშირებული წარმოდგენები.

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების შესახებ ხშირად მისი არავერბალური კომუნიკაციის შესწავლით უფრო მეტ ინფორმაციას მიიღებთ, ვიდრე თავად კითხვებზე გაცემული პასუხებიდან.

ნაფიც მსაჯულთა არავერბალური კომუნიკაციის შესწავლა

მიზნები

- ნაფიცი მსაჯულების მიერ საკუთარი მოსაზრებებისა და მიდრეკილებების გამოვლენის შესწავლა არავერბალური ქცევის საფუძველზე.
- კომუნიკაციის ნორმალური ფორმებისაგან გადახვევების მნიშვნელობის გააზრება.
- ნაფიცი მსაჯულების შესარჩევად არავერბალური კომუნიკაციის ხერხების გამოყენების სტრატეგიების შემუშავება.

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების შეხედულებებისა და მიდრეკილებების შესაფასებლად, მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ რაზე მიგვანიშნებს ნაფიცი მსაჯული გარდა იმ პასუხებისა, რომელსაც შერჩევის სხდომის დროს ვისმენთ. როგორც ქვემოთ ვნახავთ, ჩვეულებრივ, შერჩევის სხდომის წარმართვის ფორმა ნაფიცი მსაჯულების გულწრფელობასა და გულახდილობას აფერხებს. ამასთან, დამტკიცებულია, რომ პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულებმა შეიძლება სცადონ მოატყუონ მხარეები კითხვებზე გაცემული პასუხების მეშვეობით. შესაბამისად, მიუხედავად იმისა, რომ შერჩევის პროცესი უმეტესწილად თავად ნაფიცი მსაჯულების მიერ მოწოდებულ ინფორმაციას ემყარება, მხოლოდ პოტენციური მსაჯულების მიერ გაცემულმა პასუხებმა მათი ჭეშმარიტი გრძნობები და შეხედულებები შეიძლება არ გამოავლინოს.

არავერბალური კომუნიკაციის ტიპები

აღამიანებს შორის კომუნიკაციის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ხერხი არ უკავშირდება მათი ნათქვამის შინაარსს, განსაკუთრებით, როდესაც საუბარია მათ შეხედულებებსა და ემოციებზე. კვლევების თანახმად, აღამიანთა მთლიანი კომუნიკაციის 60-65% ეგრეთ წოდებული არავერბალური კომუნიკაციის მეშვეობით მყარდება. ამ ტიპის კომუნიკაცია მოიცავს შესტებით, მიმიკებით გამოხატულ ქცე-

ებს (არალინგვისტური სხეულის მოძრაობები) და პარალინგვისტურ ქცევებსა (საუბრის არაკონტექსტუალური ასპექტები). არავერბალურ კომუნიკაციაში ასევე მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა ადამიანის მღელვარებას, განსაკუთრებით იმის დასადგენად, ტყუილს ამბობს თუ არა იგი. როდესაც ადამიანები ლელავენ საკითხის დელიკატურობის გამო, ზოგადად ნერვიულობენ, ანდა ცდილობენ მოიტყუონ, ამ დროს ისინი სხვადასხვა ტიპის შესტების, მიმიკებისა და პარალინგვისტური ქცევის ან მღელვარების სხვა სახით ამჟღავნებენ თავს.

ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატების შერჩევის პროცესში ადვოკატებს/პროკურორებს შეუძლიათ პოტენციური მსაჯულების შეხედულებები, გრძნობები და მიდრეკილებები არავერბალურ კომუნიკაციაში ნაგულისხმევი ინფორმაციის მეშვეობით ამოიცნონ. არსებობს ორი ტიპის არავერბალური ინდიკატორი, რომლებიც ნაფიც მსაჯულთა გრძნობებზე, ანდა მათ მიერ სიმართლის თქმის თავის არიდებაზე მიუთითებს: ვიზუალური ნიშნები (რასაც ვხედავთ) და სმენითი სიგნალები (რაც გვესმის). ვიზუალური და სმენითი ნიშნებისა და სიგნალების შესწავლისას რამდენიმე საკითხი უნდა გავითვალისწინოთ. პირველ რიგში, არ არსებობს ე.წ. „ბინოქიოს ეფექტი“ (ზღაპრულ გმირ ბინოქიოს ტყუილის თქმისას ცხვირი ეზრდება), ერთი საყოველთაოდ ცნობილი ქცევა, რომელიც ასოცირდება მღელვარებასთან ან ტყუილის თქმასთან. მეორე, მართალია, განმარტებისათვის ამ ნიშნებსა და სიგნალებს ვითვალისწინებთ, მაგრამ რეალურად მსაჯულთა ქცევა ასე მარტივად გასაგები არა რის. არავერბალური ნიშნები ჩვეულებრივ სხვადასხვა ნიშნის კომბინაციისა და ერთობლიობის ფორმით მიუთითებს მოცემული ქცევის მნიშვნელობაზე. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია, რომ არც ერთ ეტაპზე პოტენციური მსაჯულის არავერბალური კომუნიკაციის ინტერპრეტაცია მხოლოდ ერთი მარტივი ნიშნის/ქცევის საფუძველზე არ განვახორციელოთ.

მესამე – ნაფიცმა მსაჯულებმა ინდივიდუალური ქცევები, ანდა ქცევათა ერთობლიობა სხვადასხვა მიზეზის გამო შეიძლება გამოავლინონ. მაგალითად, პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მიერ ხელების გულმკერდის არესთან გადაჯვარედინება შეიძლება მოსმენილისადმი მის არაკეთილგანწყობას გამოხატავდეს, ანდა უბრალოდ იმას, რომ

კონდენციონერის გამო შესცივდა. პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ნამდვილი გრძნობების შესახებ მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მისაღებად საჭიროა ყურადღებით დააკვირდეთ მთლიან პროცესს.

მეოთხე – როდესაც ვსაუბრობთ იმაზე, თუ რა უნდა მოვძებნოთ ნაფიცი მსაჯულის არავერბალურ კომუნიკაციაში, საჭიროა ყველაფერი თავიდან დავიწყოთ, რაც იმას ნიშნავს, რომ უნდა გავითვალისწინოთ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულისათვის ჩვეულებრივ დამახასიათებელი არავერბალური ქცევა. როგორ იქცევიან ნაფიცი მსაჯულები თავად შერჩევის სხდომის დროს? უშაუალოდ სხდომის დაწყებისას მათ ქცევაზე დაკვირვება ერთგვარ სახელმძღვანელო პრინციპად, ანდა ათვლის წერტილად შეიძლება გამოიყენოთ და მოახდინოთ მათ მომდევნო ქცევებთან შედარება. იცვლება თუ არა ნაფიც მსაჯულთა ქცევა იმის მიხედვით, თუ როგორ განვითარდება მოვლენები შერჩევის სხდომის დროს (რა კითხვებს უსვავენ, ანდა რა საკითხის განხილვა მიმდინარეობს სხდომაზე)? მაგალითად, ხომ არ ავლენს მსაჯული ნერვიულობის ნიშნებს, ანდა კითხვების დასმის დროს ხომ არ არის აჟიტირებული, ანდა ხომ არ ღელავს მხოლოდ მაშინ, როდესაც საუბრობენ რასობრივ ურთიერთობებზე, ანდა გარკვეულ რეფორმაზე? ხომ არ არის ნაფიცი მსაჯული რომელიმე მხარესთან უფრო კომუნიკაბელური, ვიდრე სხვებთან?

დაბოლოს, მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ, რომ მღელვარება და განზრახ მოტყუება შეიძლება ერთ ადამიანში სხვადასხვაგვარ რეაქციებს იწვევდეს. ნაფიცი მსაჯულების კანდიდატები შეიძლება მღელვარების ნიშნებს (მაგ., თვალის დახამხამების გახშირება, ან თვალის კონტაქტის არ დამყარება) მგრძნობიარე საკითხებთან მიმართებაში ავლენდნენ, მაგრამ, როდესაც საქმე ეხება კონკრეტულად შეცდომაში შემყვან ან მცდარ მოსაზრებებს, შესაძლოა უფრო მეტად შეეცადონ საკუთარი არავერბალური კომუნიკაციის კონტროლირებას (მაგ., წარმატებით შეინარჩუნონ თვალის კონტაქტი). ეს უკანასკნელი შეიძლება უკავშირდებოდეს ნაფიც მსაჯულთა სტერეოტიპებს მოტყუების წარმატებული ხერხების შესახებ, რადგან, მაგალითად, თვალის კონტაქტის დაკარგვა ტყუილის თქმასთან ასოცირდება. ნაფიც მსაჯულთა პასუხების ამოცნობის საიდუმლო იმაში მდგომარეობს, რომ განასხვაოთ მათი ქცევის გადახვევები ტიპური ქცვიდან. სწორედ ტიპური ქცვიდან განსხვავებული ქცევა, ანდა ქცევათა ერთობლიობა

ეხმარება პროკურორებს/ ადვოკატებს იმის გარკვევაში, რამდენად ემთხვევა ნაფიცი მსაჯულის ნათქვამი და მისი მოსაზრებები ერთმანეთს.

ვიზუალური ნიშნები: რას ვხედავთ

ნიშნების პირველი კატეგორია შედგება იმისაგან, რასაც პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების ქცევაში ვხედავთ. მაგალითად, მათი მოძრაობა, პოზა და სახის გამომეტყველება. მნიშვნელოვანია 8 ტიპის ნიშანი:

- სხეულის მოძრაობა;
- სხეულის პოზა;
- სხეულის ორიენტაცია;
- უნებლიე ნიშნები;
- მხრების აჩეჩვა;
- თვალის კონტაქტი;
- სახის გამომეტყველება;
- თუნდაც უმნიშვნელო მიმიკა;

სხეულის მოძრაობა

ზოგადად, რაც უფრო ღელავს პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, მით უფრო მეტ მოძრაობას აკეთებს. ეს მოძრაობები შესაძლოა მთელი სხეულის (მაგ., სხეულის პოზის შეცვლა) მოძრაობას, ანდა მხოლოდ ზოგიერთი ნაწილის მოძრაობას გულისხმობდეს (მაგ., წრიალი ანდა თითების ტკაცუნი). გაუჩერებელი მოძრაობა, რომელიც სხეულის მთელი მასის გადაადგილებას მოიცავს („ცქმუტვა“ ან „კრუნჩხვა“), მღელვარების, ან ნერვიულობის გამომხატველია და ერთგვარი ტრადიციული რეაქციაა „ცხელ სკამზე“ ჯდომისა.

ნერვული ენერჯის ან მღელვარების გაფანტვას ემსახურება უფრო სუსტი, შეუმჩნეველი მოძრაობები – ხელების ერთდროულად ხახუნი და სრესა, ანდა თითების გამუდმებით სკამის სახელურზე, წიგნზე, გაზეთზე, ან სხვა საგანზე კაკუნი. თითების ტკაცუნი და კაკუნი შესაძლოა ამავდროულად მოუთმენლობასაც გამოხატავდეს. სხეულის ამგვარი

მოძრაობები ხშირად ტყუილის თქმის ინდიკატორია და პროკურორის/ ადვოკატის მიერ დასმული შეკითხვებისადმი არადადებით დამოკიდებულებაზე მიუთითებს. ხელსახოცის, გულსაკიდის, სამაჯურის, საათის ანდა ბეჭდის წვალეხასაც ანალოგიური ახსნა აქვს, თუმცა მღელვარების შედარებით მცირე მინიშნებაა.

მღელვარების სხვა ნიშნებია ე. წ. „ადაპტაციური“ მოძრაობები, როგორცაა, მაგალითად, თავის მოქექვა, თმის მოქჩვა ან დახვევა, ან უბრალოდ სახეზე ხელით შეხება. ხელით თმის ვარცხნა შესაძლოა ასევე მღელვარების გამომხატველი იყოს. აღლევებული ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატები ხშირად ერთი ხელით უკან ივარცხნიან თმას, ანდა სწრაფი მოძრაობით გაიქნევენ თავს თმის გასწორების მიზნით. მღელვარების ნიდაგზე ხელით დავარცხნის მსგავსი მოძრაობების გაკეთებისას პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულებმა შესაძლოა ასევე დაიწყონ ტანსაცმლის „წვალეხა“, ტანსაცმიდან ნაცვეთის მოცილება ან უბრალოდ შეისწორონ ტანსაცმელი (კაბა, ქურთუკი, პერანგი ან ჰალსტუხი).

მაგრამ ზემოთ ხსენებული ყველა მოძრაობა აუცილებლად მღელვარების მანიშნებელი არ არის. მაგალითად, თავის მოქექვა შესაძლოა ასევე გაურკვევლობას, ყოყმანსაც ნიშნავდეს, განსაკუთრებით, თუკი ამ დროს თავი ერთ მხარეზე აქვს ადამიანს გადახრილი. ხელების მოჭერა თუ მღელვარებას გამოხატავს, ხელისგულების ერთმანეთზე წინ და უკან ხახუნი შესაძლოა თავდაჯერებულობის, ანდა რაღაც სასურველის მოლოდინის გამომხატველი იყოს. ხელისგულების შეერთება იმგვარად, რომ თითები ცისკენ იყოს მიმართული, მიანიშნებს საკუთარ პოზიციაში, ან/და ნათქვამში დაჯერებულობაზე. ამასთან, ექსპრესიული ჟესტები ან „ილუსტრაციური“ მოძრაობები, რომლებიც საუბრისას იქნა გამოყენებული, ზოგადად პროცესში მეტი ჩართულობის, ანდა მონერნებულად გრძნობის გამომხატველია. ეს ნიშნები თუ ქცევები პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების აღლევებულ რეაქციებში არ უნდა შეგვეშალოს.

სხეულის პოზა

ეს ნიშანი ინფორმაციის ორ წყაროს აერთიანებს – სხეულის სიმტკიცესა და ჟესტებს. ზოგადად, რაც უფრო მტკიცე სხეულის პოზიცია აქვს პოტენციურ მსაჯულს, მით უფრო მეტად ღელავს ის. სიმტკიცის ნიშნები მოიცავს გამართულ, გაშვებულ პოზასა და დაძაბულ კუნთებს. ხელისა და თითების კუნთების დაძაბვის შედეგად, შეიძლება თითები გათეთრებულად გამოიყურებოდეს, როდესაც აღევლებული პირი ხელს სკამის სახელურებს ჰკიდებს, ანდა ხელებს გადაჯვარედინებს და მუხლებზე დაიდებს. მღელვარების შედარებით მცირე ნიშნებს წარმოადგენს სხეულის მცირე კუნთების ჯგუფის დაძაბვა, განსაკუთრებით სახის არეში.⁸

სიმტკიცე ასევე თვალშისაცემია, როდესაც შერჩევის სხდომისას კითხვების დასმის დროს თავისა და სხეულის ჩვეულებრივი მოძრაობების შესრულება არ ხდება. უმოძრაობა ასევე შეიძლება გამოიხატებოდეს ხელების, ფეხების გადაჯვარედინებით. თუმცა მნიშვნელოვანია, რომ ზემოთ ხსენებული ნიშნები პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის არაკერბალური კომუნიკაციის სხვა თვისებების ჭრილში განვიხილოთ. მაგალითად, გადაჯვარედინებული ხელები და თავდაჯერებული ღიმილი მოხერხებულობის, სიმშვიდის, ანდა თანხმობის მანიშნებელია. გადაჯვარედინებული ფეხები და ერთი ფეხის მცირედი მოძრაობა მოუთმენლობას, ანდა მობეზრებას გამოხატავს. ხელების ჯიბეებში ჩაწყობა, განსაკუთრებით მუშტებიანი ხელის, მღელვარებისა და ზოგჯერ დამალული მტრობის ამსახველია.

სხვადასხვა ჟესტის მეშვეობით შესაძლოა ასევე მივიღოთ ინფორმაცია პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების გრძნობების შესახებ. თითების

8 ეს მოსაზრებები არა მარტო ნაფიც მსაჯულებზე, არამედ სხვა პირებზეც მოქმედებს. მაგალითად, ავიღოთ სამედიცინო გაუფრთხილებლობის მოტივით, საავადმყოფოს წინააღმდეგ წარმოებული საქმის განხილვა. დაიკითხა საავადმყოფოს ადმინისტრატორი, რომელმაც საავადმყოფოს სანდობის და მიყენებული ზიანის მოცულობის შესახებ კითხვებზე მცირე, მაგრამ ინფორმაციული არაკერბალური პასუხები გასცა. მისი პასუხები პირდაპირ მოსარჩელის საწინააღმდეგო არ იყო, მაგრამ პასუხისმგებლობისა და მიყენებული ზიანის საკითხების ხსენებისთანავე ის ყბის კუნთებს ძაბავდა, ხოლო, როდესაც კითხვები ნაკლებად მგრძნობიარე საკითხებსე ხებოდა, მაშინ ყბის ძარღვებს მოაღუნებდა ხოლმე.

პირზე შეხება იმის მაუწყებელია, რომ ნაფიცი მსაჯული თავის ნამდვილ გრძნობებს მალავს, ანდა სურვილი არ აქვს, რომ გამოავლინოს. პირზე მთლიანი ხელის მიფარება ნიშნავს, რომ მსაჯული ნათქვამში დარწმუნებული არ არის, ანდა ნათქვამის გამო უხერხულად გრძნობს თავს. ნაფიცი მსაჯულები, რომლებიც თავს იქექებენ, შესაძლოა დასმული კითხვის შეფასებას ცდილობენ, ანდა ეჭვი ეპარებათ გაკეთებულ განცხადებაში (ტუნების დაჭიმვა კიდევ უფრო გაძლიერებული რეაქციაა). ყელზე გახსნილი მტევნის მიღება გვიჩვენებს, რომ მსაჯული ამაღელვებელი სიტუაციიდან, საკითხისაგან ან პიროვნებისაგან, მაგალითად, დამნაშავე ბრალდებულისაგან თავის დაცვას საჭიროებს.

სხეულის პოზიციის უკანასკნელი ასპექტი „სარკის“ ეფექტის ცნებას ეხება. სარკის ეფექტი გულისხმობს, თუ რამდენად იმეორებენ ადამიანები მათ გარშემო მყოფი პირების (ანდა მოსაუბრის) სხეულის პოზიციებსა და მანერებს. სარკის ეფექტი ჩვეულებრივ მიანიშნებს დათანახმებას, დადებით რეაქციას მოსმენილზე, ან მოსაუბრე პირთან საკუთარი თავის იდენტიფიცირებას. პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულებმა შეიძლება გაიმეორენ პროკურორის/ ადვოკატის ან სხვა ნაფიცი მსაჯულის პოზა ან მანერა, თუკი ამ ადამიანის იდენტიფიცირებას ახდენენ, ანდა მათდამი დადებითად არიან განწყობილი. ნაფიც მსაჯულებს შორის ერთმანეთის ქცევის გამეორება შეიძლება მიგვანიშნებდეს იმაზე, რომ მათ შორის ურთიერთგაგებაა დამყარებული. ერთი მსაჯულის მიერ მეორის ქცევის გამეორება იმის მაუწყებელია, რომ, თუკი ერთად მოუხდებთ ნაფიც მსაჯულებად გამოსვლა, შესაძლოა მათ შორის ურთიერთთანამშრომლობა დამყარდეს.

მღმელვარკისა და მოტყუების ვიზუალური ნიშნები	
წყარო	ქცევათა ნიმუშები
სხეულის მოძრაობა	პოზის ცვლილება, ხელების სრესა, ერთი და იგივე განმეორებითი მოძრაობები, ან „ადაპტაციური მოძრაობები“
სხეულის პოზა	უფრო მეტი სიმტკიცე და ნაკლები თავისა და სხეულის მოძრაობა

სხეულის ორიენტაცია	დაფარული ორიენტაცია, გადაჯვარედინებული ხელები და ფეხები, მომხსენებლისაგან უკან გადახრა
უნებლიე ნიშნები	შეკრული მუშტებით გადაჯვარედინებული ხელები, ანდა ფეხებზე დაწყობილი მოხრილი ხელები
მხრების აქაჩვა	მხრების აქაჩვა
თვალის კონტაქტი	ნაკლები ვიზუალური კონტაქტი და გახშირებული თვალის ხამხამი; გამონაკლისი: მტრული განწყობა და კულტურული ნორმებიდან გამომდინარე შემცირებული ვიზუალური კონტაქტი
სახის გამომეტყველება	შუბლის შეკვრა, სკეპტიკური გამომეტყველება, ხელოვნური ღიმილი („დაყენებული“ სიცილი)
თუნდაც უმნიშვნელო მიმიკა	სწრაფი (გაკვრითი) სახის გამომეტყველებები, რომლებიც ხშირად დომინანტურთან შეუთავსებელ გამომეტყველებას გამოხატავენ

სხეულის ორიენტაცია

მესამე ნიშანი ეხება პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის სხეულის ორიენტაციას პროკურორის/ადვოკატის მიმართ. ზოგადად, სხეულის ორიენტაცია გულისხმობს მსმენელის სხეულის წინა ნაწილის მიმართებას მოსაუბრესთან. ღია ორიენტაციისას მსმენელის სხეული მოსაუბრისაკენ არის „მოხრილი“. ნაფიცი მსაჯულის ღია ორიენტაცია ჩვეულებრივ იმაზე მეტყველებს, რომ მსაჯული არ ღელავს, დადებითად არის განწყობილი მოსაუბრის მიმართ ან ეთანხმება მოსაუბრის პოზიციას. ძირითადად, ღია ორიენტაციისას მსმენელი თავისუფლად ზის, ისე როგორც იმ ადამიანების გარემოცვაში, ვისთანაც კომფორტულად გრძნობს თავს. აქედან გამომდინარე, მოსაუბრის მიმართ მსმენელის სხეულის გადახრის კუთხის ხარისხი მიუთითებს ურთიერთობის

„დახურულ“ ხასიათზე, ანდა მოსაუბრის, ან მისი პოზიციის მიმართ წინააღმდეგობაზე. დახურული ორიენტაცია შესაძლოა განსაკუთრებით ინფორმატიული იყოს, როდესაც ერთი ან მეორე მხარის მიმართ ორიენტაციას ასახავს.

ორიენტაციის ამ მახასიათებელთან მიმართებაში ასევე მნიშვნელოვანია დაკვირვება ნაფიცი მსაჯული „დაცვით“ პოზიციაში ხომ არ ზის. კიდურების გადაჯვარედინება ორიენტაციასთან კომბინაციაში პროკურორის/ადვოკატის მიმართ დახურულ პოზიციაზე მიუთითებს. ნაფიცი მსაჯულები, რომლებიც ამგვარად გადაიჯვარედინებენ ხელებს,

ამჟღავნებენ მხარის მიმართ წინააღმდეგობას ან მტრულ დამოკიდებულებას.

სარკისებური ეფექტის მსგავსად, სხეულის ორიენტაცია გვაწვდის ინფორმაციას პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების ერთმანეთთან სავარაუდო ურთიერთობის შესახებ. პოტენციურ ნაფიც მსაჯულთა ქცევა დერეფანში, შესვენებებისა და შერჩევის სხდომის დროს, მათ ურთიერთობაზე მეტყველებს. როდესაც რამდენიმე ნაფიცი მსაჯული ჯგუფად დგას და სხეული ჯგუფის ცენტრისაკენ აქვთ მიმართული, ჯგუფი „დახურული“ ხასიათისაა. ეს ექსკლუზიური ურთიერთობა განსაკუთრებით შესამჩნევია, როდესაც ამ ჯგუფის მახლობლად სხვა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულებიც დგანან, თუმცა ჯგუფში არ შედიან. პოტენციურ ნაფიც მსაჯულთა ორიენტაციით შესაძლებელია სხდომაზე მათი დამოკიდებულებები განვსაზღვროთ. როდესაც რამდენიმე პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ერთად დგას, სხვა მსაჯულები ერთგვარად „თამაშგარე“ მდგომარეობაში არიან და მათი სხეულები ან პირდაპირ არის მიმართული, ანდა ამ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულებისაგან განსხვავებულ მხარეს.

დაბოლოს, მოსაუბრის ან მის საწინააღმდეგოდ გადახრა გვიჩვენებს პროკურორის/ადვოკატის, ან დასაცავი პირის მიმართ მსმენელის ინტერესის ხარისხს. ზოგადად, ნაფიცი მსაჯულები, რომლებიც წინ არიან გადახრილი, ინტერესს ყურადღებას, ან თანხმობას გამოხატავენ, მაგრამ ეს პროკურორისათვის/ადვოკატისათვის აუცილებლად დადებითი ნიშანი არ არის. მტრულად განწყობილი პოტენციური ნაფიცი მსაჯუ-

ლი, რომლის წინ გადახრილი პოზიცია მხარის მიმართ ყურადღებაზე მიუთითებს, რეალურად შეიძლება უფრო საბრძოლო ინტერესს გამოხატავდეს და არა დადებით დამოკიდებულებას. მეორე მხრივ, ნაფიცი მსაჯულის უკან გადაწევა ჩვეულებრივ საკითხისადმი ნაკლებ ინტერესს ან საკითხის მიუღებლობას გამოხატავს. ეს უკანასკნელი ნიშანი შეიძლება ასევე ასახავდეს ნათქვამის ან მიღებული გადაწყვეტილების მიმართ კომფორტულ დამოკიდებულებას. მაგრამ ორივე შემთხვევა მაინც იმაზე მიუთითებს, რომ ნაფიცი მსაჯული ნაკლებად ყურადღებით არის განწყობილი.

უნებლიე ნიშნები (სიმბოლოები)

ნიშნები არის შესტები, რომლებიც სიტყვების ნაცვლად გამოიყენება. თავის დაქნევა (დასტურის ნიშნად) ან გაშლილი ხელის ყურის უკან მიღება (არ მესმის/ცოტა მაღალი ხმით თქვით) ადამიანს სიტყვების გარეშე საკუთარი განზრახვის გამოხატვაში ეხმარება. ისევე როგორც არსებობს „სიტყვის წამოცდენა“, შეიძლება არსებობდეს „უნებლიე შესტები“ ან „უნებლიე ნიშნები“.

„უნებლიე ნიშნებიდან“ ინფორმაციის მიღების მთავარი საიდუმლო იმაში მდგომარეობს, რომ, როგორც წესი, ეს ნიშნები ჩვეულებრივ მხედველობის ვიწრო ფარგლებს გარეთ იჩენს თავს (და ხშირად მხოლოდ ნაწილობრივად). მაგალითად, ისეთი ნიშანი ან შესტი, როგორცაა შეკუმშული მუშტი, ანდა აკანკალებული ხელი, ხშირად სხეულის წინ, ანდა სხეულისაგან მოშორებით ფიქსირდება და მტრული განწყობის, ანდა გაბრაზების გამოხატვაა. ჩვეულებრივ, მსგავსი ნიშნების გამოყენება შერჩევის სხდომისას არ არის მართებული. ამისგან განსხვავებით, იდაყვთან მიტანილი შეკუმშული მუშტი ნაკლებად შესამჩნევია, თუმცა ისიც ნაფიცი მსაჯულის ნამდვილ მტრულ დამოკიდებულებას გამოხატავს.

მხრების აქაჩვა

პასუხის გაცემისას მხრების აქაჩვა შეიძლება იმაზე მიუთითებდეს, რომ (ტყუილის თქმით გამოწვეული) მღელვარების გამო მოპასუხე

არ არის საკუთარ თავში დარწმუნებული, უხერხულად ან დაბნეულად გრძნობს თავს. მხრების აქაჩვა შესაძლოა ნაფიცი მსაჯულის მიერ დასმული შეკითხვის კვალიფიცირებას ასახავდეს. პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები, რომლებიც ბრალდებულის სავარაუდო უდანაშაულობასთან ან მიყენებული ტკივილის, ან ტანჯვის კომპენსაციის კითხვაზე პასუხის გაცემის დროს ქაჩავენ მხრებს, ფაქტობრივად პროკურორებს/ ადვოკატებს ეუბნებიან იმას, რომ ისინი დარწმუნებული არ არიან, ან არ ეთანხმებიან მათ ნათქვამს. ამ ინფორმაციის ცოდნა მნიშვნელოვანია, რათა შევაფასოთ რამდენად სასურველია კონკრეტული ნაფიცი მსაჯულის არჩევა.

ნაფიცი მსაჯულის მიერ მხრების აქაჩვა შეიძლება ასევე მიანიშნებდეს, რომ ის ვალდებული არ არის გაითვალისწინოს მოსმენილი. ამ პირობებში, პოტენციური ნაფიცი მსაჯული მხარეს ფაქტობრივად ეუბნება, რომ სიტყვიერად ეთანხმება მოსმენილს, თუმცა ამ თანხმობამ შეიძლება არანაირი გავლენა არ იქონიოს მის გადაწყვეტილებებზე. დაბოლოს, მხრების აქაჩვა შეიძლება ასევე საკითხის მიმართ ინდიფერენტული დამოკიდებულების გამოხატულება იყოს, როგორც იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაფიცი მსაჯული ამჩნევს, რომ პოლიცია ზოგჯერ აჭარბებს საკუთარ უფლებამოსილებას პოტენციურ სამართალდამრღვევებთან მიმართებაში.

ვიზუალური კონტაქტი

შერჩევის სხდომისას პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მცდელობა ან უნარი, დაამყაროს და შეინარჩუნოს ვიზუალური კონტაქტი, შესაძლებელია მისი მღელვარების დონის საზომი იყოს. თუკი პროკურორს/ ადვოკატს და პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს შორის ურთიერთობა დაძაბული ან მღელვარეა, დროთა განმავლობაში ეს დაძაბულობა კიდევ უფრო გაიზრდება. დაძაბულობის ზრდაზე პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების რეაქცია კი ვიზუალური კონტაქტის დარღვევა (თვალის არიდების, ან დახამხამების ფორმით) იქნება. ვიზუალური კონტაქტის გაწყვეტის შემდეგ დაძაბულობის დონე დროებით შემცირდება და მოგვიანებით ნაფიც მსაჯულებს შეუძლიათ კვლავ აღადგინონ თვალის კონტაქტი პროკურორთან/ ადვოკატთან. მღელვარების არარსებობის

შემთხვევაში, ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატს შეუძლია „შეინარჩუნოს საშუალოდან მაღალ დონემდე ვიზუალური კონტაქტი პროკურორთან/ადვოკატთან.. იგივე დამოკიდებულება ვრცელდება იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაფიცი მსაჯულის კანდიდატი დადებითად არის განწყობილი მხარის მიმართ, ანდა აინტერესებს რის თქმას აპირებს იგი. თუმცა, როდესაც პოტენციური ნაფიცი მსაჯული აღელვებულია (შესაძლოა იმის გამო, რომ ტყუილს ამბობს), შეიძლება დავაფიქსიროთ ვიზუალური კავშირის შეწყვეტა და პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მიერ მნიშვნელოვან მომენტში თვალის არიდება ან/და დახამხამება.

ვიზუალურ კონტაქტსა და მღელვარებას შორის არსებული კავშირის ცოდნა პროკურორს/ადვოკატს საშუალებას აძლევს გაითვალისწინოს რამდენიმე მნიშვნელოვანი საკითხი. ინარჩუნებენ, თუ არა ვიზუალურ კონტაქტს პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები პროკურორთან/ადვოკატთან კითხვებზე პასუხის გაცემის დროს, თუ მნიშვნელოვან მომენტში არიდებენ თვალს? მაგალითად, სისხლის სამართლის საქმეში, ბრალდებულის მიერ ჩვენების მიცემისაგან თავის შეკავებაზე, ნაფიცი მსაჯულის პასუხია: „ამ ფაქტს ბრალდებულის საწინააღმდეგოდ არ გამოვიყენებ (ნაფიცი მსაჯული თვალს არიდებს ადვოკატს), თუკი ბრალდებული თავს იკავებს ჩვენების მიცემისაგან თავდაცვის მიზნით (და ამ დროს მსაჯული აღადგენს ვიზუალურ კონტაქტს)“, პასუხის ბოლოს თვალის არიდება ნაფიცი მსაჯულის მღელვარებაზე მეტყველებს. ხომ არ ახშირებს პოტენციური ნაფიცი მსაჯული თვალის დახამხამებას რომელიმე კონკრეტულ კითხვებზე პასუხის გაცემისას, ან როდესაც პროკურორი/ადვოკატი უსვამს რომელიმე კონკრეტულ შეკითხვას? შეუძლია, თუ არა პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს შეინარჩუნოს ვიზუალური კონტაქტი გამოკითხვის პროცესში? თუკი პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ვერ მოახერხებს ვიზუალური კონტაქტის შენარჩუნებას, ეს შეიძლება ნიშნავდეს, რომ მსაჯული მხარისათვის სასარგებლო/ სასურველი კანდიდატურა არ არის.

ვიზუალურ კონტაქტსა და მღელვარებას შორის არსებული ზემოთ ხსენებული კავშირიდან 3 გამონაკლისი არსებობს: პირველი – მყარი ვიზუალური კავშირი ჩვეულებრივ ნაფიცი მსაჯულის საკუთარი თავის თავისუფლად გრძნობას ან დაინტერესებას მიანიშნებს, მაგრამ გადაჭარბებული კავშირი შესაძლოა მტრული დამოკიდებულების

მაჩვენებელი იყოს. ამ ფენომენს უკავშირდება გამოთქმა „შეიცანი მტერი შენი“ (მაგ., „არ მომწონხარ და ამიტომ თვალს გადავვნი“). მეორე – გადამეტებული ვიზუალური კონტაქტი ასევე ასოცირდება მოტყუების ან ნამდვილი გრძნობების დაფარვის მცდელობასთან. როგორც წესი, როდესაც ნაფიცი მსაჯული მოტყუებას ან არასწორი ინფორმაციის გადმოცემას ცდილობს და მიაჩნია, რომ დაჟინებული მზერა მას უფრო სარწმუნოდ გამოაჩენს, ამის გამო მან შეიძლება განგებ გადამეტებული ვიზუალური კავშირი დაამყაროს. მესამე – სხვადასხვა კულტურაში სხვადასხვა დონის ვიზუალური კავშირია მიზანშეწონილი. მაგალითად, ესპანური და აზიური წარმომავლობის ნაფიცი მსაჯულების კანდიდატებმა შეიძლება ნაკლები ვიზუალური კავშირი დაამყარონ, რაც ძალიან მარტივად აიხსნება მათი კულტურული კუთვნილებით. ეს გამოიხატება კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს იმ ფაქტს, რომ საჭიროა ყველა ვერბალური და არავერბალური ნიშანი ერთად განიხილოთ, რათა სწორედ შევაფასოთ ნაფიცი მსაჯულის კანდიდატის რეალური გრძნობები და შეხედულებები.

სახის გამომეტყველება

სახის გამომეტყველება, სავარაუდოდ, სწორედ ის ნიშანია, რომელსაც ადამიანები ყველაზე მეტად ენდობიან ურთიერთობისას. შუბლის შეჭმუხნა, გაღიება, შემოფოთებული გამოხედვა, სკეპტიკური ან ეჭვიანი გამომეტყველება არსებული სიტუაციის, ან პიროვნების შესახებ გვაწვდის ინფორმაციას. სახის გამომეტყველებასთან დაკავშირებული პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ სოციალიზაციის პროცესში, ადამიანები ყველაზე უკეთესად, სხვა არავერბალური კომუნიკაციის ასპექტებთან შედარებით, სწორედ სახის გამომეტყველების კონტროლირებას სწავლობენ. ნაფიცი მსაჯულის კანდიდატი შეიძლება ილიმებოდეს, ანდა დაინტერესებას გამოხატავდეს მაშინაც კი, როდესაც მისი გრძნობები არ შეესაბამება ამ გამომეტყველებას. თუმცა, თუკი ნაფიცი მსაჯულის კანდიდატი განსაკუთრებით დახელოვებული არ არის არავერბალური კომუნიკაციის უნარ-ჩვევებში, რეალურ გრძნობებსა და გამომეტყველებას შორის არსებულ შეუსაბამობას რაიმე ფორმით მაინც გამოავლენს ორ ასპექტში: თავად სახის გამომეტყველებასა და სხეულის სხვა ნიშნებთან შეუსაბამობაში.

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების სახის გამომეტყველებამ შეიძლება რამდენიმე გზით ამხილოს (გასცეს) მათი „დამალული“ გრძნობები. პირველ რიგში, სახის გამომეტყველების ხარისხით. მიუხედავად იმისა, რომ ტყუილის დადგენის რაიმე ძლიერი და სწრაფი წესები არ არსებობს, „დაყენებული“ (ხელოვნური) ღიმილი, რომელიც მოცემული სიტუაციისათვის შეუფერებელზე მეტხანს გრძელდება, ტყუილის ან შენიღბულობის გამოვლენაა. ნაფიცი მსაჯულები ხშირად იყენებენ ღიმილს ნამდვილი გრძნობების შესანიღბად. ხელოვნური ღიმილი უფრო ხანგრძლივია, გულწრფელი ღიმილი კი ბუნებრივად უჩინარდება სიტუაციის ან გრძნობების ცვლილების პარალელურად. ხელოვნური ღიმილი გვიჩვენებს, თუ რამდენად შეუძლია ნაფიც მსაჯულს საკუთარი თავის კონტროლირება და უემოციო, დაყენებული სახის შენარჩუნება, მაშინ როდესაც კონკრეტულ სიტუაციაში საწინააღმდეგო რეაქცია უნდა ჰქონდეს. მაგალითად, როდესაც პროკურორი/ადვოკატი შემთხვევით უხერხულ მდგომარეობაში ჩააგდებს უარყოფითად განწყობილ ნაფიც მსაჯულს, ნაფიცმა მსაჯულმა შეიძლება ხელოვნური ღიმილის მეშვეობით დაფაროს მხარის მიმართ საკუთარი უარყოფითი დამოკიდებულება.

ამასთან, არაგულწრფელი სახის გამომეტყველება ხშირად ასიმეტრიულია და გულწრფელი ღიმილისაგან განსხვავებით, მთელ სახეზე არ ვრცელდება. არსებობს გამოთქმა „მრუდი (ცალყბა) ღიმილი“. ასეთი ღიმილის დროს ტუჩები მხოლოდ ერთ ბოლოშია ერთად აზიდული მაღლა, ხოლო ტუჩების მეორე ბოლო უმოქმედოდ, ჰორიზონტალურ პოზიციაში, ანდა უმნიშვნელოდ დაბლაა დაწეული, შებენილი.

დაბოლოს, რეალური გრძნობების გამოაშკარავება ნაფიცი მსაჯულის სხვა არავერბალური ნიშნების მეშვეობითაც ხდება. გამოაშკარავებას ადვილი აქვს მაშინ, როდესაც სახის გამომეტყველება სასურველ ეფექტს ასახავს, ხოლო სხეულის ნიშნები მის საპირისპირო გზავნილებს გვაწვდიან. მაგალითად, პროტენციური ნაფიცი მსაჯული შესაძლოა სიტყვიერად გამოხატავდეს მხარის მიმართ სამართლიანი მოპყრობის სურვილს, ხოლო სახის გამომეტყველება ნეიტრალური, ანდა დადებითი ჰქონდეს. ამავდროულად სხეულის ნიშნები შესაძლოა წინააღმდეგობას, ანდა მღელვარებას გამოხატავდეს გადაჯვარედინებული

ხელებისა და დახურული ორიენტაციის მხრივ. როგორც მოგვიანებით განვიხილავთ, არავერბალური ნიშნების თავსებადობის ხარისხი ნაფიცი მსაჯულის ჭეშმარიტი გრძნობების გამოვლენის ძირითადი ფაქტორია.

არსებობს ერთი ტიპი პოტენციური ნაფიცი მსაჯულებისა, რომლებიც ყველაზე დიდ მნიშვნელობას სახის გამომეტყველებებს ანიჭებენ. „მომლიმარ“ ნაფიც მსაჯულს, შერჩევის სხდომის დროს, პროკურორის/ადვოკატის მიერ კითხვების დასმის პროცესშიც ღიმილი აქვს სახეზე და შთაბეჭდილებას ქმნის, რომ მხარის მიმართ დადებითად არის განწყობილი. მაგრამ რეალურად ეს ასე არ არის. შერჩევის შემდეგაც ეს ნაფიცი მსაჯული პროკურორს/ადვოკატს სასამართლო განხილვაზე ღიმილით ეგებება და აგრძელებს ისეთი შთაბეჭდილების მოხდენას, თითქოს კვლავ დადებითად არის განწყობილი. მას შემდეგ, რაც ნაფიცი მსაჯულები კლიენტის საწინააღმდეგო ვერდიქტს გამოიტანენ, ნაფიცი მსაჯული კვლავაც გააგრძელებს ღიმილს (და მხოლოდ მოგვიანებით გაირკვევა, რომ კლიენტის საწინააღმდეგო პოზიცია ჰქონდა).

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ხელოვნური ღიმილის გამოვლენის მთავარი გასაღები მისი არავერბალური ნიშნების ურთიერთ-თავსებადობის შემოწმებაში მდგომარეობს. ახლავს თუ არა ნაფიცი მსაჯულის ღიმილს თვალის გარე კუთხეებში ნაოჭები, ან სხვა ნიშნები, როგორც ეს გულწრფელი ღიმილის დროს უნდა იყოს? ხომ არ შეინიშნება თვალელებში სისველე, როგორც ეს დადებითი გრძნობების შემთხვევაში უნდა იყოს ან, პირიქით, ხომ არ არის გამოხედვა ცივი? არის თუ არა ღიმილი ასიმეტრიული (მაგ., ტუჩების ერთი მხარე მაღლაა მიმართული, როდესაც მეორე მხარე უმოძრაოდ, დაბლაა დახრილი)? არის თუ არა ღიმილი სხვა არავერბალურ ნიშნებთან, როგორცაა სხეულის ორიენტაცია და პოზა, თავსებადი? ყოველთვის უფრო ხილდით პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს, რომელიც იღიმება, მაგრამ სხეული სხვა მხარეს აქვს მიმართული და მტკიცე პოზას ინარჩუნებს!

სახის უმნიშვნელო მიმიკა

სახის გამომეტყველებების განსაკუთრებული კლასს „სახის უმნიშვნელო მიმიკა“ მოიხსენიებენ. სახის უმნიშვნელო მიმიკა ძალიან ხანმოკლე და სწრაფია, იმდენად, რომ წამის მეასედებით იზომება.

სახის უმნიშვნელო მიმიკა ასახავს უნივერსალურ ემოციებს, მათ შორის მოწყენას, ბედნიერებას, შიშს, გაბრაზებას, ზიზღს, თანხმობასა და გაკვირებას. სახის უმნიშვნელო მიმიკა დომინანტურ გამომეტყველებებთან არათავსებადია და ინდივიდუალური პირის მიერ ამ გამომეტყველებების დათრგუნვას ასახავს. მაგალითად, თუკი შენელებულ რეჟიმში ვუყურებთ ჩანაწერს, რომელშიც ასახულია მოლიმარი ადამიანი, რომელიც ბედნიერი არ არის, სახის უმნიშვნელო მიმიკამ შეიძლება გამოავლინოს მოწყენილი ან გაბრაზებული გამომეტყველება, რომელიც დომინანტური მოლიმარი გამომეტყველების მიღმა იმალება. სახის უმნიშვნელო მიმიკის დადგენა რთულია მისი სწრაფი ზასიათის გამო, მაგრამ ითვლება, რომ სწავლების შედეგად შესაძლებელია ადამიანმა გაიუმჯობესოს ამგვარი გამომეტყველებების ამოცნობის უნარი. სახის უმნიშვნელო მიმიკამ შეიძლება ქვეცნობიერ დონეზე იქონიოს გავლენა და პროკურორის/ადვოკატის მხრიდან ნაფიცი მსაჯულის მიმართ ინტუიტიური განწყობის ჩამოყალიბების წყარო გახდეს, მაშინ როდესაც პროკურორს/ადვოკატს დადებითი ან ნეგატიური რეაქცია აქვს ნაფიც მსაჯულზე, მაგრამ არ შეუძლია ამ გრძნობის ობიექტური საფუძვლის ახსნა.

სმენითი ნიშნები: რა გვესმის

ნიშნების მეორე კატეგორია მოსმენილ ინფორმაციაზე, ანუ სმენით ნიშნებზე აკეთებს აქცენტს. ქვემოთ ჩამოთვლილია 8 სმენითი ნიშანი, რომლებიც მღელვარებაზე, ანდა ტყუილზე მიუთითებს:

- წყვეტილი საუბარი;
- შეყოვნებული საუბარი;
- აღმავალი ტონალობა;
- საუბრის მოცულობა;
- საუბრის სიჩქარე;
- ხმის ტონი;
- დაძაბული სიცილი;
- საუბრისას გამოყენებული სიტყვები (სიტყვების შერჩევა).

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ამ ნიშნების უმეტესობა მოცემულ სიტუაციაში პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ჩვეულებრივი ქცევისაგან განსხვავებულ ქცევას ასახავს.

წყვეტილი საუბარი

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის საუბრის ჩვეულებრივი მანერი-დან გადახვევა და საუბრის წყვეტა შეიძლება მღელვარების მიმანიშნებელი იყოს. პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მღელვარების ზრდასთან ერთად კი იზრდება საუბრის წყვეტის სიხშირე. შეწყვეტას შეიძლება შეჩერების ხასიათი ჰქონდეს და თან ახლდეს ისეთი ნიშნები, როგორცაა: „მმმმ“, „უუუ“, „ისა“. მაგალითად, „თქვენი აზრით, შეძლებთ გამამართლებელი ვერდიქტის გამოტანას, თუკი პროკურორი ვერ შეძლებს იკისროს მტკიცების ტვირთი?“ ქვემოთ მოცემულ ორ პასუხში სხვადასხვა დონის მღელვარება გამოიხატება:

– „ვეფიქრობ, შევძლებ ბრალდებულის უდანაშაულოდ ცნობას“ (უწყვეტი პასუხი).

– „ვეფიქრობ, მმმმ... შევძლებ, მმმმ..., ბრალდებულის უდანაშაულოდ ცნობას“ (წყვეტილი პასუხი).

მეორე პასუხში წყვეტა იმის მაჩვენებელია, რომ მეორე პოტენციური ნაფიცი მსაჯული პირველთან შედარებით უფრო ღელავს. საუბრის წყვეტა შეიძლება ასევე გამოიხატებოდეს პასუხის დროს ერთი და იმავე სიტყვების გამეორებით, მაგალითად, „ვეფიქრობ, რომ (მცირე პაუზა), ვეფიქრობ, შევძლებ ბრალდებულის უდანაშაულოდ ცნობას“.

დაბოლოს, პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის საუბრის წყვეტა ან გავლენა შეიძლება გამოიხატოს დაუსრულებელი სიტყვების გამოყენებით და წინადადებების არდასრულებით. წინადადებების არდასრულება შეიძლება მღელვარებას გამოხატავდეს. მაგალითად, როდესაც ნაფიცი მსაჯულის სავარაუდო პასუხი ასეთია: „ვეფიქრობ შევძლებ ბრალდებულის სამართლიანად განსჯას“, ეს ნიშნავს, რომ იგი არ ღელავს. ხოლო აღელვებული მსაჯულის პასუხი შეიძლება იყოს შემდეგი: „ვეფიქრობ, შევძლებ...“ პაუზა და შემდეგ გაგრძობა „ბრალდებულის სამართლიანად განსჯას“. წყვეტა შეიძლება ასევე დაფიქსირდეს, როდესაც მსაჯული დაიწყებს წინადადებას, შეჩერდება და შემდეგ ახალი წინადადების თქმას დაიწყებს, როგორც პასუხში იყო: „ვეფიქრობ, სამართლიანობა მნიშვნელოვანია“. დაუსრულებელი წინადადების ან ახალი წინადადების დაწყების გაგების მთავარი არსი იმაში მდგომარეობს, თუ როგორ დაასრულებს ნაფიცი მსაჯული წინადადებას. პროკურორი/

ადვოკატი პოტენციური პრობლემების არსებობის შესახებ იმ შემთხვევაში უნდა დაფიქრდეს, თუკი მსაჯული თავს არიდებს გარკვეული სიტყვების გამოყენებას, ანდა პასუხის დასრულებამდე უცებ გაჩუმდება.

შეყოვნებული საუბარი

შეყოვნებული საუბარი არის პაუზები ნაფიცი მსაჯულის პასუხებში. საუბარში შეყოვნებები პოტენციური მსაჯულის მღელვარების მატების პარალელურად ხშირდება. პაუზას ასევე იყენებენ ტყუილის თქმის დროს, ტყუილის მოსაფიქრებლად და საკონტროლებლად. პაუზა შეიძლება საუბრის დაწყებამდე იყოს, მაგალითად, „(პაუზა) ჯარიმის დაკისრებას არ მოვერიდებოდი“. რაც შეეხება საუბრის წყვეტას, პაუზებს ან შეჩერებებს, შეიძლება ისინი პასუხის გაცემა დროს დაფიქსირდეს, მაგალითად, „არ მოვერიდებოდი (პაუზა).... ჯარიმის დაკისრებას“. ნებისმიერ შემთხვევაში, მნიშვნელოვანია მოვუსმინოთ და ყურადღება მიაქციოთ რაზე მიანიშნებს საუბრის შეყოვნება, რათა გამოვავლინოთ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის შეხედულებები.

ზოგიერთი შეკითხვა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მხრიდან პასუხის გაცემისას ფიქრისათვის მინიმალურზე მეტ დროს მოითხოვს. პასუხის მოფიქრებისას ნაფიცმა მსაჯულმა შეიძლება არა მხოლოდ ნამდვილი შეგრძნებები გამოავლინოს, არამედ იფიქროს იმაზე, თუ რა ტიპის პასუხი წარმოაჩენდა მას უკეთესად. მაგალითად, ნაფიც მსაჯულს ეკითხებიან, თუ როგორი დამოკიდებულება აქვს ბრალდებულთან, რომელმაც არ მისცა ჩვენება. ნაფიცი მსაჯული პაუზის შემდეგ პასუხობს: „როგორც ვიცი, მას აქვს ამის უფლება“, რაც შეიძლება იმაზე მიუთითებდეს, რომ ის თავს იკავებს იმის ხმამაღლა აღიარებისაგან, რომ ბრალდებულის ამგვარი საქციელი შესაძლოა მის ბრალეულობაზე მეტყველებდეს.

აღმავალი ტონალობა

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ხმის ტონალობა შეიძლება ასევე მიუთითებდეს მღელვარებაზე. მღელვარებისას ყელის კუნთი იძაბება და შედეგად, ხმის ტონალობა უფრო მაღალია. ნაფიცი მსაჯულის

მიერ კონკრეტულ კითხვებზე სხვაზე მაღალი ტონალობით გაცემული პასუხი მის ამ საკითხებისადმი მღელვარებაზე მიუთითებს. ამ ნიშნის ყველაზე ნათელი მაგალითია, როდესაც ნაფიცი მსაჯული მღელვარების გამოძწევე კითხვას მოკლედ, მაღალი ტონალობით „დიახ“ ან „არას“ პასუხობს. აღმავალი ტონალობა შესაძლოა ასევე პასუხში დაურწმუნებლობას ასახავდეს. ამ შემთხვევაში, მართალია, თავად ნათქვამს მოხსენებითი ხასიათი აქვს, მაგრამ საუბრის ბოლოს აღმავალი ტონალობა მიგვანიშნებს, რომ ნაფიცი მსაჯული არ არის თავდაჯერებული საკუთარ ნათქვამში.

საუბრის მოცულობა

პროკურორის/ადვოკატის მიმართ ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატის დადებითი დამოკიდებულება შეიძლება გამოვლინდეს ნაფიცი მსაჯულის საუბრის მოცულობაში. დადებითად განწყობილი ნაფიცი მსაჯული მზად არის უფრო მეტი ესაუბროს პროკურორს/ადვოკატს. იგივე შეიძლება ითქვას პოტენციურ ნაფიც მსაჯულზე, რომელიც კონკრეტული პროკურორის/ადვოკატის კეთილგანწყობის მოპოვებას ცდილობს. მაგრამ, როდესაც ნაფიც მსაჯულს არ მოსწონს მხარე, მცირდება მისი სურვილი, რომ გულწრფელი პასუხები გასცეს კითხვებზე. ამგვარად, საუბრის მოცულობა მნიშვნელოვან ინფორმაციას გვაწვდის პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების მხარეების მიმართ დამოკიდებულებაზე.

მნიშვნელოვანია, განსაკუთრებული ყურადღება გავამახვილოთ, თუ რამდენად მონდომებულია პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, რომ სრული პასუხი გაცემთ დასმულ კითხვაზე, ანდა დასმულ კითხვაზე პასუხთან ერთად მოგაწოდოთ დამატებითი ინფორმაცია. პროკურორი/ადვოკატი სიფრთხილით უნდა მოეკიდოს ისეთ პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს, რომელიც მის კითხვებს მოკლედ პასუხობს, ხოლო მოწინააღმდეგე მხარის კითხვებზე დეტალურ პასუხებს იძლევა. ფაქტობრივად ამგვარი განსხვავებული აქტიურობა შეიძლება იქამდეც მივიდეს, რომ პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა კეთილგანწყობილი პროკურორის/ადვოკატის მიერ სხვა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების გამოკითხვის პროცესი ჩამალოს ამა თუ იმ საკითხებზე საკუთარი მოსაზრებების გადაჭარბებული გათქმით.

ზოგადი წესის თანახმად, ბევრი საუბარი დადებითი დამოკიდებულების გამოხატულებაა. მაგრამ შინაარსის მიხედვით გამოჩვენდება უნდა ჩაითვალოს შემთხვევები, როდესაც პასუხი შეუსაბამო ინფორმაციას ან კითხვაზე პასუხისაგან თავის არიდებას მოიცავს. ამ შემთხვევაში ბევრი საუბარი ტყუილისა და მღელვარების მანიშნებელია. პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა, რომელიც ლელავს ან პროკურორის/ადვოკატის მოტყუებას ცდილობს, შესანიშნავად შესაძლოა არარელევანტური ინფორმაცია მოგვითხროს. ამ შემთხვევაში პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მიზანია თქვას ნებისმიერი რამ, რათა უპასუხოდ არ დატოვოს მხარის კითხვა და ამავდროულად, არ გამოავლინოს რეალური დამოკიდებულება. მაგალითად, როდესაც პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს ეკითხებიან, თუ რამდენად შეძლებს ბრალდებულის სამართლიან განსჯას, პირდაპირი პასუხი იქნება „ბ-ნ ჯონსს სამართლიანად განვსჯი“, ხოლო თავის არიდების შემთხვევაში იტყვის: – „აღბათ ყველა დამეთანხმება, რომ სამართლიანობა ძალიან მნიშვნელოვანია“. ყურადღება მიაქციეთ, რომ მეორე პასუხს – ბრალდებულის მიმართ საკუთარი დამოკიდებულების გაცხადებას, პოტენციური ნაფიცი მსაჯული შეგნებულად არიდებს თავს. ეს შეიძლება გამოწვეული იყოს უბრალო დაუდევრობით, ანდა სურვილით, რომ არ გამოავლინოს საკუთარი დამოკიდებულება. დამატებითი კითხვები საშუალებას მოგვცემს შესაბამისად შევაფასოთ, თუ რა შემთხვევასთან გვაქვს საქმე – თავის არიდებასა თუ დაუდევრობასთან. ქვემოთ მოყვანილია ყოფილი ლეიტენანტის, კოლონელ ოლივერ ნორტის საქმის განხილვისათვის ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომის დროს გამართული გამოკითხვა:

პროკურორი: ხომ არ არსებობს მიზეზი, რომლის გამოც გაგიჭირდებათ ამ საქმეში ნაფიც მსაჯულად გამოსვლა?

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი: არა.

პროკურორი: ზოგჯერ ადამიანებს რელიგიური მოსაზრებებით უჭირთ ნაფის მსაჯულად გამოსვლა. თქვენი რელიგიური რწმენა ან მოსაზრებები ხელს ხომ არ შეგიშლით ნაფიცი მსაჯულის მოვალეობის შესრულებაში?

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი: იცით, მე ქრისტიანი ვარ, მაგრამ სიმართლის მჯერა, იმიტომ, რომ სიმართლე ღმერთის მეგობარია (ყურადღება მიაქციეთ იმ ფაქტს, რომ ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი

ფაქტობრივად ვერ პასუხობს დასმულ შეკითხვას).

პროკურორი: კარგით, მაგრამ თუკი სიმართლე, თქვენი გაგებით, და კანონი, როგორც მოსამართლისაგან მოისმინეთ – მოითხოვს, რომ ხმა მისცეთ გადაწყვეტილებას კოლონელ ნორთის დამნაშავედ ცნობის შესახებ, და გვერათ რომ ეს ასეა, თქვენ ამას გააკეთებთ?

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი: არა, ამას ვერ გავაკეთებ, იმიტომ, რომ იქ არ ვიყავი და არ ვიცი, მან ჩაიდინა თუ არა ეს. წარმოიდგინეთ, ხმა რომ მივცე ამ გადაწყვეტილებას, გამოდის, რომ ფაქტობრივად მე მას სიცოცხლეს ვართმევ, ადამიანის სიცოცხლე კი ძვირფასია და მისი დამნაშავეობის გადაწყვეტილებას ხმას ვერ მივცემ.

პროკურორი: განურჩევლად იმისა, თუ რას გაიგებთ სასამართლო დარბაზში?

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი: დიახ.

პროკურორი: ანუ მაინც არ დაადანაშაულებდით მას?

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი: არა.

პროკურორი: ვაფასებ თქვენს გულწრფელობას, დიდი მადლობა, ქალბატონო.

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი: გმადლობთ.

სასამართლო: დიდი მადლობა, თქვენ თავისუფალი ხართ (აცვილებული ხართ).

როგორც წინამდებარე თავში განვიხილავთ, თუკი ვერ შეძლებთ არარელევანტური პასუხის გამოცნობას, შეიძლება მიიღოთ პოტენციურად დამანგრეველი შედეგები.

საუბრის სიჩქარე

მღელვარების კიდევ ერთი ნიშანია ის, თუ რამდენად სწრაფად პასუხობს პოტენციური ნაფიცი მსაჯული დასმულ შეკითხვას. ზოგჯერ აღელვებული ნაფიცი მსაჯული ცდილობს დაუყოვნებლივ და სწრაფად უპასუხოს შეკითხვას. სწრაფად საუბარი მღელვარების ხანგრძლივობას ამცირებს.

ხმის ტონი

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ხმის ტონი შეიძლება ტყუილისა და უარყოფითი დამოკიდებულების მნიშვნელოვანი მინიშნება იყოს. ეს ნიშანი ადრე განხილულ ვიზუალურ ნიშნებთან შედარებით ტყუილის დადგენის უფრო ზუსტი საშუალებაა. ხმის ცივი ტონი ჩვეულებრივ ტყუილზე, გულგრილობაზე, ან პოტენციურ უარყოფით დამოკიდებულებაზე – არაკეთილგანწყობაზე მეტყველებს. ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ უკიდურესად ფრთხილად მივუდგეთ პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს, რომელიც შერჩევის პროცესში პროკურორს/ადვოკატს ცივი ხმით პასუხობს.

დაძაბული სიცილი

სიცილი ხანდახან დაძაბულობის გამოვლინებად ითვლება. პოტენციური ნაფიცი მსაჯული დაძაბულობა შეიძლება გამოაშკარავდეს მისი სიცილის ხარისხისა და მოცემულ სიტუაციათან ადეკვატურობის მიხედვით. როგორც წესი, დაძაბული სიცილი მოცემულ სიტუაციაში მისაღებზე ხმამაღალია. სიცილი შესაძლოა არსებულ სიტუაციაში მართებული იყოს, მაგრამ დაძაბულობის გამო, ნორმალურ სიცილთან შედარებით, გაცილებით ხმამაღალი იყოს. ამასთან, ნაფიცმა მსაჯულმა შეიძლება შეამოკლოს ან უცებ შეწყვიტოს დაძაბული სიცილი, როდესაც გაცინება რეალურად არ ჰქონდა განზრახვული, ანდა მიხვდება, რომ მოცემულ სიტუაციაში სიცილი შეუფერებელია (უადგილოა).

დაბოლოს, დაძაბულობით პროვოცირებული სიცილის ამოცნობა შესაძლებელია იმაზე დაკვირვებით, თუ რამდენად მართებულია სიცილი შერჩევის სხდომაზე. დელიკატური თემების განხილვისას სიცილი უადგილოა და შესაძლოა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მღელვარების შედეგი გახდეს.

მღელვარებისა და მოტყუების სემინთი ნიშნები	
წყარო	ქცევთა ნიშნები
<p>წყვეტილი საუბარი შეყოვნებული საუბარი ტონალობა საუბრის მოცულობა საუბრის სიჩქარე ხმის ტონი დაძაბული სიცილი სიტყვების შერჩევა</p>	<p>არასრულყოფილი საუბარი, „მმმ“, „უუ“ და სიტყვის გამეორება პასუხის დაწყებამდე და პაუზები პასუხის დროს; აღმავალი ტონალობა, ცოტა საუბარი; გამონაკლისი: უადგილო საუბარი ან საუბარი თავის არიდების მიზნით, სწრაფი საუბარი, ცივი ტონი, უადგილო სიცილი ან ჩვეულებრივზე ხმამაღალი სიცილი მეტი ფსიქოლოგიური დისტანცია (მაგ., „ისინი“, „აფროამერიკელები“) და უარყოფის მაკავშირებლები</p>

მოცემული მაგალითი ნათლად წარმოაჩენს დაძაბული დიმილის ხასიათს (მნიშვნელობას). ერთ პატარა სამეზობლოში გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაულის გამო ექიმის წინააღმდეგ აღძრული საქმე განიხილებოდა. ერთი პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ბრალდებული ექიმის პაციენტი იყო. შერჩევის სხდომაზე პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა პროკურორის კითხვის საპასუხოდ დაადასტურა, რომ შეეძლო ყოფილიყო მიუკერძოებელი. „დიახ, მიუკერძოებელი ვიქნები, ჰაჰაჰა!“ – უპასუხა ქალბატონმა დაძაბული სიცილით. მოგვიანებით მას ჰკითხეს, ხომ არ იქნებოდა მისთვის რთული გამამტყუნებელი ვერდიქტის გამოტანა, თუკი ეს კანონისა და მტკიცებულებების საფუძველზე განდებოდა საჭირო. მისი პასუხი იყო: „არა, ჰაჰაჰა“. მისი სიცილი არ იყო სარკასტული, მაგრამ არსებულ სიტუაციაში აშკარად უადგილო იყო. პოტენციური ნაფიცი მსაჯული შესაძლოა მსაჯულად გამოსვლის გამო მღელვარებას სხვა არავერბალური კომუნიკაციის დროსაც ავლენდა. თანდათან კი მისი მღელვარება ისეთ დაძაბულობაში გადაიზარდა, რომ მისი სიცილი ძალზედ ხელოვნური გახდა.

სიტყვების შერჩევა

წინა ნიშნებისაგან განსხვავებით, სმენითი ნიშნების ბოლო ელემენტი პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის პასუხების შინაარსს ეხება. სიტყვები (ტერმინები), რომლებსაც პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები კითხვებზე პასუხის გაცემისას იყენებენ, შეიძლება ძალიან ინფორმაციული იყოს. შერჩეული სიტყვები ასახავს იმ ფსიქოლოგიურ და ლოგიკურ დისტანციას, რომელსაც პოტენციური ნაფიცი მსაჯული საკუთარ თავსა და მოსაუბრეს შორის აწესებს. ფსიქოლოგიური დისტანციის არსებობა მსაჯულის უარყოფითი განწყობის ან მღელვარების გამოხატულებაა. მაგალითად, ნაფიცი მსაჯული, რომელიც ბრალდებულს მოიხსენიებს ნაცვალსახელებით („ის“, „მან“ და ა.შ.), უფრო მეტ ფსიქოლოგიურ და ლოგიკურ დისტანციას აწესებს საკუთარ თავსა და ბრალდებულს შორის, ვიდრე სხვა მსაჯულები, რომლებიც მას სახელით მოიხსენიებენ.

ფსიქოლოგიური დისტანცია შეიძლება გარკვეული ჯგუფების მიმართ გარკვეული სტერეოტიპების არსებობაზეც მეტყველებდეს. პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, რომელიც სხვა რასობრივი ან ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენლებს მოიხსენიებს როგორც „ისინი“, ანდა „ისეთი ხალხი“, ნაცვლად შესაბამისი მიმართვისა (მაგ., „შავკანიანები“, „აფროამერიკელები“, „ესპანურენოვანი მოსახლეობა“, „ლათინოამერიკელები“), გამოხატავს მის სტერეოტიპულ მიდგომას, ანდა აღელვებულ დამოკიდებულებას. კომუნიკაციის პირდაპირობა, ანდა არაპირდაპირობა ასევე მეტყველებს არსებულ ფსიქოლოგიურ დისტანციაზე. ნაფიცმა მსაჯულმა, რომელიც უარყოფითად არის განწყობილი, ან არ არის გულახდილი, შეიძლება, მაგალითად, ასეთი რამ განაცხადოს: „მთლიანობაში მათ (იგულისხმება კორპორაცია, რომელიც საქმეში ფიგურირებს) მიმართ ცუდად არ ვარ განწყობილი (მათი საწინააღმდეგო არაფერი მაქვს)“, თუმცა რეალურად შეიძლება ფიქრობდეს, რომ ამ კორპორაციამ უსაფრთხოების საკითხების მართვას თავი სათანადოდ ვერ გაართვა.

სიტყვების შერჩევის პარალელურად, დამატებით გასათვალისწინებელია პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის საუბრის სტილი. ნაფიცი მსაჯული, რომელიც იყენებს არამტკიცებით ან არადამაჯერებელი საუ-

ბრის სტილს, ნაკლებად სარწმუნოა, ვიდრე ის, ვინც საუბრის ძლიერ (დამაჯერებელ) სტილს ირჩევს. არადამაჯერებელი საუბრის სტილისთვის დამახასიათებელია პირდაპირი საუბრისაგან თავის არიდება (მაგ., „ვფიქრობ“, „დარწმუნებული ვარ“, ანდა „რაღაც მსგავსი“), გამძლიერებლები (მაგ., „ასე რომ“, „ძალიან“, ან „ზედმეტად“), ყოყმანი (მაგ., „იციო რა“, „უფ“, „რა ვიცი“, ან პაუზები), ზრდილობიანი ან ზედმეტად ფორმალური დიქცია (მაგ., „ბატონო“, „გეთაყვა“, ან „გმადლობ“), და კითხვითი ტონი (მაგ., საუბრის აღმავალი ტონი, რომელიც ასოცირდება კითხვების დასმასთან, თხრობით კონტექსტებშიც კი). საუბრის სტილი, ჩვენს მიერ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის კომუნიკაციის გაანალიზებაში ორი მიმართულებითაა მნიშვნელოვანი. პირველი, არადამაჯერებელი საუბრის სტილის რამდენიმე მახასიათებელი ზემოთ უკვე განხილულ ნიშნებს მოიცავს და მიგვანიშნებს იმაზე, რომ არადამაჯერებელი საუბრის სტილი ტყუილის ან ძველვარების გამოხატულებაა. მეორე, ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის თვალსაზრისით, პოტენციური მსაჯულები, რომლებიც არადამაჯერებელი საუბრის სტილს იყენებენ, გაცილებით ნაკლებად სარწმუნონი არიან საკუთარი აზრების გადმოცემისას, ვიდრე ისინი, ვინც საუბრის ძლიერ სტილს იყენებენ. ამგვარად, საუბრის სტილი ფასეულ ინფორმაციას გვაძლევს იმასთან დაკავშირებით, თუ რა გავლენა ექნებათ ნაფიც მსაჯულებს უშუალოდ გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე.

შერჩეული ტერმინოლოგია კიდევ ორ მნიშვნელოვან საკითხს ეხება. პირველი – უარყოფითი კავშირი „მაგრამ“-ის გამოყენება ორი წინადადების დასაკავშირებლად, შესაძლოა პირველი წინადადების გაქარწყლებას ემსახურებოდეს. მაგალითად, პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა შეიძლება ასეთი პასუხი გაცეთ: „სამართლიანი ვიქნები, მაგრამ გაზეთში წავიკითხე, რომ ბრალდებულმა აღიარა მკვლელობა“, ეს მაღალი ალბათობით ნიშნავს იმას, რომ, პოტენციური მსაჯული რეალურად არ არის დარწმუნებული პირველ წინადადებაში გამოთქმულ აზრში („სამართლიანი ვიქნები“) და ფაქტობრივად, აღვოკატს ეუბნება ამის შესახებ მეორე წინადადების დროს („მაგრამ გაზეთში წავიკითხე, რომ ბრალდებულმა აღიარა მკვლელობა“). მეორე – ღია დაბოლოების კითხვები დაგეხმარებათ ნაფიცი მსაჯულის მიერ ტერმინოლოგიის შერჩევის შეფასებაში. ეს არის ის კითხვები, რომლებიც პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს პასუხის გაცემისას ფართო არჩევნის

გაკეთების შესაძლებლობას აძლევს, მაგალითად: „რას ფიქრობთ განზრახ მკვლელობის შემთხვევაში სიკვდილის დასჯის გამოყენებასთან დაკავშირებით?“ – ყურადღება მიაქციეთ, რომ დასმული კითხვა ნაფიც მსაჯულს პირდაპირი პასუხის გაცემის საშუალებას არ უტოვებს. კითხვებს, რომლებიც პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს შეზღუდული პასუხის გაცემისაკენ უბიძგებს, მიმანიშნებელ კითხვებსაც ეძახიან, მაგალითად: „მართებულად მიგაჩნიათ განზრახ მკვლელობის შემთხვევაში სიკვდილით დასჯის გამოყენება?“ ღია კითხვის ღირებულება იმაში მდგომარეობს, რომ პასუხში ნაფიცი მსაჯული ინფორმაციას გაწვდით საკუთარი სიტყვებით და გამოხატავს საკუთარ მოსაზრებებს.

როგორ შევფასოთ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის არავერბალური კომუნიკაცია

ამ მომენტამდე ცალ-ცალკე განვიხილავდით სხვადასხვა ვიზუალურ და სმენით ნიშნებს. თუმცა, პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ქცევის სწორად შესაფასებლად ყველა ხელმისაწვდომი ინფორმაცია უნდა გავაერთიანოთ. პრაქტიკაში ამ ნიშნების გადარჩევა დამატებით დროს არ მოითხოვს, მაგრამ საჭიროა ყურადღებით დავაკვირდეთ ხელმისაწვდომ ინფორმაციას.

არავერბალური ნიშნების შეფასების მთავარი არსი მათ თანმიმდევრულობაში მდგომარეობას. საჭიროა თვალი მივადევნოთ არავერბალური კომუნიკაციის ნიშნებს ან მათ ერთობლიობას (რომლებიც ნიშნების თანმიმდევრულობას გამოხატავს). იძლევა თუ არა ამ ნიშნების ერთობლიობა სრულ სურათს ნაფიცი მსაჯულის ქცევაზე (მაგ., მაღავს სიმართლეს) ან დამოკიდებულებაზე (მაგ., თანაგრძნობა, უგულვებელყოფა, ბრაზი)? ნიშნების არათანმიმდევრულობა პირდაპირ მიანიშნებს იმაზე, რომ რაღაც არ არის წესრიგში. ამ შემთხვევაში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმაზე, თუ რა არ არის წესრიგში. გამოყენებული არავერბალური ინფორმაცია თავად შეიძლება არ მოიცავდეს ამ კითხვაზე პასუხს, მაგრამ სამაგიეროდ არსებული სიტუაციის ამოხსნის საწყისი წერტილი იყოს.

სტანდარტული (საბაზისო) კრიტერიუმის განსაზღვრა (ტიპური ქცევის განსაზღვრა)

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ვერბალური და არავერბალური კომუნიკაციის შეფასებისას მნიშვნელოვანია მსაჯულის ჩვეულებრივი (ტიპური) ქცევის ზოგადი სურათის შესწავლა. როგორც ამ თავის დასაწყისში აღვნიშნეთ, ამ პროცესის პირველი ეტაპი გულისხმობს ნაფიცი მსაჯულის მლელვარების ან ნერვიულობის სტანდარტული კრიტერიუმის განსაზღვრას შედარების გასაკეთებლად. მლელვარება „ვაკუუმში“ არ არსებობს. პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მლელვარება ან ნერვიულობა შეიძლება მხოლოდ იმით იყოს გამოწვეული, რომ ის სასამართლოშია და კითხვებს უსვამენ.

ნაფიცი მსაჯულის არავერბალური კომუნიკაციის განსაზღვრა:

- სტანდარტული კრიტერიუმის ან ტიპური ქცევის განსაზღვრა;
- ნაფიცი მსაჯულის პასუხებში არსებული ცვლილებების ან გადახრების შეფასება;
- მისთვის დამახასიათებელი და არათანმიმდევრული ქცევის განსაზღვრა;
- განმარტების მოპოვება;
- ის, თუ ვის უყურებს ნაფიცი მსაჯული გაურკვეველ სიტუაციაში;
- ნაფიც მსაჯულზე მუდმივი დაკვირვება.

ტიპური ქცევის დადგენის საუკეთესო გზა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის არავერბალურ კომუნიკაციაზე დაკვირვებაა იმ პერიოდში, როდესაც ისინი საკუთარი ბიოგრაფიის შესახებ დასმულ კითხვებს პასუხობენ. ასეთი კითხვები ყველაზე ნაკლებად იწვევს მლელვარებას. ამგვარად, შერჩევის სხდომა უნდა დაიწყოს და ჩვეულებრივ იწყება კიდევ მარტივი, არამგრძნობიარე შინაარსის კითხვებით. პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის პასუხების მოდელი ავლენს, თუ რამდენად დელავს ის შერჩევის სხდომაში მონაწილეობის გამო და როგორია ზოგადად მისი არავერბალური კომუნიკაციის სტილი.

ნაფიცი მსაჯულის პასუხებში ცვლილებების შეფასება

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ტიპური მღელვარებისა და საქმიანობის განსაზღვრის შემდეგ, კეთდება შეფასება იმისა, თუ როგორ შეიცვალა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის შემდგომი ქცევა. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ცვლილებას, რომელიც გამოწვეულია იმით, თუ ვინ სვამდა შეკითხვებს და რა თემას ეხებოდა ეს კითხვები. მაგალითად, პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა ხომ არ დაიწყო უკან დახევა მას შემდეგ, რაც კითხვები მშრომელთა უსაფრთხოებაზე შეცვალა კითხვებმა ჯარიმის დაკისრების ან/და დაუდევრობით ჩადენილი დანაშაულის შესახებ? ასევე მნიშვნელოვანი დაკვირვება პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის არავერბალურ კომუნიკაციაზე, როდესაც გამოკითხვას სხვა პროკურორები/ადვოკატები ატარებენ. ხომ არ განსხვავდება პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის პასუხები იმის მიხედვით, თუ ვინ უსვამს კითხვას – პროკურორი, ადვოკატი ან მოსამართლე? დაბოლოს, ნაფიცი მსაჯულის არავერბალური ქცევა ხომ არ განსხვავდება სხვა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების ქცევისაგან? მაგალითად, პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ნერვიულად მოძრაობს სავარძელში, როდესაც დისკუსია ეხება რასობრივ ურთიერთობებს, მაშინ როცა სხვა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები ყოველგვარი ნერვიულობის გარეშე პასუხობენ დასმულ კითხვებს.

ტიპური ქცევა და არათანმიმდევრულობა

რამდენადაც რეალურ ცხოვრებაში „პინოქიოს ეფექტი“ არ არსებობს, საჭიროა თვალის გადავავლოთ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის არავერბალური ქცევის ჯგუფს. ქცევათა მსგავსი ჯგუფები შეიძლება იყოს ან კარგი ან ცუდი იმ კონტექსტიდან გამომდინარე, თუ სად ზორციელდება ეს ქცევა. ასევე მნიშვნელოვანია შევნიშნოთ, როდის და როგორ იცვლება ეს ქცევა.

დაზუსტება

მნიშვნელოვანი არავერბალური კომუნიკაციის გამვლენისას, მაგალითად, როგორიცაა ქცევის ნიშნების არათანმიმდევრულობა, საჭიროა დავაზუსტოთ, თუ რას ფიქრობს, ან რა განწყობა აქვს პოტენციურ

ნაფიც მსაჯულს ამ დროს. დასვით დამაზუსტებელი კითხვები, რაც პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს საუბრის საშუალებას მისცემს. მაგალითად: „შეგიძლიათ მითხრათ, უფრო კონკრეტულად, როგორი დამოკიდებულება გაქვთ ამ საკითხთან დაკავშირებით?“ მართალია, მნიშვნელოვანია, რომ პოტენციური ნაფიცი მსაჯული უხერხულ მდგომარეობაში არ ჩავყენოთ, მაგრამ შესაძლებელია აღნიშნოთ, თუ რატომ გადაწყვიტეთ მოცემული საკითხის დაზუსტება („შევნიშნე, რომ ამ საკითხზე საუბარს ერიდებოდით. შეგიძლიათ ცოტა უფრო დეტალურად მიახლოთ ამ საკითხის შესახებ?“). თუმცა ნიშნების შესახებ დამაზუსტებელი კითხვები ღიდი სიფრთხილით უნდა დაისვას. პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა შეიძლება ვერ გააცნობიეროს რატომ უსვამთ მოცემულ კითხვებს, რამაც შესაძლოა უარყოფითი რეაქცია გამოიწვიოს მასში თქვენ მიერ გარკვეულ ქცევებზე ყურადღების გამახვილებისას, განსაკუთრებით, თუკი ეს ქცევა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულისათვის უცნობია (რაც ზოგჯერ ხდება ხოლმე), ანდა ნეგატიური ხასიათის მატარებელია. თუკი დარწმუნებული არ ხართ, საკითხი კიდევ უფრო დეტალურად შეისწავლეთ ისე, რომ არ მიუთითოთ თანმდეგ არავერბალურ კომუნიკაციაზე.

ყურადღება მიაქციეთ თუ ვის მოიაზრებს ნაფიცი მსაჯული მხარდამჭერად

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ქცევაში ცვლილების გარდა, საჭიროა შევავასოთ, თუ ვის მიმართავს ის „დახმარებისათვის“ გაურკვეველ სიტუაციებში. შერჩევის სხდომისას საკმაოდ ბევრი გაურკვეველი სიტუაციაა. ამიტომ მნიშვნელოვანია ყურადღება მივაქციოთ, თუ ვის მიმართავს „დახმარებისათვის“ პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, როდესაც ისეთ კითხვას უსვამენ, რომლის პასუხშიც არ არის დარწმუნებული. საყურადღებოა, აგრძელებს თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ვიზუალური კონტაქტის შენარჩუნებას პროკურორთან/ადვოკატთან, რომელიც დამაბნეველ კითხვას სვამს, მოელის თუ არა მისგან მეტ განმარტებას, ანდა დახმარებას? ხომ არ უყურებს პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ამ შემთხვევაში მოწინააღმდეგე მხარეს? მოსამართლეს უყურებს თუ მოსამართლის თანამემწეს? გაურკვეველ სიტუაციებთან დაკავშირებით მსაჯულის პასუხი მიგვანიშნებს, თუ ვის შეიძლება მიმართოს ნაფიცმა მსაჯულმა „დახმარებისათვის“ პასუხის გაცემისას, ანდა, როდესაც მსგავსი დამაბნეველი კითხვები სასამართლო დარბაზში დაისმება. თუკი შესაძლებელია, უნდა აიცილოთ პოტენციური

მსაჯული, რომელიც პასუხისათვის ან „დახმარებისათვის“ მოწინააღმდეგე მხარეს „მიმართავს“.

აწარმოეთ პოტენციურ მსაჯულზე მუდმივი დაკვირვება

ზემოთ ძირითადი ყურადღება გამახვილებული იყოს იმაზე, თუ რა რეაქცია ჰქონდათ დასმულ კითხვებზე პოტენციურ ნაფიც მსაჯულებს, თუმცა ინფორმაციის მოპოვება სხვა დროს (სხვა ხერხებითაც) შეიძლება. დაკვირვებულ პროკურორს/ადვოკატს შეუძლია ისარგებლოს ამ მდგომარეობით. პირველ რიგში, საჭიროა დაკვირვება პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის რეაქციაზე, როდესაც მხარე კითხვას სვამს სხვა ნაფიცი მსაჯულების მისამართით და როდესაც ისინი ამ კითხვებს პასუხობენ. ხშირად პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები თანხმობის ნიშნად თავს აქნევენ ან იღებენ სკეპტიკური, ან კრიტიკული სახის გამომეტყველებას, ანდა სხვა ნაფიცი მსაჯულისათვის დასმულ კითხვებზე საკუთარი აზრის და დამოკიდებულებების გამოთქმით, გამოსცემენ არავერბალურ ინდიკატორებს. დააკვირდით პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების ქცევას, როდესაც ისინი ჯერ კიდევ ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატის როლში გვევლინებიან. პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები კომფორტულად გრძნობენ თავს ამ დროს და არა მაშინ, როდესაც უკვე შერჩეულ ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობაში არიან. შედეგად, ნაფიცი მსაჯულები ცდილობენ არ გამოავლინონ საკუთარი არავერბალური რეაქციები მსაჯულთა შერჩევის ეტაპზე. ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომაზე მოსამართლე ხშირად განსახილველი საქმის მოკლე აღწერილობას აკეთებს. სასურველმა თუ არასასურველმა პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულებმა საკუთარი თავი შეიძლება გამოავლინონ ამ აღწერილობის მოსმენისას დადებითი ან ნეგატიური არავერბალური კომუნიკაციის მეშვეობით. მაგალითად, მოსამართლის მიერ საქმის მოკლე შინაარსის გადმოცემისას, პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა შეიძლება თანაგრძნობის გამომხატველი, შეწუხებული ან არაკეთილგანწყობილი სახის გამომეტყველება მიიღოს. ამ დროს პოტენციური ნაფიცი მსაჯული შეიძლება ძალიან დრამატულად მოიქცეს. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეოდნენ ნაფიც მსაჯულებს, მაშინ როდესაც სასამართლო მხარეებს კამათისათვის მოიწვევს. ამ სიტუაციაში მნიშვნელოვანია, თუ საით არის მიმართული პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მხერა და როგორია მისი რეაქცია. ძალიან ბუნებრივია, როდესაც ნაფიცი მსაჯულის მხერა პრეზენტატორი მხარისკენაა მიმართული.

ამ დროს ვიზუალური კონტაქტის არარსებობა, ანდა მოწინააღმდეგე მხარისკენ მზერის მიპყრობა, წარმოდგენილი მხარისადმი უარყოფით დამოკიდებულებას ავლენს. გარდა ამისა, ხშირად პოტენციურ მსაჯულს სახეზე თანაგრძნობის, შეშფოთების გამომხატველი გამომეტყველება აქვს. ეს რექციები ერთიანდება და ემატება ინფორმაციას, რომელიც, საბოლოო ჯამში, მხარის მიერ ამ კონკრეტული მსაჯულის სასურველად ან არასასურველად ჩათვლას უწყობს ხელს. დაბოლოს, გამოსადეგი იქნება, თუკი პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს დავაკვირდებით შესვენებების დროს, დერეფანში ან სასადილოში. როგორც სხეულის ორიენტაციის ნიშნებზე საუბრისას ითქვა, პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულებმა შეიძლება ასევე ერთმანეთის მიმართ დამოკიდებულების ამსახველი ნიშნებიც გამოავლინონ. ვის ესაუბრებიან ნაფიცი მსაჯულები? ვისთან ერთად სადილობენ? საუბრის დროს რომელი მსაჯული ან მსაჯულები ავლენენ ლიდერის თვისებებს? ამგვარი დაკვირვებები შეიძლება ფასეული იყოს იმის გასარკვევად, თუ როგორ იმოქმედებს კონკრეტული ნაფიცი მსაჯული ჯგუფში და როგორია სხვადასხვა ნაფიცი მსაჯულის ლიდერობის პოტენციალი.

დასკვნა

ყურადღება გაამახვილეთ შერჩევის სხდომის ოთხ მთავარ მიზანზე:

1. ინფორმაციის შეგროვება;
2. კეთილგანწყობის მოპოვება;
3. ნაფიც მსაჯულთა ინფორმაციის მიწოდება სამართლებრივ საკითხებზე;
4. დარწმუნება. ისარგებლეთ ამ მიზნების მიღწევის ტექნიკური და სტრატეგიული ხერხებით

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დროს გასათვალისწინებელი ზოგიერთი საკითხი⁹

სასამართლო პროცესის ამ ეტაპისთვის პროკურორს/ადვოკატს დაგეგმილი უნდა ჰქონდეს, თუ როგორ წარადგენს საქმეს, მან უნდა იცოდეს, თუ რა არის მისი საქმის თემა/თეორია. მეტიც, ის ფაქტობრივად მზად უნდა იყოს დასკვნითი სიტყვის წარმოსადგენად.

პროკურორს/ადვოკატს მხოლოდ მაშინ შეუძლია დაიწყოს ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატების გამოკითხვის დაგეგმვა, როცა მას უკვე შედგენილი აქვს მთლიანი პროცესის გეგმა და შემუშავებული აქვს სტრატეგია.

1. ნაფიც მსაჯულთა შერჩევა მორგებული უნდა იყოს მხარის პოზიციაზე.
2. ნაფიც მსაჯულებად ისეთი კანდიდატები აირჩევა, რომელთა მიერ მხარის პოზიციის გაზიარების ალბათობა მაღალია.

დაგეგმეთ მსაჯულობის კანდიდატების შერჩევის პროცესი

გასათვალისწინებელია, რომ ყველა საქმეზე ერთი და იმავე ხასიათის გამოკითხვის ჩატარება არ იქნება ეფექტური. ყოველ კონკრეტულ საქმეზე ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის პროცესი მორგებული უნდა იყოს მხარის თეორიაზე.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის ჩატარების წესი

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის მიზანია მსაჯულთა ნდობის მოპოვება და თქვენსა, თქვენს კლიენტსა და პოტენციურ მსაჯულს შორის ურთ-

9 „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის სტეფენ რენის – მოსამართლეთა სახელმძღვანელოს ავტორს, რომლის ნებართვითაც ვიყენებ წინამდებარე მასალას. რედაქტირებული და მოდიფიცირებულია „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ ქართულ ენაზე.

იერთობის დამყარება. ასევე მნიშვნელოვანია:

1. მხარის მიმართ არსებული ეჭვის ეტაპობრივად გაფანტვა;
2. თავის წარმოჩენა, როგორც ლიდერის, რომელსაც ნაფიცი მსაჯულები შეიძლება ენდონ;

აუცილებელია დადებითი პიროვნებისა და კომპეტენტური იურისტის (პროკურორის/ადვოკატის) თვისებების გამოვლენა, როგორცაა:

1. გულწრფელობა;
2. სამართლიანობა;
3. დახმარების გაწვევისთვის მზაობა;
4. ყურადღებიანობა;
5. ჰუმანურობა;
6. ორიენტირება ადამიანებზე და არა ტექნიკურ საკითხებზე;
7. კომპეტენტურობა;
8. საქმის ცოდნა;
9. სიმშვიდისა და ზომიერების შენარჩუნება, რათა მსაჯულებს არ გაუჩნდეთ აგრესია და თქვენთან ბრძოლის სურვილი; უმჯობესია, მეტი ემოცია გამოავლინოთ ჯვარედინი და დასკვნითი სიტყვების დროს.

ბრალდებულის პერსონიფიცირება (თუ დაცვის მხარეს წარმოადგენთ, შეეცადეთ ნაფიცმა მსაჯულმა ბრალდებულში დაინახოს პიროვნება)

დადებითად განეწყვეთ თქვენი დაცვის ქვეშ მყოფის მიმართ და დაანახეთ ეს განწყობა ნაფიც მსაჯულებს:

1. ესაუბრეთ მას;
2. უსმინეთ;
3. შეეხეთ მას;
4. შესთავაზეთ წყალი;
5. უზრუნველყავით, რომ ნაფიცმა მსაჯულმა ბრალდებულმა ოჯახის წევრების გარემოცვაში ნახონ. ხშირად მიმართეთ მას სახელით. პერიოდულად მიმართეთ მას, როგორც „ბ-ნ გიორგის“. ეს მიუთითებს პატივისცემაზე ბრალდებულის მიმართ.

გაუზიარეთ ნაფიც მსაჯულებს რამე პირადი ინფორმაცია ბრალდებულის შესახებ, მაგალითად ის, რომ „ვიორგი სკოლაში თბილისში, კეკელიძის ქუჩაზე დადიოდა“.

რამდენი კითხვა დასვათ?

– არ დასვათ არც ერთი კითხვა კონკრეტული მიზნის გარეშე. არ შეგეშინდეთ იმის, რომ ძალიან მოკლე დროში ჩაატაროთ გამოკითხვა, რადგან მსაჯულები ადვილად კარგავენ ინტერესს და ყურადღებას. ზოგიერთს ჰგონია (ამერიკული სამუშაო ეთიკის ან სხვა მიზეზის გამო), რომ რაც მეტს ისაუბრებს, მით მეტად იმსახურებს გამარჯვებას – ეს არასწორი მიდგომაა. თქვენ მსაჯულების ნდობას მოიპოვებთ, თუ ისინი დაინახავენ, რომ როცა ფეხზე დგებით რამის სათქმელად, რაღაც მნიშვნელოვანს ამბობთ და თქვენს ადგილს უბრუნდებით.

– დასვით ყველა მნიშვნელოვანი და საჭირო კითხვა;

– გამოიყენეთ კითხვები, რომლებიც მიმართულია მსაჯულობის კანდიდატთა მთელი შემადგენლობისათვის;

– დაუსრულებლად ნუ გაიმეორებთ ერთსა და იმავეს. ნაცვლად ამისა, ხაზი გაუსვით მნიშვნელოვან საკითხებს.

ფსიქოლოგიური დაკვირვების მეთოდის გამოყენებით, თქვენ შეძლებთ ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის ტექნიკის გაუმჯობესებას.

უამბეთ მსაჯულებს თქვენი საქმისა და ძირეული პრინციპების შესახებ თუ დაცვის მხარეს წარმოადგენთ:

ა. ახსენით ძირითადი პრინციპები და წარმოაჩინეთ ისინი არა როგორც ტექნიკური დეტალები, არამედ პრინციპები, რომლებიც უზრუნველყოფს უსამართლო მსჯავრდების დაუშვებლობას.

ბ. განმარტეთ, რომ სისტემა, რომელიც იცავს უდანაშაულო პირს უკანონო მსჯავრდებისაგან, მოიცავს ისეთ ძირეულ პრინციპებს, როგორიცაა: – მტკიცების ტვირთის ბრალდების მხარისათვის დაკისრება,

გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტი, უდანაშაულობის პრეზუმფცია და მსაჯულთა მიერ ვერდიქტის ხმათა უმრავლესობით მიღება. ამ პრინციპების „გაცოცხლების“ ძირითადი პრობლემა არის ის, რომ ჩვენ მათ მხოლოდ ვახმოვანებთ.

გ. განუმარტეთ ნაფიც მსაჯულებს კანონი, რომელსაც თქვენ ეყრდნობით და აუხსენით, რომ იგი საღ აზრს ემყარება.

იმუშავეთ პრობლემურ საკითხებზე

ყოველ საქმეს თან ახლავს გარკვეული სირთულეები, რამაც შესაძლოა ხელი შეუშალოს სამართლიანობის პრინციპის უზრუნველყოფას, მაგალითად, ისეთი საკითხები, როგორიცაა:

1. რასობრივი და ეთნიკური სტერეოტიპები.
2. დაცვის უფლების განხორციელების ხელის შეშლა (ბრალდებულის უფლებების დარღვევა ან ასეთი დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულებების დასაშვებობის პორბლემატიკა).
3. დაცვის სტრატეგია – ბრალდებული შეურაცხადია და ამ საკითხისადმი არსებული უარყოფითი დამოკიდებულება.
4. ბრალდებულის მიერ ჩვენების მიუცემლობა.
5. სხვა საკითხები, რასაც თქვენი საქმის ანალიზის დროს გამოავლენთ.

ზოგჯერ უმჯობესია არ ახსენოთ პრობლემა, თუ თვლით, რომ შეძლებთ სხვა საკითხებზე გადაიტანოთ ყურადღება ისე, რომ ეს პრობლემა საერთოდ არ ამოტივტივდეს ნაფიც მსაჯულთა თათბირის დროს. თუ მოსალოდნელია, რომ ნაფიცი მსაჯულები თათბირის დროს განიხილავენ პრობლემურ საკითხს, უმჯობესია, თქვენ თვითონ წამო-სწიოთ იგი და წინასწარ იმუშაოთ მის დასაძლევად. ალბათ ყველაზე სასარგებლო გადაწყვეტაა უთხრათ მსაჯულებს, რომ არსებობს გარკვეული პრობლემა, აუხსნათ რაში მდგომარეობს იგი და ასწავლოთ მისი გადაწყვეტის გზა. შემოქმედებითი მიდგომითა და სწორი დაგეგმვით შესაძლებელია მსაჯულთა განწყობა თქვენთვის სასიკეთოდ შემოაბრუნოთ.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევისთვის საჭირო ინფორმაციის მოძიება

ადამიანები სხვადასხვაგვარად აღიქვამენ მოვლენებს. ამ აღქმაზეა დამოკიდებული ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში გადაწყვეტილების მიღება. შესაბამისად, ყველაზე მნიშვნელოვანია თითოეული პოტენციური მსაჯულის განწყობის წინასწარ განჭვრეტა. თითოეული პოტენციური მსაჯულის განწყობის წინასწარ განსაჭვრეტად საჭიროა საკითხს დელიკატურად და შემოქმედებითად მივუდგეთ. ამასთან ერთად, გასათვალისწინებელია შემდეგი საკითხები:

1. შეიძლება პირდაპირ ვკითხოთ მსაჯულობის კანდიდატს ჩვენთვის რაიმე პრობლემატური და საინტერესო საკითხის შესახებ, მაგრამ ამას შესაძლოა არ მოჰყვეს პირდაპირი და გულწრფელი პასუხი.
2. შესაძლებელია ზოგადი ხასიათი კითხვების დასმა, როგორცაა მისი პრიორიტეტები პირად და სამსახურებრივ ცხოვრებაში, ის თუ საიდან ღებულობს ინფორმაციას, მისი ჰობი, ორგანიზაციები, რომელშიც გაწევრიანებულია, და ა.შ. და მიღებული ინფორმაციის მიხედვით განვსაზღვროთ მისი ხედვა ჩვენთვის საინტერესო ძირითად საკითხზე.
3. დააკვირდით არავერბალურ სიგნალებს, ხმის ტემბრს, უაღვილო პაუზას, რომელიც ყოყმანზე მიუთითებს, ბრალდებულისთვის თვალის არიდებას, მხარდაჭერისთვის მოსამართლის ან პროკურორის ყურებას (ან პირიქით, პროკურორისათვის თვალის არიდებას და დაცვის მხარის მიმართ სიმპათიის გამოხატვას), სიტყვების შერჩევას, და ა.შ. ჟესტებს წმირად სიტყვებზე მეტის თქმა შეუძლიათ.

მსაჯულობის კანდიდატების გამოკითხვა – სასარგებლო რჩევები

1. ნუ ჩარგავთ თავს ნაწერებში და ნუ მიჰყვებით ზედმიწევნით ფურცელზე ჩამოწერილ კითხვებს. შესაძლებელია იქონიოთ საკითხების ჩამონათვალი ფურცელზე, მაგრამ აუცილებელია მსაჯულობის კანდიდატებს ესაუბროთ. თუ თქვენ ერთ თემაზე საუბრობთ და მსაჯული გადავა სხვა საკითხზე, რომელიც მე-10 თემად გაქვთ მონიშნული, გადადით მასზე. მთავარია, სანამ დაასრულებთ, ყველა საჭირო საკითხზე ისაუბროთ. თუმცა, ყოველთვის პოზიტიურად დაამთავრეთ.

2. დააკვირდით არავერბალურ კომუნიკაციას. შესაძლოა არ გქონდეთ გავლილი სპეციალური კურსი არავერბალურ კომუნიკაციაში, მაგრამ ჩვენ ყველა ექსპერტები ვართ ამ სფეროში. არავერბალურ სიგნალებს მთელი ცხოვრების მანძილზე ვაკვირდებით და ვშიფრავთ. ენდეთ საკუთარ გრძნობებს.

კითხვების სახეები

1. მიმანიშნებელი კითხვები

ეს არის კითხვა, რომელიც თავის თავში მოიცავს პასუხს და პირისგან მხოლოდ დათანხმებას ან უარყოფას მოითხოვს. ასეთი სახის კითხვები თითქმის არ ტოვებს სხვა არჩევანს, გარდა პასუხისა „დიახ“ ან „არა“. ამგვარი კითხვები სასარგებლოა სამართლებრივ პრინციპებზე შეთანხმების მისაღწევად, მაგრამ ხელს არ უწყობს მსაჯულის მიერ საკუთარი აზრის გამოხატვას.

2. ღია დაბოლოების კითხვები

ეს არის კითხვა, რომელიც მსაჯულს შესაძლებლობას აძლევს გამოთქვას აზრი გარკვეულ საკითხთან დაკავშირებით. მაგალითად, „რას ფიქრობთ იმ ადამიანზე, ვისაც მკვლელობაში ედება ბრალი“?

პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გამოიმუშაოს უნარი დასვას ღია დაბოლოების კითხვები, თუ მას მართლა სურს გაიცნოს პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები.

მსაჯულობის კანდიდატის დასაბუთებული აცილება

საფუძვლის გარეშე მსაჯულის დათხოვნის უფლება ძალიან ძვირფასი უფლებაა.

გარკვეულ დროს მსაჯულობის კანდიდატი იტყვის რაღაც ისეთს, რაც შესაძლებელს გახდის მის დასაბუთებულ აცილებას. ამის შემდეგ მოსამართლე და პროკურორი/ადვოკატი ხშირად ეკითხებიან ასეთ მსაჯულს, „მაგრამ თქვენ შეძლებთ იყოთ სამართლიანი და მიუკერძოებელი, ასე არ არის?“ რაზეც მსაჯული დადებითად პასუხობს.

ამ პრობლემის თავიდან ასაცილებლად, საჭიროა იმუშაოთ იმაზე, რომ გაამყაროთ (გამოკვეთოთ) მსაჯულის პოზიცია და ნათლად ათქმევინოთ მას საკუთარი აზრი. დათანხმების მიღება შესაძლებელია შემდეგი განცხადებების მეშვეობით:

1. ეს არ არის ზუსტად ის, რაც ახლახანს გაიფიქრეთ, ხომ ასეა? ეს საკითხი თქვენ ნამდვილად გაღელვებთ, ასე არ არის?
2. დარწმუნებული ვარ, რომ ვერავინ შეძლებს ამ საკითხზე აზრი შეგაცვლევინოთ. ეს იმისთვის კეთდება, რომ მსაჯულმა ვეღარ შეძლოს პოზიციის შერბილება მოსამართლისა და პროკურორის/ადვოკატის მიერ დაკითხვის დროს. ამ პროცედურის დაცვა უზრუნველყოფს მსაჯულის პოზიციის გამყარებას. მსაჯულის დასაბუთებული აცილებისთვის გამოიყენეთ ჯვარედინი დაკითხვის ტექნიკა.

რამდენიმე სასარგებლო ტაქტიკური რჩევა

1. ბრალდების მხარეს ჩამოაცილეთ „მმართველი ძალის“ აურა: – „გამოიჭირეთ“ პროკურორი კანონის არასწორად გადმოცემაში და დააყენეთ პროტესტი, რომელსაც დაგიკმაყოფილებთ მოსამართლე;
2. ადვოკატი მართლმსაჯულების სისტემის მონაწილეა, ისევე, როგორც პროკურორი;
3. ამ საქმეზე არავის დაუდგენია პირის ბრალეულობა ან არაბრალეულობა;
4. ამ საკითხის გადაწყვეტა მხოლოდ მსაჯულთა პრეროგატივაა;
5. შეარჩიეთ კონკრეტული მსაჯულები კონკრეტული საკითხებისთვის;
6. გამულავნეთ საქმის არახელსაყრელი ელემენტები, რათა შოკის ეფექტი აიცილოთ თავიდან. სისხლიან სურათს აღარ ექნება იმდენად დამანგრეველი ეფექტი, თუ მსაჯულები მომზადებული იქნებიან ამისთვის;
7. დააჯერეთ მსაჯულები, რომ წარდგენილი ბრალდება უმძიმესია;
8. შეძლებისდაგვარად დაამძიმეთ მსაჯულების პასუხისმგებლობა;
9. დაუპირისპირეთ მსაჯულობის ერთი კანდიდატი მეორეს.

განსახილველი სფეროების საკონტროლო ჩამონათვალი

1. ურთიერთობა ან ნაცნობობა სამართალდამცავებთან;
2. წარსულში იყო დანაშაულის მსხვერპლი; მსხვერპლის ახლო მეგობარი ან ნათესავი;
3. მსაჯულისა და მისი მეუღლის საქმიანობა;
4. სხვადასხვა ორგანიზაციაში წევრობა;
5. ურთიერთობა/ნაცნობობა საქმეში მონაწილე პირებთან;
6. საქმის ცოდნა;
7. საჯაროობა;
8. საქმის ვითარების (შემთხვევის ადგილის) ცოდნა;
9. კონკრეტული დანაშაულის სახე და მისი სპეციფიკა;
10. მსაჯულის ცოდნა/გამოცდილება, რომელიც ბრალდების/დაცვის პოზიციისთვის საზიანოა;
11. მოწმის სანდოობა;
12. პოლიციელის ჩვენების შეფასება;
13. მტკიცებულებებზე და არა ვარაუდებზე დაფუძნებული ვერდიქტი;
14. ინფორმაცია არ არის მტკიცებულება;
15. რასობრივი/ეთნიკური სტერეოტიპები;
16. საკითხი ადრე არ ყოფილა გადაწყვეტილი;
17. მძიმე პასუხისმგებლობა;
18. კანონი, რომელიც გამოიყენება ამ საქმეზე;
19. მტკიცების ტვირთი ბრალდების მხარეს;
20. გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტის დაკმაყოფილების საჭიროება;
21. უდანაშაულობის პრეზუმფცია;
22. ერთხმად მიღებული ვერდიქტის მოთხოვნა/მნიშვნელობა;
23. მსაჯულთა შერჩევასთან დაკავშირებული ნებისმიერი სხვა საკითხი.

მსაჯულთა შერჩევის შვიდი ოქროს წესი

1. პრიორიტეტი მიანიჭეთ პოტენციურ ლიდერებს. ლიდერები განსაზღვრავენ ვერდიქტს;
2. მიუღიქით გამორიცხვის მეთოდით და აიცილეთ ის, ვინც

- ყველაზე ნაკლებად სასურველია თქვენთვის;
3. იყავით ძალიან ფრთხილი ბოლო ან თითქმის ბოლო დაუსაბუთებელი აცილებების გამოყენებისას;
 4. იფიქრეთ იმაზე, თუ როგორ დაჯგუფდებიან მსაჯულები და ყურადღებით შეაფასეთ, თუ როგორ განვითარდება მოვლენები;
 5. თუ თქვენი მიზანია მსაჯულები ვერ შეთანხმდნენ ვერდიქტზე (რასაც ამერიკის შეერთებულ შტატებში მოსდევს ხელახალი პროცესი), დააკვირდით და გამოარჩიეთ, ვინ დაუპირისპირდება ერთმანეთს;
 6. ჰკითხეთ ბრალდებულს, თუ რას ფიქრობს მსაჯულზე, ვინაიდან განწყობა შესაძლოა ორმხრივი იყოს;
 7. ძირითადი წესი მოითხოვს, რომ საკუთარი გრძნობების საფუძველზე გადაწყვიტოთ, თუ როგორ იქნება განწყობილი რომელიმე კონკრეტული მსაჯული თქვენი პოზიციის მიმართ.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომა (მკვლელობის საქმეზე)¹⁰

ქვემოთ მოყვანილი საკითხები ეფუძნება ამერიკის შეერთებული შტატების მართლმსაჯულებაში არსებულ პრაქტიკას და ქართველ მკითხველს შესაძლოა უცხოელ მოეჩვენოს ის უნარები და რეგულაციები, რაც განხილულია ხსენებულ მასალაში, თუმცა, სახელმძღვანელოს შემდგენელთა აზრით, მათი წარმატებით გამოყენება საქართველოში დღეს უკვე შესაძლებელია. უფრო მეტიც, მომავალში საქართველოში დამკვიდრებული სასამართლო პრაქტიკის შედეგად, ეს საკითხები უფრო მეტად აქტუალური გახდება ბრალდებისა და დაცვის მხარისთვის.

ნაფიცი მსაჯულების კანდიდატების შერჩევის სხდომის მიზანია სასამართლო განხილვაში მონაწილეობისათვის მათი მზაობის დადგენა. მზაობა გულისხმობს, რომ პოტენციური ნაფიცი მსაჯული არა მხოლოდ კანონით დადგენილ მოთხოვნებს უნდა აკმაყოფილებდეს, არამედ ემორჩილებოდეს მოსამართლის მითითებებს. ამასთან, პროცესის მონაწილე ნაფიცი მსაჯულები მინიმალურ სტანდარტებს მაინც უნდა აკმაყოფილებდნენ. ჩვეულებრივ მოსამართლე შერჩევის სხდომას სწორედ იმისთვის ატარებს, რომ უზრუნველყოს ნაფიცი მსაჯულების მიერ ამ სტანდარტების დაკმაყოფილება. ზოგიერთი სასამართლო, კონკრეტულად კი აშშ-ს ფედერალური სასამართლო მსაჯულთა შერჩევის სხდომის დროს მხარეებს კითხვების დასმის უფლებას საერთოდ არ აძლევს, ანდა მხოლოდ შეზღუდული რაოდენობის კითხვების დასმის

10 „როგორ გამოვიძიოთ მკვლელობის საქმე“, მაიკლ დ. უიში, ჯეკ ბ. რაბინი და ჩარლზ ამბროსი, პირველად გამოიცა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანი, გამოცემა და გავრცელება განზორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. თარგმნის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი: 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; el. fosta: copyright@abanet.org.

ნებას რთავს¹¹. იმ სასამართლოში, სადაც დაშვებულია მსაჯულთა შერჩევის სხდომისას მხარის ნაფიც მსაჯულებთან გასაუბრება, სხდომა არა მხოლოდ ნაფიცი მსაჯულების მიერ კანონის მოთხოვნათა დაცვას ამოწმებს, არამედ ორ დამატებით მიზანსაც ემსახურება. პირველი დამატებითი მიზანი ნაფიცი მსაჯულებისათვის საქმის გაცნობა და ამ საქმის კანონისმიერი რეგულირების შესახებ ინფორმაციის მიწოდებაა. ხოლო მეორე მიზანი მხარის მიერ ნაფიცი მსაჯულების კეთილგანწყობის მოპოვებაა; სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მხარე ნაფიცი მსაჯულების ნდობის მოპოვებას ცდილობს. ამავდროულად მხარეს საშუალება ეძლევა დააკვირდეს რამდენად კეთილგანწყობილი, ანდა არაკეთილგანწყობილია პოტენციური ნაფიცი მსაჯული კონკრეტული პროკურორის/ადვოკატის მიმართ. უნდა გავითვალისწინოთ, რომ გასაუბრების პროცესში არა მხოლოდ ადვოკატი/პროკურორი აკვირდება პოტენციურ ნაფიც მსაჯულებს და იქმნის შთაბეჭდილებას მათ შესახებ, არამედ თავად პოტენციური მსაჯულებიც აკვირდებიან ადვოკატს/პროკურორს და იქმნიან გარკვეულ წარმოდგენას მათზე. პროკურორს/ადვოკატს ასევე შესაძლებლობა აქვს დაასკვნას პოტენციური ნაფიცი მსაჯული რომელი პოზიციისაკენ უფრო მეტად იხრება ან რა კონკრეტული შეხედულებაა მისთვის მისაღები. თუკი მოსამართლე მსაჯულს ობიექტური მიკერძოებულობის შესახებ დაუსვამს კითხვას, ადვოკატმა/პროკურორმა უნდა გამოიკვლიოს ხომ არ არსებობს სუბიექტური მიკერძოების საფუძველი. იმ შემთხვევებშიც კი, როდესაც მსაჯულთა შესარჩევ სხდომას მთლიანად მოსამართლე ატარებს, ადვოკატის უმთავრესი ფუნქციაა დააკვირდეს და ჩაინიშნოს პოტენციური მსაჯულის რეაქციები დასმულ კითხვაზე და არა სინამდვილეში არა მხოლოდ კითხვაზე გაცემული პასუხი.

11 ფედერალური სასამართლოს ცენტრის მიერ 1994 წელს ჩატარებული კვლევა კვლევაში 150 პრაქტიკოსმა ფედერალურმა რაიონულმა მოსამართლემ მიიღო მონაწილეობა და შედეგად დადგინდა, რომ სისხლის სამართლის საქმეებთან მიმართებაში, მოსამართლეების 75% დაცვის მხარეს ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის პროცესში მონაწილეობის უფლებას საერთოდ არ აძლევს, ანდა დიდი შეზღუდვით აძლევს. ადვოკატის მიერ შერჩევაში აქტიურად მონაწილეობის უფლებას მხოლოდ მოსამართლეთა 9% იძლევა. იხ. Fed. R. Crim. Pro. 24(a), სადაც გაცხადებულია, რომ სასამართლოს უფლება აქვს შეარჩიოს მსაჯულები, ანდა მისცეს ამის უფლება მხარეებს. თუკი შერჩევას სასამართლო ატარებს, მან მხარეებს მაინც უნდა მისცეს უფლება დასვან მართებული დამატებითი კითხვები, ანდა ეს კითხვები სასამართლოს გადასცენ, რათა თავად დასვას ეს შეკითხვები.

ადვოკატს/პროკურორს შეუძლია ასევე დააკვირდეს პოტენციური მსაჯულების დამოკიდებულებას სასჯელის შეფარდებასთან, თუკი ნაფიც მსაჯულებს სასჯელის შეფარდების გადაწყვეტილების მიღებაც ევალებათ. მკვლელობის საქმეებზე, სადაც სასჯელის შეფარდების გადაწყვეტილება ნაფიც მსაჯულებს გამოაქვთ (აშშ-ს პრაქტიკა), დაცვის მხარე შესაძლოა დადგეს დილემის წინაშე, თუ რა მოცულობით საუბარი იქნება საკმარისი პოტენციურ სასჯელთან დაკავშირებით მსაჯულთა შერჩევის დროს, რამდენადაც, რაც უფრო მეტ აქცენტს გააკეთებს ადვოკატი პოტენციურ სასჯელზე, მით უფრო მეტად შეიქმნება შთაბეჭდილება, რომ დაცვის მხარე ფაქტობრივად მოელის სასჯელის შეფარდებას. თუკი ბრალდებულს უწინაც აქვს ჩადენილი დანაშაული, განსაკუთრებით კი მკვლელობა, ფაქტობრივად ადვოკატი ვალდებულია შერჩევის სხდომისას განაცხადოს ამის შესახებ და გადაამოწმოს ნაფიცი მსაჯულების დამოკიდებულება. თუკი ბრალდებულს უწინ ჩადენილი ჰქონდა მკვლელობა, მაშინ, რამდენად მოსალოდნელია, რომ ნაფიცი მსაჯულები „ავტომატურად“ სიკვდილით დასჯას (აშშ-ს პრაქტიკა) დაუჭერენ მხარს, თუკი ბრალდებულს კვლავაც მკვლელობაში დამნაშავედ ცნობენ? ეს არის ძირითადი დილემა, რომლის წინაშეც დგას დაცვის მხარე მკვლელობის საქმეებთან მიმართებაში ნაფიც მსაჯულეთა შერჩევის სხდომისათვის მზადების პროცესში. იმ ადვოკატებისათვის, ვისაც შერჩევის სხდომის ჩატარების შესაძლებლობა აქვთ, ბევრი ნაშრომი არსებობს, რომელიც ნაფიცი მსაჯულების შერჩევის სხდომის ჩატარებასთან დაკავშირებულ მნიშვნელოვან რჩევებს გვთავაზობს.

სამოქალაქო კითხვები სისხლის სამართლის საქმეზე ნაფიც მსაჯულთა შერჩევისას¹²

წინამდებარე მასალა ეხება განსაზღვრულ საკითხებს, რომლებიც სისხლის სამართლის საქმეებზე ნაფიც მსაჯულთა შერჩევისას არის საინტერესო. შეკითხვების უმრავლესობა ისეა ფორმულირებული, რომ კონკრეტულ პასუხს მოითხოვს (დიახ ან არა). აღნიშვნები „დ“ – (დაცვა) და „ბ“ – (ბრალდება) გულისხმობს შეკითხვებს, რომლებსაც, სავარაუდოდ, „დაცვა“ ან შესაბამისად „ბრალდება“ დასვამს.

აღსანიშნავია, რომ წინამდებარე დოკუმენტში ზოგიერთი კითხვა მიესადაგება მხოლოდ ამერიკის შეერთებული შტატების მართლმსაჯულებაში არსებულ დღევანდელ სინამდვილეს და ნაკლებად – ქართულს, თუმცა, სახელმძღვანელოს შემდგენელთა აზრით, მომავალში საქართველოში დამკვიდრებული სასამართლო პრაქტიკის შედეგად, ეს კითხვები აქტუალური გახდება ბრალდება და დაცვის მხარისთვისაც.

უდანაშაულობის პრეზუმფცია

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ, რადგან სახელმწიფომ პირს ბრალი წაუყენა დანაშაულის ჩადენაში, იგი, სავარაუდოდ, დამნაშავეა?

[დ] ის ფაქტი, რომ ბრალდებულს დანაშაულის ჩადენაში სდებენ ბრალს, ზომ არ ტოვებს თქვენზე შთაბეჭდილებას, რომ იგი სავარაუდოდ დამნაშავეა?

[დ] მიგანჩიათ თუ არა, რომ თუ ვინმეს ბრალად დანაშაულის ჩადენა ედება, მაშინ მას, სავარაუდოდ, რაიმე კანონდარღვევა აქვს ჩადენილი?

12 ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატების შერჩევის სხდომის კითხვები – შესწორდა და ქართულ ენაზე ითარგმნა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. კითხვები ამოღებულია ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ გამოცემული ჯეფრი თ. ფრედერიკის წიგნიდან „შერჩევის სხდომა“. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი: 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; el. fosta: copyright@abanet.org

[დ] ახლა რომ ხმის მიცემა (ვერდიქტის გამოტანა) მოგიწიოთ, როგორი იქნებოდა თქვენი არჩევანი? (აცნობიერებთ თუ არა, რომ ბრალდებული უდანაშაულოა?).

[დ] რა იგრძენით, როდესაც გაიგეთ, რომ [ბრალდებულის სახელი] ამ დანაშაულის ჩადენისთვის დააპატიმრეს?

[დ] გქონდათ თუ არა ისეთი შეგრძნება, რომ სახელმწიფომ სწორედ პიროვნება დააპატიმრა?

[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ზოგჯერ უდანაშაულო ადამიანებს დამნაშავეებად ცნობენ იმ დანაშაულისთვის, რომლებიც მათ არ ჩაუდენიათ?

მტკიცების ტვირთი

[დ] მართლმსაჯულების ჩვენს სისტემაში ბრალდებას ეკისრება დანაშაულის თითოეული ელემენტის გონივრულ ეჭვს მიღმა დამტკიცების ტვირთი. ანუ, ბრალდების მოვალეობაა, რომ თქვენ გონივრულ ეჭვს მიღმა დაგიმტკიცოთ, რომ ბრალდებულმა მისთვის წაყენებული დანაშაული ჩაიდინა. რაიმე პრობლემა ხომ არ შეგექმნებოდათ იმასთან დაკავშირებით, რომ ბრალდებამ ეს ტვირთი უნდა გასწიოს?

[დ] გჯერათ თუ არა, რომ სისხლის სამართლის საქმეში ბრალდებულებმა მათი უდანაშაულობა უნდა ამტკიცონ?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ბრალდებულმა ჩვენება უნდა მისცეს ან მტკიცებულებები წარმოადგინოს იმისათვის, რომ იგი უდანაშაულოდ ცნოთ?

[დ] როგორი იქნება თქვენი დამოკიდებულება, თუ დაცვის მხარე არავითარ მტკიცებულებას არ წარმოადგენს?

[დ] თუ დაცვის მხარე არავითარ მტკიცებულებას არ წარადგენს, ამას ბრალდებულის საწინააღმდეგოდ ხომ არ აღიქვამთ? ანუ, ხომ არ იფიქრებთ, რომ ბრალდებული დამნაშავეა?

[დ] მოელით თუ არა, რომ დაცვის მხარემ ბრალდების პოზიციის მცდარობა უნდა დაამტკიცოს?

ირიბი მტკიცებულებები

[ბ] სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას, კონკრეტული ფაქტის დადასტურების ორი გზა არსებობს. პირველი არის პირდაპირი მტკიცებულება, მტკიცებულება, რომელიც თავისთავად ადასტურებს ფაქტს, მაგალითად, თვითმხილველი მოწმის განცხადებები ან ნივთზე ვინმეს

თითის ანაბეჭდები. ხოლო, კონკრეტული ფაქტის დადასტურების მეორე გზა ირიბი მტკიცებულებაა. ირიბი მტკიცებულებები მოიცავს ფაქტებს, რომელთა საფუძველზე თქვენ ასკვნით, რომ სხვა ფაქტს ჰქონდა ადგილი. საილუსტრაციოდ, თუ დილით გაიღვიძებთ და მიწაზე თოვლი იქნება, რომელიც წინა დღეს არ იყო, თქვენ დაასკვნით, რომ ღამე თოვდა. ახლა, ამ საქმეში არ იქნება არც ერთი პირდაპირი მტკიცებულება, რომ ბრალდებულმა დაზარალებული მოკლა; საქმე ირიბ მტკიცებულებებზეა აგებული. თუ შეიძლება მითხარით, როგორია თქვენი დამოკიდებულება მხოლოდ ირიბი მტკიცებულებების განხილვასთან დაკავშირებით, რომლის საფუძველზეც უნდა გადაწყდეს, მოკლა თუ არა ბრალდებულმა დაზარალებული?

[ბ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ირიბი მტკიცებულებები გარკვეულწილად დაბალი ხარისხის ან სუსტი მტკიცებულებებია?

[ბ] ფიქრობთ თუ არა, რომ მხოლოდ ირიბ მტკიცებულებებზე აგებული საქმე ყოველთვის დაგიტოვებთ გონივრულ ეჭვს ბრალდებულის ბრალეულობასთან დაკავშირებით?

[ბ] ფიქრობთ თუ არა, რომ მხოლოდ ირიბ მტკიცებულებებზე აგებული საქმე ყოველთვის დაგიტოვებთ რაიმე ეჭვს ბრალდებულის ბრალეულობასთან დაკავშირებით?

[ბ] თუ ჩვენ წარმოვადგენთ ირიბ მტკიცებულებებს, რომელთა საფუძველზე თქვენ გონივრულ ეჭვს მიღმა დაასკვნით, რომ ბრალდებული დამნაშავეა, შეიკავებდით თუ არა თავს რაიმეს გამო, ირიბი მტკიცებულებების საფუძველზე გამამტყუნებელი ვერდიქტის გამოტანისგან?

[ბ] შეიკავებდით თუ არა თავს ბრალდებულის მძიმე დანაშაულის (როგორიცაა მკვლელობა) ჩადენაში დამნაშავედ ცნობისგან ისეთი მტკიცებულებების გარეშე, როგორიცაა „დნმ“, თითის ანაბეჭდები ან თვითმხილველი მოწმე?

[ბ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ მხოლოდ ირიბი მტკიცებულებების საფუძველზე ბრალდებული არ უნდა იყოს დამნაშავედ ცნობილი?

[დ] მოცემულ საქმეში ბრალდება, სავარაუდოდ, წარადგენს ირიბ მტკიცებულებებს და შეეცდება დაგარწმუნოთ, რომ, საერთო ჯამში, ეს მტკიცებულებები ბრალდებულის ბრალს გონივრულ ეჭვს მიღმა ადასტურებს. ახლა, მოდით, ერთი წუთით განვიხილოთ ირიბი მტკიცებულებები, რადგან ზოგჯერ მათ უფრო ძლიერი ეფექტი აქვთ, ვიდრე ეს სინამდვილეშია. დავუშვათ, თქვენ შენობის უკან შეუხვებით და მიწაზე დაშავებული პიროვნება დაინახეთ. დაზარალებულის გვერდით დგას მამაკაცი, რომელსაც ხელში ჯოხი უჭირავს და რომელიც მისკენ არის

გადახრილი. უამრავი ადამიანის პირველი შთაბეჭდილება იქნებოდა შემდეგი: „დაზარალებულის გვერდით თავდამსხმელი დგას.“ თუმცა, შეგიძლიათ თუ არა მოუძებნოთ სხვა ახსნა მამაკაცს, რომელიც ჯოხით ხელში დაინახეთ (მაგალითად, მამაკაცი სწორედ ახლა მოვიდა დანაშაულის ჩადენის ადგილას და მიწიდან ჯოხი აიღო)?

[დ] საერთო ჯამში, როგორია თქვენი შთაბეჭდილება ირიბ მტკიცებულებებთან დაკავშირებით?

[დ] პროკურორის მიერ აღწერილ თოვლის სცენარში, თქვენი პირველადი დასკვნა, რომ ღამე თოვდა, ხომ არ შეიცვლებოდა იმ შემთხვევაში, თუ დაინახავდით ხელოვნური თოვლის მოსაფრქვევ მანქანას ქუჩაში?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ირიბი მტკიცებულებები დიდი სიფრთხილით უნდა იყოს განხილული, რადგან მათ შესაძლოა მცდარი შთაბეჭდილებები გამოიწვიონ?

მტკიცების სტანდარტი

[ბ] როგორც ამ საქმეზე მომუშავე პროკურორს, მე მევალება დამტკიცო გონივრულ ეჭვს მიღმა, რომ ბრალდებულმა ჩაიდინა დანაშაული, რისთვისაც მას ბრალი აქვს წაყენებული. მრავალ თქვენგანს დღემდე გაუგონია ფრაზა „გონივრულ ეჭვს მიღმა“ – შესაძლოა ტელევიზიიდან ან სასამართლო პროცესების შესახებ წაკითხული ლიტერატურიდან. ეს არის სისხლის სამართლის საქმეებზე, სასამართლოებში გამოყენებული მტკიცების სტანდარტი. როგორც თვითონ ფრაზა მიანიშნებს, ეს არის გონივრული სტანდარტი. ჩვენი სალი აზრიდან გამომდინარე, სრულიად გონივრულია, რომ ჩვენ გავიქარწყლოთ ნებისმიერი სერიოზული თუ გონივრული ეჭვი, რომელიც შეიძლება გვქონდეს ბრალდებულის ბრალთან დაკავშირებით. და ჩვენ ასეც მოვიქცევით. თუმცა, მსურს შევახსენოთ, რომ სტანდარტი არ არის „არაგონივრულ ეჭვს მიღმა“. როგორც მოგვიანებით მოსამართლე აგისწინთ, ჩვენ არ უნდა გავაქარწყლოთ ყველა შესაძლო და უმნიშვნელო ეჭვიარამედ მხოლოდ ნებისმიერი საფუძვლიანი ან სერიოზული ეჭვი. რაიმეს გამო თავს ხომ არ შეიკავებდით გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანისგან, თუ ჩვენ ამ სტანდარტს დავიცავთ?

[ბ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ჩათვლით, რომ ბრალდებულის ბრალეულობა გონივრულ ეჭვს მიღმა დამტკიცებული, თქვენ რაიმე მიზეზის გამო არ მოისურვებდით გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანას?

[დ] მიიჩნევდით თუ არა, რომ გამამტყუნებელი განაჩენის არგამოტანის შემთხვევაში თქვენი სამუშაო გარკვეულწილად ვერ შესრულდა ან შეუსრულებელი დარჩა?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ჩათვლით, რომ ბრალდებულის ბრალეულობა გონივრულ ეჭვს მიღმა არ არის დამტკიცებული, თქვენ რაიმე მიზეზის გამო არ მოისურვებდით გამამართლებელი განაჩენის გამოტანას?

სასამართლო განხილვამდე საქმესთან დაკავშირებით მიღებული ინფორმაცია

[ბ],[დ] ამ საქმესთან დაკავშირებით (ზუსტად გადაეცით საქმის აღწერილობა) ხომ არ გაგიგონიათ რაიმე რადიოში ან წაგიკითხავთ გაზეთში, გინახავთ ტელევიზორში, ინტერნეტში, ან ვისაუბრიათ მეგობრებთან ან თანამშრომლებთან?

[ბ],[დ] თუ შეიძლება, მოკლედ მომიყევით თუ რა გახსენდებოდათ იქიდან, რაც გაიგონეთ, ნახეთ ან რის თაობაზეც ისაუბრეთ.

[ბ],[დ] რა აზრმა გაგიელვათ გონებაში, როდესაც წაიკითხეთ/გაიგონეთ/ნახეთ ამბის [კონკრეტული მოვლენისა და შემდგომი მოვლენების/ ამბების] შესახებ?

[ბ] რა იფიქრეთ ბრალდებულის შესახებ, როდესაც ამ ამბების თაობაზე წაიკითხეთ/გაიგონეთ/შეიტყვეთ?

[დ] სანამ დღეს სასამართლოში მობრძანდებოდით, რას ფიქრობდით საქმის ან [ბრალდებულის სახელი] თაობაზე?

[ბ],[დ] შეგექმნათ თუ არა რაიმე შთაბეჭდილება იმასთან დაკავშირებით, თუ რა მოხდა?

[ბ],[დ] იქიდან გამომდინარე, თუ რა შეიტყვეთ ან რაზე ისაუბრეთ თქვენს მეგობრებთან ან თანამშრომლებთან, შეგექმნათ თუ არა რაიმე შთაბეჭდილებები იმასთან დაკავშირებით, თუ რა მოხდა?

[ბ],[დ] ეს კონკრეტულად რა შთაბეჭდილებებია?

მოტივი

[ბ] სახელმწიფომ ამ საქმეში არავითარი მოტივის არსებობა არ უნდა ამტკიცოს. მიგაჩნიათ თუ არა, რომ თქვენ მიერ ბრალდებულის დამნაშავედ ცნობამდე სახელმწიფომ თქვენ რაიმე მოტივის არსებობა

უნდა დაგიმტკიცოთ?

[დ] ეწინააღმდეგება თუ არა ვინმე იმ მოსაზრებას, რომ მოტივის არარსებობა შეიძლება ბრალდებულის უდანაშაულობის განმსაზღვრელი ფაქტორი იყოს?

საქმის ხელახალი განხილვა (ვერდიქტის გამოტანის შეუძლებლობა ნაფიც მსაჯულთა მიერ ვერდიქტზე შეუთანხმებლობის გამო)

[ბ] თუ ბრალდებამ ბრალდებულს ბრალი წაუყენა და ვერდიქტი ვერ იქნა გამოტანილი ნაფიც მსაჯულთა მიერ ვერდიქტზე შეუთანხმებლობის გამო, ფიქრობთ თუ არა, რომ უსამართლო იქნებოდა, თუ ბრალდება მას ბრალს ხელმეორედ წაუყენებს?

[დ] თუ თავდაპირველ სასამართლო პროცესზე ვერდიქტი ვერ იქნა გამოტანილი ნაფიც მსაჯულთა მიერ ვერდიქტზე შეუთანხმებლობის გამო, მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ამის გამო, სავარაუდოდ, ბრალდებული დამნაშავეა?

ბრალდებულის მიერ ჩვენების არმიცემა

[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ სისხლის სამართლის საქმეში თავის დასაცავად ბრალდებულმა აუცილებლად უნდა მისცეს ჩვენება?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ ბრალდებული ვალდებულია მომხდართან დაკავშირებით საკუთარი პოზიცია განმარტოს?

[დ] გვჯერათ თუ არა, რომ სისხლის სამართლის საქმეებში ბრალდებულები, რომლებიც თავის დასაცავად ჩვენებას არ აძლევენ, სავარაუდოდ, დამნაშავენი არიან?

[დ] თუ ბრალდებული ჩვენებას არ მისცემს, ჩათვლიდით თუ არა ამას ბრალდებულის სავარაუდო ბრალეულობის დამადასტურებელ მტკიცებულებად?

[დ] როგორი შთაბეჭდილება შეგექმნებოდათ იმ ბრალდებულებზე, რომლებიც თავის დასაცავად ჩვენებას არ მისცემდნენ?

[დ] როგორი შთაბეჭდილება შეგექმნებოდათ ბრალდებულზე, რომელიც სასამართლო სხდომაზე ჩვენებას არ მისცემდა?

[დ] შეძლებდით თუ არა [ბრალდებულის სახელი] უდანაშაულოდ ცნობას [წაყენებული დანაშაულების ჩადენაში], თუ იგი ჩვენებას არ

მისცემს მომხდართან დაკავშირებით საკუთარი პოზიციის განმარტების მიზნით?

[ლ] იფიქრებდით თუ არა, რომ იგი რაიმეს დამალვას ცდილობდა?

ეთნიკური წარმომავლობა ან რასიზმი

[ბ],[ლ] რას ნიშნავს თქვენთვის ფრაზა „ეთნიკური სტერეოტიპი“ ან „რასობრივი სტერეოტიპი“?

[ბ],[ლ] რას ფიქრობთ სხვადასხვა ეთნოსის ან რასის წარმომადგენელ-თა შორის ქორწინებაზე?

[ბ],[ლ] ფიქრობთ თუ არა, რომ სხვა ეთნიკური ან რასობრივი ჯგუფის წარმომადგენლები უფრო მეტად ან ნაკლებად ჩაიდენენ დანაშაულს, ვიდრე ქართველები? რატომ?

[ბ],[ლ] სწავლის ან სამუშაოს გარეთ, რამდენად გაქვთ სოციალური კონტაქტი განსხვავებული ეთნიკური ან რასობრივი წარმომავლობის ადამიანებთან?

[ბ],[ლ] გრძნობთ თუ არა თავს არაკომფორტულად გარკვეული ეთნიკური ან რასობრივი ჯგუფების წარმომადგენლების გარემოში? განგიცდიათ თუ არა სხვა ეთნიკური ან რასობრივი ჯგუფის წარმომადგენლის შიში?

[ბ],[ლ] რასობრივი ან ეთნიკური ცრუ შეხედულებები ზოგჯერ გამოიხატება იარლიყებში ან სტერეოტიპებში, რომლებიც გარკვეული რასობრივი ან ეთნიკური ჯგუფების აღწერის მიზნით გამოიყენება. რასობრივი ან ეთნიკური წარსულის გამო თქვენს, თქვენი ოჯახის წევრის ან ახლო მეგობრის მიმართ ოდესმე ხომ არ გამოუყენებიათ ასეთი სახის იარლიყები ან სტერეოტიპები?

[ბ],[ლ] ზოგადად, მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ჩვენი საზოგადოება ყველა ეთნიკურ და რასობრივ ჯგუფს თანაბრად ეპყრობა?

[ბ],[ლ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ზოგიერთი ეთნიკური ან რასობრივი ჯგუფი უფრო ძალმომრეობით ხასიათდება, ვიდრე სხვები?

[ბ],[ლ] თქვენს ოჯახში, ფართო გაგებით, არიან თუ არა განსხვავებული რასის, ეთნიკურობის ან მრწამსის მქონე წევრები?

[ბ],[ლ] ფიქრობთ თუ არა, რომ დაზარალებული ან დისკრიმინირებული ჯგუფები იმავე კანონიერი უფლებებით უნდა სარგებლობდნენ, როგორც სხვა ჯგუფები?

კრიმინალური დაჯგუფებები/კრიმინალური დაჯგუფებების საქმიანობა

(ქვემოთ მოცემული შეკითხვები კრიმინალური დაჯგუფებების შესახებ კანონიერ ქურდებსაც მოიცავს.)

[ბ],[ლ] იცით თუ არა კრიმინალური დაჯგუფებების რაიმე საქმიანობის შესახებ თქვენს სამეზობლოში, ქალაქში, დაბაში ან სოფელში?

[ბ],[ლ] გქონიათ თუ არა ოდესმე თქვენ ან თქვენს ახლობელ ადამიანს რაიმე პრობლემა რომელიმე კრიმინალურ დაჯგუფებასთან ან დაჯგუფების წევრებთან?

[ბ],[ლ] ხომ არ გქონიათ რაიმე შეხება რომელიმე კრიმინალურ დაჯგუფებასთან ან ხომ არ ყოფილა თქვენი ნაცნობი/ოჯახის წევრი ასეთი დაჯგუფების წევრი ან მის საქმიანობაში ჩაბმული?

[ბ],[ლ] ხომ არ განვიცდიათ თქვენ ან თქვენს ნაცნობს შიში სამართალდამცავებისთვის კრიმინალური დაჯგუფებების საქმიანობის თაობაზე ინფორმაციის მიწოდებას-თან დაკავშირებით?

[ბ] გახსენდებათ თუ არა რაიმე სიტუაცია, როდესაც პიროვნებამ არ მოისურვა სამართალდამცავებისთვის დანაშაულის თაობაზე სიმართლის თქმა სამაგიეროს მიზ-ღვის ან რაიმე სხვა შიშის გამო? თუ დიახ, რა სახის სიტუაციები გაგახსენდათ?

ბრალდებულის/მოწმეების ქცევა

(ძირითადად დაცვაზე ორიენტირებული შეკითხვები)

ცხოვრების სტილი

წარმოდგენილი იქნება მტკიცებულება, რომ [ბრალდებულის სახელი] ესწრებოდა წვეულებას, სადაც ნარკოტიკებს მოიხმარდნენ. ის ფაქტი, რომ იგი ამ წვეულებაზე იყო, ხომ არ გაფიქრებინებდათ, რომ მას რაიმე ცუდი უნდა ჩაედინა? დაუშვებდით ამის გამო, რომ იგი დამნაშავეა?

ალკოპოლიზმი/ნარკომანია

[ბ],[დ] სვამთ თუ არა ხანდახან რაიმე სახის ალკოპოლურ სასმელს?

[ბ],[დ] ხომ არ გაქვთ რაიმე სახის რელიგიური ან მორალური შეხედულებები ალკოპოლური სასმელების გამოყენების წინააღმდეგ?

[ბ],[დ] ხომ არ გაქვთ უარყოფითი დამოკიდებულება მათთან მიმართებაში, ვინც ალკოპოლურ სასმელებს მოიხმარს?

[ბ],[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ალკოპოლის (ნარკოტიკების) მოხმარებას პიროვნების აზროვნების დაქვეითება შეუძლია?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ შეიძლება პიროვნებამ იმდენი ალკოპოლი (ნარკოტიკები) მოიხმაროს, რომ აღარ იცოდეს, რას აკეთებს?

[ბ],[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ წლების განმავლობაში ალკოპოლის (ნარკოტიკების) ინტენსიურმა მოხმარებამ შესაძლოა პიროვნების ტვინი დააზიანოს?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ შეიძლება ადამიანები ალკოპოლს (ნარკოტიკებს) იმის გასამართლებლად მოიხმარენ, რომ საკუთარ საქციელზე აღარ იყვნენ პასუხისმგებელნი?

[ბ],[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ შესაძლებელია პიროვნება განიცდიდეს ინტენსიურ თრობას, თუმცა არ იყოს გათიშული ან ჯერ გონება არ ჰქონდეს დაკარგული და ამავე დროს, მან იცოდეს (ან უნდა იცოდეს) თუ რას აკეთებს?

[ბ],[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ალკოპოლის (ნარკოტიკების) ინტენსიურმა მოხმარებამ შესაძლოა, სავარაუდოდ, პიროვნების არარაციონალური ქცევა გამოიწვიოს?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ ალკოპოლის (ნარკოტიკების) ინტენსიურმა მოხმარებამ შესაძლოა პიროვნებას ისეთი რამ გააკეთებინოს, რისი გაკეთებაც მას სინამდვილეში არ სურდა?

[ბ],[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ალკოპოლი მხოლოდ გარკვეულ შეზღუდვებს ხსნის და სინამდვილეში არარაციონალურ ქცევას არ იწვევს?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ შეუძლებელია პიროვნებამ იმდენი ალკოპოლი მოიხმაროს, რომ აღარ იცოდეს, რას აკეთებს?

[ბ],[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ფიზიკური დაუძლურების ნიშნები (მაგალითად, კოორდინაციის ნაკლებობა ან არეული მეტყველება) ერთადერთი საშუალებაა იმის დასადგენად, რომ პიროვნების აზროვნების უნარზე გავლენა ალკოპოლის (ნარკოტიკების) მოხმარებამ

იქონია? სხვა რომელი საშუალება გახსენდებათ?

[ბ],[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ალკოჰოლიკის (ნარკომანის) მიერ წლების განმავლობაში ალკოჰოლის (ნარკოტიკების) ინტენსიურმა მოხმარებამ შესაძლოა მისი საღად აზროვნების უნარი დააქვეითოს?

[ბ],[დ] გჯერათ თუ არა, რომ პიროვნება, რომელიც ალკოჰოლს (ნარკოტიკებს) მოიხმარს, გარემოებებისდა მიუხედავად, პასუხს უნდა აგებდეს საკუთარ ქმედებებზე?

საპროცესო შეთანხმება. იმუნიტეტი. განსაკუთრებული მოპყრობა

[ბ],[დ] რას ფიქრობთ სახელმწიფოს მიერ იმ მოწმეების გამოყენებაზე, რომლებიც, სავარაუდოდ, ზოგიერთ წაყენებულ დანაშაულში მონაწილეობდნენ და რომლებმაც მათი თანამშრომლობის სანაცვლოდ სახელმწიფოსთან საპროცესო შეთანხმება გააფორმეს?

[დ] რას ფიქრობთ სახელმწიფოს მიერ იმ მოწმეების გამოყენებაზე, რომლებსაც ამ საქმეში ბრალი არ აქვთ წაყენებული, მაგრამ, რომლებმაც შესაძლოა სახელმწიფოსგან ხელსაყრელი პირობები მიიღონ საკუთარ სისხლის სამართლის საქმეებთან მიმართებაში?

[დ] რას ფიქრობთ სახელმწიფოს პრაქტიკაზე, როდესაც ის გარკვეული დანაშაულის ჩადენაში ბრალდებულებს სთავაზობს „საპროცესო შეთანხმების“ (შემცირებული სასჯელის შეთავაზება) გაფორმებას სსამართლოში ჩვენების მიცემის სანაცვლოდ, იმ სხვა ბრალდებულის წინააღმდეგ, რომელსაც იმავე დანაშაულის ჩადენაში ედება ბრალი?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ, რადგან მოწმე სახელმწიფოს სასარგებლოდ აძლევს ჩვენებას, იგი სიმართლეს ამბობს?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ კრიმინალებმა შესაძლოა მოიტყუონ, რათა სახელმწიფოსგან უკეთესი გარიგება (ან შემცირებული სასჯელი) მიიღონ?

[დ] როგორ ფიქრობთ, რამდენად სავარაუდოა, რომ ბრალდებულმა, რომელსაც მისი ჩვენების სანაცვლოდ საპროცესო შეთანხმებას უფორმებენ, მოტყუებით დაადანაშაულოს ვინმე დანაშაულის ჩადენაში, რათა საკუთარი სასჯელი შეიმციროს?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ, რადგან სახელმწიფო ხელსაყრელ პირობებს სთავაზობს კრიმინალს, რომელიც სხვა პიროვნების წინააღმდეგ აძლევს ჩვენებას, ასეთი ჩვენება ყოველთვის მართალი იქნება?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ, როდესაც ბრალდებული, რომელმაც დანაშაული ჩაიდინა და რომელსაც მისი ჩვენების სანაცვლოდ საპროცესო შეთანხმება გააფორმეს, სხვა პიროვნებას იმავე დანაშაულში მონაწილეობას აბრალებს, ეს სხვა პიროვნება, სავარაუდოდ, დამნაშავეა?

[დ] თქვენი აზრით, რამდენად სანდოა იმ მოწმეების ჩვენება, რომლებმაც დანაშაულის ჩადენა აღიარეს და ბრალდებასთან საპროცესო შეთანხმებები გააფორმეს, რის საფუძველზეც მათი თანამშრომლობისა და ჩვენების სანაცვლოდ შესაძლოა სასჯელი შეიმსუბუქონ?

[დ] რას ფიქრობთ იმ მოწმეებზე, რომლებმაც ჩვენების სანაცვლოდ შესაძლოა ფული ან სახელმწიფოს მხრიდან განსაკუთრებული პირობები მიიღონ მათი მხრიდან სიმართლის თქმის მზაობის შემთხვევაში?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ სახელმწიფო არ მოიყვანდა მოწმეს, თუ მისი სათქმელი სიმართლე არ იქნებოდა?

[ბ] ამ საქმეში შესაძლოა მოისმინოთ თანამშრომლობაზე წამოსული ბრალდებულების ჩვენებები, რომლებმაც ბრალდებასთან საპროცესო შეთანხმებები გააფორმეს. ბრალდებულის თანამშრომლობის მოსამართლისეული შეფასების შედეგად ბრალდებულმა შესაძლოა შემცირებული სასჯელი მიიღოს. მიგაჩნიათ თუ არა, რომ სახელმწიფოს მხრიდან არამართებულია საპროცესო შეთანხმების იმ მიზნით გაფორმება, რომ მოწმეს შეზღუდული ან შემცირებული სასჯელი შეუფარდონ?

[ბ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ავტომატურად არ დაუჯერებდით ან არ გაითვალისწინებდით ისეთი მოწმის ჩვენებას, რომელმაც ასეთი შეთანხმება გააფორმა?

[დ] რას ფიქრობთ იმ ბრალდებულთა ჩვენებების შესახებ, რომლებიც მათი ჩვენებების სანაცვლოდ გარიგებებში შედიან?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ ბრალდებული მოიტყუებოდა სხვებთან დაკავშირებით იმ იმედით, რომ შემცირებული სასჯელი მიეღო?

[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ, რადგან ბრალდება სასამართლო სხდომაზე ჰკითხავს ბრალდებულს, რომელმაც საპროცესო შეთანხმება გააფორმა, ასეთი მოწმე (ანუ ეს ბრალდებული) სიმართლეს უნდა ამბობდეს?

[დ] გჯერათ თუ არა, რომ ბრალდებულს, რომელიც საპროცესო შეთანხმებას აფორმებს, აქვს საკმარისი მიზეზი თქვას ის, რისი გავლენაც პროკურორს სურს?

დამნაშავეები/ინფორმატორები, რომლებიც სხვებს დანაშაულის ჩადენისკენ აქეზებენ

[ბ] რას ფიქრობთ სამართალდამცავი ორგანოების მიერ ინფორმატორების გამოყენებაზე ჩვენს საზოგადოებაში დანაშაულებრივი საქმიანობის გამოაშკარავების მიზნით?

[ბ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ მხოლოდ იმის გამო, რომ პირი ჩართული იყო დანაშაულებრივ საქმიანობაში, ვერ იქნება სანდო მოწმე სხვათა დანაშაულებრივი საქმიანობის თაობაზე ჩვენების მიცემისას?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ კრიმინალებმა შესაძლოა ვინმე უკანონო საქმიანობაში ჩაითრიონ, თუ შედეგად ეს კრიმინალები მეტ ფულს ან ნაკლებ საპატიმრო ვადას მიიღებენ?

[დ] გვერათ თუ არა, რომ თუ კრიმინალებს ფულს უხდინან ან ისინი ხელსაყრელ პირობებს იღებენ, მათ აქვთ ნამდვილი წამახალისებელი მიზეზი უთხრან პოლიციას ის, რისი გაგონებაც პოლიციას სურს?

ბიზნესმენთა ან ოფისის მუშაკთა მიერ ჩადენილი ეკონომიკური დანაშაულები

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ, თუ კომპანია და მისი მოწილეები დიდი რაოდენობით ფულს კარგავენ, ეს იმას ნიშნავს, რომ ვინმემ დანაშაული ჩაიდინა?

[ბ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ მსხვილი კორპორაციების ფინანსური და საბუღალტრო პრაქტიკის სახელმწიფოს მხრიდან რეგულირება ძალზე მკაცრია, არასაკმარისად მკაცრია თუ როგორიც საჭიროა, ზუსტად ისეთია?

[დ] ოდესმე ბიზნესგარიგების დროს ხომ არ მოუტყუებინართ ან შეცდომაში შეუყვანიხართ ვინმეს?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ კომპანიის სხვა თანამშრომლების მიერ დანაშაულის აღიარება იმ ფაქტზე უთითებს, რომ, სავარაუდოდ, მთავარი აღმასრულებელი დირექტორიც ასევე დამნაშავეა?

[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ თუ კომპანიის უფრო დაბალი რანგის თანამშრომლებისთვის ცნობილია გადაცდომის შესახებ, მაშინ, სავარაუდოდ, ამის შესახებ მთავარმა აღმასრულებელმა დირექტორმაც იცის?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ კომპანიის აღმასრულებელი პირებისთვის კანონი პასუხისმგებლობის უფრო დიდ ღონეს უნდა ითვალ-

ისწინებდეს სხვა თანამშრომლებთან შედარებით იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ მათ კომპანიის აღმასრულებელი თანამდებობები უჭირავთ?

[დ] შესაძლებლად მიგაჩნიათ თუ არა, რომ კომპანიაში მნიშვნელოვანი დანაშაულებრივი საქმიანობა ზორციელდებოდა და ამის შესახებ მთავარმა აღმასრულებელმა დირექტორმა არაფერი იცოდეს?

პოლიტიკური/საჯარო კორუფცია

[ბ] მიიჩნევთ თუ არა მნიშვნელოვან საკითხად კანონის დარღვევებს კომპანიების დაფინანსების შესახებ?

[ბ],[დ] რას ფიქრობთ პოლიტიკური მიზნებისთვის ფინანსების მოძიებაზე?

[ბ] რაიმე უარყოფითი დამოკიდებულება ხომ არ გაქვთ სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომელთა მიერ საილუმლო აგენტების გამოყენების მიმართ, როდესაც ისინი საჯარო თანამდებობის პირებს საჯარო კორუფციის საქმეების გამოძიებისას უკავშირდებიან?

[ბ] რას ფიქრობთ იმ პირებზე, რომლებიც პოლიტიკური კანდიდატების კამპანიებისთვის დიდი ოდენობის თანხების მობილიზებას ახდენენ?

[ბ] რას ფიქრობთ ბიზნეს სუბიექტების იმ პრაქტიკაზე, როდესაც ისინი სახელმწიფო თანამდებობის პირებთან სოციალური ან პოლიტიკური კავშირების მქონე პიროვნებებს ქირაობენ კანონებზე და/ან რეგულაციებზე გავლენის მოხდენის მიზნით?

[დ] მიიჩნევთ თუ არა ცხოვრებისეულ კანონად იმ ფაქტს, რომ ადამიანების წარმატებული კარიერა იმაზეა დამოკიდებული, თუ ვის იცნობენ ისინი?

[დ] არამართებულად მიგაჩნიათ თუ არა, როდესაც ადამიანები მათი პოლიტიკური, სოციალური ან ბიზნეს კავშირების თუ მეგობრობის შედეგად ფინანსურ სარგებელს იღებენ?

[დ] მართებულად მიგაჩნიათ თუ არა, როდესაც პიროვნება კომპანიის მიერ სახელმწიფოსთან კონტრაქტის წარმატებით დადებაში გაწეული დახმარებისთვის შესაბამის კომპენსაციას იღებს?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლები უფრო მაღალ მორალურ სტანდარტებს უნდა აკმაყოფილებდნენ, ვიდრე სხვა ადამიანები?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ საჯარო მოხელეები უფრო მაღალ მორალურ სტანდარტებს უნდა აკმაყოფილებდნენ, ვიდრე სხვა ადამიანები?

[დ] საერთო ჯამში, რას ფიქრობთ პარლამენტის ან მთავრობის წევრთა ეთიკისა და პატიოსნების შესახებ?

[ბ],[დ] როგორია თქვენი შეხედულებები პოლიტიკოსთა და საჯარო მოხელეთა შესახებ?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ პოლიტიკოსები და საჯარო მოხელეები ზოგადად სანდო ან არასანდონი არიან?

პროკურორის/ადვოკატის მხრიდან პროტესტის გამოთქმა

[ბ],[დ] სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას მე ზოგჯერ გამოთქემა პროტესტს პროცესუალურ საკითხებთან დაკავშირებით და სასამართლო გადაწყვეტის, რამდენად საფუძვლიანი იქნება გამოთქმული პროტესტი. ეს ჩემი სამუშაოს ნაწილია. რაიმე პრობლემა ხომ არ გექნებათ ამ გამოთქმულ პროტესტთან დაკავშირებით?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ რაც ითქმება, თქვენს ყურადღებას დაიმსახურებს?

[ბ],[დ] შეძლებთ თუ არა ეს საქმე გადაწყვიტოთ მხოლოდ იმის საფუძველზე, რასაც მოწმეები ჩვენების მიცემისას იტყვიან და არა იმაზე ფიქრით, თუ რატომ იყო პროტესტი გამოთქმული?

მკაცრი ჯვარედინი დაკითხვა

[ბ],[დ] ბრალდების/დაცვის მოწმეების მიერ ჩვენების მიცემისას მე მექნება შესაძლებლობა დავკითხო ეს მოწმეები, რათა მათგან მივიღო ის ინფორმაცია, რომელიც, ჩემი აზრით, თქვენ უნდა იცოდეთ. ზოგჯერ მომიწევს ვიყო საკმაოდ შეუპოვარი და დაჟინებული. შევეცდები ვიყო თავაზიანი მოწმეების მიმართ, მაგრამ შესაძლოა მომიწიოს ვიყო შემტევიც. რაიმე პრობლემას ხომ არ შეგიქმნიდათ ის ფაქტი, რომ მე შეიძლება მოწმე „შემტევი მანერით“ დავკითხო?

იურისტი ბრალდებული

[დ] უნდა აკმაყოფილებდეს თუ არა ბრალდებული, რომელიც იურისტია ან რომელსაც იურიდიული განათლება აქვს მიღებული, განსხვავებულ სამართლებრივ ან ეთიკურ სტანდარტებს სხვა ბრალდებულებთან შედარებით?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ პროკურორები/ადვოკატები უფრო მაღალ მორალურ სტანდარტებს უნდა აკმაყოფილებდნენ, ვიდრე სხვა ადამიანები?

[ბ],[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ, როდესაც ვინმემ შესაძლოა ამ სასამართლო პროცესის შედეგით იხეიროს, ეს ფაქტი გათვალისწინებული უნდა იყოს ამ პიროვნების მიერ სიმართლის თქმისათვის მზადყოფნის შეფასებისას?

[ბ],[დ] თქვენი აზრით, რომელი მნიშვნელოვანი ფაქტორები განსაზღვრავს, ჩვენების მიცემისას პიროვნება სიმართლეს ამბობს თუ არა?

[ბ],[დ] გათვალისწინებდით თუ არა მოწმის ქცევის მანერას იმის შესაფასებლად, იგი სიმართლეს ამბობს თუ არა?

[ბ],[დ] მოწმის ჩვენების სიმართლის დადგენის მიზნით, გათვალისწინებდით თუ არა იმას, თუ რა შეიძლება მან ჩვენების მიცემის სანაცვლოდ მიიღოს?

[ბ],[დ] მოწმის ჩვენების სანდობის დადგენისას, რამდენად მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინება, რომ მოწმეები ჩვენების მიცემის სანაცვლოდ რაიმე სარგებლის მიღებას ელიან?

[ბ] სხვა მოწმეებთან შედარებით უფრო მეტად თუ ნაკლებად დაუჯერებდით ისეთი მოწმის ჩვენებას, რომელმაც დანაშაული აღიარა და ახლა ჩვენებას აძლევს იმ პირთა წინააღმდეგ, რომელთაც იმავე მოვლენების საფუძველზე დანაშაულების ჩადენაში სდებენ ბრალს?

[დ] სხვა მოწმეებთან შედარებით უფრო მეტად თუ ნაკლებად დაუჯერებდით ისეთი მოწმის ჩვენებას, რომელსაც ბრალდების მხარე გამოიძახებს?

[დ] სხვა მოწმეებთან შედარებით უფრო მეტად თუ ნაკლებად დაუჯერებდით ისეთი მოწმის ჩვენებას, რომელსაც დაცვის მხარე გამოიძახებს?

ექსპერტი მოწმეები: ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროს სპეციალისტები

[ბ],[დ] რას ფიქრობთ ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროს სპეციალისტების შესაძლებლობაზე შეიცნონ ადამიანის გონება?

[ბ],[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ფსიქიკური ჯანმრთელობის სპეციალისტების მოსაზრებები მხოლოდ სუბიექტური შეხედულებებია, რომლებიც სერიოზულ დონეზე გათვალისწინებას არ იმსახურებს?

რამდენიმე ბრალდებული

[დ] საქმეში რამდენიმე ბრალდებულის არსებობის შემთხვევაში, დაიჯერებდით თუ არა, რომ ერთ-ერთი ბრალდებულის დამნაშავეობის შემთხვევაში, ისინი ყველა დამნაშავეები უნდა იყვნენ?

[დ] შეძლებდით თუ არა გაგეთვალისწინებინათ მხოლოდ ის მტკიცებულებები, რომლებიც კონკრეტულ ბრალდებულს ეხება, და არა მტკიცებულებათა ერთობლიობა, რომელიც თითქოს ყველა ბრალდებულს ეხება?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ შეძლებთ თითოეული ბრალდებულის ცალ-ცალკე განხილვას და რომ მოსთხოვოთ პროკურორს თითოეული ბრალდებულის ბრალეულობის გონივრულ ეჭვს მიღმა ცალ-ცალკე დამტკიცება?

რამდენიმე ბრალდება

[დ] ის ფაქტი, რომ პიროვნებას შესაძლოა რამდენიმე ბრალდება ჰქონდეს წაყენებული, ხომ არ გაფიქრებინებთ, რომ იგი რაღაცაშია დამნაშავე?

სამართალდამცავ ორგანოთა მუშაკების ქმედებები/გამოძიების ტექნიკა

[ბ] რას ფიქრობთ დანაშაულებრივ საქმიანობაში ჩართული პირების გამოვლენის მიზნით სოციალურ გარემოში აგენტების ჩანერგვის ოპერაციების გამოყენებაზე?

[ბ] მოცემული პროცესის დროს თქვენ მოისმენთ პოლიციის ოფიცრის ჩვენებას, რომელიც ამ საქმეზე მტკიცებულებების მოპოვების მიზნით საიღუმლო აგენტის ფუნქციებს ასრულებდა. გაქვთ თუ არა რაიმე პირადი შეხედულება ასეთი სახის საქმიანობასთან დაკავშირებით, რის საფუძველზეც თავს შეიკავებდით ამ ჩვენების მიღებისგან მხოლოდ იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ ის საიღუმლო ოპერაციის შედეგად იყო მოპოვებული?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ პოლიციისთვის უფრო მნიშვნელოვანია ეძიოს სიმართლე, ვიდრე უბრალოდ ის, რომ შეეცადოს დამნაშავედ ცნოს ბრალდებული?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ სამართალდამცავი ორგანოების ზოგი-

ერთმა თანამშრომელმა შესაძლოა განზრახ დამალოს მტკიცებულება, რათა ბრალდებულის დამნაშავედ ცნობას მიაღწიოს?

[დ] ასეთის არსებობის შემთხვევაში, თქვენი აზრით, რამდენად ხშირად შეიძლება სამართალდამცავი ორგანოების ზოგიერთმა თანამშრომელმა განზრახ დამალოს მტკიცებულება, რათა ბრალდებულის დამნაშავედ ცნობას მიაღწიოს?

[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ პოლიციის ოფიცერი შეეცდებოდა ხელი შეეშალა დაცვის მხარისთვის ღირებული მტკიცებულებების მოპოვებაში, რათა ბრალდებულის პოზიციისთვის დაბრკოლებები შეექმნა?

[დ] ყოფილხართ თუ არა ისეთი ინციდენტის მომსწრე, როდესაც პოლიციის ოფიცრებმა გამოიყენეს ძალა ვინმეს დაპატიმრების ან სხვაგვარად დაკავების მიზნით?

[დ] რა შთაბეჭდილება დატოვეს თქვენზე ინციდენტში მონაწილე პოლიციელებმა?

[ბ] გაქვთ თუ არა რაიმე პრობლემა იმ პოლიციელის სისხლისსამართლებრივ დევნასთან ან დასჯასთან დაკავშირებით, რომელსაც ბრალი დაპატიმრების მიზნით გამოყენებული ძალის გადამეტებაში ედება?

[დ] გაითვალისწინებდით თუ არა კონკრეტული სიტუაციის ყველა გარემოებას ერთობლივად მანამ, სანამ დაადგენდით, პოლიციის ოფიცრის ქმედებების მართებულობას?

[ბ] მიუხედავად იმისა, რომ სამართალდამცავ ორგანოთა თანამშრომლები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ საზოგადოების დაცვაში, მიიჩნევთ თუ არა, რომ ისინი კანონის წინაშე უფრო მეტად არ არიან პრივილეგირებული, ვიდრე რიგითი მოქალაქეები, როდესაც ბრალი უკანონო გამოძიების ჩატარებაში ან ჩვენების მიცემაში ედებათ?

[ბ] ფიქრობთ თუ არა, რომ პროკურორები გამამტყუნებელი განაჩენის მოპოვებით უფრო არიან დაინტერესებული, ვიდრე იმის დადგენით, თუ რა მოხდა სინამდვილეში?

[დ] ის ფაქტი, რომ დაპატიმრებულ პირს დაარტყეს, მიგანიშნებდათ თუ არა, რომ მის წინააღმდეგ ძალის გადამეტებას ჰქონდა ადგილი?

[დ] თქვენი აზრით, რომელი ფაქტორების ცოდნა იქნებოდა მნიშვნელოვანი იმის დასადგენად, არის თუ არა პოლიციის ოფიცერი ძალის გადამეტებაში დამნაშავე?

თვითმხილველი მოწმის ჩვენება

[ბ] მოცემულ საქმეში ჩვენ წარმოვადგენთ რამდენიმე თვითმხილველ მოწმეს, რომლებიც თქვენთვის ზუსტად აღწერენ იმას, რაც იმ დღეს საკუთარი თვალთა ნახეს. რაიმე შეხედულება ზომ არ გაქვთ ჩამოყალიბებული თვითმხილველი მოწმეების ჩვენებასთან დაკავშირებით, რის საფუძველზეც გაავითულებოდით მათ მიერ ფიცის ქვეშ დადებული ჩვენების სათანადოდ გათვალისწინება?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ გარკვეულ გარემოებებში თვითმხილველი მოწმის მეხსიერება იმასთან დაკავშირებით, თუ რა მოხდა, შესაძლოა არ იყოს ზუსტი? შეგიძლიათ თუ არა მომიყვანოთ ზოგიერთი გარემოება, თუ როდის შეიძლება თვითმხილველმა მოწმემ დაუშვას გულწრფელი შეცდომა იმასთან მიმართებაში, რაც მომხდართან დაკავშირებით ახსოვს?

სამართალდამცავ ორგანოთა თანამშრომლების ჩვენება

[დ] პოლიციელის სიტყვას უფრო დაუჯერებდით თუ სხვა მოწმეების?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ ზოგიერთმა პოლიციელმა სასამართლოში ჩვენების მიცემისას შესაძლოა იცრუოს ან სიმართლე დამალოს?

[დ] სხვა მოწმეების ჩვენებებთან შედარებით, პოლიციელთა ჩვენებებს უფრო მეტად, ნაკლებად თუ თანაბრად დამაჯერებლად მიიჩნევთ.

განსახილველი მტკიცებულება

[ბ] სასამართლოზე წარმოდგენილი იქნება ფარული ჩანაწერები, რომლებიც ამ საქმეში ბრალდებულის საუბრებს (ამ საქმის კონკრეტულ ასპექტთან დაკავშირებით) ასახავს. რას ფიქრობთ ამ სახის სასამართლო პროცესზე საუბრების ჩანაწერების გამოყენებასთან დაკავშირებით?

[ბ] შესაძლოა წარმოდგენილი იყოს ბრალდებულის ფოტო ფიზიკური თვალთვალის, ისევე როგორც მისი სახლის და/ან სამსახურის ადგილის ჩხრეკის შედეგად მოპოვებული მტკიცებულებები. რას ფიქრობთ ასეთ თვალთვალთან ან კერძო საკუთრების ჩხრეკასთან

დაკავშირებით?

[ბ] შესაძლოა წარმოდგენილი იყოს ჩამწერი მოწყობილობების მეშვეობით ჩაწერილი საუბრებიდან მოპოვებული მტკიცებულებები. რას ფიქრობთ სისხლის სამართლის საქმეებში კერძო საუბრების ასეთი ჩანაწერების გამოყენებასთან დაკავშირებით?

[ბ] შეიკავებდით თუ არა თავს რაიმეს გამო ასეთი მტკიცებულებების გათვალისწინებისგან, როდესაც ბრალდებულის დამნაშავეობასა თუ უდანაშაულობაზე იმსჯელებდით?

[ბ] რას ფიქრობთ დანაშაულებრივი საქმიანობის ფარული გამოძიებისას ფარული ვიდეო და აუდიოჩანაწერების გამოყენებასთან დაკავშირებით?

[დ] ბრალდების მხარე წარმოადგენს აუდიოჩანაწერებს, რომლებიც თითქოს ბრალდებულის მხრიდან გარკვეულ დანაშაულებრივ საქმიანობაზე უთითებს. თუ თქვენ ნაფიცი მსაჯული იქნებით, შეძლებთ თუ არა ყურადღებით მოუსმინოთ და გაითვალისწინოთ ზუსტად ის, თუ რა ითქმება ამ ჩანაწერებში, და არა უბრალოდ მიგელოთ პროკურორის ახსნა-განმარტება იმის თაობაზე, თუ რას ეხებოდა მოსმენილი საუბარი?

[ბ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ კერძო საუბრების ფარული ჩანაწერები პირად ცხოვრებაში ჩარევას, რომელიც არ უნდა იყოს ნებადართული გარემოებების მიუხედავად?

[ბ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ თვალთვალი ან კერძო საკუთრების ჩხრეკა პირად ცხოვრებაში ჩარევას, რომელიც არ უნდა იყოს ნებადართული გარემოებებისდა მიუხედავად?

[ბ] ზოგიერთი მტკიცებულება, რომლის შესახებაც ამ საქმეში შეიტყობთ, რამდენიმე წლის წინ არის მოპოვებული. ფიქრობთ თუ არა, რომ უფრო ძველი მტკიცებულებები ნაკლებად სანდოა, ვიდრე ბოლო დროს მოპოვებული მტკიცებულებები? რატომ?

შეხვედულებები აბორტის თაობაზე

[ბ],[დ] როგორია თქვენი შეხვედულება ჩვენს ქვეყანაში აბორტის კანონიერად ან უკანონოდ ცნობასთან დაკავშირებით?

[ბ],[დ] როგორია თქვენი პირადი, რელიგიური ან ფილოსოფიური შეხვედულებები აბორტთან დაკავშირებით?

[ბ],[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ აბორტის გარკვეული სახე შესაძლოა კანონიერი იყოს, და მაინც, ნებისმიერი აბორტი მორალურად

მიუღებელია?

[ბ],[დ] ასეთის არსებობის შემთხვევაში, რა პირობებში/გარემოებებში ჩათვლილით მართებულად ორსულად მყოფი ქალბატონის მიერ აბორტის მოთხოვნას?

[ბ],[დ] თუ გეცოდინებათ, რომ პიროვნებას აბორტი აქვს გაკეთებული, როგორი გრძნობები დაგეუფლებოდათ მის მიმართ?

[ბ],[დ] თუ ქალბატონი აბორტის გაკეთებას გადაწყვეტს და მისი მამა ამ გადაწყვეტილებას ეთანხმება, როგორი გრძნობები დაგეუფლებოდათ მისი მამის მიმართ?

ქორწინების გარეთ არსებული ურთიერთობები

[ბ],[დ] რას ფიქრობთ ქორწინების გარეშე არსებულ ურთიერთობებზე (სქესობრივ კავშირზე).

[ბ],[დ] თუ გეცოდინებათ, რომ პიროვნება ქორწინების გარეშე არსებულ ურთიერ-ობებში იმყოფება, როგორი გრძნობები დაგეუფლებოდათ მის მიმართ?

[ბ],[დ] როდესაც საქმე ქორწინების გარეშე არსებულ ურთიერთობებს ეხება, თქვენი შეხედულებები იმის მიხედვით ხომ არ განსხვავდება, ურთიერთობებში მამაკაცია ჩართული თუ ქალი?

[ბ],[დ] თუ ქორწინების გარეშე არსებული ურთიერთობები დაოჯახებულ და დაუოჯახებულ პირებს აქვთ, უფრო მეტად ვის დაადანაშაულებდით? დაოჯახებულ პიროვნებას? დაუოჯახებულ პიროვნებას? ორივე თანაბრად დამნაშავეა?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ მამაკაცი, რომელიც ცოლს დალატობს, სავარაუდოდ, რაიმე სხვა საეჭვო ქმედებებშიც იქნება გარეული?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ ქალბატონი, რომელიც ქმარს დალატობს, სავარაუდოდ, რაიმე სხვა საეჭვო ქმედებებშიც იქნება გარეული?

სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებასთან დაკავშირებული საკითხები

[ბ],[დ] თქვენი აზრით, რა არის დანაშაულის გამომწვევი ძირითადი მიზეზები?

[დ] რას ფიქრობთ საქართველოში სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემის მუშაობასთან დაკავშირებით?

[დ] თქვენი აზრით, რა ხდის პიროვნებას სახიფათოდ?

[დ] თქვენი აზრით, რა ხდის პიროვნებას მოძალადედ?

[დ] ზოგადად, როგორია თქვენი შთაბეჭდილება პოლიციისა და სხვა სამართალდამცავი ორგანოების მიერ კრიმინალური გამოძიების ჩატარებასთან დაკავშირებით?

[დ] ძალადობით ჩადენილ დანაშაულებში მსჯავრდებულთათვის სასჯელის შეფარდებისას, თქვენი აზრით, რომელი მიზნის გათვალისწინება უფრო მნიშვნელოვანი უნდა იყოს – დასჯის, რეაბილიტაციის თუ საზოგადოებრივი უსაფრთხოების?

[დ] ძალადობით ჩადენილ დანაშაულებში მსჯავრდებულთათვის სასჯელის შეფარდებისას, თქვენი აზრით, რომელი მიზანი უფრო მნიშვნელოვანი უნდა იყოს, ბრალდებულის დასჯა თუ რეაბილიტაცია?

[დ] როგორ ფიქრობთ, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემა კრიმინალებს ძალზე მკაცრად, როგორც საჭიროა, თუ ძალზე მსუბუქად ეპყრობა?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ კანონი საკმარისზე მეტად ირჯება ბრალდებულთა დასაცავად და არასაკმარისად ირჯება დაზარალებულთა და მათი ოჯახების უფლებების დასაცავად?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ მდიდარი ადამიანები ნაკლებად აგებენ პასუხს საკუთარ ქმედებებზე, ვიდრე საშუალოდ მაცხოვრებელი ადამიანები?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების ჩვენი სისტემა მდიდრებს და/ან ძალაუფლების მქონეთ უპირატესობას ანიჭებს?

[დ] თქვენი აზრით, რა არის უარესი, დამნაშავე პიროვნების გაშვება თუ უდანაშაულო პიროვნების დამნაშავედ ცნობა?

[დ] თქვენი აზრით, რა არის უარესი, დამნაშავე პიროვნების გაშვება თუ უდანაშაულო პიროვნების ციხეში გამოძვრვა?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ ადამიანებს, რომელთაც ბევრი ფული აქვთ, სასამართლო სისტემა უკეთესად ეპყრობა, ვიდრე სხვა ადამიანებს?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ მდიდრებს ჩვენს საზოგადოებაში სასამართლო სისტემა უფრო მსუბუქად ეპყრობა, ვიდრე სხვა ადამიანებს?

[დ] გჯერათ თუ არა, რომ ზოგჯერ უდანაშაულო ადამიანებს დამნაშავედ ცნობენ იმ დანაშაულების ჩადენაში, რომლებიც მათ არ ჩაუდენიათ?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ სისხლის სამართლის სასამართლობა-

ში ბრალდებულებმა უნდა ამტკიცონ, რომ ისინი უდანაშაულონი არიან?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ თუ ბრალდებული ჩვენებას არ მისცემს, ის, სავარაუდოდ, დამნაშავეა?

[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ბრალდებულები ხშირად საქმის ტექნიკური დეტალების ხარჯზე სიტუაციიდან ძვრებიან?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ სამართალდამცავმა ორგანოებმა ადამიანებისთვის ბრალის წაყენებისას შესაძლოა შეცდომა დაუშვან?

[დ] როგორ ფიქრობთ, რა სისშირით უშვებენ სამართალდამცავი ორგანოები შეცდომებს ადამიანებისთვის ბრალის წაყენებისას?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ სამართალდამცავმა ორგანოებმა შესაძლოა ადამიანებისთვის ბრალის წაყენებისას შეცდომები დაუშვან, მაგრამ, როდესაც საქმე სასამართლომდე მივა, ნებისმიერი შეცდომა უკვე გამოსწორებული იქნება?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ, როდესაც საქმე საზოგადოებაში გახმაურებულია ან ის ცნობილ პიროვნებას ეხება, პოლიცია საჭიროზე სწრაფად მოქმედებს ბრალდებულის დაპატიმრების მიზნით?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ზოგჯერ პოლიტიკის ან საზოგადოებრივი ზეწოლის შედეგად, პოლიციამ შესაძლოა საჭიროზე სწრაფად იმოქმედოს პიროვნების დაპატიმრების მიზნით?

[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების ფარგლებში დამნაშავე ადამიანები საკმარისზე ადვილად გაურბიან მართლმსაჯულებას და სასჯელს, რომლებსაც იმსახურებენ?

[დ] ზოგადად, რას ფიქრობთ სისხლის სამართლის სპეციალიზაციით მომუშავე ადვოკატებზე და მათ ეთიკასა და პატიოსნებაზე?

[ბ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ყველა კანონი მკაცრად უნდა შესრულდეს მათი შედეგების მიუხედავად?

[ბ] ფიქრობთ თუ არა, რომ ჩვენი სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემა უნდა შეიცვალოს, რათა ის უკეთესი გახდეს? თუ დიახ, რომელ ცვლილებებს გულისხმობთ?

დასკვნითი შეკითხვები

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ მნიშვნელოვანია თქვენს შეხედულებას მიემხროთ? რატომ?

[დ] თუ თქვენ ნაფიცი მსაჯული იქნებოდით და მსაჯულები ერთსულოვან გადაწყვეტილებას ვერდიქტზე ვერ მიიღებდნენ – რა დამოკიდე-

ბულება გექნებოდათ ამასთან დაკავშირებით?

[დ] გექნებოდათ თუ არა „ჩავარდნის“ ან არასრულფასოვნების განცდა ვერდიქტზე შეთანხმების შეუძლებლობის გამო?

[დ] გექნებოდათ თუ არა იმის განცდა, რომ თქვენი, როგორც ნაფიცი მსაჯულის სამუშაო ვერ შეასრულეთ?

[დ] თუ იმის საფუძველზე, რაც სასამართლოში გაიგონეთ და ნახეთ, დარწმუნებული იქნებოდით, რომ ბრალდებამ ვერ შეძლო გონივრულ ეჭვს მიღმა [ბრალდებული]ის ბრალეულობის დამტკიცება, მიემხრობოდით თუ არა მაინც თქვენს გადაწყვეტილებას მაშინაც კი, თუ სხვა ნაფიცი მსაჯულები განსხვავებულ აზრზე იქნებოდნენ?

[დ] თუ თქვენ ამ საქმეში ნაფიც მსაჯულად ავირჩევნ, რაიმე მნიშვნელობა ზომ არ ექნებოდა თქვენთვის გამოტანილ ვერდიქტზე სხვა პირის, მაგალითად, თქვენი ოჯახის წევრების, მეგობრების, მეზობლების თუ თანამშრომლების რეაქციას?

[ბ] რაიმე რელიგიური, მორალური ან ეთიკური შეხედულებები ზომ არ გაქვთ, რის საფუძველზეც გაგიძნელებოდათ სისხლის სამართლის სასამართლოში სხვა პიროვნების განსჯა?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ იმ შემთხვევაში, თუ კანონი, როგორც ამას მოსამართლე საქმის ბოლოს გეტყვით, თქვენს პირად შეხედულებებს ეწინააღმდეგება იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორი გადაწყვეტილება უნდა იყოს საქმეზე გამოტანილი, თქვენ ვერდიქტს მაინც საქმესთან დაკავშირებით თქვენს პირად შეხედულებებს დააფუძნებდით?

[დ] თქვენ რომ ყოფილიყავით ბრალდებული მოცემულ საქმეში, არის თუ არა რაიმე მიზეზი, რის გამოც საკუთარ თავს ამ საქმეში ნაფიც მსაჯულად არ ისურვებდით?

შენიშვნები: 1. ზოგიერთი ეს შეკითხვა აღებულია შემდეგი გამოცემიდან: „ნაფიც მსაჯულებთან მუშაობა: სისტემატური ტექნიკა“ (ნაფიც მსაჯულთა ეროვნული პროექტი, 2009).

დაიბეჭდა:

გამომცემლობა „მერიდიანი“,

აღ. ყაზბეგის გამზ. №47

☎ 239-15-22, E-mail: meridiani777@gmail.com